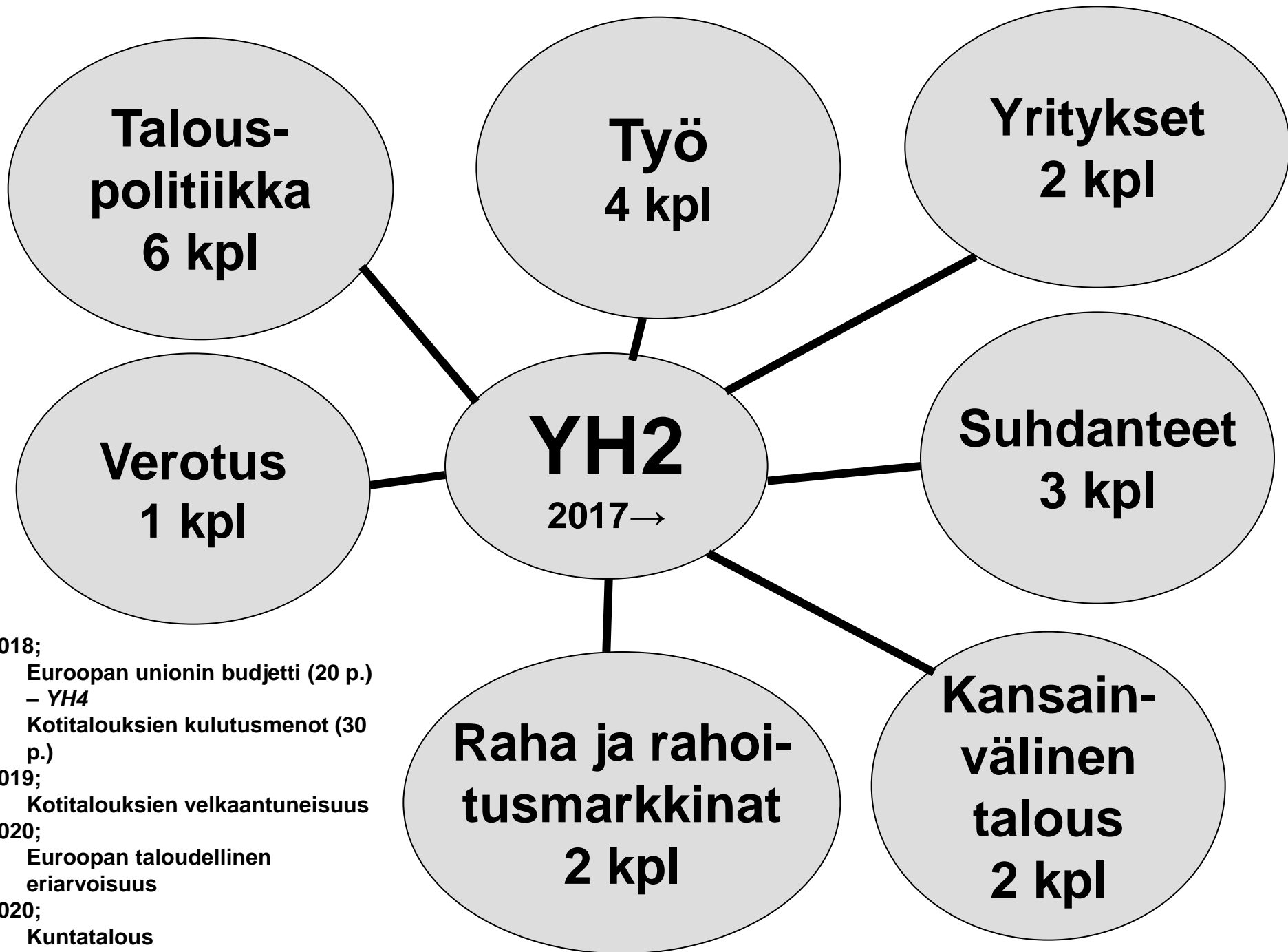

Muut;

- Hyvinvointi
- Tuottavuus (yritykset)
- Kuluttaminen x2
- Tuloerot
- Hyödykkeen hinta
- Huoltosuhde
- Energian kulutus
- Tuotantorakenne

2018;

- Euroopan unionin budjetti (20 p.) – YH4
- Kotitalouksien kulutusmenot (30 p.)

2019;

- Kotitalouksien velkaantuneisuus

2020;

- Euroopan taloudellinen eriarvoisuus

2020;

- Kuntatalous

YO-tehtävät 2017→

- **Työehtosopimukset** 20p. (YH1)
- **Yritysmuodot** 20p.
- **Euro ja rahapolitiikka** 30p. (YH4)
- **Kuntatalous** 30p. (YH1)
- **Jakamistalous** 20p
- **EKP:n rahapolitiikka** 30p. (YH4)
- **Euroopan unionin budjetti** 20 p. (YH4)
- **Kotitalouksien kulutusmenot** 30 p.
- **Kotitalouksien velkaantuneisuus** 30p.
- **Vapaakauppa** 30p.

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

Kuviot 4. A ja 4. B kertovat osa-aikatyötä tekevien 15–64-vuotiaiden palkansaajien määrän Suomessa vuosina 1997–2018 tuhansina henkilöinä ja niiden tähän ryhmään kuuluvien palkansaajien osuuden (prosentteina), jotka vuosina 1997–2018 ovat selittäneet Tilastokeskuksen kyselyssä osa-aikaista työntekoaan sillä, että kokoaikatyötä ei ole ollut tarjolla. Palkansaajat on eroteltu aineistossa sukupuolen mukaan. Tiedot on julkaistu Tilastokeskuksen yliaktuaari Tatu Leskisen asiantuntijablogissa 9.8.2019.

- **Erittele kuvioiden 4. A ja 4. B pohjalta osa-aikaisen työnteen kehitystä Suomessa vuosina 1997–2018, ja pohdi aineistossa näkyvän kehityksen syitä ja seurauksia.**

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

Kuviot 4. A ja 4. B kertovat osa-aikatyötä tekevien 15–64-vuotiaiden palkansaajien määrän Suomessa vuosina 1997–2018 tuhansina henkilöinä ja niiden tähän ryhmään kuuluvien palkansaajien osuuden (prosentteina), jotka vuosina 1997–2018 ovat selittäneet Tilastokeskuksen kyselyssä osa-aikaista työntekoaan sillä, että kokoaikatyötä ei ole ollut tarjolla. Palkansaajat on eroteltu aineistossa sukupuolen mukaan. Tiedot on julkaistu Tilastokeskuksen yliaktuaari Tatu Leskisen asiantuntijablogissa 9.8.2019.

- 1. Erittele kehitystä Suomessa v. 1997–2018**
- 2. Pohdi aineistossa näkyvän kehityksen syitä**
- 3. Pohdi seurauksia.**

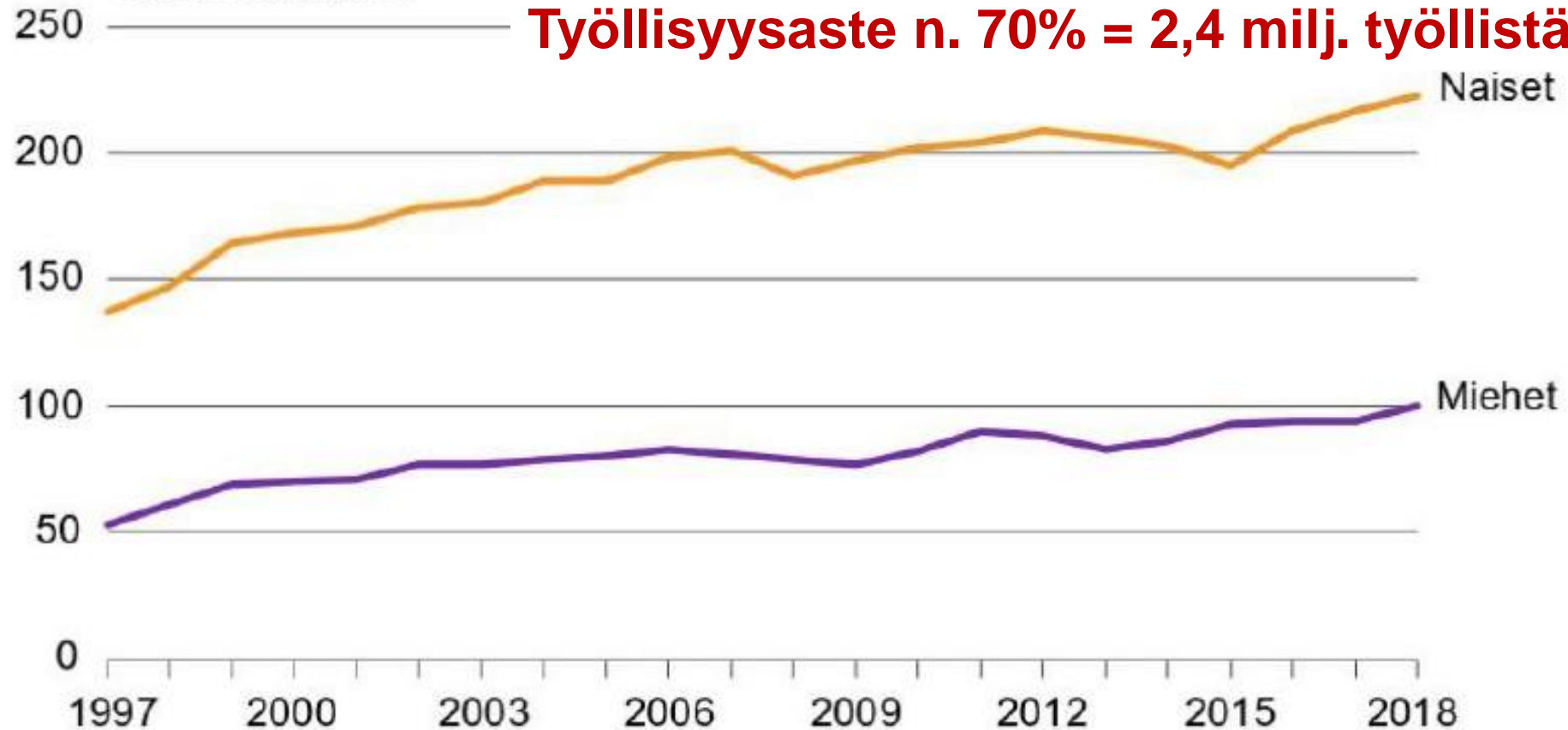
1. Kehitys Suomessa v. 1997–2018:

4. A Kuvio: Osa-aikatyötä tekevien määrä Suomessa

OSA-AIKATYÖTÄ TEKEVÄT PALKANSAAJAT. 15–64-VUOTIAAT.

1997–2018

Tuhatta henkilöä

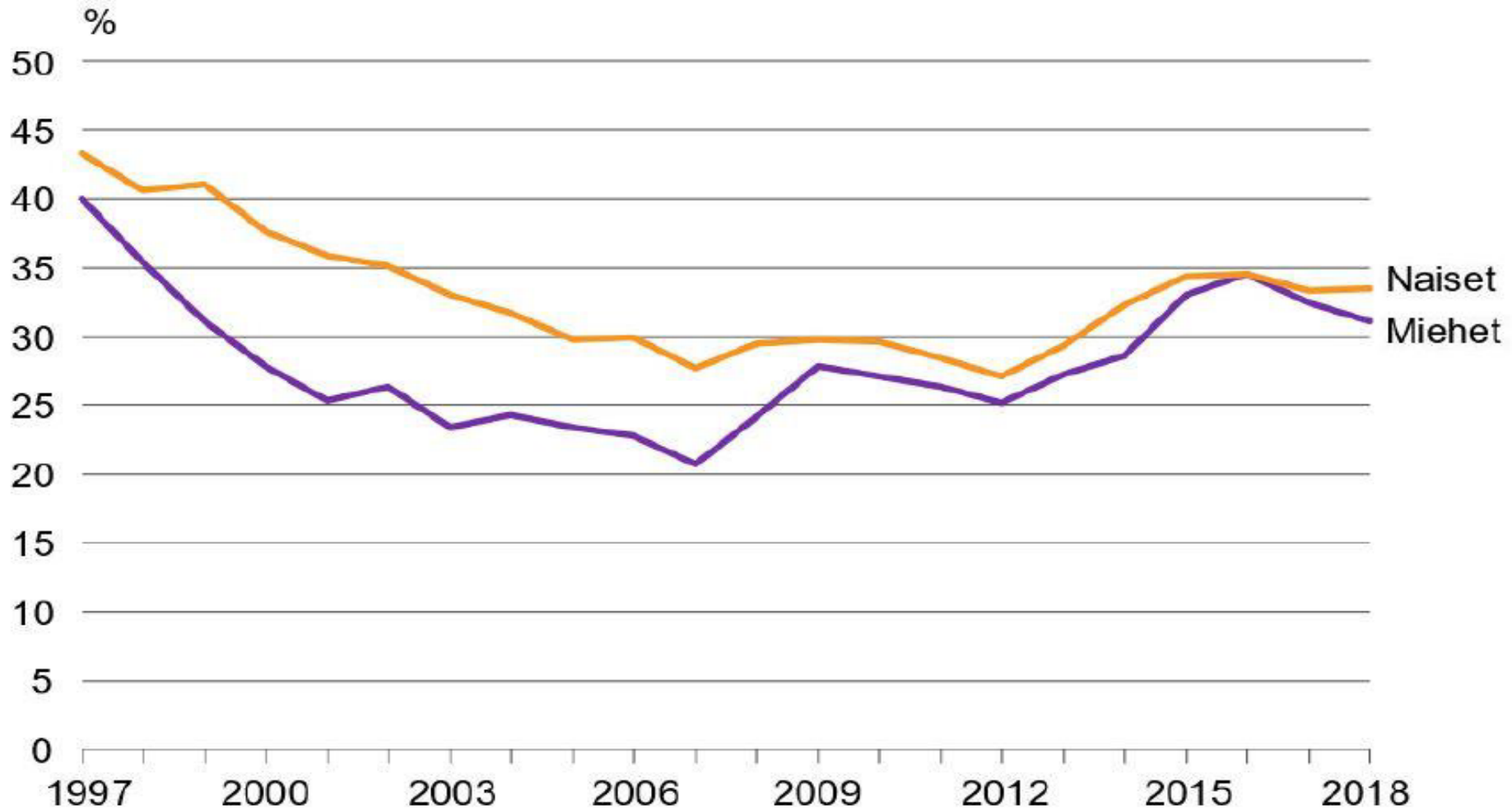
S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

1. Kehitys Suomessa v. 1997–2018:

- Osa-aikatyötä tekevien miesten ja naisten määrä on noussut tarkasteltavana aikana.
 - 175000 → 300000
- Naisia on selkeästi miehiä enemmän osa-aikaisissa työsuhteissa.
- Osa-aikatyötä tekeviä oli vielä v. 2018 vain runsaat 300 000, mistä voidaan päätellä, että osa-aikatyötä tekeviä on ollut Suomessa vähän suhteessa kokoaikatyötä tekevien määrään.

2. Aineistossa näkyvän kehityksen syitä:

"KOKOAIKATYÖTÄ EI OLLUT TARJOLLA" VASTANNEIDEN OSUUS
OSA-AIKATYÖTÄ TEKEVISTÄ PALKANSAAJISTA, 15–64-VUOTIAAT,
1997–2018

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

2. Aineistossa näkyvän kehityksen syitä:
 1. Kokoaikatyön puutteen takia osa-aikatyötä tekevien osuus kaikista osa-aikaisista pieneni aluksi ja kääntyi kasvuun vuonna 2007.
 2. Vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevien osuus laski noin vuoteen 2007 asti, minkä jälkeen se nousi vuoteen 2016.
 - Silti vähemmistö osa-aikatyötä tekevistä tekee sitä vastentahtoisesti.
 3. Osa-aikatyön määrän kasvu tyypillisesti naisvaltaisilla palvelualoilla.
 - naiset tekevät miehiä enemmän osa-aikatyötä vastentahtoisesti
 - ero on tasaantunut hieman v. 2006 jälkeen

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

2. Aineistossa näkyvän kehityksen syitä:

- Kokoaikatyön puutteen takia osa-aikatyötä tekevien osuus kaikista osa-aikaisista pieneni aluksi ja kääntyi kasvuun vuonna 2007.
- Vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevien osuus laski noin vuoteen 2007 asti, minkä jälkeen se nousi vuoteen 2016.
 - Silti vähemmistö osa-aikatyötä tekevistä tekee sitä vastentahtoisesti.
- Naiset tekevät miehiä enemmän osa-aikatyötä vastentahtoisesti.
 - ero on tasaantunut hieman v. 2006 jälkeen

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

2. Aineistossa näkyvän kehityksen syitä:
- Osa-aikatyö opintojen ohella (rahoittaminen).
 - Taantuma ja hidas talouskasvu finanssikriisin jälkeen on lisännyt vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevien määrää.
 - Talouden suhdanteet voivat selittää sitä, että 2000-luvun alussa ero naisten ja miesten välillä kasvoi
 - Yhä pienempi osuus osa-aikaisista työntekijöistä oli sellaisia, jotka olisivat ottaneet ennemmin kokoaikaisen työn.

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

2. Aineistossa näkyvän kehityksen syitä:

- Osa-aikatöitä on enemmän nykyisin ja kokopäivätöitä vähemmän.**
- Osa-aikatoihin palaaminen esim. perhevapaan jälkeen helpompaa.**
- Vapaa-ajan arvostus lisääntynyt.**
- Useampia töitä/projekteja?**
- Sukupuolisyrrintää?**

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

3. Pohdi seurauksia:

- **Pohdi seurauksia**

- Työntekijän

- Työnantajan

- Talouden

- Sukupuolten työmarkkina-asemien kannalta.

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

3. Pohdi seurauksia:

- Osa-aikatyön ja perheen yhdistäminen vaikeaa. (+)
- Osa-aikatyö saattaa johtaa pienituloisuuteen ja siihen, että palkkatyötä on täydennettävä sosiaaliturvalla.
- Lainoja/luottoja/asuntoa jne. voi olla hankalampi saada.
- + Osa-aikatyön yleistyminen voi toisaalta helpottaa sitä, että ihmiset kokeilevat omaan elämäntilanteeseensa sopivia ratkaisuja, joissa työn määrä, tulotaso ja muut aktiviteetit voivat vaihdella.
- + Osa-aikatyössä työmäärän vaihtelu tuo joustoa työnantajalle, mutta voi aiheuttaa epävarmuutta työntekijälle.
- + Tarvitsee maksaa vain ”tehdystä” työstä.

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

3. Pohdi seurauksia:

- + Alustatalous ja uudet ansaintamuodot ovat lisänneet osa-aikatyön mahdollisuuksia.
- Luo epävakautta työmarkkinoille.
- Osa-aikatyö yleisempää naisvaltaisilla/pienpalkkaisilla aloilla.
 - Äitiysloma?
 - Epätasa-arvon lisääntyminen?
 - Toisaalta mahdollistaa ”pehmeän laskun”.

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

3. Pohdi seurauksia:

- Seurauksia pohditaan työntekijän, työnantajan, talouden ja sukupuolten työmarkkina-asemien kannalta. Päätelmät ovat loogisia ja perusteltuja, ja osa-aikatyön hyviä ja huonoja puolia punnitaan monipuolisesti.

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

- 7–13 p. Hyvässä vastauksessa molemmista aineistoista on löydetty oleelliset seikat. Esimerkiksi: naisia on selkeästi miehiä enemmän osa-aikaisissa työsuhteissa, osa-aikatyötä tekevien miesten ja naisten määrä on noussut tarkasteltavana aikana, naiset tekevät miehiä enemmän osa-aikatyötä vastentahtoisesti, mutta ero on tasaantunut vuoden 2006 jälkeen, vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevien osuus laski noin vuoteen 2007 asti, minkä jälkeen se nousi vuoteen 2016. Silti vähemmistö osa-aikatyötä tekevistä tekee sitä vastentahtoisesti. Vastauksessa tuodaan esille joitakin syitä ja seurauksia tilastojen pohjalta, esimerkiksi osa-aikatyön ja perheen yhdistäminen, osa-aikatyö opintojen ohella, osa-aikatyön määrän kasvu tyypillisesti naisvaltaisilla palvelualoilla. Taantuma ja hidas talouskasvu finanssikriisin jälkeen on lisännyt vastentahtoisesti osaaikatyötä tekevien määrää. Kokelas huomioi kuvioissa näkyvät sukupuolten väliset erot työmarkkinaasemassa. Osa-aikatyö saattaa johtaa pienituloisuuteen ja siihen, että palkkatyötä on täydennettävä sosiaaliturvalla.

S2020/4: Osa-aikainen palkkatyö

- Kiitettävässä vastauksessa todetaan, että kokoaikatyön puutteen takia osa-aikatyötä tekevien osuus kaikista osa-aikaisista pieneni aluksi ja kääntyi kasvuun vuonna 2007. Osa-aikatyötä tekevistä naisista suurempi osuus kuin miehistä on ollut osa-aikatyössä siksi, että kokoaikatyötä ei ole ollut tarjolla. Osa-aikatyötä tekeviä oli vuonna 2018:kin vasta runsaat 300 000, mistä voidaan päätellä, että osa-aikatyötä tekeviä on ollut Suomessa vähän suhteessa kokoaikatyötä tekevien määrään. Vastauksessa pohditaan kuvion 4. B pohjalta, miten talouden suhdanteet voivat selittää sitä, että 2000-luvun alussa ero naisten ja miesten välillä kasvoi ja yhä pienempi osuus osa-aikaisista työntekijöistä oli sellaisia, jotka olisivat ottaneet ennemmin kokoaikaisen työn. Seurauksia pohditaan työntekijän, työnantajan, talouden ja sukupuolten työmarkkinaasemien kannalta. Päätelmät ovat loogisia ja perusteltuja, ja osa-aikatyön hyviä ja huonoja puolia punnitaan monipuolisesti.

**K2018/2: Suomalaispankkien myöntämät
asuntolainat**

**Erittele, mitkä tekijät vai-
kuttavat suomalaispank-
kien myöntämien asunto-
lainojen korkoihin**

Tee lista asioista!

Vastaa: Socrative.com Room 273010

K2018/2: mitkä tekijät vai-kuttavat suomalaispankkien myöntämien asunto-lainojen korkoihin

- 1. Viitekorko: euribor, prime, kiinteäkorkoinen**
- 2. Lainan aika ja määrä**
- 3. Yleinen taloustilanne**
 - Viitekorko määräytyy markkinakorkojen esim. euribor-korkojen mukaan.
- 4. Inflaatio → korot nousevat**
- 5. Asiakaskohtainen korkomarginaali:**
 - vaihtelee esim. asiakkaan taloustilanteen ja pankin kanssa vallitsevan asiakassuhteen mukaan
 - tulotaso, säästöt ja vakuudet
- 6. Itse asunto vakuutena.**
 - Pankit pyrkivät kilpailemaan korkomarginaaleilla ja houkuttelemaan maksukykyisiä asiakkaita tarjoamalla alennuksia marginaaleihin.

K2018/2: Suomalaispankkien myöntämät asuntolainat

14-20 p. Tarkemmin korkojen vaihtelun syitä:

- **Inflaation** kiihtyessä **EKP** nostaa korkojaan, mikä näkyy myös asuntolainojen korkojen nousuna.
- **Euribor-korkojen lisäksi** pankeilla on omia viite- eli **prime-korkoja**.
- **Pankin kanssa sovittu korkotyyppi** vaikuttaa koron suuruuteen.
- **Lainan voi saada kiinteäkorkoisena**, jolloin korko pysyy muuttumattomana määräajan (silloin korkeampi).
- **Pankit pyrkivät kilpailemaan korkomarginaaleilla ja houkuttelemaan maksukykyisiä asiakkaita tarjoamalla alennuksia marginaaleihin.**
- **Asiakkaan taloustilanne, kuten tulotaso, säästöt ja vakuudet, vaikuttavat korkoon.**

K2018/2: Suomalaispankkien myöntämät asuntolainat

7-13 p.

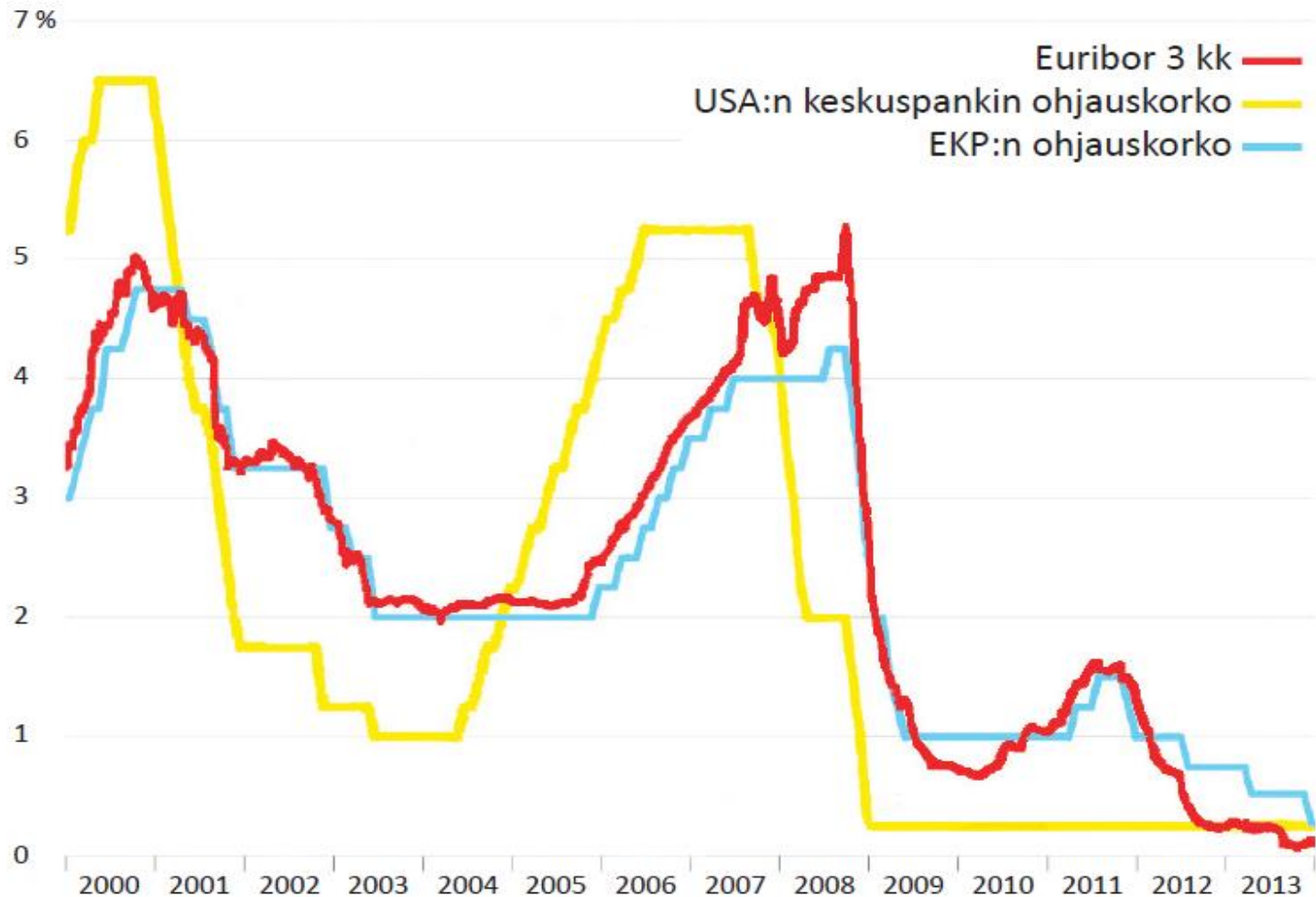
- **Lainan korko koostuu viitekorosta ja asiakaskohtaisesta korkomarginaalista.**
- **Korkojen taso määräytyy yleisen taloustilanteen (nousu- vai laskusuhd.) ja Euroopan keskuspankin EKP:n määrittämän korkotason mukaan.**
- **Viitekorko määräytyy markkinakorkojen esim. euribor-korkojen mukaan.**
- **Asiakaskohtainen korkomarginaali neuvotellaan pankin kanssa ja se vaihtelee esim. asiakkaan taloustilanteen ja pankin kanssa vallitsevan asiakassuhteen mukaan.**

S2016/+10: korot

Oheinen kuvio kuvaa Yhdysvaltain keskuspankin (Fed) ja Euroopan keskuspankin (EKP) ohjauskoron ja 3 kuukauden euriborin kehitystä vuoden 2000 alusta vuoden 2014 alkuun. Oheiset uutiset käsittelevät Yhdysvaltain keskuspankin koronnostopäätöstä koskevia odotuksia keväällä ja kesällä 2015.

- a) Vertaa Yhdysvaltain keskuspankin ja EKP:n ohjauskoron kehitystä kuvion osoittamana aikana ja selitä syyt vuosien 2007–2008 kehitykseen.
- b) Miksi New Yorkin osakekurssit sekä dollarin ja euron vaihtokurssi reagoivat sitaateissa kuvatulla tavalla Fedin korkoratkaisuja koskeviin uutisiin?
- c) Minkälaisiin seikkoihin Yhdysvaltain ja Euroopan keskuspankit kiinnittävät huomiota arvioidessaan otollista ajankohtaa ryhtyä nostamaan ohjauskorkoa? Millaisia seurauksia huonosti valitulla koronnoston ajoituksella voi olla?

S2016/+10: korot

(muokkaus: YTL)

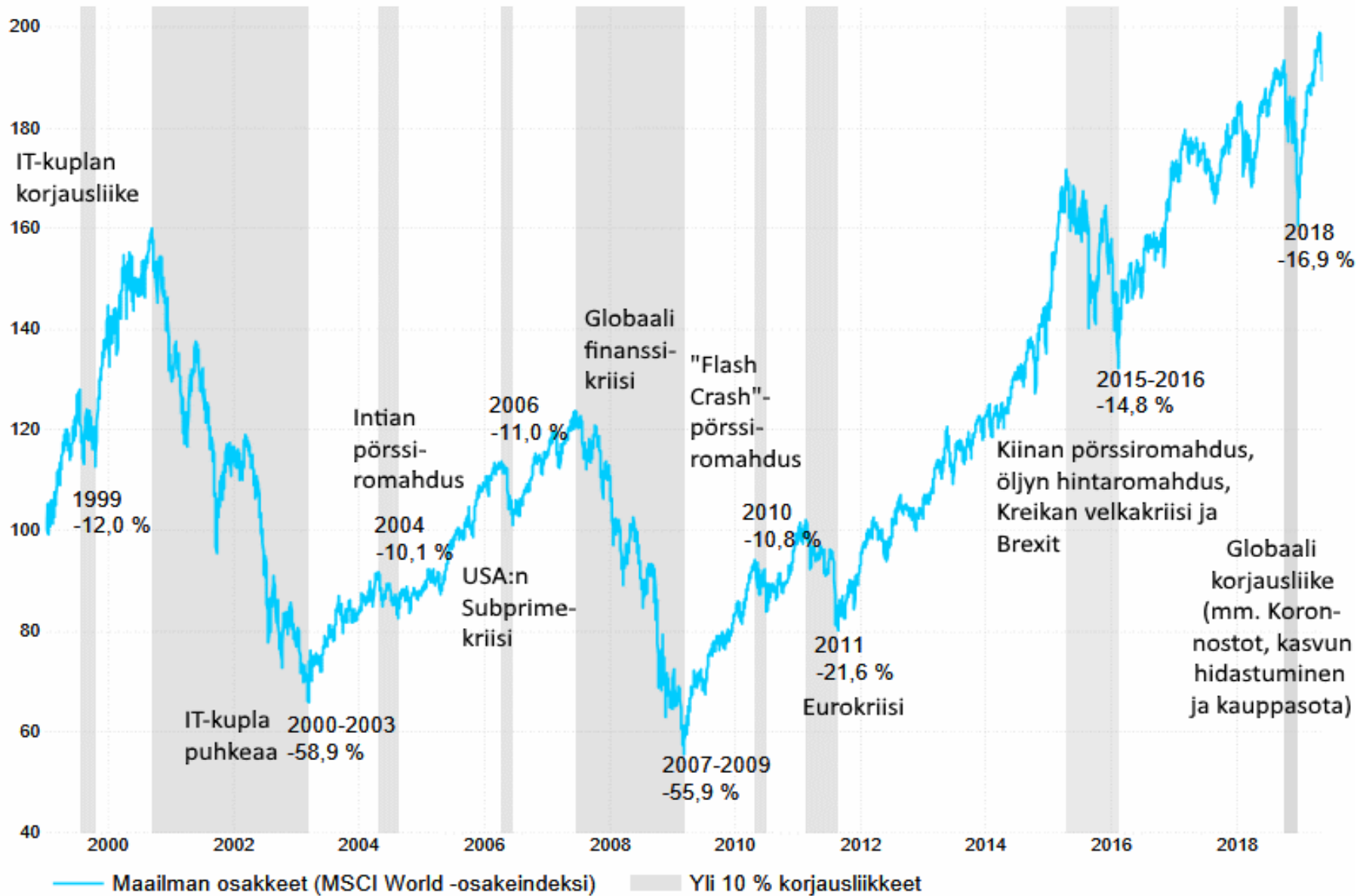
Palkansaajien tutkimuslaitos/EKP, Fed, Suomen Pankki

S2016/+10: korot

a) 3p

Olennaiset piirteet:

- **Fedin ja EKP:n ohjauskorot ovat liikkuneet ajanjaksolla samansuuntaisesti**
 - **Fedin koronmuutokset ovat edeltäneet EKP:n vastaavia**
 - **Fedin korkojen vaihtelu on ollut suurempaa**
- **2000-luvun alussa teknologiakupla**
- **Vuosina 2007–2008 korkojen lasku liittyi pankki- ja finanssikriisiin.**
- **Keskuspankit pyrkivät vauhdittamaan taloutta ja rahan liikkumista laskemalla ohjauskorot alas.**

Lähde: Thomson Reuters Datastream / Sijoittaja.fi

S2016/ +10: korot

Oheinen kuvio kuvaa Yhdysvaltain keskuspankin (Fed) ja Euroopan keskuspankin (EKP) ohjauskoron ja 3 kuukauden euriborin kehitystä vuoden 2000 alusta vuoden 2014 alkuun. Oheiset uutiset käsittelevät Yhdysvaltain keskuspankin koronnostopäätöstä koskevia odotuksia keväällä ja kesällä 2015.

- a) Vertaa Yhdysvaltain keskuspankin ja EKP:n ohjauskoron kehitystä kuvion osoittamana aikana ja selitä syyt vuosien 2007–2008 kehitykseen.
- b)** Miksi New Yorkin osakekurssit sekä dollarin ja euron vaihtokurssi reagoivat sitaateissa kuvatulla tavalla Fedin korkoratkaisuja koskeviin uutisiin?
- c) Minkälaisiin seikkoihin Yhdysvaltain ja Euroopan keskuspankit kiinnittävät huomiota arvioidessaan otollista ajankohtaa ryhtyä nostamaan ohjauskorkoa? Millaisia seurauksia huonosti valitulla koronnoston ajoituksella voi olla?

S2016/ +10: korot

[Yhdysvaltain keskuspankki, Fed] *totesi, että korkojen nostopäätöstä tuskin tehdään seuraavassa eli huhtikuun kokouksessa. – – Fedin lausunto sysäsi osakkeet nousuun New Yorkissa. Myös euro vahvistui yli 1,5 prosenttia.*

Kauppalehti 18.3.2015

Yhdysvaltain keskuspankin pöytäkirjaa heinäkuun kokouksesta tulkittiin siten, että koronnosto saattaa viipyä odotettua kauemmin. Tämän seurauksena muun muassa dollari heikentyi melkoisesti (2,5 prosenttia) euroon nähden.

(käännös: YTL)

Hufvudstadsbladet 23.8.2015

- b) Miksi New Yorkin osakekurssit sekä dollarin ja euron vaihtokurssi reagoivat sitaateissa kuvatulla tavalla Fedin korkoratkaisuja koskeviin uutisiin?

S2016/ +10: korot

[Yhdysvaltain keskuspankki, Fed] *totesi, että korkojen nostopäätöstä tuskin tehdään seuraavassa eli huhtikuun kokouksessa. – – Fedin lausunto sysäsi osakkeet nousuun New Yorkissa. Myös euro vahvistui yli 1,5 prosenttia.*

Kauppalehti 18.3.2015

Yhdysvaltain keskuspankin pöytäkirjaa heinäkuun kokouksesta tulkittiin siten, että koronnosto saattaa viipyä odotettua kauemmin. Tämän seurauksena muun muassa dollari heikentyi melkoisesti (2,5 prosenttia) euroon nähden.

(käännös: YTL)

Hufvudstadsbladet 23.8.2015

- b) Miksi New Yorkin osakekurssit sekä dollarin ja euron vaihtokurssi reagoivat sitaateissa kuvatulla tavalla Fedin korkoratkaisuja koskeviin uutisiin?

S2016/+10: korot

b) 3p

- **Koska Fed päätti pidättyä koronnostosta, luoton ottaminen säilyi edullisena.**
 - **Tämä heijastui osakkeiden kursseihin, koska osakekauppoja tehdään runsaasti velkarahalla.**
- **Ohjauskoron pitäminen ennallaan oli signaali, siitä että USA:n talous kaipaa vielä matalien korkojen vetoapua mikä painoi dollarin arvoa alas suhteessa euroon.**

S2016/+10: korot

Oheinen kuvio kuvaa Yhdysvaltain keskuspankin (Fed) ja Euroopan keskuspankin (EKP) ohjauskoron ja 3 kuukauden euriborin kehitystä vuoden 2000 alusta vuoden 2014 alkuun. Oheiset uutiset käsittelevät Yhdysvaltain keskuspankin koronnostopäätöstä koskevia odotuksia keväällä ja kesällä 2015.

- a) Vertaa Yhdysvaltain keskuspankin ja EKP:n ohjauskoron kehitystä kuvion osoittamana aikana ja selitä syyt vuosien 2007–2008 kehitykseen.
- b) Miksi New Yorkin osakekurssit sekä dollarin ja euron vaihtokurssi reagoivat sitaateissa kuvatulla tavalla Fedin korkoratkaisuja koskeviin uutisiin?
- c) Minkälaisiin seikkoihin Yhdysvaltain ja Euroopan keskuspankit kiinnittävät huomiota arvioidessaan otollista ajankohtaa ryhtyä nostamaan ohjauskorkoa? Millaisia seurauksia huonosti valitulla koronnoston ajoituksella voi olla?

Pohdintaa molemmista.

S2016/+10: korot

c) 3p.

- **Keskuspankit seuraavat talouden indikaattoreita, joita ovat esim.:**
 - **työttömyys, inflaatiovauhti, pankkien luotonanto sekä muiden talousalueiden talouskehitys ja korkopolitiikka**
 - **Ne kertovat, milloin talouskasvu kiihtyy!**
- **Korkoa on nostettava!**

S2016/+10: korot

c) 3p.

- **Korkojen nostaminen voi tapahtua liian aikaisin tai liian myöhään:**
 - **Liian aikaista koronnosto on, jos taloudellinen toimeliaisuus on vielä haurasta ja luottojen kallistuminen jarruttaa investointeja ja kulutusta. Tällöin talouskasvu ei pääse alkamaan.**
 - **Liian myöhäistä, jos matalat korot sallivat yritysten ja kotitalouksien velkaantua liian pitkään. Tällöin syntyy ns. kuplia.**

S2016/+10: korot

- Kiitettävässä vastauksessa tulee esiin, että keskuspankit pitävät **2 % inflaatiota** tavoitteena.
- Ne seuraavat korkoratkaisuja tehdessään myös globaalin talouden tärkeitä tekijöitä, kuten syksyllä 2015 Kiinan taloutta.

EKP:n rahapoliittiset välineet

Katso lyhyt animaatio EKP:n toiminnasta ja eurojärjestelmästä.

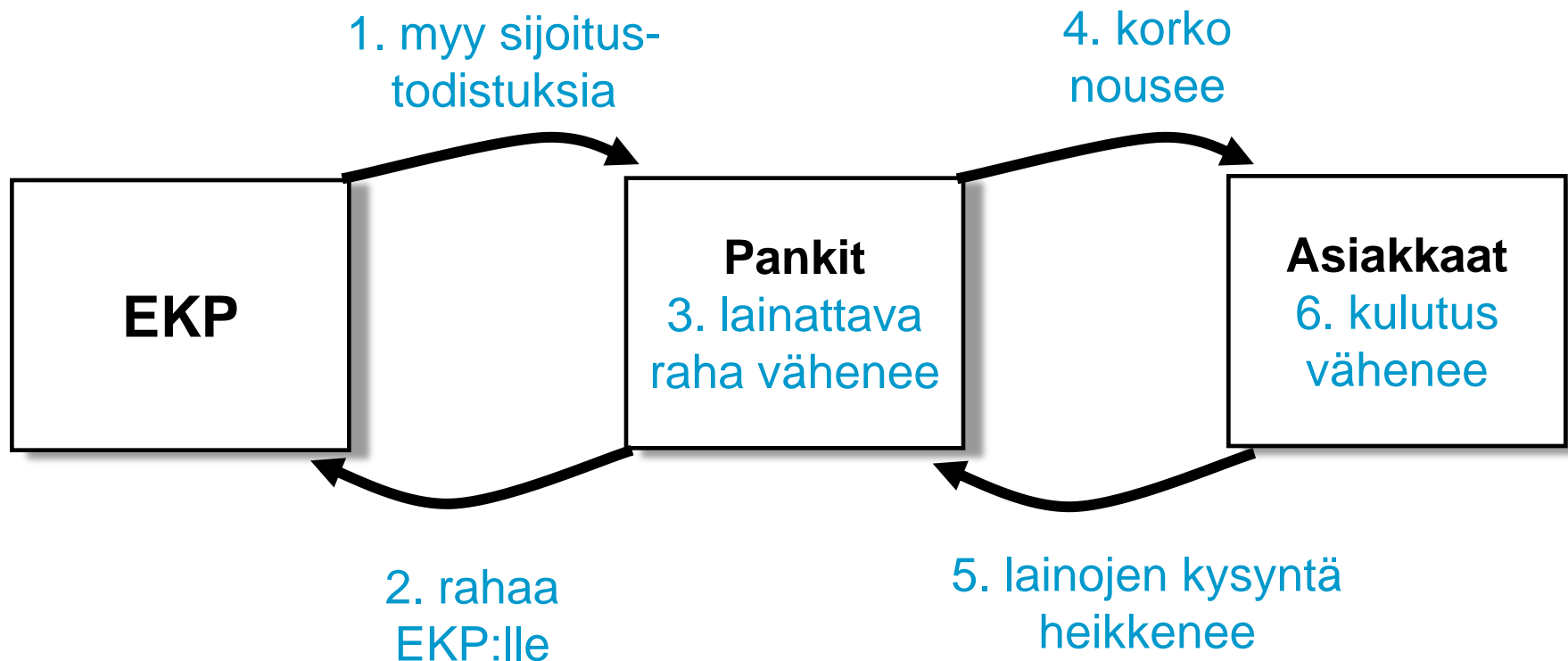
<https://www.youtube.com/watch?v=0QZI1hsi1PA>

Tehtävät

1. Tutki seuraavien diojen kaavioita EKP:n rahapoliittisista välineistä.
2. Tiivistä EKP:n tavoitteet ja keinot muutamaan virkkeeseen.

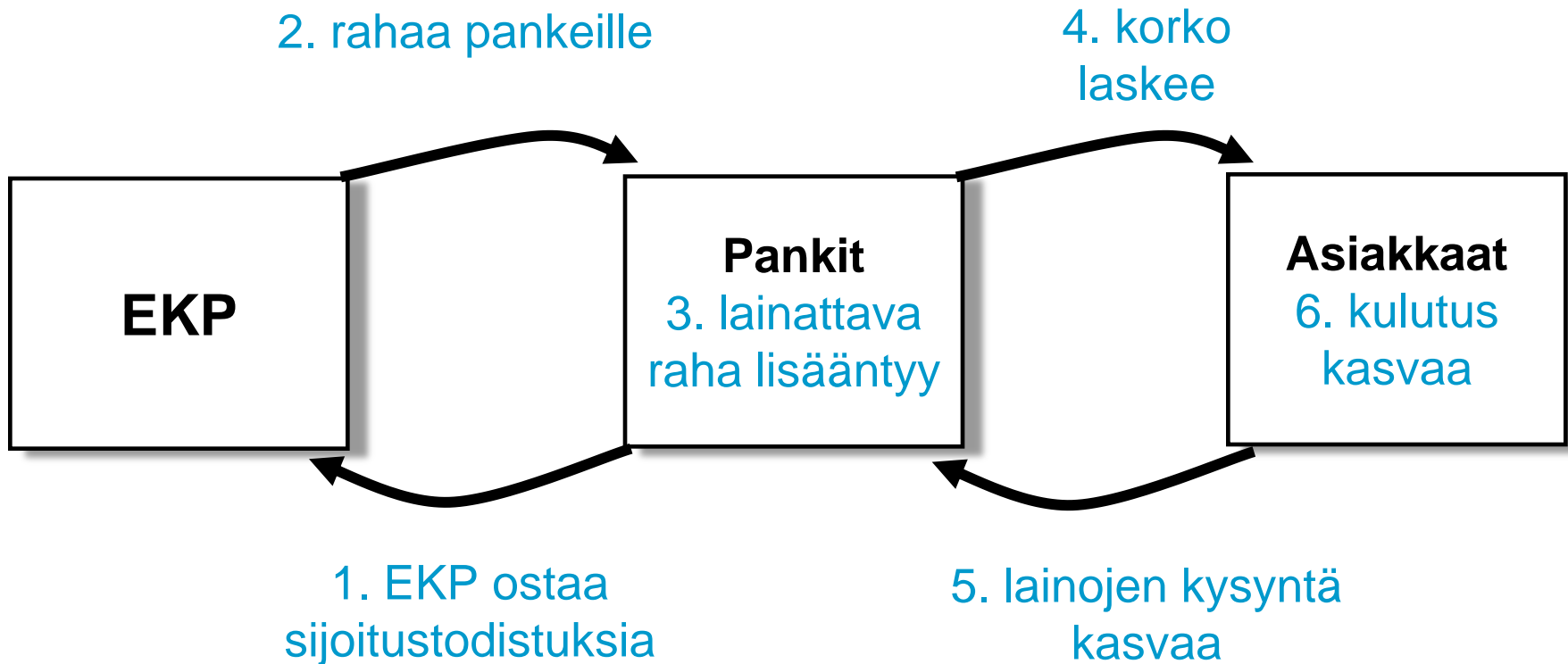
Avomarkkinaoperaatio

EKP haluaa **vähentää** kysyntää. Rahamarkkinoita kiristetään eli **korkoa pyritään nostamaan**.

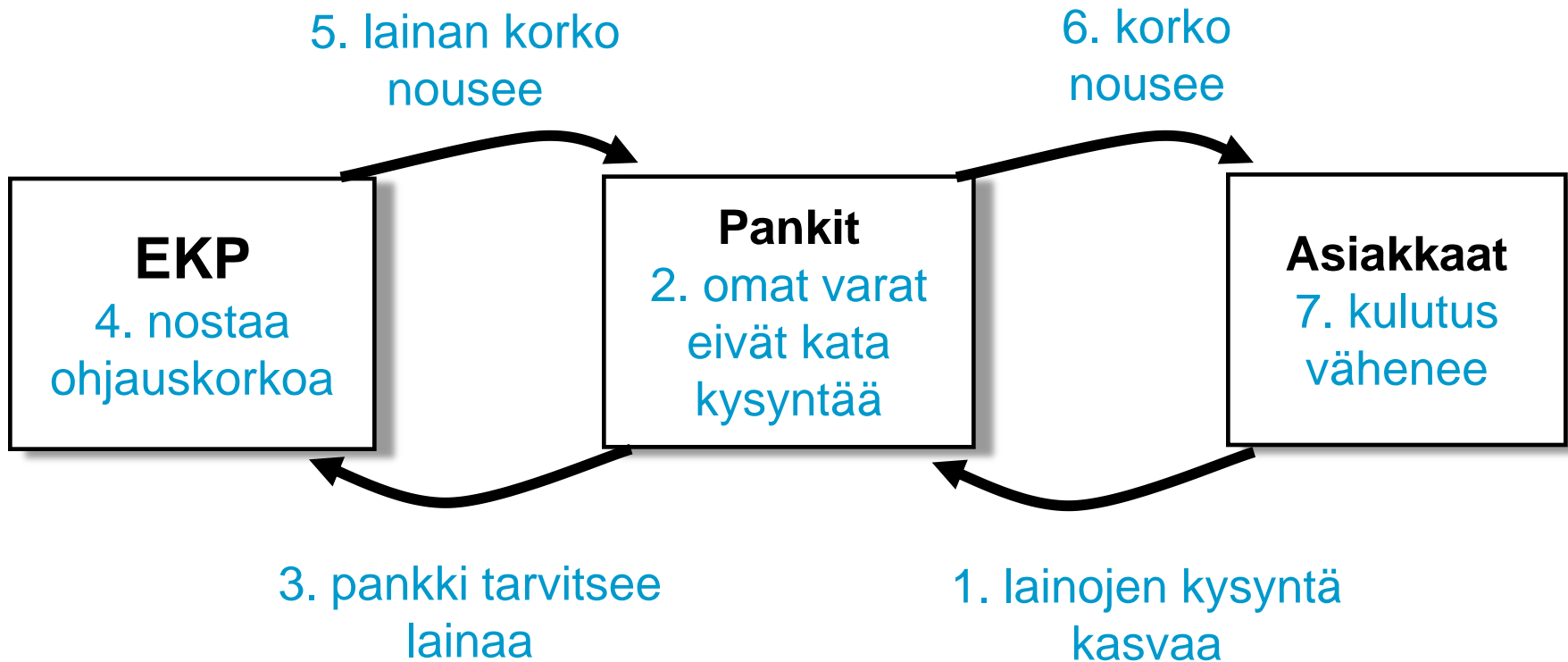
Avomarkkinaoperaatio

EKP haluaa **lisätä** kysyntää. Rahamarkkinoita löysätään eli **korkoa pyritään laskemaan**.

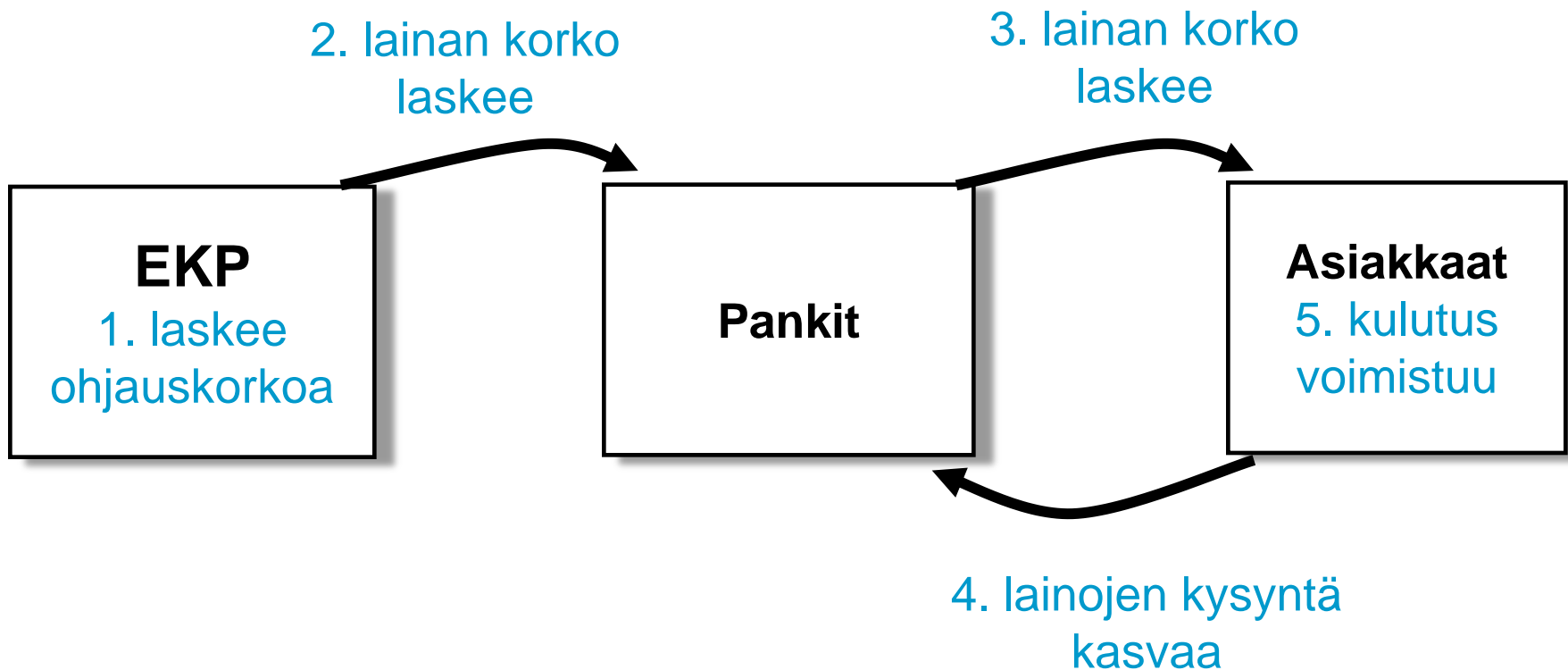
Ohjauskoron käyttö

EKP haluaa **hillitä** voimistuvaa kysyntää.

Ohjauskoron käyttö

EKP haluaa **voimistaa** kysyntää.

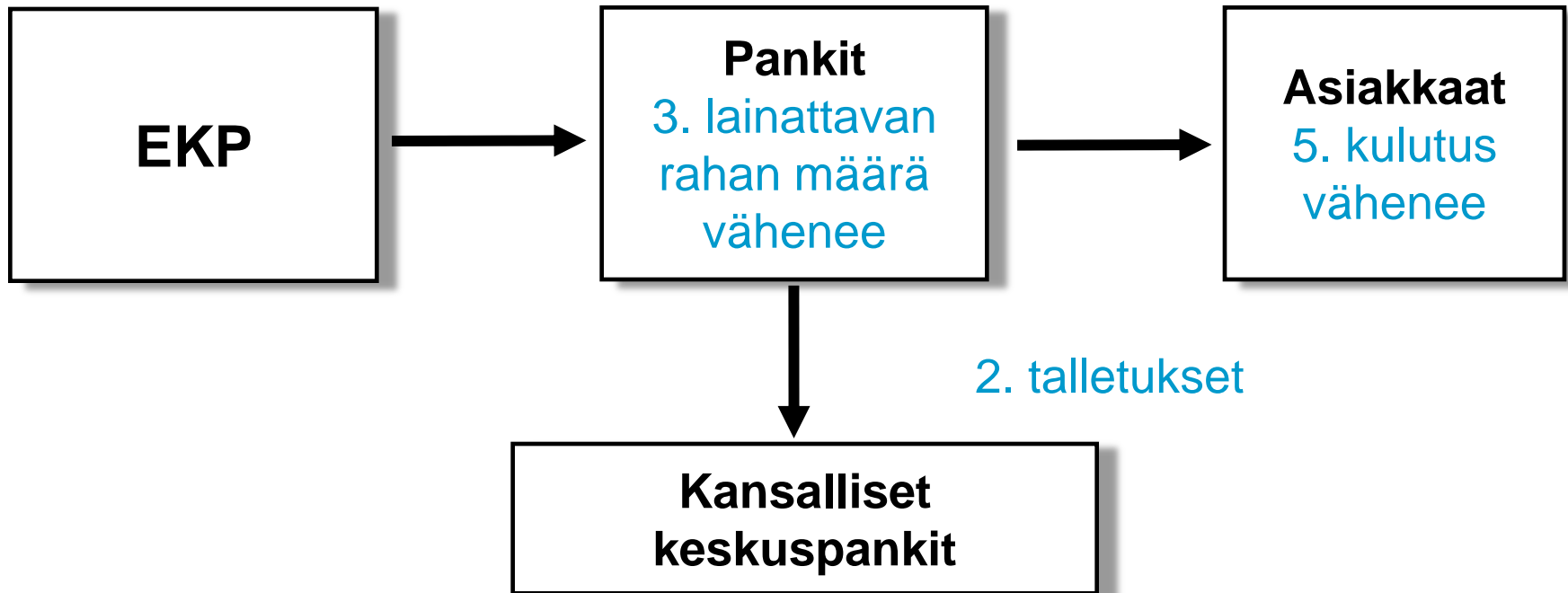

Vähimmäisvarantojärjestelmä

EKP haluaa **kiristää** rahamarkkinoita.

1. määräys
vähimmäisvarannon
korottamisesta

4. korko
nousee

K2020/3: korot ja pörssi

Ohjauskorko ja pörssikurssit. 20 p.

- Vuonna 2018 Yhdysvaltojen keskuspankki nosti ohjauskorkoa muutamaan otteeseen. Arvioiden mukaan koron nostot vaikuttivat osaltaan siihen, että Yhdysvalloissa pörssiyhtiöiden osakkeiden hinnat laskivat. Yhdysvalloissa talouskehitys ja työllisyystilanne vuonna 2018 olivat melko hyvät.
- **Pohdi syitä Yhdysvaltojen keskuspankin ohjauskorkopäätöksiin vuonna 2018 ja sitä, miksi keskuspankin ohjauskoron nostot heijastuivat edellä mainitulla tavalla pörssikursseihin.**

K2020/3: korot ja pörssi

Ohjauskorko ja pörssikurssit. 20 p.

- Vuonna 2018 Yhdysvaltojen keskuspankki nosti ohjauskorkoa muutamaan otteeseen. Arvioiden mukaan koron nostot vaikuttivat osaltaan siihen, että Yhdysvalloissa pörssiyhtiöiden osakkeiden hinnat laskivat. Yhdysvalloissa talouskehitys ja työllisyystilanne vuonna 2018 olivat melko hyvät.

1. **Pohdi syitä Yhdysvaltojen keskuspankin ohjauskorkopäätöksiin vuonna 2018.**
2. **Miksi keskuspankin ohjauskoron nostot heijastuivat edellä mainitulla tavalla pörssikursseihin?**

K2020/3: korot ja pörssi

- Ohjauskorkoja laskemalla pyritään lisäämään taloudellista toimeliaisuutta eli talouskasvua.**
- Ohjauskorkoja nostamalla puolestaan pyritään ehkäisemään talouden ns. ylikuumenemista, jolloin hinnat ja palkat nousevat nopeasti.**
- Yhdysvaltain talouskasvu oli vuonna 2018 suotuisaa, eikä sitä siksi tarvinnut vauhdittaa matalilla koroilla, vaan ennemminkin pyrkiä ennakoivasti hillitsemään.**

K2020/3: korot ja pörssi

- Pörssikurssien laskua voidaan selittää esim.
 - Korkojen noustessa liikeyritysten lainahoitokulut kasvavat (investoinnit ym. lainat).
 - Voittojen pelätään pienenevän.
 - Yritysten osakkeiden kysyntä vähenee.
 - Hinta pörssissä laskee.

K2020/3: korot ja pörssi

- **Yhdysvalloissa ohjauskorko oli vuosia hyvin matala, koska finanssikriisin jäljiltä talouskasvu oli huteralla pohjalla ja rahapolitiikka haluttiin pitää kevyenä tilanteen vakauttamiseksi.**

→ Talouden vahvistuessa korkoja voitiin kuitenkin alkaa nostaa.

K2020/3: korot ja pörssi

- Hyvän talouskehityksen myötä:
 - työllisyys yleensä paranee
 - kotitalouksien palkkatulot kasvavat
 - yritykset alkavat lisätä investointeja ja kilpailla työntekijöistä palkoilla (lisää myös työllisyyttä)
- Keskuspankit yrittävät silloin pitää rahapolitiikalla hintojen nousun maltillisena, ja se selittää keskuspankin korkopäätökset.
- Eli korot nousevat.

K2020/3: korot ja pörssi

- **Osakekurssien laskua voidaan selittää myös sillä, että osakekauppaa tehdään osin lainarahalla (ensuosittelle) ja halukkuus ostaa osakkeita velaksi vähenee, kun ohjauskorko nousee.**
- **Korkotuottoon perustuvista sijoitustuotteista tulee ohjauskorkojen noustessa houkuttelevampia.**
- **Niihin saatetaan alkaa sijoittaa enemmän, jolloin pörssiosakkeiden kysyntä saattaa puolestaan heiketä ja hinta laskea.**

K2020/3: korot ja pörssi

- On tärkeää, että opiskelija ymmärtää **korkojen olevan vain yksi osakekursseihin vaikuttava tekijä.**
- Jos ohjauskorkoa nostetaan hyvän talouskehityksen takia, pitäisi olosuhteiden pikemminkin vaikuttaa pörssiin korottavasti.
- Viime kädessä kursseihin vaikuttavat **yritysten tulokset.**
- **Lisäksi on huomioitava, että korrelaatio ei tarkoita kausaaliteettia ja että kurssien lasku voi hyvin johtua muista tekijöistä kuten korjaavasta liikkeestä pitkän nousun jälkeen.**
- Tällainen kriittinen suhtautuminen kysymysasetteluun on erityisen ansiokasta!

Miten euribor määräytyy?

- Euribor on euroalueen rahamarkkinoiden viitekorko (*Euro Interbank Offered Rate*).
- Euriborit perustuvat kansainvälisillä rahamarkkinoilla pankkien välisiin **antolainauskorkoihin**.
- Euriborit lasketaan päivittäin kello 12.00 Suomen aikaa 1, 2 ja 3 viikon sekä 1–12 kuukauden korkojaksoille.
- Euribor-paneelissa on **49 pankkia**, joista **Nordea** on ainoa suomalainen pankki.
- Euribor-korot lasketaan paneelissa **mukana olevien pankkien noteerauksista**. 15 % ylimmistä ja alimmista korkonoteerauksista pudotetaan pois, ja lopuista lasketaan **keskiarvo**.
- Euribor-korot julkaistaan kolmella desimaalilla.

S2019/3 matalat korot

Matalat korot (20 p.)

- Korot ovat olleet poikkeuksellisen matalia vuosien 2007–2009 finanssikriisin jälkeen.
- Pohdi, mitä **etuja** ja **haittoja** matalilla koroilla on **yksityisten kansalaisten, yritysten ja valtiontalouden kannalta.**

S2019/3 matalat korot

Miksi matalat korot?

- Liittyy yleensä laskukauteen.
- Matalan korkotason taustalla on ollut EKP:n ohjauskorkojen lasku, jonka tarkoituksena oli rohkaista pankkeja luotottamaan yrityksiä ja kotitalouksia ja siten vahvistaa taloudellista toimeliaisuutta eli kysyntää.

S2019 / 3 matalat korot

**Yksityiset
kansalaiset**

Yritykset

Valtion talous

Etuja

**Hait-
toja**

S2019/3 matalat korot

Yksityiset kansalaiset

Yritykset

Valtion talous

Etuja

**Halpaa lainaa.
Pienet lainakulut.
Rohkaisee kuluttamaan.
Rohkaisee sijoittamaan.**

**Investointihalukkuus.
Myynti paranee.
Auttaa selviämään matalasuhteesta.**

**Lisää taloudellista toimeliaisuutta = verotuloja.
Pienentää valtionvelan hoitokuluja.**

Haittoja

S2019/3 matalat korot

Yksityinen kansalainen:

- Halpaa lainaa on saatavilla helposti ja edullisesti.**
- Lainanhoitokulut ovat matalien korkojen aikana pienet, mikä on huomattava etu, kun tehdään suuria hankintoja, kuten ostetaan asunto.**
- Toisaalta on vaara, että kotitaloudet eivät velkaa ottaessaan huomaavaraautua riittävästi korkojen nousuun ja lainanhoitokulujensa kasvuun.**

S2019/3 matalat korot

Yritykset:

- Matalat korot helpottavat investointeja, sillä ne tehdään usein lainarahoituksen turvin ja matalat korot pienentävät lainanhoitokuluja.**
- Matalat korot ovat merkinneet esim. investointien lainoituksen ja lainanhoidon helpottumista.**
- Tämä on myös auttanut yrityksiä selviämään matalasuhdanteen yli.**

S2019/3 matalat korot

Valtiontalous:

- **Hyötyy matalista koroista sitä kautta, että ne lisäävät kansantaloudellista toimeliaisuutta (kulutusta, investointeja).**
- **Matalat korot pienentävät myös valtionvelan hoitokuluja.**

S2019/3 matalat korot

Lisäpohdintaa:

- **Matalat korot heijastuvat velanoton lisäksi säästämiseen ja sijoittamiseen, esim. pankkitilien tai muiden korkoa tuottavien sijoituskohteiden, kuten valtion velkakirjojen, matalaan tuottoon.**
- **Matalat korot saattavat vaikuttaa hintojen nousuun asuntomarkkinoilla ja synnyttää hintakuplia, jotka aiheuttavat riskejä kotitalouksille (ja epäsuorasti valtiontaloudelle).**

S2019/3 matalat korot

Pankit:

- **Matalat korot rasittavat kannattavuutta** (korkokatteen pieneneminen).
- **Pankit myös kilpailevat laina-asiakkaista muun muassa korkomarginaaleilla, jotka matalien korkojen vallitessa ovat erityisen pienet.**

Korko = rahan hinta

1. Markkinakorot

- **Euriborkorko**
 - Määräytyy markkinoilla
- **Lyhyitä (1kk - 12 kk) ja pitkiä markkinakorkoja**

2. Hallinnolliset korot

- **Ohjauskorko**
 - EKP:n määräämä korko, jota muut seuraavat
- **Primekorko**
 - Pankkien johtokuntien määräämä
 - **Kiinteä (sidottu) korko** tietyksi ajaksi (esim. 5% - 10v.)

- Taloussanomat.fi

- [Suomen Pankki - Korot](#)

Korkosanasto

Lainan hinta =

1. Viitekorko

→ Markkinakorko

- Euribor

- Vaihtuu säännöllisesti

- Prime

- Pankki vaihtaa tilanteen mukaan

→ Hallinnollinen korko

2. Pankin marginaali

→ = Luoton korko%

3. Lainan kulut

= todellinen vuosikorko

- Järjestelypalkkiot

- Muut maksut (esim. laskutus, todistukset, muutokset)

Tuntitehtävä: Asuntolainojen korot

LAINA JA KORKO

1. Laskekaa pankin lainalaskurin avulla, **kuinka paljon kuukaudessa pitää lyhentää lainaa ja maksaa korkoja** (esim. Asuntolainalaskuri.com, POP, Säästöpankki, OP, Nordea, ...), **kun lainan:**

➤ **Suuruus on 100 000€, laina-aika 15 vuotta ja kokonaiskorko 2%.**

➤ **Paljonko on korojen osuus?**

n. 644€/kk

n. 16 646€

<https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/lainat-ja-asunnot/lainalaskuri>

Tuntitehtävä: Asuntolainojen korot

1. Paljonko 15 vuoden 100 000€ asunto-lainan kuukausierä muuttuu, kun korko nousee kahdesta prosentista neljään prosenttiin?

1. Nousee 96 €/kk.

→ Paljonko nousee korkojen osuus?

→ 33 958€ - 16 646€ = 17 312€

2. Olet sopinut, että lainan takaisinmaksun kuukausieräsi on korkojen muutoksesta riippumatta 700 €/kk. Lainaa on maksamatta 100 000 euroa, ja korot nousevat neljästä prosentista viiteen. Paljonko takaisinmaksuaikasi pitenee?

n. 2 v.

Asuntolaina

**Selvittäkää, mikä lyhennysmuoto
tuntuu viisaimmalta valinnalta ja
mitä eroa eri lyhennysmuodoilla on:**

- **annuiteetti**
- **kiinteä tasaerä**
- **tasalyhenteinen**

Lyhennystavat:

- **Tasalyhennys**
- **Annuiteetti**
- **Tasaerä**

Huom! Huom! Huom! Huom!

Lyhennys = lainapääomaa lyhennetään

Korot = lainan korot

Maksuerä = korot + lyhennys

1. Tasalyhenteinen laina

- *Lyhennys on aina yhtä suuri.*
- *Koron osuus on alussa suurempi, mutta pienenee lainapääoman pienentyessä.*
 - Viitekoron muutos muuttaa korkoa.
- **Maksuerät ovat suurimmillaan juuri lainan alussa.**
 - Raskas maksaa alussa, jos on muita menoja paljon.
- *Tulee edullisimmaksi, koska siinä **lainan pääoma lyhenee nopeimmin.***

2. Annuiteettilaina

- **Lainan maksuerä pysyy samana koko ajan**
 - maksuerä muuttuu vain *koronmuutoksen yhteydessä*
 - Jos lainan korko (viitekorko) nousee, maksuerä suurenee, ja tietenkin päinvastoin.
- **Laina-aika pysyy muuttumattomana.**

3. Tasaerälaina

- **Maksuerä pysyy koko laina-ajan samana.**
 - Myös viitekoron muuttuessa
- ***Koron nousu pidentää* siis maksuaikaa, ja *koron lasku* vastaavasti *lyhentää* sitä.**
- Maksuerän tulee olla kuitenkin aina vähintään korkojen määrä.

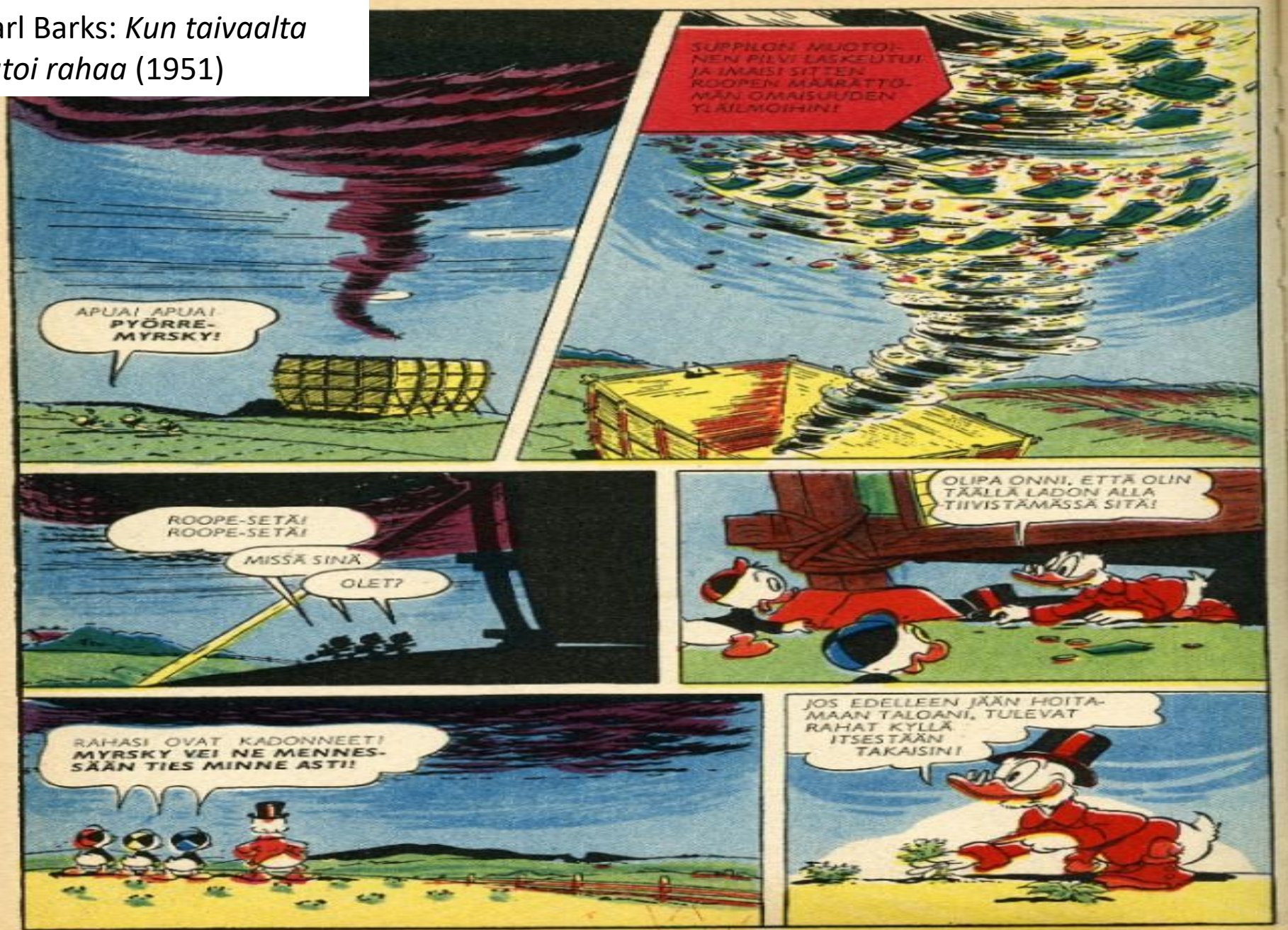
Negatiivinen korko?

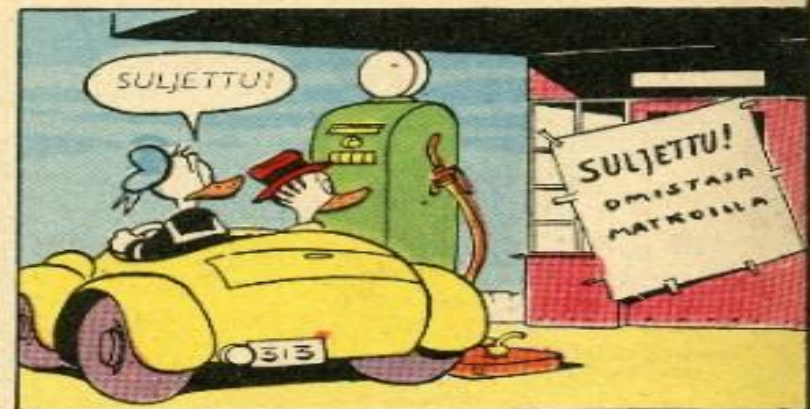
- **Asiakas maksaa korkoja pankille talletuksista.**
- **Tavoite saada raha kiertämään eli asiakkaat kuluttamaan/investoimaan.**
- **EKP perii maiden keskuspankeilta -0,4%. Yrittää saada pankit lainaamaan rahaa eteenpäin.**
- **Yrityksiltä peritään jo.**
- **Kotitalouksilla on n. 94 mrd€ talletuksia. Tästä 0,4% = 376milj€.**
- **Pelkona talletuspako.**
- **Asuntolainojen korko on 0 (pankkien sopimukset).**
- **Jo nyt tilien ylläpito maksaa, inflaatio syö pääomaa...**
- **Kuinka paljon miinukselle korot voivat mennä...?**

K2021/3: Inflaatio taloudessa

- **Erittele inflaation syitä ja sen vaikutuksia talouteen.**

Carl Barks: *Kun taivaalta satoi rahaa* (1951)

TOTTA KAI PÄÄSET TÖIHIN
TAKAISINI! MUTTA JOS HALUAT
AAMIAISTA, MAKSAVAT MUNAT
MILJOONAN KAPPALE!

PIAN TULEVAT
IHMISET ETSIMÄÄN
TYÖTÄ JA OSTA-
MAAN RUOKAA
— JA ROOPE-SETÄ
OSAA KYLLÄ
KISKOAI

HINNAT
KINKKU 1000.000.000 kpl.
KAALINKERÄ 2.000.000 "
1/2 l RUKIITA 4.000.000 "
100g VILLOJA 6.000.000 "
1 MUNA 1.000.000 "

VÄHITTELEN ROOPE-

RAHAA! RAHAA!
OLEN MAAILMAN

K2021/3: Inflaatio taloudessa

- Inflaatio tarkoittaa rahan ostovoiman laskua, mikä näkyy yleisenä hintatason nousuna.
- Inflaatiolla on monia syitä (2 pääsyitä).
 1. Tarjonnan vähäisyys kysyntään nähden, jolloin hinnat nousevat helposti, kun ostajat kilpailevat keskenään hyödykkeistä
= kysyntäinflaatio
 2. Hyödykkeiden tuotantokustannukset kasvavat ja tuottajat siirtävät kustannuksensa hyödykkeiden hintoihin esim. öljyn hinnan nousu = kustannusinflaatio

K2021/3: Inflaatio taloudessa

- Inflaation taloudelliset vaikutukset voivat olla erilaisia eri ihmisryhmille:
 - Esim. pankkitalletusten ja velkojen reaaliarvo laskee inflaatiossa. Tässä tilanteessa velalliset hyötyvät ja säästäjät kärsivät.
 - Palkat yleensä kohoavat inflaation tahtiin, mutta tulonsiirrot välttämättä eivät, pienituloiset kärsivät.
- Talouspolitiikassa on yleensä tavoiteltu maltillista inflaatiota, koska sen arvioidaan olevan terveelle talouskasvulle otollinen tilanne.

KYSYNTÄINFLAATIO

eli kysynnän kasvu

Kysyntäpaine:

- Viennin kasvu
- Yksityisen kysynnän kasvu
- Investointien kasvu
- Julkisen kysynnän kasvu

MONETAARINEN

**INFLAATIO =
rahan määrän kasvu,
löysä rahapolitiikka**

KUSTANNUSINFLAATIO

eli tuotantokustannusten

nousu

- Korkotason nousu
- Välillisten verojen nousu
- Tuontihintojen nousu (puoli-valmisteet)
- Raaka-aineiden hintojen nousu
- Palkankorotukset (alhaisen tuottavuuden aloilla)

**TUONNIN
KASVU (menot)**

**INFLAATIO eli
rahanarvon lasku
hintojen nousu**

**VIENNIN
VAIKEUTU-
MINEN (tulot)**

ODOTUSINFLAATIO

- palkkavaatimukset
- Inflaatiolisä toimitussopimuksissa

K2021/3: Inflaatio taloudessa

Syitä ja vaikutuksia tarkemmin:

Syyt ja vaikutukset ovat monimutkaisia!

- **Esim. käsitys, jonka mukaan liikkeellä olevan rahan määrän kasvu kiihdyttää inflaatiota (monetaarinen inflaatio), sopii huonosti siihen, että inflaatio on euroalueella pysynyt matalana, vaikka EKP on lisännyt liikkeellä olevan rahan määrää.**
- **Hyperinflaatiot ovat poikkeuksellisia eivätkä ne yleensä ole kovin realistinen uhka.**

K2021/3: Inflaatio taloudessa

Yleisen inflaatiotavoitteen hyötyjä ja heikkouksia:

- **Inflaation kiihtyminen liittyy noususuhdanteeseen.**
- **Inflaatio voi hidastaa talouskasvua, sillä hintojen liian nopea nouseminen vähentää kysyntää.**
- **Hintojen nousu aiheuttaa talouteen epävarmuutta, mikä vähentää kulutusta ja investointeja.**
- **Kilpailijamaita korkeampi inflaatio heikentää vientiä.**
- **Inflaatio liittyy hintatasoon eikä suoraan valuutan ulkoiseen arvoon.**
- **Euroalueella sovittu inflaatiotavoite on noin 2 prosenttia. Arvostelijoiden mielestä tämä on ongelma, koska tavoitteessa pysyminen on yksipuolinen talouden mittari.**

INFLAATIO (kysyntä/kustannus)

HINNAT NOUSEVAT

ELINKUSTANNUKSET
NOUSEVAT

Miten inflaatiota
voidaan torjua?

TUOTANTO-
KUSTANNUKSET
NOUSEVAT

VAADITAAN LISÄÄ
PALKKAA

KYSYNTÄINFLAATION TORJUNTA

- **Pidetään palkankorotukset maltillisina**
 - **Kiristetään verotusta**
 - **Nostetaan korkoja**
 - **Heikennetään tulonsiirtoja**
- **Ei anneta rahan määrän kasvaa taloudessa liikaa**
- (enemmän teoria kuin käytäntö).

KUSTANNUSINFLAATION TORJUNTA

- **Pidetään palkankorotukset maltillisina**
- **Ei kasvateta työn sivukuluja**
- **Raaka-aineiden hintoihin voi vaikuttaa verotuksella**
 - valuuttakurssilla on niihin merkitystä

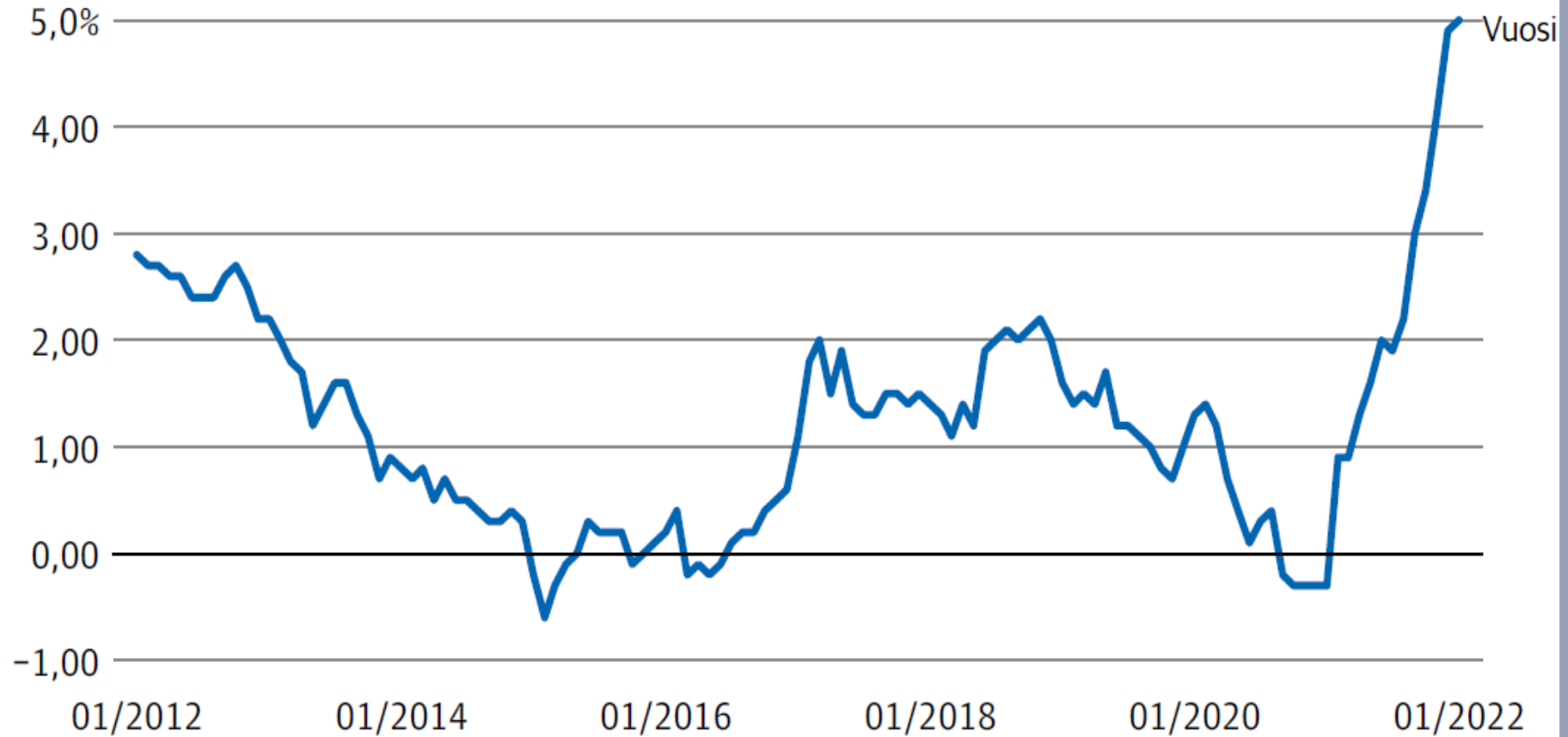
Kuluttajahintaindeksi = inflaatiovauhti

- **Tavallisen ihmisen kannalta eräs tärkeimmistä indekseistä**
- **Painotettu ryhmäindeksi, joka kuvaa yleistä hintakehitystä**
- **Lasketaan n. 500 hyödykkeen hinnan perusteella ja n. 50000 yksittäisen hinnan avulla**
- **Päivitetään joka kuukausi**
- **Yksittäisen tuotteen (esim. bensa) hinnannousu ei ole vielä inflaatio!**

Inflaatio nyt?

Euroalueen inflaatio on ennätyskorkealla

Euroalueen kuluttajahintaindeksin vuosimuutos 12/2011 – 12/2021.

Miksi inflaatio on korkea nyt?

1. Viime vuonna inflaatio oli hidasta.

- **Inflaatiota mitataan vertaamalla tämänvuotisia hintoja edellisvuotisiin. Pandemian vuoksi hintataso oli viime vuonna poikkeuksellisen matala.**

2. Rajoitukset poistuivat:

- **taloudellinen toiminta lisääntyy**
- **ihmiset matkustavat taas ja käyvät ravintoloissa**
- **ostoksia tehdään yhä enemmän, sillä sulkutoimien aikana rahaa jäi säästöön**

Miksi inflaatio on korkea nyt?

3. Öljyn, kaasun ja sähkön hinta on noussut kaikkialla maailmassa.

- **Energian hinta vaikuttaa moniin muihinkin kustannuksiin, joten öljyn, kaasun ja sähkön kallistuminen näkyy inflaatiovauhdissa selvästi.**
 - **Brasiliassa on ollut kuiva kausi, joten padoista on saatu vähemmän energiaa.**
 - **Kylmä viime talvi on huventanut öljy- ja kaasuvarastoja. Hinnat nousivat siksi nopeasti, kun kysyntä kasvoi (Venäjä yms.).**
 - **Isossa-Britanniassa ei ole ollut tuulista, joten tuulimyllyt eivät ole pyörineet.**

Hintavakaus

Sivun 139 pilakuva: Mitä vaikutuksia olisi, jos ostopäätöksiä lykätään?

Tehtävät 2021S

- S2019/8: Vapaakauppa (aineistona videokatkelma)
- K2019/2: Veroratkaisujen vaikutukset
- K2020/8: Julkisen sektorin alijäämä ja velka
- S2018/2: Kuntien talousvaikeudet
- S2020/8: Kuntatalous
- S2017/2: jakamistalous
- S2017/8: EKP:n rahapolitiikka
- K2020/2: EU-maiden talouserot
- K2018/3: Euroopan unionin budjetti
- K2017/7: Euroopan unionin yhteisvaluutta euro ja rahapolitiikka

S2019/8: Vapaakauppa (aineistona videokatkelma)

Kaupankäynnin avaaminen ja helpottaminen on ollut vuosikymmeniä tavoitteena maailman-kaupassa. Vapaakauppa on kuitenkin joutunut vastatuuleen finanssikriisin jälkeen ja erityisesti sen jälkeen, kun taloudellista nationalismia suosiva Yhdysvaltain presidentti Donald Trump astui virkaansa vuoden 2017 alussa.

- **Aineisto: 8.A Videokatkelma: Taloustieteilijä Milton Friedmanin ja presidentti Donald Trumpin näkemyksiä vapaakaupasta. Lähde: LibertyPen. Trump vs Friedman Trade Policy Debate. Youtube videopalvelu. <https://www.youtube.com/watch?v=7DhagKyvDck> . Julkaistu 9.11.2015. Viitattu 17.9.2018. Käännös ja muokkaus: YTL.**
- **8.1 Vertaile, millaisin perustein vapaakauppaa kritisoidaan ja puolustetaan videokatkelmassa (aineisto 8.A). (12 p.)**
 - **Eli mitä mieltä on Trump ja mitä mieltä Friedman?**
- **8.2 Pohdi poliittisia keinoja vapaakaupan hyötyjen lisäämiseksi ja haittojen vähentämiseksi. (18 p.)**

S2019/8: Vapaakauppa (aineistona videokatkelma)

Vapaakaupalla tarkoitetaan kaupankäynnin esteistä (tullit, kiintiöt, kiellot jne.) vapaata kansainvälistä kaupankäyntiä.

Friedman ja Trump ovat eri mieltä vapaakaupasta. Peruserot:

- **Friedmanin mielestä vapaakauppa hyödyttää kansan enemmistöä.**
- **Trump näkee suojatullit kaikkia kansallisen talouden toimijoita hyödyttävänä toimenpiteenä.**
- **Voidaan myös todeta presidenttiehdokas Trumpin pyrkivän puheellaan lisäämään poliittista kannatustaan.**
- **Huom. aineistojen ajallinen ero!**

8.1 Vertaile, millaisin perustein vapaakauppaa kritisoidaan ja puolustetaan videokatkelmassa

Friedman ja Trump ovat eri mieltä vapaakaupan hyödyllisyydestä.

- **Friedman: hyväksyy kauppavajeen sillä perusteella, että kaupan tuottama ylijäämä investoidaan globaaleille markkinoille, Friedmanin esimerkissä Japanista Yhdysvaltoihin.**
 - **Friedmanin mielestä kaikki voittavat vapaakaupassa.**
 - **Trump: näkee Yhdysvaltojen kärsivän kaupankäynnistä useiden maiden (kuten Kiinan ja Japanin) kanssa, koska Yhdysvaltoihin tuodaan näistä maista enemmän kuin sieltä viedään.**
 - **Tämä johtaa työpaikkojen ja toimialojen häviämiseen Yhdysvalloista.**
- **Trump puhuu paitsi poliitikkona, myös liikemiehen näkökulmasta. Friedman on taloustieteilijä.**

8.2 Pohdi poliittisia keinoja vapaakaupan **hyötyjen** lisäämiseksi ja **haittojen** vähentämiseksi. (18 p.)

Joitakin esimerkkejä hyödyistä ja haitoista.

- **Hyötyjä: Kuluttajat hyötyvät kuluttajahintojen laskusta ja valikoiman laajentumisesta, laajojen markkinoiden tarjoamat skaalaedut yrityksille, tuotannon tehokkuus ja kustannusten vähentäminen....**
- **Haittoja taas ovat ympäristöongelmat, vapaakaupan hyötyjen jakautuminen epätasaisesti, tuotannon siirtyminen halpatuotantomaihin, palkkojen lasku...**

8.2 Pohdi poliittisia **keinoja** vapaakaupan hyötyjen lisäämiseksi ja haittojen vähentämiseksi. (18 p.)

Joitakin esimerkkejä keinoista.

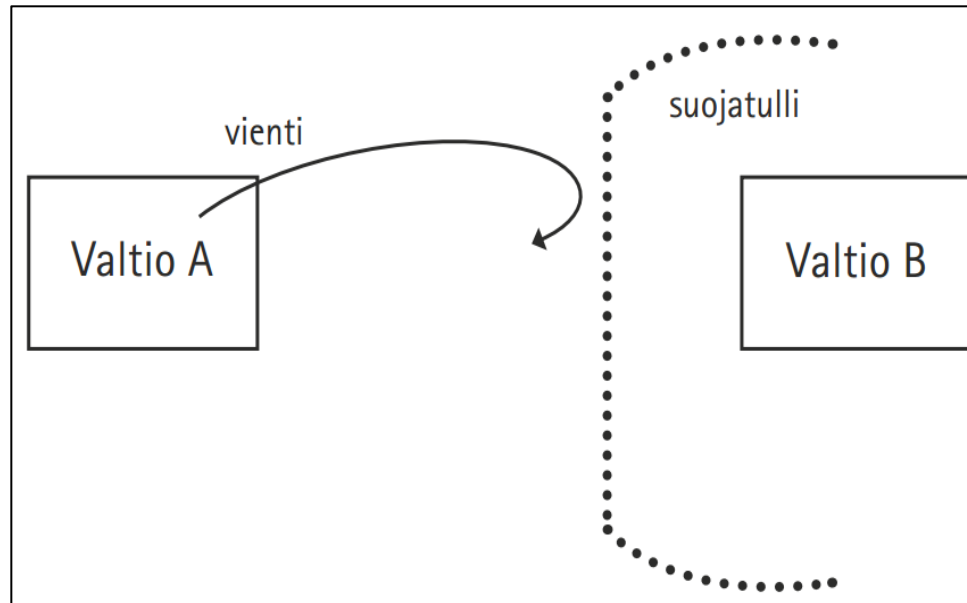
- 1. Vapaakauppaa edistäviä organisaatioita, jotka pyrkivät kansainvälisen yhteistyön ja sopimusten avulla kehittämään vapaakauppaa.**
 - IMF, WTO, Maailmanpankki, OECD**
 - Maailman sosiaalifoorumi eli World Social Forum, kehitysyhteistyön kattojärjestö Fingo, ostoboikotit
- 2. Kansalaisaktivismi, esim. ostoboikotit, mielenosoitukset ja poliittisiin toimijoihin vaikuttaminen.**
- 3. Yritysten ja järjestöjen harjoittama lobbaaminen.**

8.2 Pohdi poliittisia keinoja vapaakaupan hyötyjen lisäämiseksi ja haittojen vähentämiseksi. (18 p.)

Lisäksi näkökulmia ja kritiikkiä:

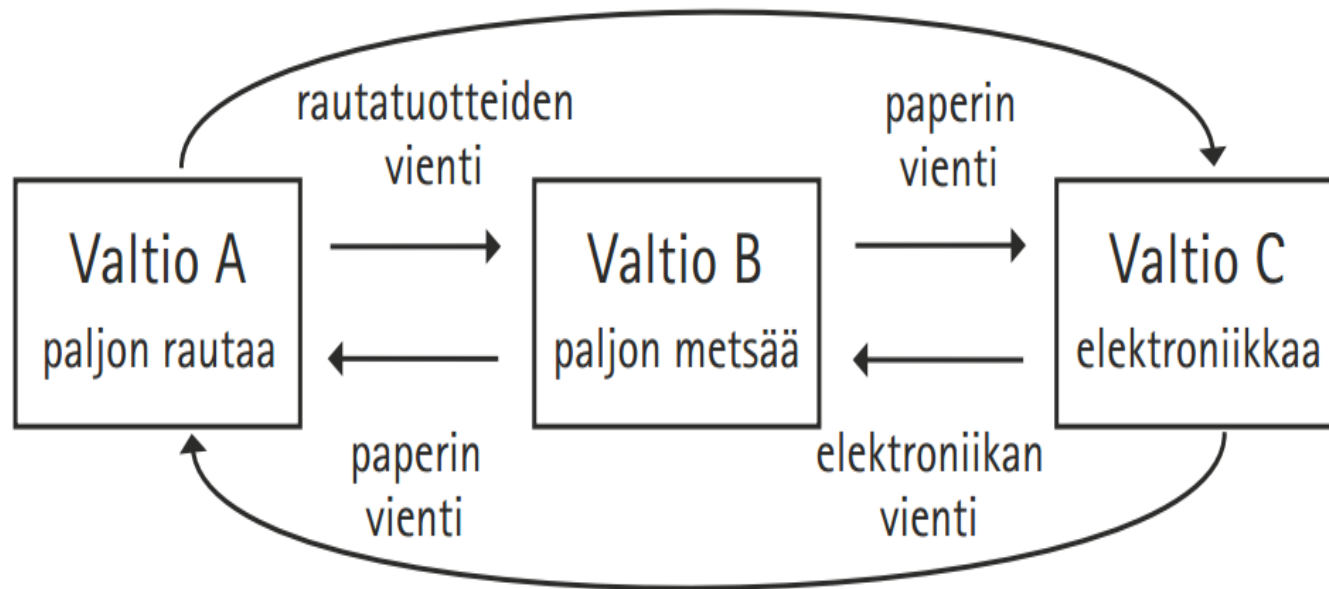
- **Taloudessa hyödyt ja haitat eivät ole yksiselitteisiä: yhden haitta voi olla toisen etu.**
- **Puhdasta vapaakauppaa ei ole missään.**
- **Voidaan pohtia myös erilaisia poliittisen vaikuttamisen keinoja vapaakaupan hyötyjen edistämiseen ja haittojen ehkäisyyn.**
 - **Valtioiden harjoittamalla sosiaali- ja finanssipolitiikalla pyritään tasaamaan kansalaisten varallisuuseroja.**
 - **Veroparatiisien toiminnan rajoittaminen, ympäristö- ja ilmastopolitiikka.**
 - **Voidaan käsitellä myös kahdenvälisiä kauppasopimuksia.**

Protektionismi

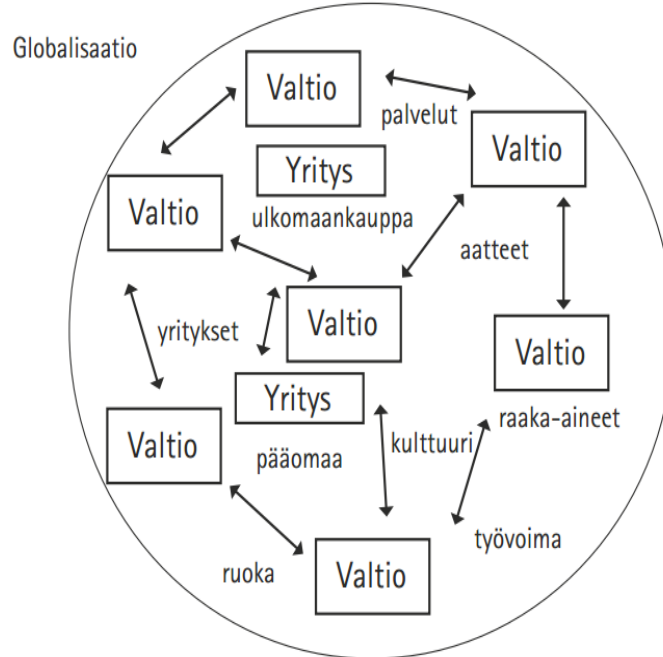
- **Valtio suojelee omia markkinoitaan ja kotimaista tuotantoa asettamalla ulkomaisille tuotteille tulleja.**
- **Valtio tukee kotimaista tuotantoa rahallisesti, esim. maatalous- ja telakkatuilla.**
- **Vaikka vapaakauppa on suosiossa, protektionismi on yhä yleistä.**

Vapaakauppa

- Eri valtioilla on erilaisia vahvuuksia hyödykkeiden tuotannossa (jokainen maa valmistaa omaa variaatiotansa tuotteesta = **ristikkäiskauppa**)
- **Komparatiivinen eli suhteellinen etu** = valtio on kilpailijoita parempi jonkin tietyn hyödykkeen valmistamisessa.
- Jos jokainen keskittyy vahvuksiinsa ja hyödykkeitä voi myydä vapaasti, kaikki hyötyvät.

Talouden Globalisaatio

- **Valtiot ovat sidoksissa toisiinsa.**
- **Yritykset toimivat valtioiden sisällä ja valtioiden välillä.**
- **Tuotannontekijät** (työvoima, raaka-aineet, pääomaa) **liikkuvat maasta toiseen.**
- **Erilaiset hyödykkeet liikkuvat maasta toiseen.**

World Trade Organization (WTO) – Vapaakaupan puolustaja

- **Kritiikkiä: suuryritysten ja länsimaiden asialla?**

Maailman kauppajärjestö. Poistaa kaupan esteitä ja luo yhteisiä pelisääntöjä sekä ratkoo valtioiden kauppakiistoja.

IMF – lainoija kriisimaille ja talouskuria

- **Kritiikkiä: kontrolloiko liikaa autettavien maiden taloutta?**

Kansainvälinen valuuttarahasto. Antaa lyhytaikaista lainaa talousvaikeuksissa oleville jäsenmailleen, esim. Kreikka.

Maailmanpankki: köyhyyden poisto ja kestävä kehitys

Antaa jäsenilleen taloudellista tukea lainojen muodossa ja teknistä tukea eri projekteihin sekä neuvoa maiden hallituksia.

OECD: Talouden yhteistyötä ja tutkimusta

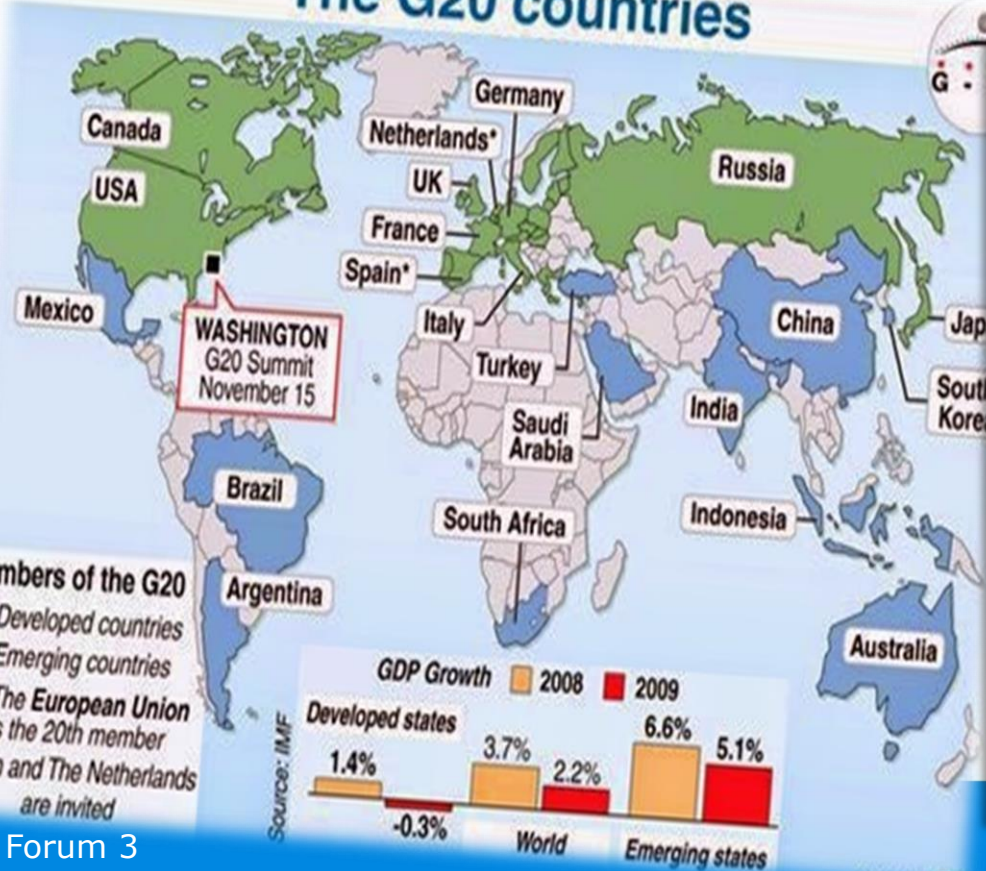
Pyrkii tutkimuksellaan tukemaan jäsenvaltioidensa taloudellista kasvua.

G20 ja G7: ajankohtaisten talousasioiden käsittelyä

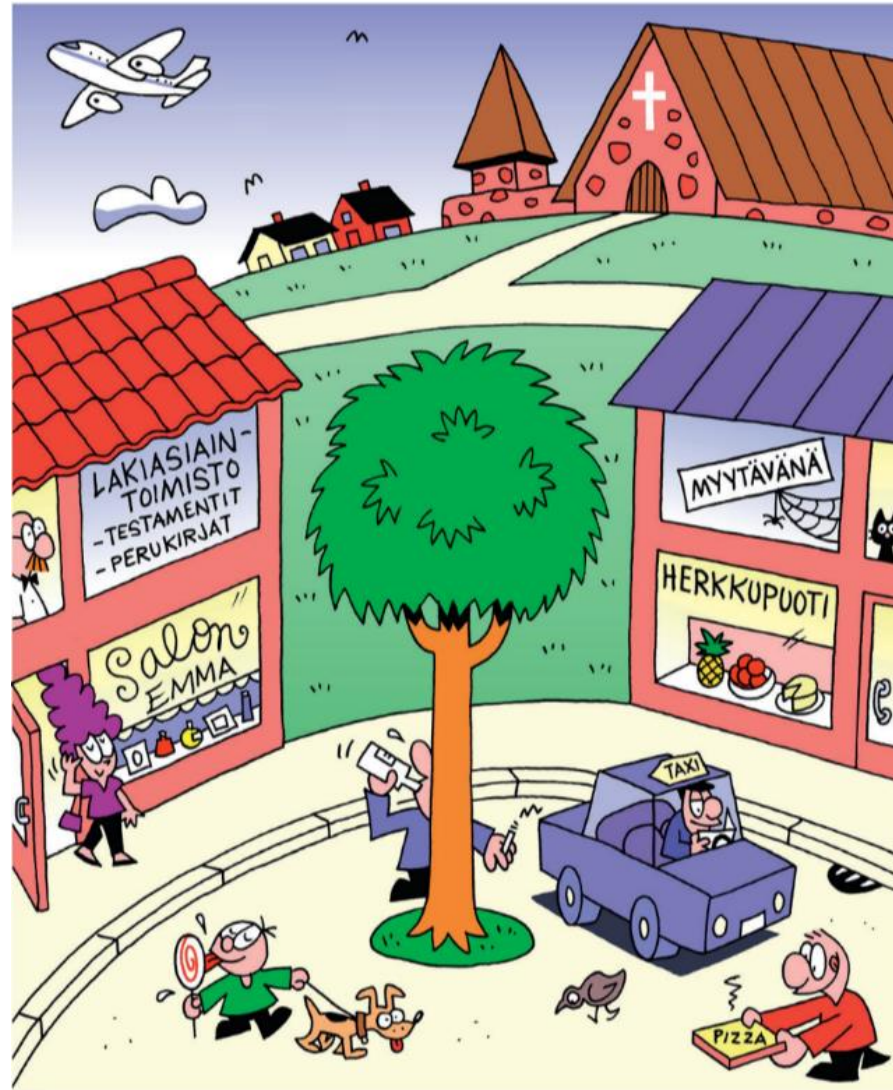

The G20 countries

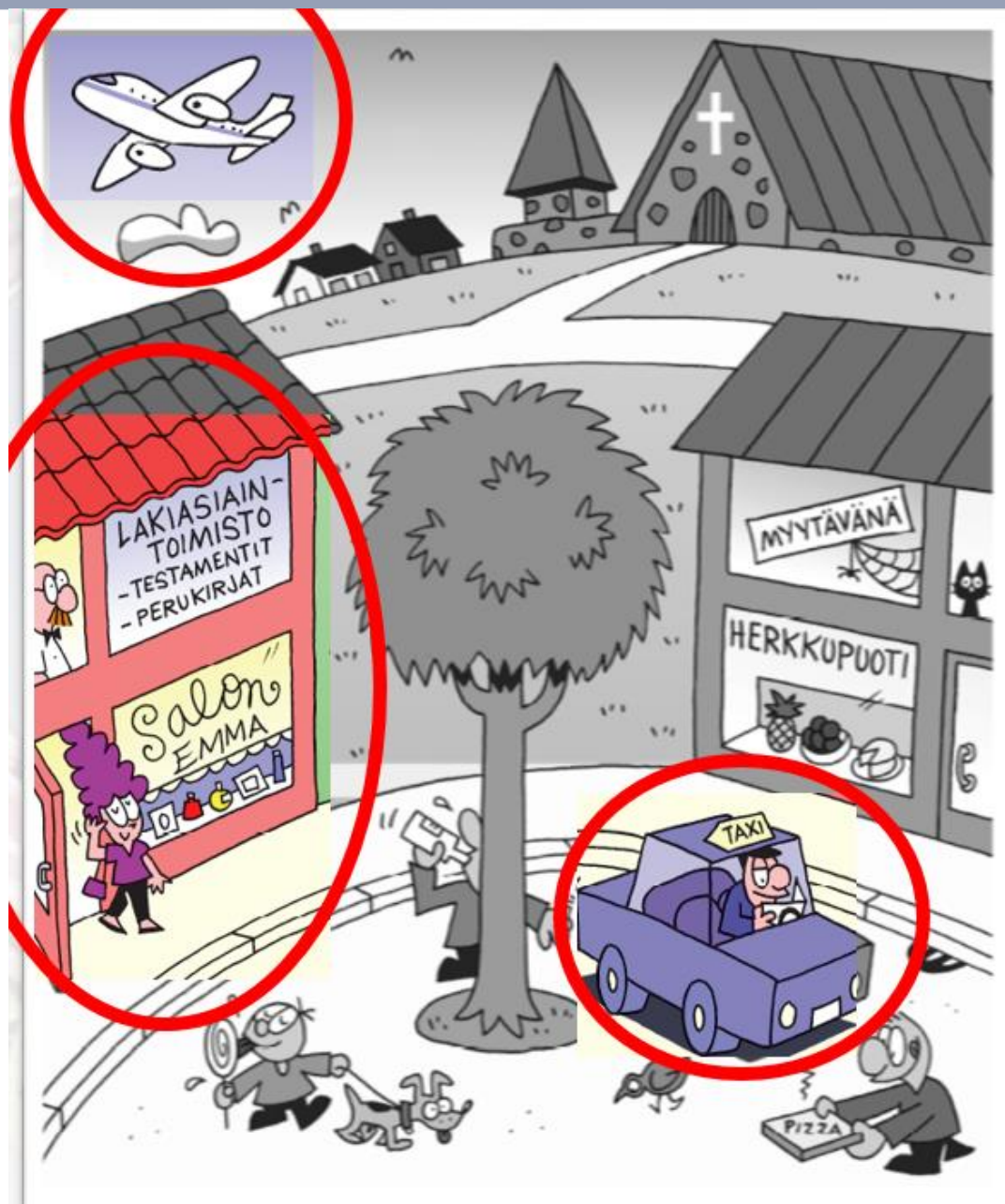

Etsi kuvasta mahdollisimman monta verotettavaa asiaa s. 82

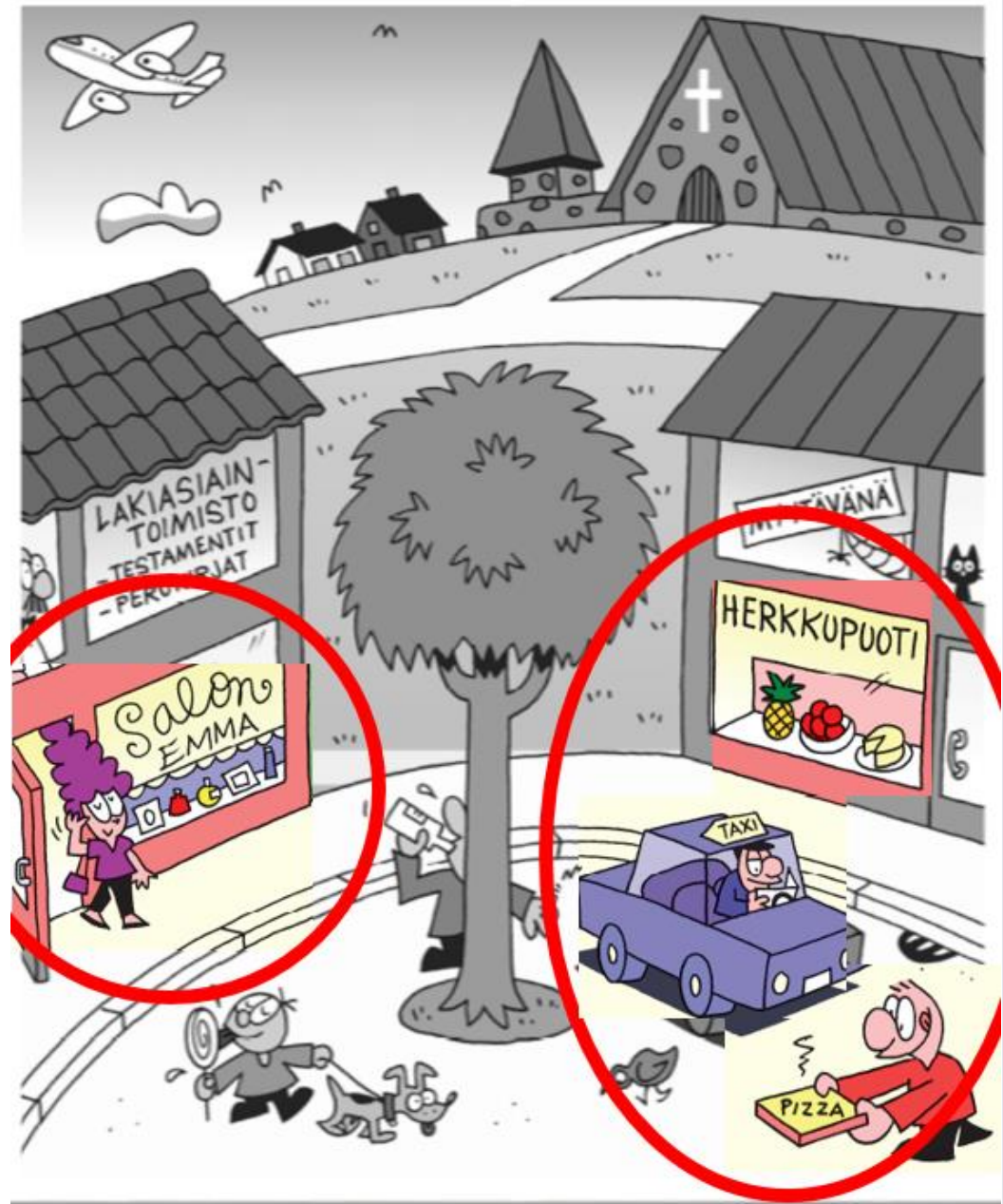
Tee lista parin kanssa.

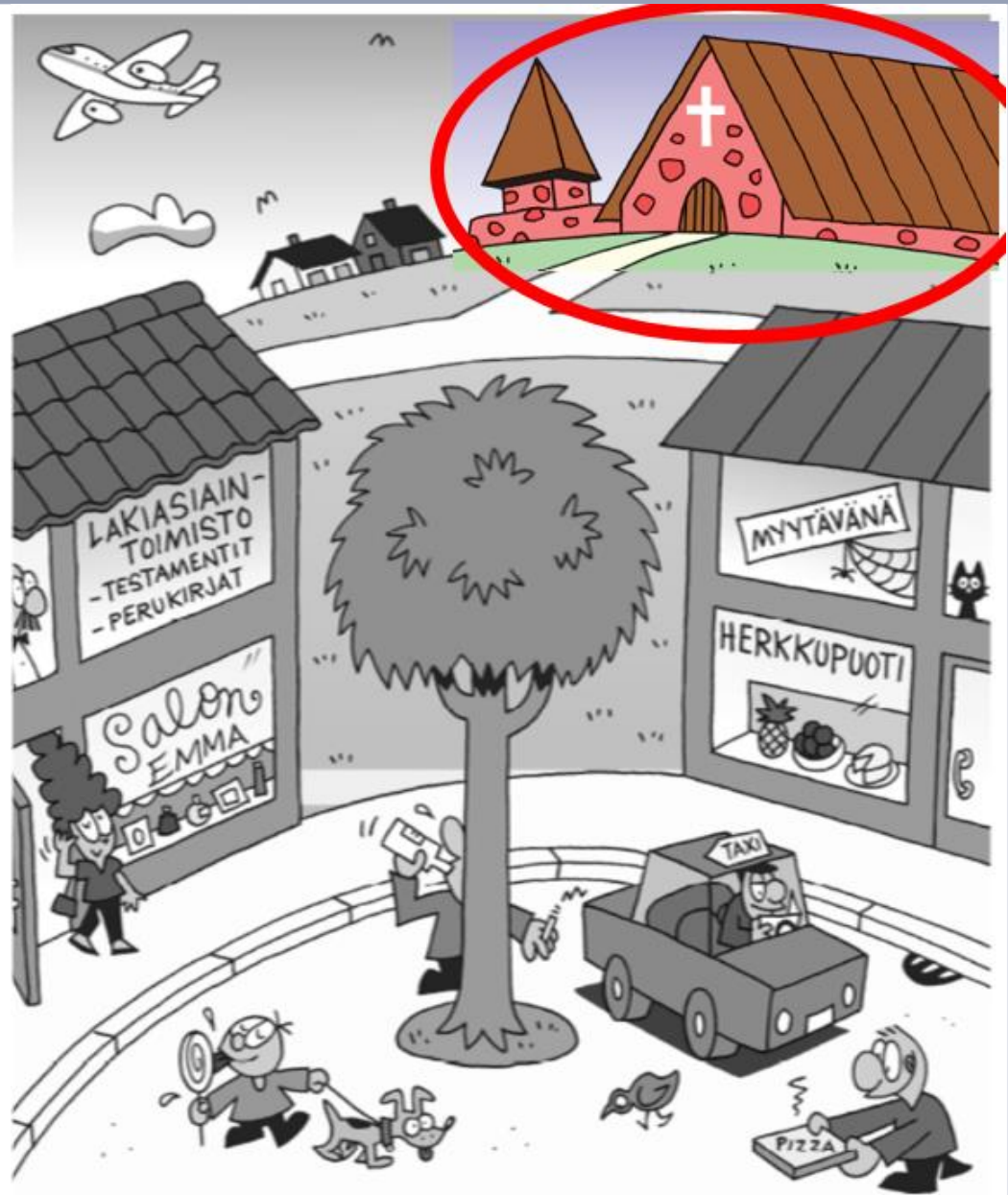
työn tekeminen
lentokenttävero
Yle-vero

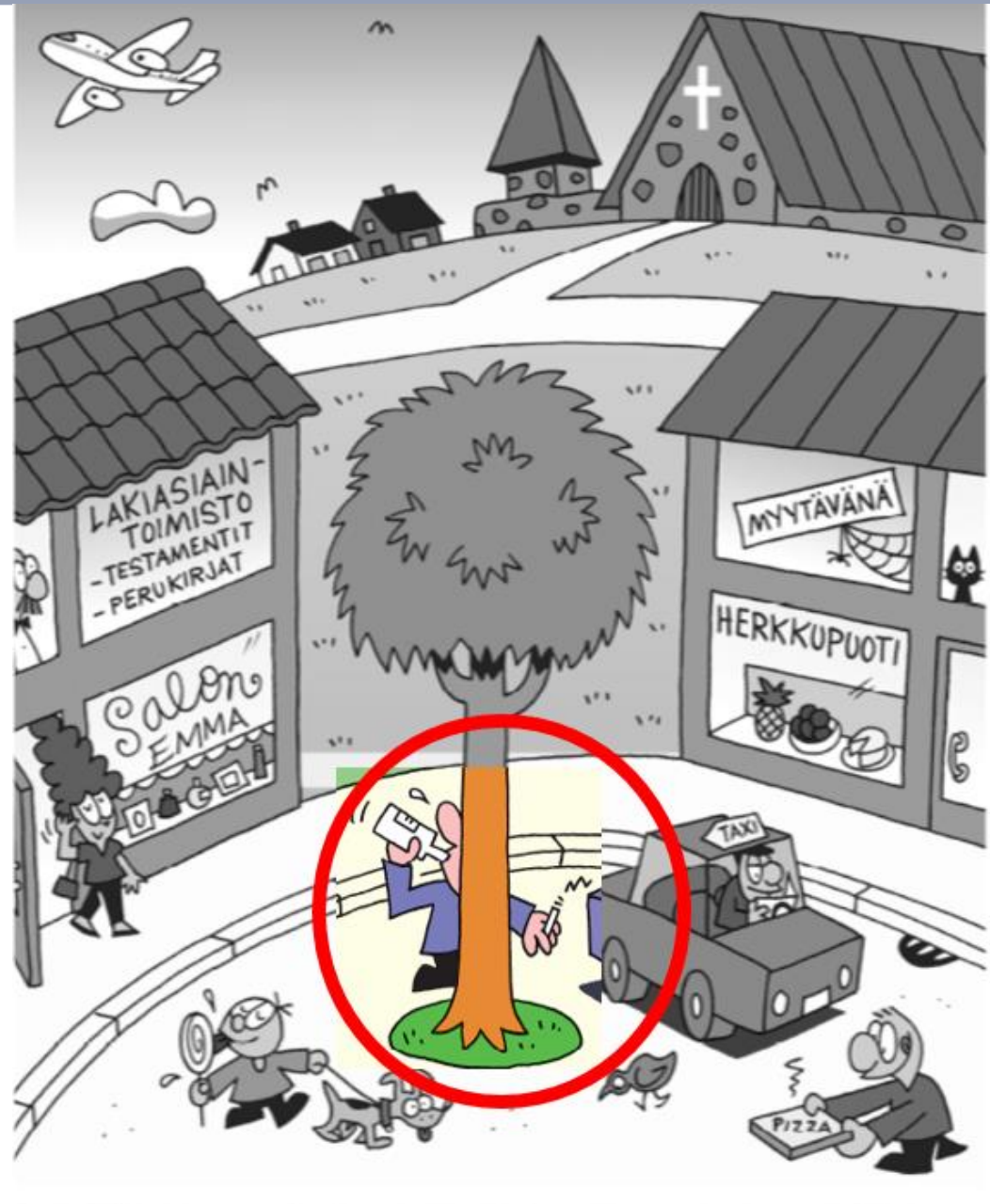
***kuluttaminen
(tavarat ja
palvelut)***

kirkko (jäsenyys)

alkoholi ja tupakka

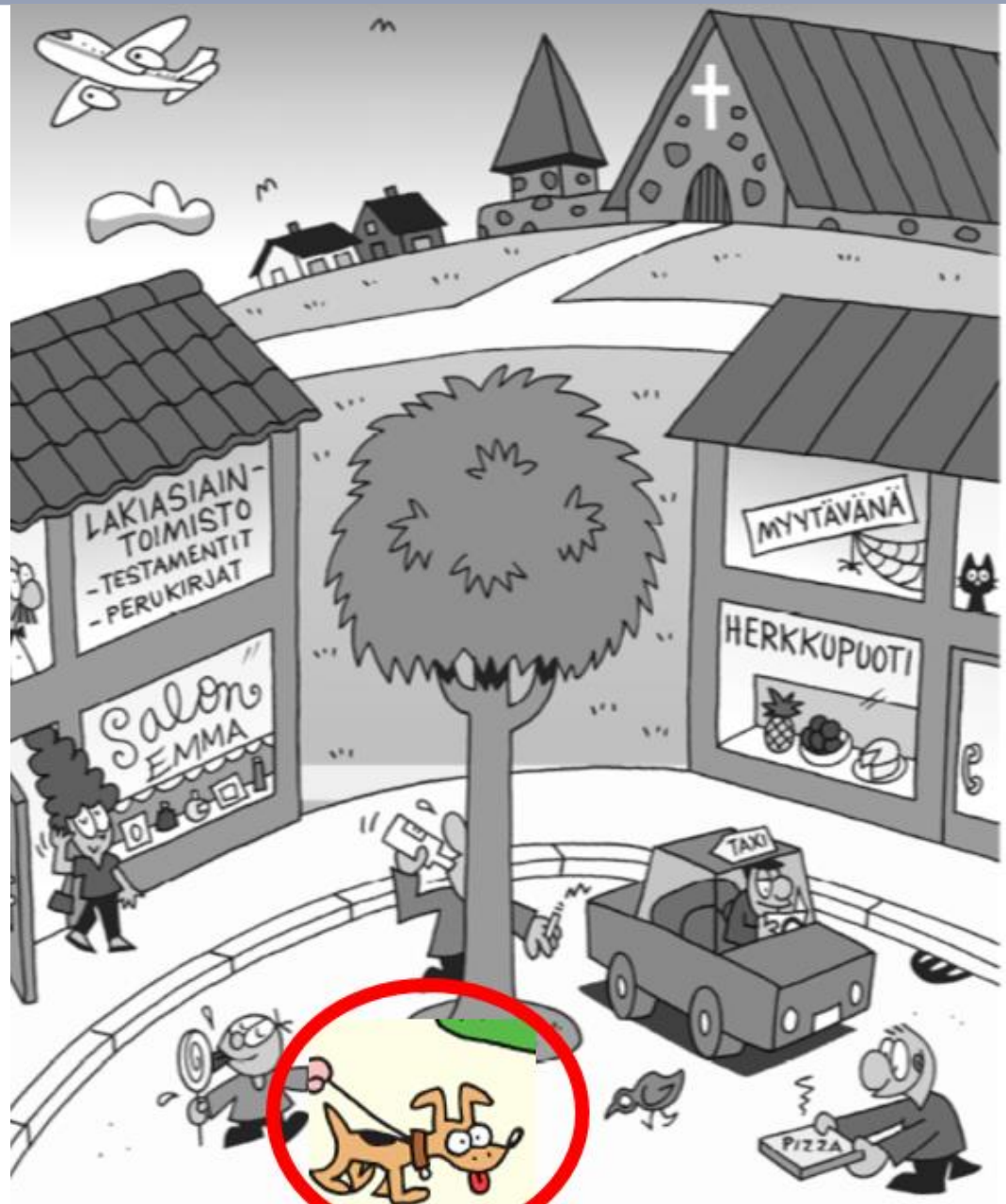

**auton
käyttömaksu
(hiilidioksidipäästöjen
perusteella) ja
polttoainevero**

koira (max. 50 euroa,
perii enää muutama
kunta)

**makeisvero poistui
vuonna 2017**

perintö

kiinteistövero

**kaikista kiinteistöistä
menee kiinteistövero,
ostettavasta**

**kiinteistöstä varain-
siirtovero ja myytävistä
mahdollinen
myyntivoittovero**

Verojen kaksi pääryhmää s. 78

- **välittömät verot**

- **palkka- ja tuloverot**

- **valtiolle, kunnille, srk:lle**

- **välilliset verot**

- **kulutusveroja**

- **kaikki valtiolle**

Välittömät verot (s. 78)

- **kunnallisvero** (18-22%): **kunnille**
- **valtion tulovero**: **valtiolle**
(progressio)
- **perintö- ja lahjaverot**: **valtiolle**
- **vero pääomatuloista** (30-33%):
valtiolle
- **kiinteistövero**: **kunnalle** (1-2%)
- **kirkollisvero**: **kirkolle** (n. 1,5%)

OUTO JUTTU. MITÄ ENEMMÄN TIENÄÄ,
SITÄ VÄHEMMÄN MAKSAA VEROA.

NIIN, KAI SE ON SITÄ
PROGRESSIIVISTA VEROTUSTA.

09.11.2009
KARLSSON

Suhteellinen vai progressiivinen?

- **Suhteellinen vero on aina prosentuaalisesti yhtä suuri riippumatta tuloista.**
 - esim. kunnallisvero
 - esim. tasavero (Viro, Venäjä)
- **Progressiivisessä verossa veroprosentti kasvaa tulojen kasvaessa.**
 - esim. valtion tulovero ja perintövero

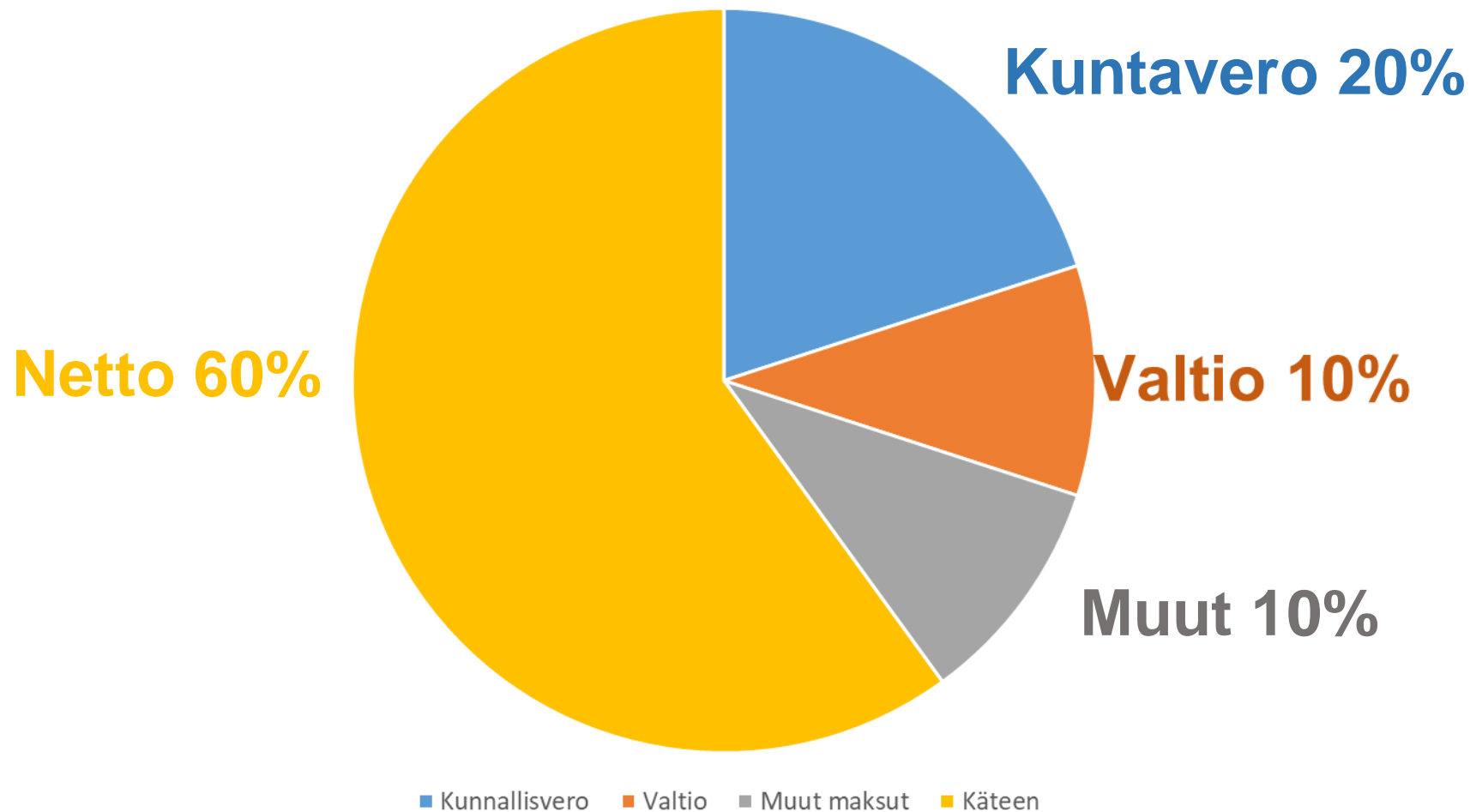
[Vuoden 2017 tuloveroasteikko](#)

Välittömien verojen luonteiset maksut

- **Työttömyysvakuutusmaksu 1,60 %**
- **Työntekijän eläkemaksut 6,15 %**
- **Sairausvakuutusmaksu n. 2% sisältyy ennakonpidätysprosenttiin** (peritään kunnallisveron ja valtion tuloveron yhteydessä)
- Ne eivät ole virallisia veroja, mutta koska ne peritään palkasta kuten verotkin, niin niitä voi pitää veroluontoisina.

Verojen jakaantuminen hyvätuloisella

Hyvätuloisen verotus, bruttotulot 100%

Välilliset verot (s. 78)

- **arvonlisävero**
- **valmisteverot**
 - esim. tupakka, alkoholi ja polttoaineet
- **leimaverot**
- **varainsiirtoverot**
- **auto- ja moottoripyörävero**
- **ympäristöverot**

K2019/2: Veroratkaisujen vaikutukset (20 p.)

Erittele, millaisia vaikutuksia seuraavilla veroratkaisuilla todennäköisesti olisi Suomen valtiontalouteen, yrityksiin ja kotitalouksiin:

- **Elintarvikkeiden arvonlisäveroä lasketaan.**
- **Keskituloisten palkansaajien ansiotuloverotusta kiristetään.**
- **Kotitalouksille verotuksessa myönnettävän kotitalousvähennyksen ylärajaa (enimmäismäärää) nostetaan.**

K2019/2: Veroratkaisujen vaikutukset (20 p.)

	valtionalouteen	yrittäisiin	kotitalouksiin
Elintarvikkeiden arvonlisäveroa lasketaan.			
Keskituloisten palkansaajien ansiotuloerotusta kiristetään.			
Kotitalouksille verotuksessa myönnettävän kotitalousvähennyksen ylärajaa (enimmäismäärää) nostetaan.			

K2019/2: Veroratkaisujen vaikutukset (20 p.)

	valtionalouteen	yrittäisiin	kotitalouksiin
Elintarvikkeiden arvonlisäveroa lasketaan.			
Keskituloisten palkansaajien ansiotuloverotusta kiristetään.			
Kotitalouksille verotuksessa myönnettävän kotitalousvähennyksen ylärajaa (enimmäismäärää) nostetaan.			

K2019/2: Veroratkaisujen vaikutukset (20 p.)

Elintarvikkeiden arvonlisäveron laskeminen:

- Alv tuo valtiolle paljon verotuloja, joten sen laskeminen vähentäisi valtion tuloja. Pitäisi nostaa muita veroja.**
- Kotitalouksien kasvanut ostovoima voisi kasvattaa muiden hyödykkeiden kysyntää, mikä hyödyttäisi yrityksiä.**
 - Alv:n pienentäminen lisää elintarviketuottajien ja kauppojen tuloja, jos elintarvikkeiden kokonaiskulutus kasvaa tai alv:n kevennys ei siirry täysin hintoihin!**
- Toimi vähentäisi kotitalouksien ruokaan kuluvaan rahaa. Alv on tasavero, joten sen laskeminen hyödyttäisi enemmän matalatuloisia (tuloista suuri osa kuluu ruokaan). Rahaa säästyy muuhun.**

K2019/2: Veroratkaisujen vaikutukset (20 p.)

Keskituloisten palkansaajien ansiotuloverotuksen kiristäminen:

- **Valtio saisi enemmän verotuloja.**
 - Voi heikentää halukkuutta tehdä töitä!
- **Keskituloisten ihmisten ostovoima heikkenisi, mikä voisi vähentää kulutusta ja näin heikentää yritysten kannattavuutta.**
- **Kiristynyt ansiotuloverotus aiheuttaisi paineita palkkojen korottamiseen, mikä nostaisi työn hintaa. Yrityksille vahingollista.**
- **Moni kotitalous joutuisi maksamaan aikaisempaa enemmän veroja, mikä heikentäisi niiden ostovoimaa.**

K2019/2: Veroratkaisujen vaikutukset (20 p.)

Kotitalousvähennyksen ylärajan nostaminen:

- **Ylärajan nostaminen voisi lisätä kotitalousvähennyksen käyttämistä.**
 - **Jos näin kävisi, valtion saamat verotulot vähenisivät.**
 - + **Toisaalta muutos voisi lisätä työllisyyttä, yrittäjyyttä ja vähentää harmaata taloutta.**
- **Yritysten näkökulmasta muutos lisäisi kotitalousvähennykseen oikeuttavien palveluiden kysyntää. Tämä lisäisi yritysten tuloja. Voisi tuoda lisää työpaikkoja näille aloille (korjaus- yms.).**
 - **Valtiontaloudessa verotulot taas vähenevät, jos veroratkaisunansiosta mahdollisesti syntyvät uudet työpaikat eivät lisää valtion verotuloja riittävästi.**
- **Kotitalousvähennyksen ylärajan nostaminen hyödyttäisi lähinnä hyvätuloisia kotitalouksia (enemmän varaa ostopalveluihin, remontteihin jne.).**

K2019/2: Veroratkaisujen vaikutukset (20 p.)

Veroratkaisujen vaikutukset riippuvat siitä,

- **mikä on kotitalouden ansiotaso**
- **minkä alan yrityksestä on kyse**
- **millä aikaperspektiivillä
valtiontaloutta tarkastellaan**

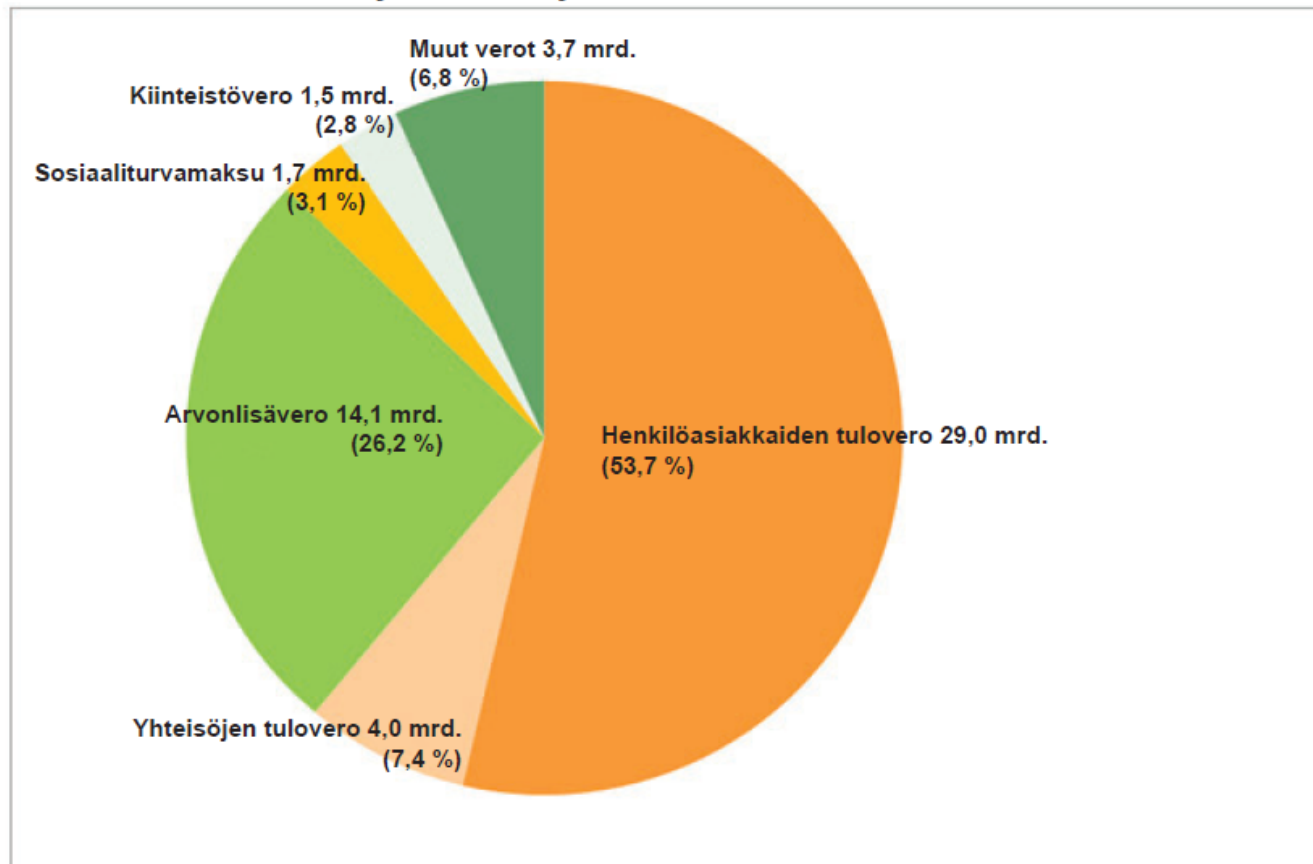
Vastauksessa tulee esiin kansantalouden dynamiikka eli se, miten eri tekijät vuorovaikuttavat keskenään ja miten vaikutukset saattavat olla myös vastakkaissuuntaisia.

S2016/2

Oheinen kuvio kertoo Verohallinnon verokertymän 2014 ja kunkin verolajin määrän miljardeina euroina sekä osuuden koko verokertymästä prosentteina.

Joissain puheenvuoroissa on ehdotettu, että kansalaisten tuloveroja (ansiotulovero) tulisi keventää ja arvonlisä- ja kiinteistöveroja taas kiristää. Pohdi kuviota apuna käyttäen, minkälaisia vaikutuksia tällaisella muutoksella olisi valtiontalouteen sekä erityyppisiin kotitalouksiin.

Verohallinnon verokertymät 2014, yht. 54,0 mrd.

S2016/2

3-4 p.

Kokelas ymmärtää miten eri verot poikkeavat toisistaan:

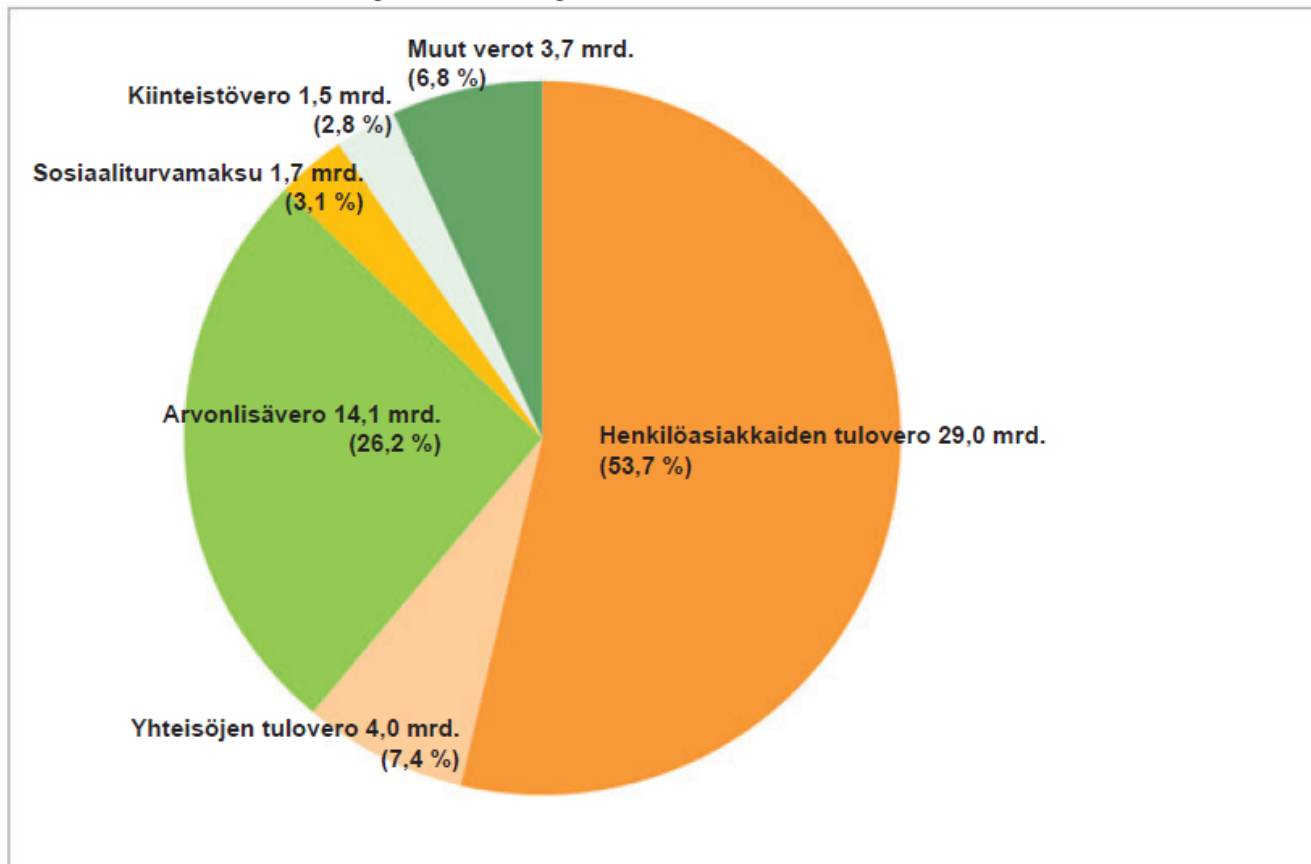
- **Tulovero kerätään palkasta ja sen osuus verokertymästä on yli puolet.**
- **Arvonlisävero kerätään kulutuksesta ja se muodostaa veropohjasta yli 25 % osuuden.**
- **Kiinteistövero kannetaan kiinteistön omistajilta ja sen osuus veroista on pienin (2,8%).**

S2016/2

Oheinen kuvio kertoo Verohallinnon verokertymän 2014 ja kunkin verolajin määrän miljard-

Minkälaisia vaikutuksia olisi, jos kansalaisten tuloveroja (ansiotulovero) kevennettäisiin ja arvonlisä- ja kiinteistöveroja taas kiristettäisiin?
Pohdi kuviota apuna käyttäen, tällaisella muutoksella olisi valtiontalouteen sekä erityyppisiin kotitalouksiin.

Verohallinnon verokertymät 2014, yht. 54,0 mrd.

S2016/2

- **Tuloveron alentaminen lisää palkansaajien nettoansioita ja varakkaammat hyötyvät tästä enemmän.**
 - Ansiotuloveron keventämistä perustellaan usein väitteellä, että verotuksen keventäminen kannustaa kansalaisia lisätöihin ja siten lopulta lisää maksettujen tuloverojen kokonaismäärää.
 - Myös kulutus lisääntyisi (tai säästäminen).
 - Ehkäisee kannustinloukkuja. Lisää työllisyyttä (yrittäjyyttä).

S2016/2

- **ALV:n kiristäminen kohdistuu enemmän pienituloisiin, jotka maksavat alv:tä enemmän suhteessa tuloihin.**
 - Heikentää kulutusta (pienituloisten).
 - Tässä kohdentamista voidaan käyttää tehokkaammin (alkoholi).

S2016/2

- **Kiinteistövero vaikuttaa niihin kotitalouksiin, jotka omistavat kiinteistöjä.**
 - **Verottajalle ”varma” tulolähde sikäli, että kansalaisten on asuttava jossain eikä kiinteistöä voida siirtää ulkomaille kuten yritys.**
 - **Asunnon vuokraaminen lisääntyy.**

S2016/2

5-6 p.

- **Kokelas selvittää verojen vaikutuksia erityyppisten kotitalouksien näkökulmasta.**
- **Valtion kannalta tuloveron lasku laskee verokertymää ja arvonlisäveron korotus nostaa verokertymää.**
- **Kiinteistöveron kiristäminen ei vaikuta valtiontalouteen, koska sen tuotto menee kunnille.**
- **Valtion kannalta on toisaalta vaikea arvioida verokertymää, koska tuloveron lasku lisää kulutusta ja samalla kasvattaa arvonlisäveron kertymää. Kokelas ymmärtää, että tuloverosta vain osa menee valtiolle.**
- **Yleisesti ottaen jonkin verotyypin kertymän laskua tulee yrittää kompensoida kasvattamalla jonkin muun verotyypin kertymää.**

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

Kuvio 8. A kertoo Suomen julkisen sektorin yli- ja alijäämän ja velan prosentteina suhteessa Suomen bruttokansantuotteeseen vuosina 1985–2017 ja kuvion laatimishetken ennusteen niistä vuoteen 2020 asti. Videokatkelmassa 8. B talousasiantuntijat tarkastelevat 13.2.2014 Suomen valtion budjetin tasapainottamisen eri keinoja vuoden 2014 tilanteessa.

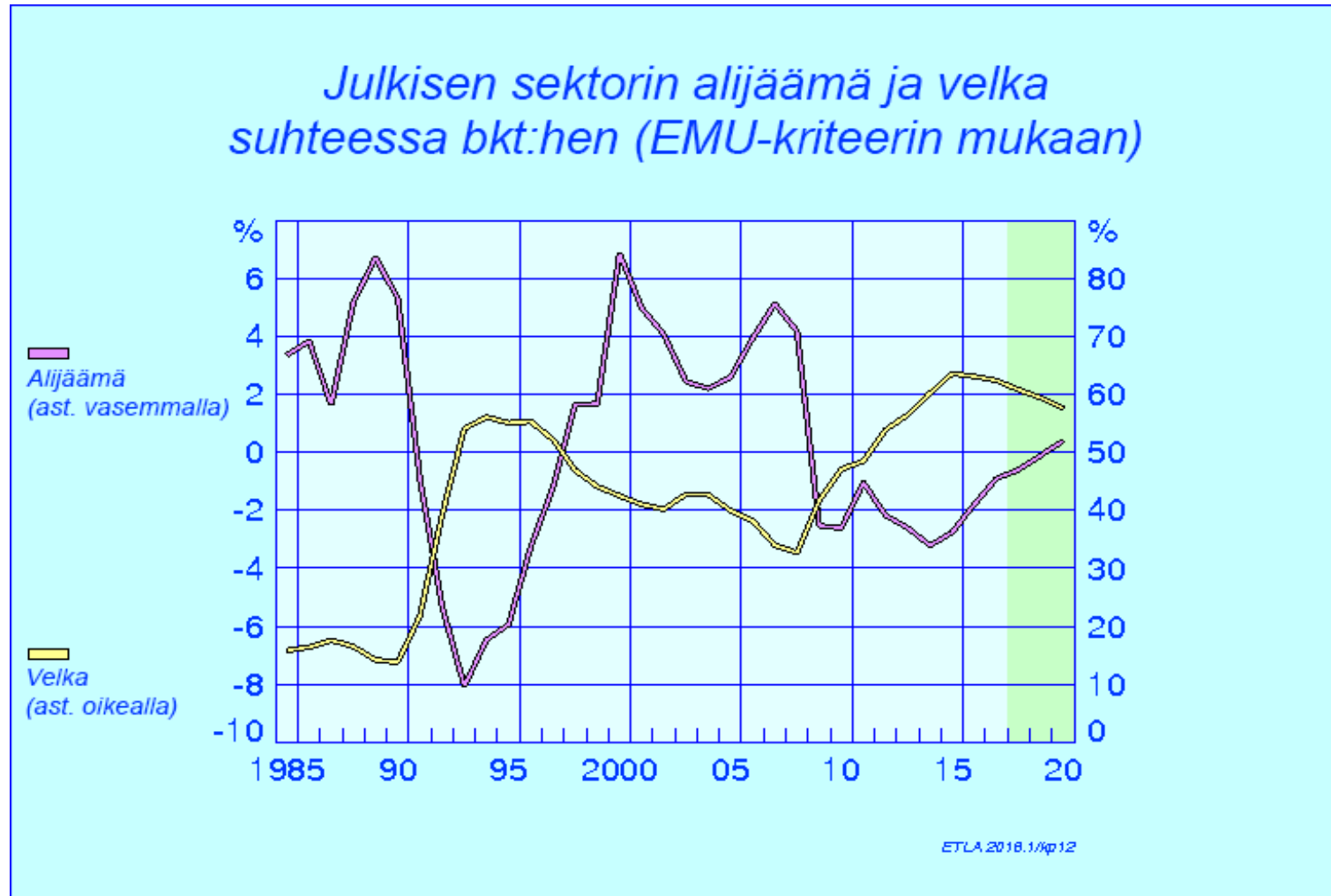
8.1. Erittele, miten julkisen sektorin yli- ja alijäämä ja velka kuvion 8. A mukaan kehittyivät Suomessa vuosina 1985–2017 ja mitkä tekijät selittävät tuota kehitystä. 8 p.

8.2. Pohdi, mitä vaikeuksia talouskehityksen ennustamisessa on ja miten osuvalta kuvion 8. A ennuste vuosien 2018–2020 kehityksestä nykyhetken näkökulmasta vaikuttaa. 8 p.

8.3. Vertaile videokatkelmassa 8. B esiintyvien asiantuntijoiden käsityksiä valtiontalouden sopeuttamiskeinoista, ja arvioi yleisesti eri keinojen etuja ja haittoja valtiontalouden ja kotitalouksien kannalta. 14 p.

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

Kuvio 8. A kertoo Suomen julkisen sektorin yli- ja alijäämän ja velan prosentteina suhteessa Suomen bruttokansantuotteeseen vuosina 1985–2017 ja kuvion laatimishetken ennusteen niistä vuoteen 2020 asti. Videokatkelmassa 8. B talousasiantuntijat tarkastelevat 13.2.2014 Suomen valtion budjetin tasapainottamisen eri keinoja vuoden 2014 tilanteessa.

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.1. (8 p.)

- **Suomen julkinen sektori oli ylijäämäinen 1980-l lopulla mutta painui alijäämäiseksi v. 1991.**
- **Se nousi ylijäämäiseksi vasta 1990-l lopulla.**
- **2000-l alkuvuosina julkinen sektori oli ylijäämäinen mutta v. 2008–2017 alijäämäinen.**

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.1. (8 p.)

- **Julkisen sektorin velka oli 1980-l lopulla verraten pieni, alle 20 prosenttia bkt:sta, mutta 1990-l alussa se kasvoi nopeasti yli 50 prosenttiin.**
- **Julkisen velan osuus bkt:sta pieneni vuosikymmenessä asteittain noin 30 prosenttiin, mutta v.a 2008 lähtien se alkoi kasvaa ja ylitti tarkastelujakson lopulla 60 prosenttia.**

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.1. (8 p.)

Kerro käyrien huiput ja notkot!

- **Julkisyhteisöjen velan suhde BKT:stä kasvoi 15 %:sta yli 60 %:iin kuvion aikana!**
- **1990-l alussa velkasuhde kasvoi nopeasti, sen jälkeen trendi oli laskeva.**
- **Vuoden 2008 jälkeen velkaantumismvauhti kiihtyi.**
- **Velkasuhde on kasvanut nimenomaan alijäämien aikana.**
- **Muista asteikko!**

=Käyrät ovat toistensa peilikuvia!

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.1. (8 p.)

- **Kehitystä selittävät Suomen 1990-l alun talouslama sekä 2000-l finanssikriisin ja euroalueen velkakriisin vaikutukset.**
- **Julkisen talouden tasapaino kärsi, koska työllisyys heikkeni ja verotulot laskivat. Talouskasvun vallitessa julkisen talouden tasapaino on parantunut ja julkisen velan osuus bkt:sta pienentynyt.**
- **Kuvion selitteessä termi ”alijäämä” tarkoittaa yleisesti jäämää (yli- tai alijäämä).**

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.1. (8 p.)

- Suomen julkinen sektori oli ylijäämäinen 1980-luvun lopulla mutta painui alijäämäiseksi vuonna 1991.
- Se nousi ylijäämäiseksi vasta 1990-luvun lopulla.
- 2000-luvun alkuvuosina julkinen sektori oli ylijäämäinen mutta vuosina 2008–2017 alijäämäinen.
- **Julkisen sektorin velka oli 1980-luvun lopulla verraten pieni, alle 20 prosenttia bkt:sta, mutta 1990-luvun alussa se kasvoi nopeasti yli 50 prosenttiin.**
- **Julkisen velan osuus bkt:sta pieneni vuosikymmenessä asteittain noin 30 prosenttiin, mutta vuodesta 2008 lähtien se alkoi kasvaa ja ylitti tarkastelujakson lopulla 60 prosenttia.**
- Kehitystä selittävät Suomen 1990-luvun alun talouslama sekä 2000-luvun finanssikriisin ja euroalueen velkakriisin vaikutukset.
- Julkisen talouden tasapaino kärsi, koska työllisyys heikkeni ja verotulot laskivat. Talouskasvun vallitessa julkisen talouden tasapaino on parantunut ja julkisen velan osuus bkt:sta pienentynyt.
- Kuvion selitteessä termi ”alijäämä” tarkoittaa yleisesti jäämää (yli- tai alijäämä).

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.2. (8 p.) Mitä vaikeuksia talouskehityksen ennustamisessa on ja miten osuvalta kuvion 8. A ennuste v. 2018–2020 kehityksestä nykyhetken näkökulmasta vaikuttaa

- **Globaalissa taloudessa asioiden väliset yhteydet ovat monimutkaisia ja ulottuvat alueellisesti laajalle.**
- **Poliittiset kriisit ja finanssikriisin kaltaiset tapahtumat ovat yllättäviä.**
- **Kehitykseen vaikuttavat myös kuluttajien mielialat ja odotukset.**
- **Muitakin yllätyksiä voi olla (esim. korona)**

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.2. (8 p.) Mitä vaikeuksia talouskehityksen ennustamisessa on ja miten osuvalta kuvion 8. A ennuste v. 2018–2020 kehityksestä nykyhetken näkökulmasta vaikuttaa

- **Globaalissa taloudessa asioiden väliset yhteydet ovat monimutkaisia ja ulottuvat alueellisesti laajalle, jolloin talouskehityksen ennustaminen on vaikeaa muuttujien runsauden vuoksi.**
- **Poliittiset kriisit ja finanssikriisin kaltaiset tapahtumat ovat yllättäviä, ja niillä saattaa olla vaikutuksia muun muassa kuluttajien ja yritysten käyttäytymiseen, raaka-aineiden hintoihin ja kansainväliseen kauppaan.**
- **Kehitykseen vaikuttavat myös kuluttajien mielialat ja odotukset, joita voi olla vaikea ennakoida.**
- **Muitakin yllätyksiä voi olla (esim. korona)**

Vastauksesta on käytävä ilmi, mihin suuntaan Suomen julkisen sektorin ali- ja ylijäämä ja velka ovat kehittyneet vuosina 2018–2020, ja tieto suhteutetaan aineistossa olevan kuvion ennusteeseen, jonka osuvuudesta esitetään arvio.

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.3. (14 p.) 8. B Videokatkkelma: Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin?

Lähde: Nelonen Median verkkopalvelu Ruutu. Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin? <https://www.ruutu.fi/video/980372>. Julkaistu: 13.2.2014. Viitattu: 6.2.2019.

Näkemyksen pääpiirteet:

- Seija Ilmakunnas varoittaa menoleikkauksista, koska pelkää niiden tuolloisessa tilanteessa vaarantavan muutenkin hauraan talouskasvun.
Palkansaajien tutkimuslaitoksen johtaja, taloustieteilijä.
- Palkansaajien näkökulma.

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.3. (14 p.) 8. B Videokatkkelma: Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin?

Lähde: Nelonen Median verkkopalvelu Ruutu. Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin? <https://www.ruutu.fi/video/980372>. Julkaistu: 13.2.2014. Viitattu: 6.2.2019.

Näkemyksen pääpiirteet:

- **Pasi Holm toivoo valtion taloutta sopeutettavan tasaisesti menoleikkauksilla ja veronkorotuksilla, mutta hän katsoo, että veronkorotuksia on jo tehty paljon. Pellervon taloustutkimuksen toimitusjohtaja, taloustieteilijä, tutkija.**
- **Yritysten näkökulma.**

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.3. (14 p.) 8. B Videokatkelmä: Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin?

Lähde: Nelonen Median verkkopalvelu Ruutu. Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin? <https://www.ruutu.fi/video/980372>. Julkaistu: 13.2.2014. Viitattu: 6.2.2019.

Näkemyksen pääpiirteet:

- **Juhana Vartiainen katsoo, että sopeutuskeinojen valinta on poliittinen päätös, mutta ekonomistina hän pitää tärkeänä, että valinnassa ollaan joustavia ja suunnataan mahdolliset veronkorotukset ja menoleikkaukset siten, että työllisyys ei kärsi. Valtion taloudellinen tutkimuskeskuksen (VATT) johtaja, taloustieteilijä, tutkija.**
- **Poliittinen/valtion näkökulma.**

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.3. (14 p.) 8. B Videokatkkelma: Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin?

Lähde: Nelonen Median verkkopalvelu Ruutu. Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin? <https://www.ruutu.fi/video/980372>. Julkaistu: 13.2.2014. Viitattu: 6.2.2019.

Näkemyksen pääpiirteet:

- Seija Ilmakunnas varoittaa menoleikkauksista, koska pelkää niiden tuolloisessa tilanteessa vaarantavan muutenkin hauraan talouskasvun. Palkansaajien tutkimuslaitoksen johtaja, taloustieteilijä, tutkija. Palkansaajien näkökulma.
- Pasi Holm toivoo valtion taloutta sopeutettavan tasaisesti menoleikkauksilla ja veronkorotuksilla, mutta hän katsoo, että veronkorotuksia on jo tehty paljon. Pellervon taloustutkimuksen toimitusjohtaja, taloustieteilijä, tutkija. Yritysten näkökulma.
- Juhana Vartiainen katsoo, että sopeutuskeinojen valinta on poliittinen päätös, mutta ekonomistina hän pitää tärkeänä, että valinnassa ollaan joustavia ja suunnataan mahdolliset veronkorotukset ja menoleikkaukset siten, että työllisyys ei kärsi. Valtion taloudellinen tutkimuskeskuksen (VATT) johtaja, taloustieteilijä. Poliittinen/valtion näkökulma.

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.3. (14 p.) 8. B Videokatkkelma: Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin?

Lähde: Nelonen Median verkkopalvelu Ruutu. Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin? <https://www.ruutu.fi/video/980372>. Julkaistu: 13.2.2014. Viitattu: 6.2.2019.

- **Valtion menoleikkaukset ja veronkiristykset pienentävät kumpikin kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja**, toinen leikkaamalla tulonsiirtoja ja toinen leikkaamalla palkka- ja muiden tulojen nettosummaa.
- Jos menoleikkaukset ja veronkiristykset kohdennetaan niin, että kulutuskysyntä kotitalouksissa ei olennaisesti heikkene, useimmat kotitaloudet voivat hyötyä valtiontalouden mahdollisen vahvistumisen seurannaisvaikutuksista.
- Jos menoleikkaukset ja veronkiristykset vähentävät selvästi kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja, kulutuskysyntä laskee, ja se voi heijastua yrityksiin ja lopulta valtiontalouteen, kun verotulot vähenevät, työttömyys kasvaa ja talouskasvu hidastuu.
- Veronkiristysten kohdentamisella voidaan yrittää ohjata kotitalouksien ja yritysten käyttäytymistä suuntaan, joka on valtiontaloudelle hyödyllistä.

K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.3. (14 p.)

8. B Videokatkelma: Pitäisikö sopeutuksia painottaa veronkiristykseen vai leikkauksiin?

- **Kiitettävässä vastauksessa avataan lähemmin asiantuntijoiden argumentteja.**
- **Vastauksessa voidaan pohtia myös, millä aikaperspektiivillä he tarkastelevat keinoja sekä mitä tahoja he edustavat ja miten se saattaa heijastua siihen, miten he arvioivat eri keinoja.**
- **Sopeutuskeinojen vertailussa käsitellään kattavammin menoleikkausten ja veronkiristysten vaikutuksia. Tarkastelussa voidaan eritellä esim., kuinka keinot vaikuttavat eripituisilla aikajänteillä ja miten ne vaikuttavat erityyppisiin kotitalouksiin.**

S2018/8: Suomen julkisen sektorin alijäämä

8.1 Miten julkisen sektorin alijäämä, ylijäämä ja velka ovat kehittyneet kuvion (aineisto 8.A) osoittamana ajanjaksona? (8 p.)

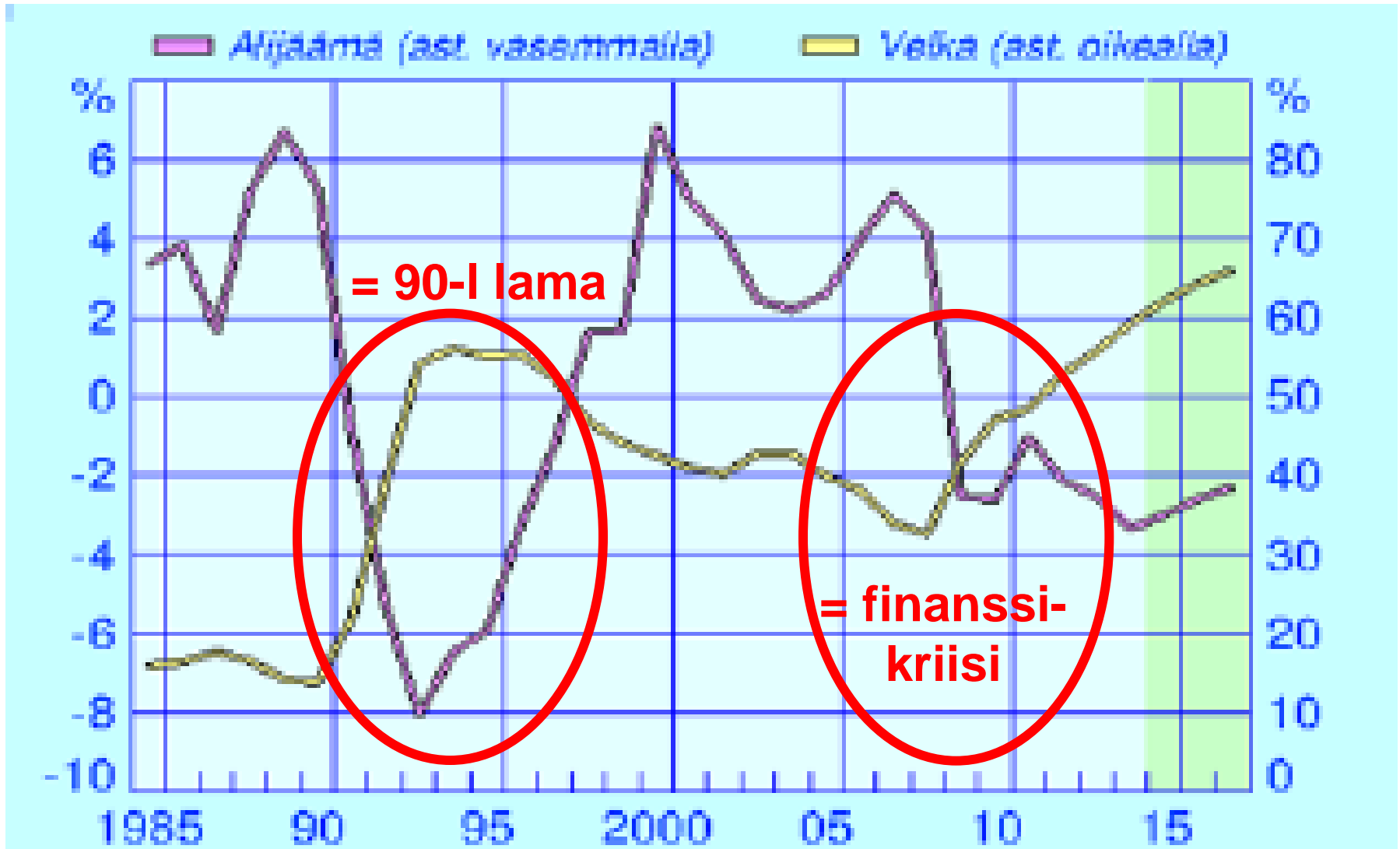
8.2 Miten julkisen sektorin alijäämää Suomessa voidaan pyrkiä pienentämään, ja minkälaisia vaikutuksia eri keinoilla on kotitalouksien kannalta? (12 p.)

8.3 Arvioi Suomen julkisen talouden haasteita suhteessa Euroopan unionin maihin. Hyödynnä kuvioita (aineistot 8.A ja 8.B) vastauksessasi. (10 p.)

S2018/8: Suomen julkisen sektorin alijäämä

- Julkinen sektori = Julkinen sektori tarkoittaa kansantalouden osaa, joka on valtion tai kuntien omistuksessa. Julkiseen sektoriin lasketaan valtion ja kuntien varsinaisen toiminnan lisäksi muun muassa julkiset sosiaaliturvarahastot (esimerkiksi Kansaneläkelaitos), kuntayhtymät, liikelaitokset ja valtionyhtiöt.
- Alijäämä/ylijäämä = Julkisyhteisöjen alijäämä, jota kutsutaan myös EDP-alijäämäksi (=Excessive Deficit Procedure), vastaa kansantalouden tilinpidossa laskettua julkisyhteisöjen nettoluotonottoa/-antoa.
- Julkisyhteisöjen EDP-velka kuvaa EU:n jäsenmaiden julkisen talouden velkaantumista. EDP-velka on nimellishintainen bruttovelka ja käsittää ainoastaan käteisrahan ja talletukset, arvopaperit sekä lainat. Siitä on poistettu alasektoreiden (valtio, kunnat ja sosiaaliturvarahastot) väliset velkaerät. Tästä syystä julkisyhteisöjen velka on pienempi kuin sen alasektoreiden yhteenlasketut velat.

S2018/8: Suomen julkisen sektorin alijäämä ja velka

8.1 Miten julkisen sektorin alijäämä, ylijäämä ja velka ovat kehittyneet kuvion (aineisto 8.A) osoittamana ajanjaksona? (8 p.)

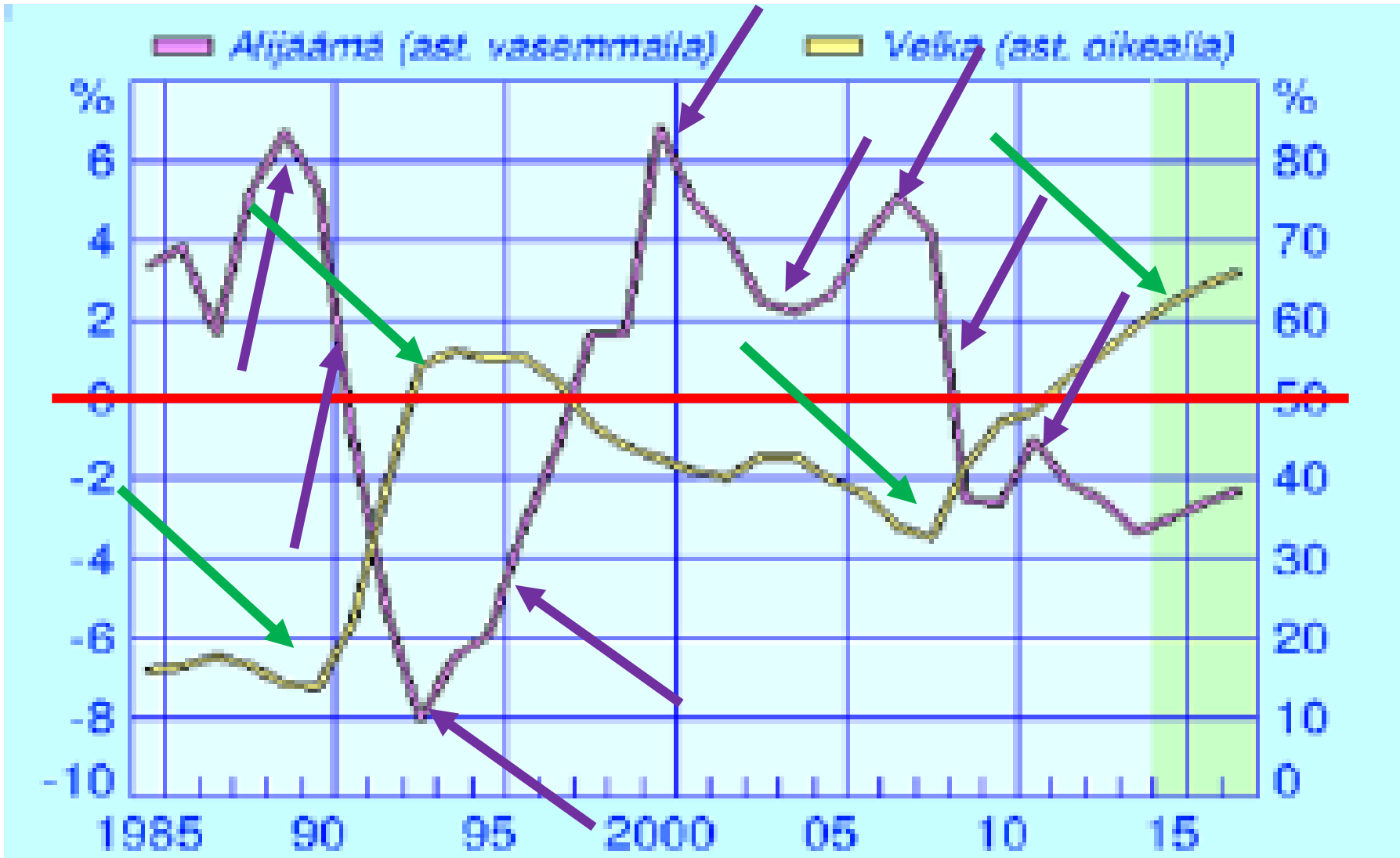
S2018/8: Suomen julkisen sektorin alijäämä

8.1

Kerro käyrien huiput ja notkot!

- Talous oli ylijäämäinen 1990-luvun alkuun saakka.**
- Sen jälkeen talous painui vuosina 1991-1997 alijäämäiseksi, suurimmillaan alijäämää oli jopa 8 % BKT:sta.**
- Uudelleen alijäämäiseksi finanssikriisin jälkeen vuonna 2008 ja on pysynyt alijäämäisenä siitä saakka (2-3% BKT:sta).**
- Muista asteikko!**

S2018/8: Suomen julkisen sektorin alijäämä

8.1 Miten julkisen sektorin alijäämä, ylijäämä ja velka ovat kehittyneet kuvion (aineisto 8.A) osoittamana ajanjaksona? (8 p.)

S2018/8: Suomen julkisen sektorin velka

8.1

Kerro käyrien huiput ja notkot!

- Julkisyhteisöjen velan suhde BKT:stä kasvoi 15 %:sta yli 60 %:iin kuvion aikana!
- 1990-l alussa velkasuhde kasvoi nopeasti, sen jälkeen trendi oli laskeva.
- Vuoden 2008 jälkeen velkaantumismvauhti kiihtyi.
- Velkasuhde on kasvanut nimenomaan alijäämien aikana.
- Muista asteikko!

=Käyrät ovat toistensa peilikuvia!

S2018/8: Miten alijäämää pienennetään? Vaikutuksia?

8.2

- **Kasvattamalla tuloja tai pienentämällä menoja!**

1. Tuloja voidaan kasvattaa esim. veronkorotuksilla (eri verojen korottamisen seurauksia).

→ Esim. tuloverojen nostaminen voi luoda kannustinloukkuja, kulutusverojen nostaminen puolestaan vaikuttaa eniten pienituloisiin.

→ Jos kokonaisveroaste nousee liian korkeaksi, saattaa verokertymä kuitenkin pienentyä, mikäli kokonaiskysyntä kansantaloudessa laskee.

- Verokevennykset joissakin tapauksissa?

2. Velka? EU: 60% BKT:stä

→ Joskus on maksettava pois. Tai lyhennettävä!!!

S2018/8: Miten alijäämää pienennetään? Vaikutuksia?

8.2

- **Kasvattamalla tuloja tai pienentämällä menoja!**
 - **Menoja voidaan pienentää tekemällä rakenne-uudistuksia sekä leikkaamalla palveluita ja tulonsiirtoja.**
- **Esimerkkejä ja pohdittu niiden vaikutuksia erilaisten kotitalouksien kannalta (lapsilisät, eläkkeet, työttömyysturva, sairauskorvaukset...)**
- **Vaikutukset suoria ja välillisiä (työpaikat)!**
 - **Inhimilliset vaikutukset?**
- **Kunnat: kuntaliitokset**

S2018/8: Suomen julkisen sektorin alijäämä

- Pitemmällä tähtäyksellä julkisen talouden alijäämää pienentää se, että työllisyystilanne paranee ja työurat pitenevät!
- Alijäämä voi pienentyä myös talouskasvun seurauksena.
- Työllisyyttä lisäävät toimenpiteet kuten yritystuet ja tutkimus- ja koulutusinvestoinnit lisäävät lyhyellä aikaperspektiivillä julkisia menoja!

S2018/8: Suomen julkisen sektorin alijäämä

8.1 Miten julkisen sektorin alijäämä, ylijäämä ja velka ovat kehittyneet kuvion (aineisto 8.A) osoittamana ajanjaksona? (8 p.)

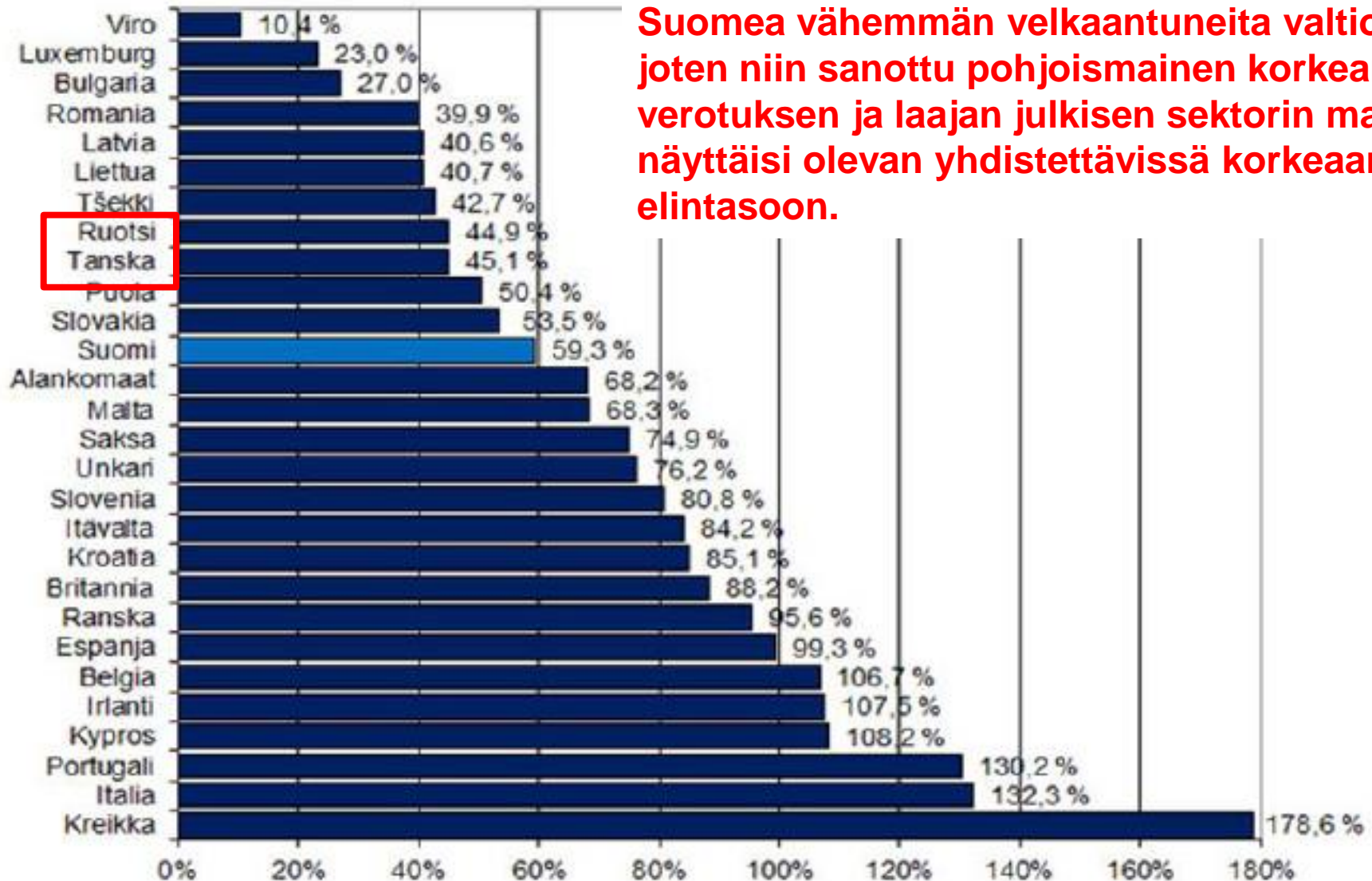
8.2 Miten julkisen sektorin alijäämää Suomessa voidaan pyrkiä pienentämään, ja minkälaisia vaikutuksia eri keinoilla on kotitalouksien kannalta? (12 p.)

8.3 Arvioi Suomen julkisen talouden haasteita suhteessa Euroopan unionin maihin. Hyödynnä kuvioita (aineistot 8.A ja 8.B) vastauksessasi. (10 p.)

S2018/8: Arvioi Suomen julkisen talouden haasteita suhteessa Euroopan unionin maihin.

8.B Kuvio: Julkisyhteisöjen EDP-velka vuorokautta kohden

Pohjoismaista Ruotsi ja Tanska ovat Suomea vähemmän velkaantuneita valtioita, joten niin sanottu pohjoismainen korkea verotuksen ja laajan julkisen sektorin malli näyttäisi olevan yhdistettävissä korkeaan elintasoon.

S2018/8: Arvioi Suomen julkisen talouden haasteita suhteessa Euroopan unionin maihin.

8.3

- Suomen julkinen sektori ei ole moneen muuhun EU-maahan verrattuna kovinkaan velkainen, vaikka onkin ylittänyt EU:n kasvu- ja vakaus-sopimuksen julkisen sektorin velkarajan (60 % BKT:sta).**
- Ensimmäinen kuvio kuitenkin näyttää, että Suomessa velkaantumisvauhti on ollut nopea.**

S2018/8: Arvioi Suomen julkisen talouden haasteita suhteessa Euroopan unionin maihin.

8.3

- Useimmat Suomea pienemmän julkisen velan maat ovat itäisen Keski-Euroopan maita, joissa julkinen sektori on pieni ja hyvinvointivaltiolle ominaisia palveluja ja sosiaalitukia on niukasti.**
- Euroalueen velkakriisistä pahimmin kärsineissä maissa velka-aste on kuvion mukaan korkein.**

S2018/8: Arvioi Suomen julkisen talouden haasteita suhteessa Euroopan unionin maihin.

8.3

- Suomessa lisähaasteena on ikääntyvästä väestöstä johtuva kestävyysvaje, joten julkisen sektorin velkaantuminen ei liity pelkästään taloussuhdanteisiin.

K2021/8: julkisyhteisöjen velka

8. Julkisyhteisöjen velka 30p. Kuvioissa 8.A ja 8.B on tietoja julkisyhteisöjen velasta Suomessa ja eräissä muissa Euroopan unionin maissa.

8.1 Erittele suomalaisten julkisyhteisöjen velan eli julkisen velan kehitystä 2000-luvulla ja kehityksen taustaa. Esitä lisäksi ennuste julkisyhteisöjen velan kehityksestä 2020-luvulla. Hyödynnä vastauksessasi kuvioita 8.2 8.A ja 8.B . 20 p.

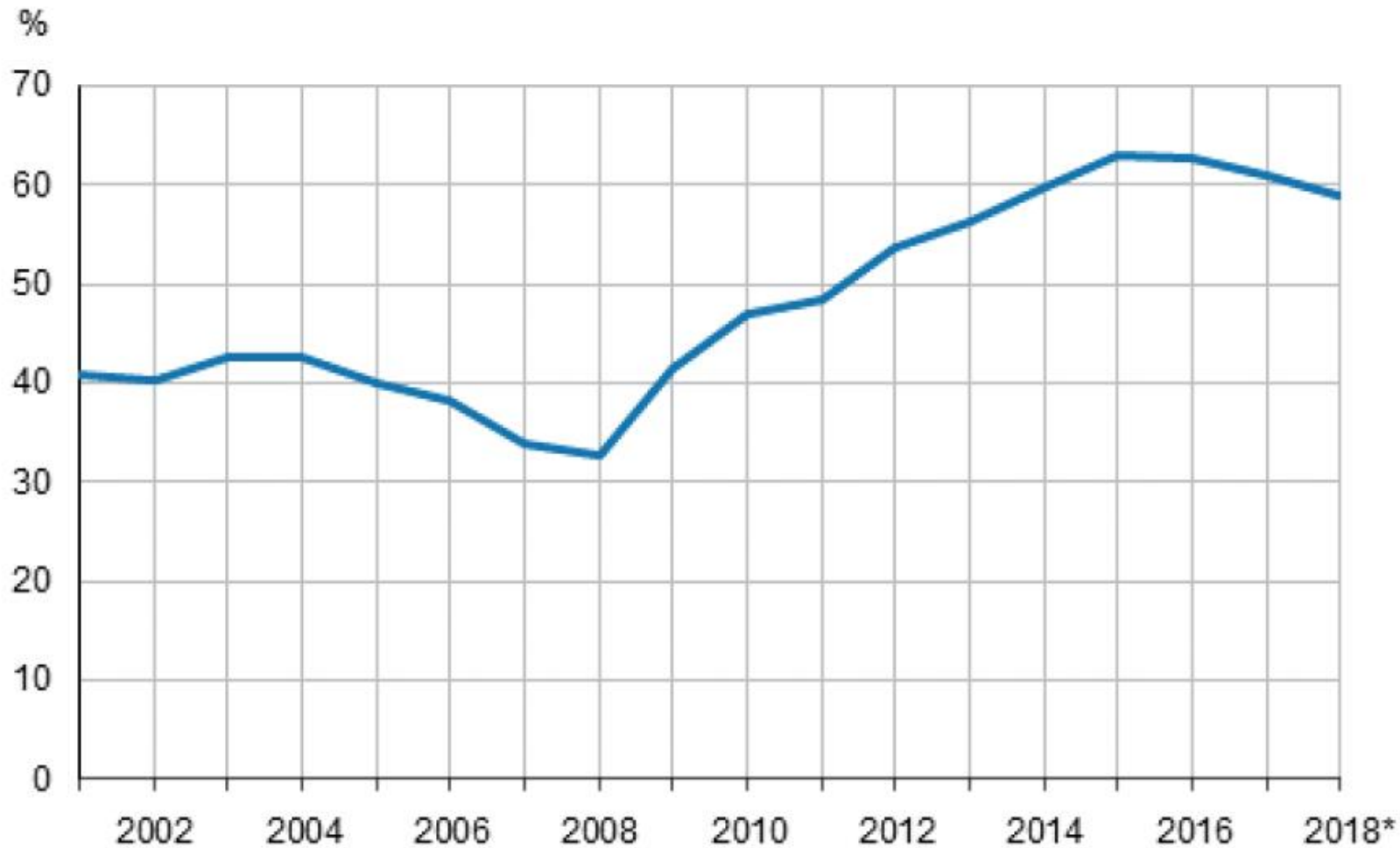
8.2 Velanoton vaikutuksia valtiolle arvioidaan usein julkisuudessa niin, että valtio rinnastetaan velanottajana kotitalouteen. Arvioi rinnastuksen osuvuutta ja pohdi, miten sitä käytetään argumenttina poliittisessa keskustelussa. 10 p

K2021/8: julkisyhteisöjen velka

- **Julkinen velka on ymmärretty oikein.**
- **Julkisessa velassa on mukana muun muassa kuntien velat, se on siis eri asia kuin valtion velka.**
- **Pitää viitata vastauksessa kumpaankin kuvioon.**

8.A Kuvio: Suomen julkisyhteisöjen velka prosentteina (%) Suomen bruttokansantuotteesta vuosina 2001–2018

Julkisyhteisöjen EDP-velka, suhteessa bruttokansantuotteeseen

K2021/8: julkisyhteisöjen velka

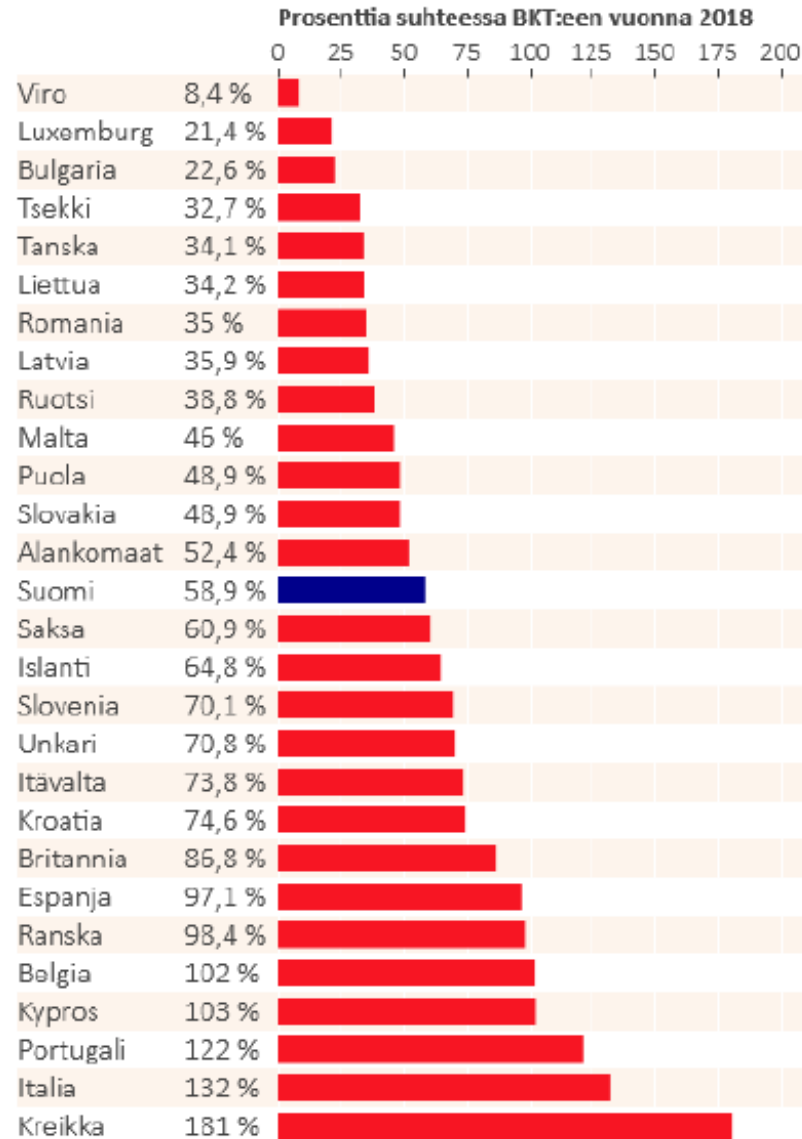
- Aineisto 8.A osoittaa julkisyhteisöjen velan määrän suhteessa Suomen bruttokansantuotteeseen. Velan absoluuttisen määrän kehitys ei ole välttämättä luettavissa suoraan kuvaajasta.
- **Julkinen velka on 2000-luvun alussa noin 40 % suhteessa bkt:een.**
- **Sen suhteellinen määrä laskee talouskasvun vaikutuksesta ollen 2007 alimmillaan lähellä 30 prosenttia.**
- **Tästä voidaan päätellä, että julkisyhteisöt ovat kuitenkin velkaantuneet ainakin niinä vuosina, jolloin käyrä on ollut nousujohteinen.**
- **2008 jälkeen velan määrä lähtee jyrkkään kasvuun saavuttaen huippunsa vuosina 2015–16, jolloin velkaa on yli 60 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.**
- **Ajanjakson loppuvaiheessa velan suhteellinen määrä alkaa hitaasti laskea.**
- Kehityksen taustatekijäksi voidaan nostaa esiin esimerkiksi vuoden 2007 finanssikriisi ja sen vaikutukset.

K2021/8: julkisyhteisöjen velka

Lähemmin Suomen julkisen velan bkt-osuuden muutoksiin vaikuttaneita syitä 2000-luvulla.

- **Finanssikriisin jälkivaikutuksina Suomen vientiteollisuus joutui vaikeuksiin. Sitä seurasi Euroopan velkakriisi.**
- **Työn tuottavuuskaan ei lisääntynyt 2010-luvulla samalla tavalla kuin 2000-luvun alkuvuosina.**
- **Tarkemmin 2010-luvun talousongelmia, esim.**
 - **Nokian matkapuhelinbisneksen päättyminen**
 - **metsäteollisuuden rakennemuutos**
 - **Venäjän-pakotteiden vaikutus vientiin**

8.B Kuvio: Julkisyhteisöjen velka Euroopan unionin jäsenmaissa suhteessa maiden bruttokansantuotteeseen prosentteina (%) v. 2018

K2021/8: julkisyhteisöjen velka

- **Tilaston B mukaan Suomen julkisyhteisöjen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on Euroopan keskitasoa.**
- **Suomi pysyy EMU:n kasvu- ja vakaussopimuksen velkarajan tuntumassa (kokonaisvelan oltava alle 60 %/bkt), kuten kuvio B osoittaa.**
- **Verrataan jollain tavalla Suomen velan tasoa suhteessa kuvion muihin maihin, esimerkiksi Ruotsiin tai muihin pohjoismaihin.**

K2021/8: julkisyhteisöjen velka

- **Läheisistä verrokeista Ruotsilla ja Tanskalla julkisen velan bkt-osuus oli vuonna 2018 selvästi pienempi.**
- **Tulevaisuuden osalta eritellään lähemmin julkisen talouden meno- ja tulopuolen tekijöitä ja niiden kehitykseen 2020-luvulla vaikuttavia seikkoja, kuten työvoiman määrää ja huoltosuhdetta.**
- **Tämän pohjalta esitetään ennuste julkisen velan kehityksestä ja eritellään ennusteeseen liittyvät epävarmuudet.**
- **Voidaan mainita esim. koronakriisi tai julkisen talouden kestävyysvaje.**

8.2 Velanoton vaikutuksia valtiolle arvioidaan usein julkisuudessa niin, että valtio rinnastetaan velanottajana kotitalouteen. Arvioi rinnastuksen osuvuutta ja pohdi, miten sitä käytetään argumenttina poliittisessa keskustelussa. 10 p

Esitetään jokin arvio rinnastuksen osuvuuden puolesta tai sitä vastaan.

- Voidaan esim. pohtia, että niin kotitalouden kuin valtion on järkevää välttää juoksevien menojen kattamista lainarahalla, kun taas investointeja saattaa olla järkevää rahoittaa lainalla, mikäli ne pitemmällä aikavälillä vahvistavat taloutta.**
- Suomessa valtion ja laajemmin julkisen talouden lainantarve liittyy suurelta osin pyrkimykseen pitää kotitaloudet tulonsiirtojen avulla ylijäämäisinä ja kansantalous kasvu-uralla.**
- Valtion taloudenhoidossa otetaan kansantalouden kokonaisuus huomioon, kotitalouden taloudenhoidossa näkökulma on sen sijaan kapeampi.**

8.2 Velanoton vaikutuksia valtiolle arvioidaan usein julkisuudessa niin, että valtio rinnastetaan velanottajana kotitalouteen. Arvioi rinnastuksen osuvuutta ja pohdi, miten sitä käytetään argumenttina poliittisessa keskustelussa. 10 p

- **Valtio ei yleensä edes tavoittele velattomuutta, vaan vanhoja valtion lainoja voidaan korvata uusilla.**
- **Valtion maksukykyyn on yleisesti ottaen enemmän syytä luottaa kuin yksityisen kotitalouden maksukykyyn, koska valtio on pysyvä instituutio ja se voi siirtää maksuvelvoitteitaan pitkällekin tulevaisuuteen myymällä velkakirjoja.**
- **Valtion ylenpalttinen velkaantuminen voi kuitenkin vaikuttaa valtion lainojen korkotasoihin ja luottoluokituksiin. Valtionkin on maksettava velasta korkoa.**
 - **Vaikka korko on tällä hetkellä matala, on mahdollista, että se myöhemmin nousee yleisen korkotason noustessa.**
 - **Lisäksi mikäli valtion velka kasvaa suureksi, sen luottoluokitus voi heikentyä, mikä nostaa uuden velan korkoa.**

8.2 Velanoton vaikutuksia valtiolle arvioidaan usein julkisuudessa niin, että valtio rinnastetaan velanottajana kotitalouteen. Arvioi rinnastuksen osuvuutta ja pohdi, miten sitä käytetään argumenttina poliittisessa keskustelussa. 10 p

Poliittiseksi käyttötarkoitukseksi voidaan esittää esim.:

- Rinnastuksella pyritään usein perustelemaan julkisten menojen säästöjä ja tiukkaa menokuria.**
- Poliittinen oikeisto kannattaa tiukkaa talouskuria ja karsastaa liiallista velkaantumista sekä korostaa, että velkaantuminen on haitaksi tuleville sukupolville.**
- Vasemmisto suhtautuu velkaantumiseen suopeammin, koska se pelkää mahdollisten säästöjen heikentävän hyvinvointivaltiota.**
- Poliittisessa keskustelussa nostetaan esiin myös se, mitä varten velkaa otetaan. Investointeihin käytettävä velka hyväksytään helpommin kuin muu velka.**
- Lisäksi: Millainen uhka maksukyvyttömyys on valtiolle ja kotitaloudelle, millä keinoin valtio ja kotitalous voivat sen välttää ja mitä seurauksia maksukyvyttömyydestä niille on.**

K2021/8: julkisyhteisöjen velka

- Suomen julkisen velan voidaan todeta aineiston 8.B mukaan olleen vuonna 2018 bkt-osuudeltaan lähellä EU-maiden mediaania noin 60 prosentissa.
- Tulevaisuuden osalta eritellään joitain julkisen talouden meno- ja tulopuolen keskeisiä tekijöitä, kuten hoiva- ja työttömyysmenoja ja toisaalta verotuloja, sekä esitetään niiden kehityksestä jokin perusteltu arvio ja sen pohjalta ennuste julkisen velan kehityksestä.
- Vaikka Suomen julkinen velka oli vuonna 2018 yhä maltillista tasoa EU-maiden velan bkt-osuuksien vertailussa, Suomessa bkt-osuus kasvoi melko nopeasti ja pitkään, mikä on herättänyt huolta julkisen talouden kestävydestä.
- Suomi pysyy EMU:n kasvu- ja vakaussopimuksen velkarajan tuntumassa (kokonaisvelan oltava alle 60 %/bkt), kuten kuvio B osoittaa.
- Verrataan Suomen velan tasoa suhteessa kuvion muihin maihin, esim. Ruotsiin tai muihin pohjoismaihin. Suomen julkinen velka kasvane edelleen 2020-luvulla.
- Koronakriisin seurauksena valtio velkaantui nopeasti lisää ja toipuminen kriisistä saattaa kestää kauan. Julkista taloutta rasittaa kestävyysvaje eli väestön ikääntymisestä johtuva tulojen ja menojen rakenteellinen epätasapaino.

K2021/8: julkisyhteisöjen velka

- 8.2 (10 p.)
- Hyvässä vastauksessa esitetään jokin arvio rinnastuksen osuvuuden puolesta tai sitä vastaan. Voidaan esimerkiksi pohtia, että niin kotitalouden kuin valtion on järkevää välttää juoksevien menojen kattamista lainarahalla, kun taas investointeja saattaa olla järkevää rahoittaa lainalla, mikäli ne pitemmällä aikavälillä vahvistavat taloutta.
- Suomessa valtion ja laajemmin julkisen talouden lainantarve liittyy suurelta osin pyrkimyksiin pitää kotitaloudet tulonsiirtojen avulla ylijäämäisinä ja kansantalous kasvu-uralla.
- Valtion taloudenhoidossa otetaan kansantalouden kokonaisuus huomioon, kotitalouden taloudenhoidossa näkökulma on sen sijaan kapeampi. Rinnastuksen poliittiseksi käyttötarkoitukseksi voidaan esittää esimerkiksi sitä, että rinnastuksella pyritään usein perustelemaan julkisten menojen säästöjä ja tiukkaa menokuria.
- Kiitettävässä vastauksessa voidaan pohtia valtion ja kotitalouden eroja ja yhtäläisyyksiä muun muassa siltä kannalta, millainen uhka maksukyvyttömyys on valtiolle ja kotitaloudelle, millä keinoin valtio ja kotitalous voivat sen välttää ja mitä seurauksia maksukyvyttömyydestä niille on.
- Valtio ei yleensä edes tavoittele velattomuutta, vaan vanhoja valtion lainoja voidaan korvata uusilla.
- Valtion maksukykyyn on yleisesti ottaen enemmän syytä luottaa kuin yksityisen kotitalouden maksukykyyn, koska valtio on pysyvä instituutio ja se voi siirtää maksuvelvoitteitaan pitkällekin tulevaisuuteen myymällä velkakirjoja (obligaatioita).
- Valtion ylenpalttinen velkaantuminen voi kuitenkin vaikuttaa valtion lainojen korkotasoihin ja luottoluokituksiin. Valtionkin on maksettava velasta korkoa. Vaikka korko on luotettavissa maissa tällä hetkellä matala, on mahdollista, että se myöhemmin nousee yleisen korkotason noustessa. Lisäksi mikäli valtion velka kasvaa suureksi, sen luottoluokitus voi heikentyä, mikä nostaa uuden velan korkoa.
- Poliittisessa keskustelussa vastustetaan ja puolustetaan velkaantumista. Poliittinen oikeisto kannattaa tiukkaa talouskuria ja karsastaa liiallista velkaantumista sekä korostaa, että velkaantuminen on haitaksi tuleville sukupolville. Vasemmisto suhtautuu velkaantumiseen suopeammin, koska se pelkää mahdollisten säästöjen heikentävän hyvinvointivaltiota. Poliittisessa keskustelussa nostetaan esiin myös se, mitä varten velkaa otetaan. Investointeihin käytettävä velka hyväksytään helpommin kuin muu velka.

Tehtävät 2021S

- **S2018/2: Kuntien talousvaikeudet**
- **S2020/8: Kuntatalous**
- **S2017/2: jakamistalous**
- **S2017/8: EKP:n rahapolitiikka**
- **K2020/2: EU-maiden talouserot**
- **K2018/3: Euroopan unionin budjetti**
- **K2017/7: Euroopan unionin yhteisvaluutta euro ja rahapolitiikka**

S2018/2: Kuntien talousvaikeudet (20 p.)

- **Monilla kunnilla Suomessa on ollut viime vuosina taloudellisia vaikeuksia. Erittele, mitä syitä vaikeuksien taustalla on, ja pohdi, millaisin keinoin talousvaikeuksissa kamppailevat kunnat voivat yrittää kohentaa talouttaan.**
- **Mitä etuja ja ongelmia eri keinoissa on?**

S2018/2: Kuntien talousvaikeudet (20 p.)

SYITÄ:

- yleinen taloudellinen laskusuhdanne
- rakennemuutos on vähentänyt työpaikkoja
- elinkeinoelämän näivettyminen
- em. siitä seurannut verotulojen lasku
- epäedullinen ikärakenne, työikäinen väestö muuttaa kasvukeskuksiin
- lisää lakisääteisiä tehtäviä

KEINOJA:

- kiristämällä kunnallisveroa
 - Huom! eri verot
- leikkaamalla palveluja tai korottamalla niiden hintaa
- elinkeinoelämän tukeminen
- uusien asukkaiden ja yritysten houkutteleminen
- myydä omaisuutta
- ulkoistaa palveluja
- tehdä kuntaliitoksia

KUNTATALOUS – mistä rahaa? **s. 75!**

1. VEROT:

€ **Kunnallisvero**

- **Vero% kaikille sama**

€ **Yhteisövero;**

- **yrietykset ja yhteisöt**
- **20% verotettavasta tulosta**
 - Valtiolle 70%
 - Kunnille 28 %
 - Srk:lle 2%

€ **Muita veroja**

- **esim. kiinteistövero**

2. Valtionosuus

- **verotuloihin perustuva valtionosuuksien taseaus**
- **harkinnanvarainen valtionosuus kuntakohtaisena arviona**

3. Toimintatuotot

(maksut palveluista)

4. **Muut:** omaisuuden myynti, tuotot omistuksista jne.

S2018/2: Kuntien talousvaikeudet (20 p.)

Mitä **etuja** ja **ongelmia** eri keinoissa on, esim.?

- Leikkaukset heikentävät asukkaiden palveluja.
- Kunnallisveron kiristys voi vähentää kunnan vetovoimaisuutta kotitalouksien ja yritysten silmissä.
- Yritysten tukeminen maksaa
- Säästöt saattavat lisätä ponnisteluja tehostaa kunnallisia toimintoja ja säilyttää palvelut kunnassa.
- Yritysten tukeminen voi pitkällä aikavälillä hyödyttää. Pitkällä tähtäyksellä kunnan taloutta vahvistavat etenkin uudet työikäiset asukkaat ja yritykset.

S2018/2: Kuntien talousvaikeudet

- **Vaikeuksien syynä on yleinen taloudellinen laskusuhdanne ja siitä seurannut kuntien verotulojen lasku. Monissa kunnissa ikärakenne on muuttunut taloudellisesti epäedulliseksi, kun työikäinen väestö muuttaa kasvukeskuksiin. Kunta voi yrittää kohentaa talouttaan esimerkiksi kiristämällä kunnallisveroa, leikkaamalla kunnan tarjoamia palveluja tai korottamalla niiden hintaa. Leikkaukset heikentävät asukkaiden palveluja ja kunnallisveron kiristys voi vähentää kunnan vetovoimaisuutta kotitalouksien ja yritysten silmissä.**
- **Hyvässä vastauksessa käy ilmi, että vaikeuksien syynä on paljolti talouden yleinen laskukausi ja siitä seurannut kuntien verotulojen lasku sekä monissa kunnissa lisäksi työikäisen väestön poismuutto ja sitä myöten elinkeinoelämän näivettyminen. Kunta voi yrittää kohentaa talouttaan esimerkiksi kiristämällä kunnallisveroa, leikkaamalla kunnan tarjoamia palveluja tai korottamalla niiden hintaa. Esimerkkeinä ongelmista voidaan pohtia, että leikkaukset heikentävät asukkaiden palveluja ja kunnallisveron kiristys voi vähentää kunnan vetovoimaisuutta kotitalouksien ja yritysten silmissä. Etuina voidaan pohtia, että säästöt saattavat lisätä ponnisteluja tehostaa kunnallisia toimintoja ja säilyttää palvelut kunnassa.**

S2018/2: Kuntien talousvaikeudet

- **Kunnat ovat saaneet vuosien mittaan paljon lakisääteisiä tehtäviä ja niistä aiheutuu kunnille menoja. Joissain kunnissa rakennemuutos on vähentänyt työpaikkoja, mistä on alkanut näivettymiskierre työikäisen väestön muuttaessa pois. Vastauksessa annetaan useita esimerkkejä, miten kunta voi lisätä tulojaan ja pienentää menojaan. Esimerkiksi kunnat voivat nostaa kiinteistöveroä, myydä omaisuutta, ulkoistaa palveluja tai tehdä kuntaliitoksia. Verojen kiristykset haittaavat etenkin vähätulaisia kotitalouksia, koska sekä kunnallis- että kiinteistövero ovat tasaveroja. Kunta voi myös tukea elinkeinoelämää ja houkutella uusia asukkaita ja yrityksiä, mikä ajan mittaan vahvistaa kunnan taloutta.**
- **Kiitettävässä vastauksessa käy ilmi, että osittain kuntien talousvaikeudet ovat seuraus siitä, että kunnat ovat saaneet vuosien mittaan paljon lakisääteisiä tehtäviä ja niistä aiheutuu kunnille menoja. Joissain kunnissa teollisuuden rakennemuutos on vienyt paljon työpaikkoja yritysten lopettaessa toimintansa. Vastauksessa annetaan useita esimerkkejä, miten kunta voi lisätä tulojaan ja pienentää menojaan. Kiinteistöveron korotukset ovat olleet tavallisia, kunnat ovat myös myyneet omaisuutta ja tehneet kuntaliitoksia keskenään. Kunta voi myös tukea elinkeinoelämää ja houkutella siten uusia asukkaita ja yrityksiä. Etuja ja haittoja pohditaan monipuolisemmin. Verojen kiristykset haittaavat etenkin vähätulaisia kotitalouksia, koska sekä kunnallis- että kiinteistövero ovat tasaveroja. Kiinteistövero on kuitenkin tuotoltaan ennakoitava ja kunnalle suhteellisen varma tulonlähde. Kuntaliitosten taloudelliset vaikutukset ovat vaihtelevia. Pitkällä tähtäyksellä kunnan taloutta vahvistavat etenkin uudet työikäiset asukkaat ja yritykset.**

S2020/8: Kuntatalous 30 p

Suomen Kuntaliitto ja Veronmaksajain Keskusliitto ovat yhteiskunnallisia etujärjestöjä, joiden toiminnan tavoitteita on esitelty tekstikatkelmissa 8. A ja 8. B. Kuvioissa 8. C ja 8. D on Suomen Kuntaliitolta peräisin olevia tietoaineistoja, jotka on julkaistu Veronmaksajain Keskusliiton verkkosivuilla. Niissä on kuvattu kuntien ja kuntayhtymien keskeiset tuloerät vuonna 2019 miljardeina euroina (kuvion laatimisaikojen ennuste) ja keskimääräisen kunnallisveroprosentin (%) kehitys Suomessa vuosina 1980–2019 sekä Manner-Suomen korkeimmat ja matalimmat kunnallisveroprosentit samoina vuosina.

- **8.1. Pohdi tekstikatkelmia 8. A ja 8. B hyödyntäen, mitä lähdekriittisiä näkökohtia on syytä ottaa huomioon, kun luetaan Kuntaliiton ja Veronmaksajain Keskusliiton tarjoamaa kuvioiden 8. C ja 8. D kaltaista informaatiota kuntien taloudesta. 6 p.**
- **8.2. Erittele kuviossa 8. C näkyvää kunnallisveroprosenttien kehitystä ja pohdi syitä siihen, miksi kunnallisvero% suuruudessa on eroja kuntien välillä. 10 p.**
- **8.3. Vuonna 2018 kaksi kolmasosaa Suomen kunnista teki alijäämäisen tuloksen. Laadi kuvioita 8. C ja 8. D hyödyntäen tällaisten kuntien päättäjille suunnattu muistio, jossa eritellään kuntataloutta vahvistavien eri toimenpiteiden etuja ja heikkouksia. 14 p.**

S2020/8: Kuntatalous 30 p

8. A Tekstikatkelma: Veronmaksajain Keskusliiton esittely

Veronmaksajain Keskusliiton verkkosivuilla liitosta kerrotaan seuraavasti: Veronmaksajain Keskusliitto (Veronmaksajat) on kotitalouksien, yritysten ja yhteisöjen riippumaton järjestö. Liitto neuvoo suomalaisia kaikissa verotukseen liittyvissä elämäntilanteissa, ajaa kohtuullista verotusta sekä puolustaa kansalaisten oikeusturvaa verotuskysymyksissä.

Lähde: Veronmaksajain Keskusliitto.

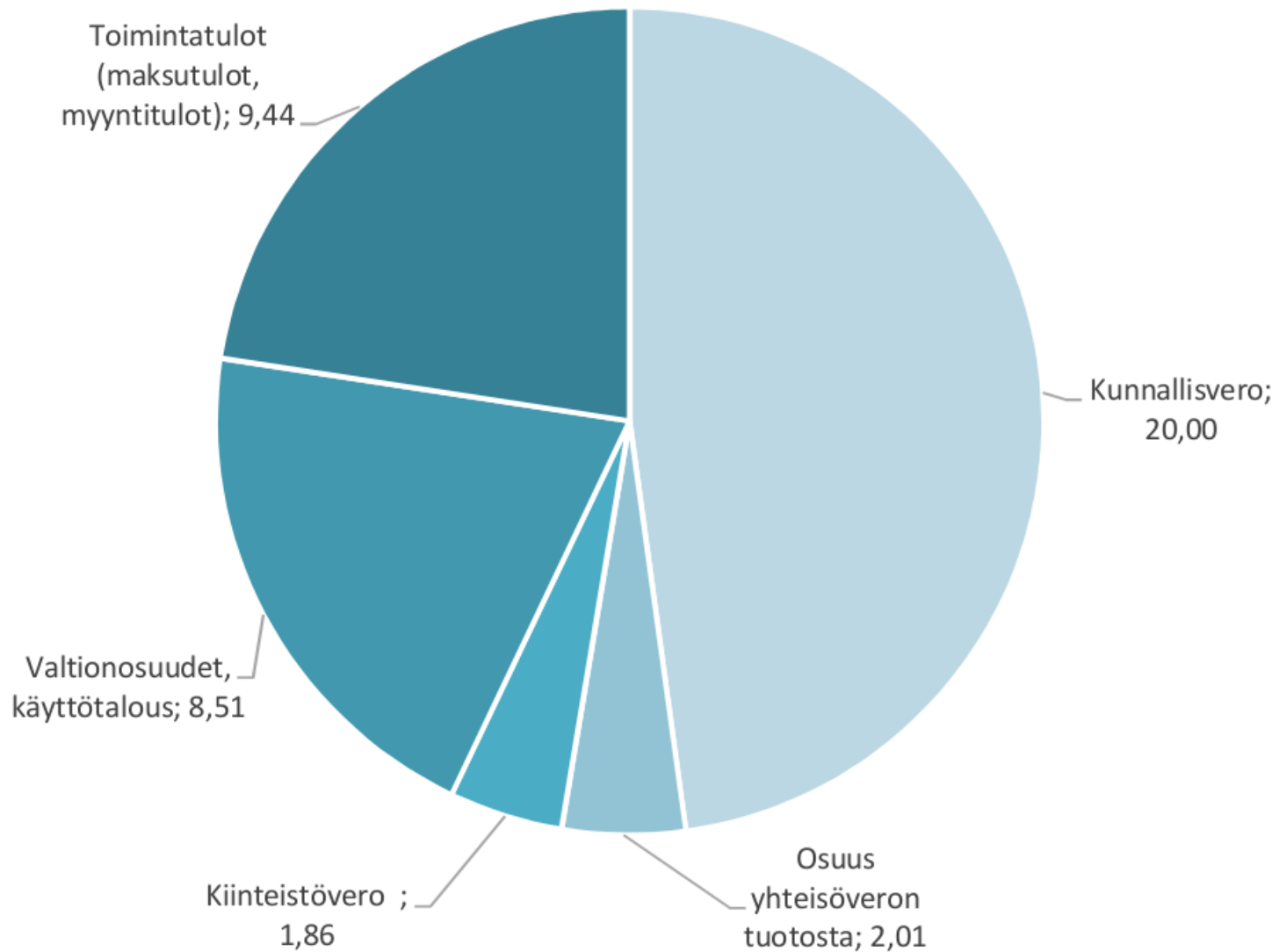
8. B Tekstikatkelma: Suomen Kuntaliiton esittely

Suomen Kuntaliiton verkkosivuilla liittoa luonnehditaan seuraavasti: Suomen Kuntaliitto on kuntasektorin edunvalvoja, kehittäjäkumppani sekä asiantuntija- ja tietopalvelujen tarjoaja. Kuntaliiton jäseniä ovat Suomen kunnat ja kaupungit. Toiminnassamme ovat mukana myös maakuntien liitot, sairaanhoitopiirit, muut kuntayhtymät sekä kuntataustaiset osakeyhtiöt.

Lähde: Suomen Kuntaliitto.

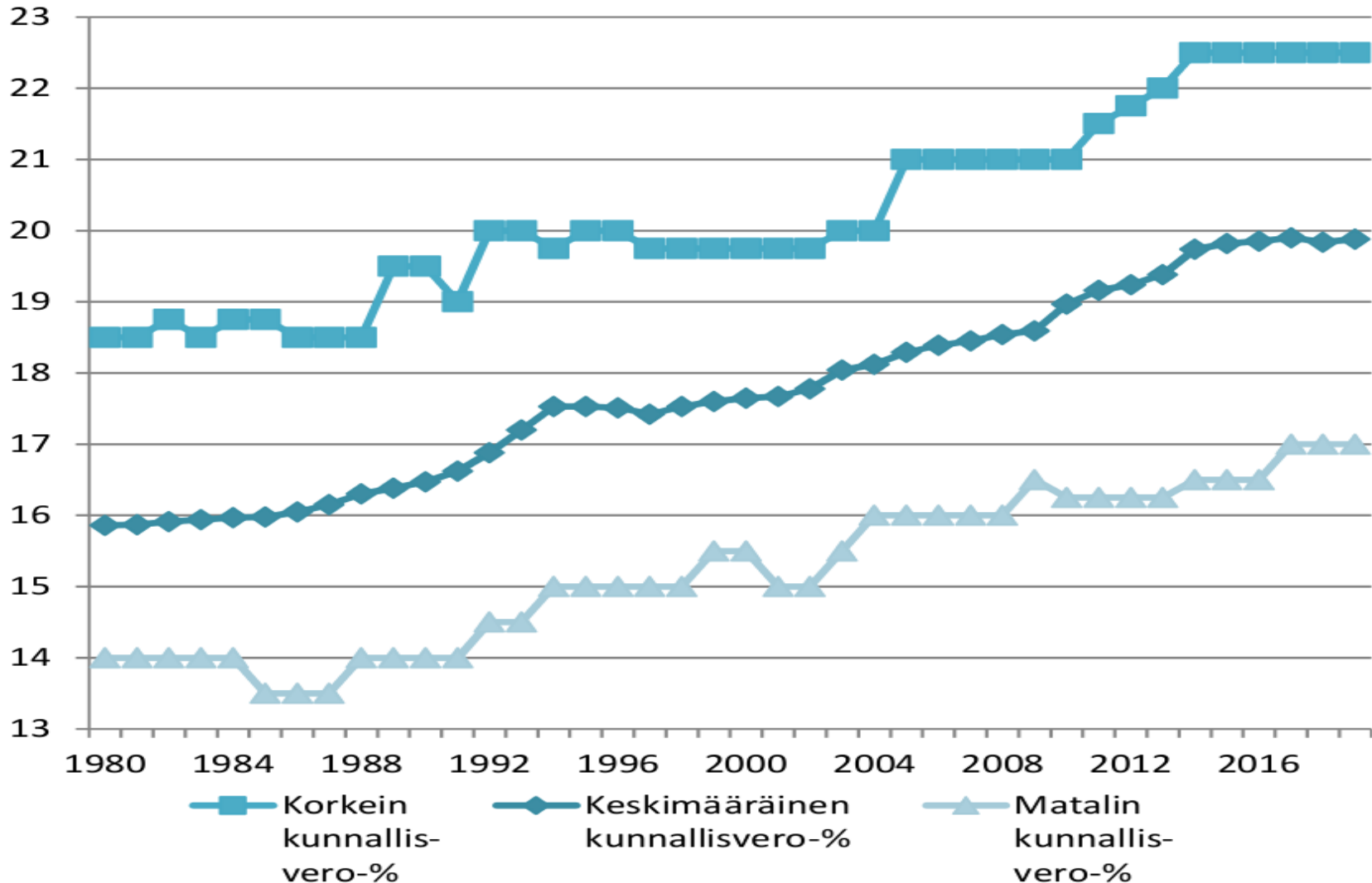
S2020/8: Kuntatalous 30 p

8. C Kuvio: Kuntien ja kuntayhtymien keskeiset tuloerät vuonna 2019 (ennuste), mrd. euroa

S2020/8: Kuntatalous 30 p

8. D Kuvio: Keskimääräinen kunnallisveroprosentti Suomessa ja Manner-Suomen kunnallisveroprosenttien vaihteluväli 1980–2019

S2020/8: Kuntatalous 30 p

8.1 6 p. Vastauksessa pohditaan, missä määrin Veronmaksajain Keskusliitto yksityisten veronmaksajien ja Kuntaliitto kuntien etuja ajavina järjestöinä saattavat pyrkiä tulkitsemaan ja esittämään verotusta koskevia tietoja siten, että veronmaksajiin suoraan kohdistuva verorasitus ja kuntien taloudelliset haasteet näyttäytyvät erityisen suurina. Kokelas tuo esille, että samasta informaatiosta voidaan nostaa esille erilaisia tulkintoja riippuen intressiryhmästä. Annettu aineisto ei kuitenkaan sovellu tällaisten havaintojen tekemisen.

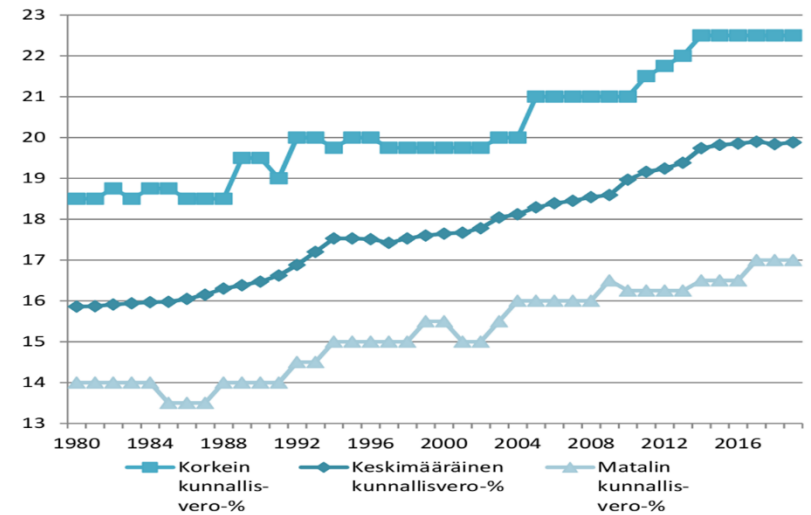
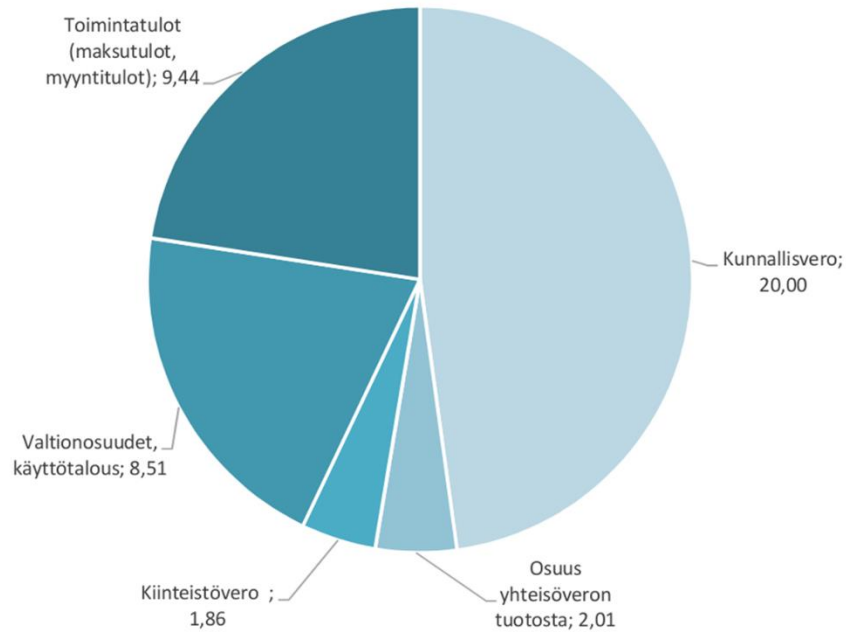
8.1. (6 p.) Vastauksessa pohditaan, missä määrin Veronmaksajain Keskusliitto yksityisten veronmaksajien ja Kuntaliitto kuntien etuja ajavina järjestöinä saattavat pyrkiä tulkitsemaan ja esittämään verotusta koskevia tietoja siten, että veronmaksajiin suoraan kohdistuva verorasitus ja kuntien taloudelliset haasteet näyttäytyvät erityisen suurina. Tilastollisissa esityksissä on hyvä pohtia kriittisesti esimerkiksi sitä, millainen tarkasteluväli on valittu ja miten asioita on ryhmitelty. Taloudellis-yhteiskunnallisissa kysymyksissä asioita voidaan luokitella ja määritellä monesti eri tavoilla esimerkiksi sen suhteen, mitä ”keskeiset tuloerät” sisältävät.

S2020/8: Kuntatalous 30 p

8.2 10 p. Kunnallisveroprosentin kehitykseen viittaava aineisto on kohdassa 8.D, ei 8.C kuten kysymyksen asettelussa on esitetty. Jos kokelas käyttää tehtävänannon mukaista aineistoa vastauksessa, ei sitä voida katsoa kokelaan virheeksi. Vastauksessa tuodaan esille, että niin alimmat kuin ylimmätkin kunnallisveroprosentit ovat tarkastelujaksolla keskimäärin nousseet. Kunnallisveroprosentit ovat nousseet jyrkimmin talouden laskusuhdanteissa 1990-luvun alkuvuosina ja noin vuosina 2008–2012, muulloin nousu on ollut hitaampaa tai veroprosentit ovat pysyneet samoina. Vastauksessa pohditaan joitakin veroprosenttien eroja selittäviä keskeisiä tekijöitä, esimerkiksi kunnan väestörakennetta, väestökehitystä, elinkeinorakennetta ja kuntien sijaintia kasvualueilla tai taantuvilla alueilla. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, kuinka paljon kunnassa on painetta esimerkiksi koulutus- ja terveyspalveluiden tarjontaan ja kuinka paljon kunnassa on työllisiä veronmaksajia tai veroa maksavia yrityksiä. Myös kasvavissa kunnissa on paineita veroprosentin nostamiseen.

8.2. (10 p.) Hyvässä vastauksessa esitetään havainto, että niin alimmat kuin ylimmätkin kunnallisveroprosentit ovat tarkastelujaksolla keskimäärin nousseet. Vastauksessa pohditaan veroprosenttien eroja selittäviä keskeisiä tekijöitä, esimerkiksi kunnan väestörakennetta, väestökehitystä ja elinkeinorakennetta. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, kuinka paljon kunnassa on painetta esimerkiksi koulutus- ja terveyspalveluiden tarjontaan ja kuinka paljon kunnassa on työllisiä veronmaksajia tai veroa maksavia yrityksiä. Kiitettävässä vastauksessa todetaan, että kunnallisveroprosentit ovat nousseet jyrkimmin 1990-luvun alkuvuosina ja noin vuosina 2008–2012, muulloin nousu on ollut hitaampaa tai prosentit ovat pysyneet samoina. Edellä mainittuja kuntien välisiin eroihin vaikuttavia tekijöitä analysoidaan kattavammin ja niin, että otetaan huomioon kuntien sijainti maan kasvualueilla tai taantuvilla alueilla. Vastauksessa tuodaan esiin, että kasvavissa kunnissa on myös paineita veroprosentin nostamiseen, mutta niissä on usein suhteellisen paljon työkäistä väestöä ja vilkas elinkeinoelämä, joiden ansiosta veroja kertyy runsaammin. Pienissä kunnissa kunnallisveroprosentti on usein korkeampi kuin suurissa kunnissa myös siksi, että suuret kunnat voivat helpommin hyödyntää skaalaetua muun muassa palveluiden tuottamisessa.

S2020/8: Kuntatalous 30 p

S2020/8: Kuntatalous 30 p

8.3 14 p. Hyvässä vastauksessa tarkastellaan joitain kuntien keskeisiä keinoja lisätä tuloja ja hallita menoja, kuten kunnallisveron ja asiakasmaksujen nostamista tai kunnallisiin palveluihin tai investointeihin liittyvien menojen karsintaa. Vastauksessa arvioidaan sekä esitettyjen toimien etuja että niiden heikkouksia. Esimerkiksi on mahdollista, että säästöt kunnallisissa palveluissa pienentävät kunnan joitain menoja mutta toisaalta myös vähentävät sen tuloja, jos palveluiden heiketessä asukkaita eli veronmaksajia muuttaa pois. Vastauksessa voidaan myös eritellä kuntayhtymien ja kuntaliitosten etuja ja haittoja. Aineistoa hyödynnetään esimerkiksi toteamalla, mitkä kuntatalouden tuloerät ovat suurimmat ja mitkä taas ovat kuntatalouden kokonaisuudessa suhteellisen pieniä tekijöitä. Kiitettävässä vastauksessa käsitellään kattavammin tulojen kasvattamisen ja menojen hillitsemisen keinoja konkreettisten esimerkkien avulla. Vastauksessa on hyödynnetty annettua aineistoa esimerkkien perusteluina.

8.3. (14 p.) Hyvässä vastauksessa tarkastellaan joitain kuntien keskeisiä keinoja lisätä tuloja ja hallita menoja, kuten kunnallisveron ja asiakasmaksujen nostamista tai kunnallisiin palveluihin tai investointeihin liittyvien menojen karsintaa. Vastauksessa arvioidaan sekä esitettyjen toimien etuja että niiden heikkouksia. Esimerkiksi on mahdollista, että säästöt kunnallisissa palveluissa pienentävät kunnan joitain menoja mutta toisaalta myös vähentävät sen tuloja, jos palveluiden heiketessä asukkaita eli veronmaksajia muuttaa pois. Aineistoa hyödynnetään esimerkiksi toteamalla, mitkä kuntatalouden tuloerät ovat suurimmat ja mitkä taas ovat kuntatalouden kokonaisuudessa suhteellisen pieniä tekijöitä. Kiitettävässä vastauksessa käsitellään kattavammin tulojen kasvattamisen ja menojen hillitsemisen keinoja. Vastauksessa voidaan eritellä myös kuntayhtymien ja kuntaliitosten etuja ja haittoja palvelutarjonnan järjestämisessä sekä lainoja pitkäjänteisen investointipolitiikan välineenä. Vastauksessa tuodaan ilmi, että kunnan on tärkeää suunnitella taloutta useiden vuosikymmenien aikajänteellä ja ottaa huomioon, että jotkin menot ja tulot realisoituvat täysimittaisesti vasta pitkän ajan kuluttua. Vastauksessa tulee esiin, että kunnat ovat toisilleen sekä kilpailijoita että yhteistyökumppaneita, kun ne hakevat taloudellista menestystä.

S2017/2: Jakamistalous

Jakamistaloudessa kansalaiset lainaavat omistamiaan resursseja, kuten työvälineitä, vastavuoroisesti toistensa käyttöön tai vaihtavat keskenään palveluita. Viime aikoina jakamistaloudeksi on myös alettu nimittää liiketoimintaa, jossa liikeyritys omistaa palvelunjakoalustan ja yhdistää sen avulla palvelua ei-ammattimaisesti tarjoavat henkilöt palvelun ostajiin. Ostajat maksavat tällöin palvelusta rahalla. Tällaisia yrityksiä ovat muun muassa taksipalvelua välittävä Uber ja lyhytaikaista majoitusta välittävä Airbnb. Liiketoimintamalli on herättänyt runsaasti julkista keskustelua niin puolesta kuin vastaan. Pohdi, millaisia etuja ja heikkouksia jakamistaloudella ja sen liiketoiminnallisilla sovelluksilla on. Tarkastele asiaa yksityisen palvelun tarjoajan ja ostajan sekä kansantalouden näkökulmasta.

Kiertotalous

S2017/2: Jakamistalous

	etuja	heikkouksia
Yksityinen palvelujen tarjoaja		
Ostaja (=kuluttaja)		
Kansantalous		

S2017/2: Jakamistalous

	etuja	heikkouksia
Yksityinen palvelujen tarjoaja		
Ostaja		
Kansantalous		

S2017/2: Jakamistalous

Yksityinen palvelun tarjoaja:

- Ei tarvitse perustaa yritystä. Omaa omaisuutta, kuten asuntoa, voi käyttää oman elämäntilanteen mukaan lisätulojen hankkimiseen.
- Palvelun tarjoaja harjaantuu toimimaan alalla ja voi myöhemmin kenties ryhtyä ammattimaiseksi yrittäjäksi, (hyödyttää myös kansantaloutta).
- **Toisaalta tulot saattavat vaihdella paljon.**
 - Lain mukaan tulot eivät voi olla kovin suuret verotuksen vuoksi (muuten ammattimaista elinkeinon harjoittamista).

S2017/2: Jakamistalous

Palvelujen ostaja (=kuluttaja):

- **Palvelun voi saada tavallista edullisemmin.**
- **Kuluttajan näkökulmasta palvelun tarjoajien suuri määrä voi parantaa palvelun saatavuutta erityisesti ruuhkaisina ajankohtina.**
- **Kuluttajansuoja voi olla heikko, sillä palvelun tarjoaja ei ota välttämättä vastuuta palvelun laadusta.**
- **Palvelun tarjoajalla ei ole yrittäjälle normaalesti kuuluvaa vakuutusuojaa eikä etujärjestön tukea.**
- **Jakamistalouden toimijat eivät myöskään ole sitoutuneet noudattamaan virallisen talouden piirissä noudatettavia työehtosopimuksia.**

S2017/2: Jakamistalous

Kansantaloudelle:

- **syntyy uusia liikeideoita**
- **pienyrittäjäyys laajenee**
- **ihmiset saavat lisää tulonlähteitä**
- **reaalipääomaa, kuten yksityisautoja, käytetään tehokkaasti myös tuotantovälineinä**
- **Harmaa talous saattaa kasvaa, jos palveluja tuottamassa on yhä enemmän ei-ammattimaisia toimijoita, jotka eivät maksa toiminnastaan veroja.**
- **Kansantalouden näkökulmasta on haitallista, jos jakamistalous johtaa ammattimaisten palveluntarjoajien konkursseihin ja lisääntyneeseen työttömyyteen.**
- **Näiden ansiotaso ja työn tuottavuus ovat matalat, mikä on kansantaloudelle epäedullista. Myös laatu voi olla huono.**

S2017/2: Jakamistalous

Vastauksessa voidaan pohtia myös jakamistalouden perusajatusta resurssien tarkoituksenmukaisesta ja ekologisesti kestävästä käytöstä!

S2017/2: Jakamistalous

Hyvässä vastauksessa tuodaan esiin joitain seuraavista seikoista:

- Yksityinen ostaja voi saada palvelun tavallista edullisemmin, mutta toisaalta hänen kuluttajansuojansa voi olla heikko, sillä palvelun tarjoaja ei ole ammattimainen eikä välittävä yritys ota välttämättä vastuuta palvelun laadusta.
- Palvelun tarjoajan ei tarvitse perustaa yritystä.
- Omaa omaisuutta, kuten asuntoa, voi käyttää oman elämäntilanteen mukaan lisätulojen hankkimiseen, samalla palvelun tarjoaja harjaantuu toimimaan alalla ja voi myöhemmin kenties ryhtyä ammattimaiseksi yrittäjäksi.
- Toisaalta tulot saattavat vaihdella paljon, eivätkä ne lain mukaan voi olla suuret.
- Palvelun tarjoajalla ei ole yrittäjälle normaalisti kuuluvaa vakuutusuojaa ja etujärjestön tukea esimerkiksi tapauksissa, joissa palvelun ostajan kanssa syntyy ongelmia.
- Kansantaloudelle on hyödyksi, jos tällaisen liiketoimintamallin myötä syntyy uusia liikeideoita, pienyrittäjyys laajenee, ihmiset saavat lisää tulonlähteitä, ja reaali-pääomaa, kuten yksityisautoja, käytetään tehokkaasti myös tuotantovälineinä.
- Toisaalta harmaa talous saattaa kasvaa, jos palveluja tuottamassa on yhä enemmän ei-ammattimaisia toimijoita. Näiden ansiotaso ja työn tuottavuus ovat matalat, mikä on kansantaloudelle epäedullista.
- Ammattimaisia palveluntarjoajia voi myös jäädä työttömiksi.

Kiitettävässä vastauksessa tarkastellaan esim. edellä mainittuja seikkoja kattavammin ja monipuolisemmin. Lisäksi voidaan pohtia jakamistalouden perusajatusta resurssien tarkoituksenmukaisesta ja ekologisesti kestävästä käytöstä.

S2017/2: Jakamistalous

7-13 p.

- Vastauksessa käsitellään jakamistaloutta palvelun tarjoajan, ostajan ja kansantalouden näkökulmista.
- Käsiteltäviä asioita voivat olla esimerkiksi: Yksityinen ostaja voi saada palvelun tavallista edullisemmin, mutta hänen kuluttajansuojansa voi olla heikko, sillä palvelun tarjoaja ei ota välttämättä vastuuta palvelun laadusta.
- Palvelun tarjoajan ei tarvitse perustaa yritystä. Omaa omaisuutta, kuten asuntoa, voi käyttää oman elämäntilanteen mukaan lisätulojen hankkimiseen. Toisaalta tulot saattavat vaihdella paljon, eivätkä ne lain mukaan voi olla suuret. Kansantaloudelle on hyödyksi, jos jakamistalouden myötä syntyy uusia liikeideoita, pienyrittäjyys laajenee ja ihmiset saavat lisää tulonlähteitä. Toisaalta harmaa talous saattaa kasvaa, jos palveluja tuottamassa on yhä enemmän ei-ammattimaisia toimijoita, jotka eivät maksa toiminnastaan veroja.

S2017/2: Jakamistalous

14-20 p.

- Vastauksessa hyötyjä ja haittoja on tarkasteltu laajemmin ja syvällisemmin. Esimerkiksi: Kuluttajan näkökulmasta palvelun tarjoajien suuri määrä voi parantaa palvelun saatavuutta erityisesti ruuhkaisina ajankohtina. Palvelun tarjoajalla ei ole yrittäjälle normaalisti kuuluvaa vakuutusuojaa. Palvelun tarjoaja harjaantuu toimimaan alalla ja voi myöhemmin kenties ryhtyä ammattimaiseksi yrittäjäksi, mikä hyödyttää myös kansantaloutta. Kansantalouden näkökulmasta on haitallista, jos jakamistalous johtaa ammattimaisten palveluntarjoajien konkursseihin ja lisääntyneeseen työttömyyteen. Jakamistalouden toimijat eivät myöskään ole sitoutuneet noudattamaan virallisen talouden piirissä noudatettavia työehtosopimuksia. Vastauksessa voidaan pohtia myös jakamistalouden perusajatusta resurssien tarkoituksenmukaisesta ja ekologisesti kestävästä käytöstä.

S2017/2: Jakamistalous

Hyvässä vastauksessa tuodaan esiin joitain seuraavista seikoista:

- Yksityinen ostaja voi saada palvelun tavallista edullisemmin, mutta toisaalta hänen kuluttajansuojansa voi olla heikko, sillä palvelun tarjoaja ei ole ammattimainen eikä välittävä yritys ota välttämättä vastuuta palvelun laadusta.
- Palvelun tarjoajan ei tarvitse perustaa yritystä.
- Omaa omaisuutta, kuten asuntoa, voi käyttää oman elämäntilanteen mukaan lisätulojen hankkimiseen, samalla palvelun tarjoaja harjaantuu toimimaan alalla ja voi myöhemmin kenties ryhtyä ammattimaiseksi yrittäjäksi.
- Toisaalta tulot saattavat vaihdella paljon, eivätkä ne lain mukaan voi olla suuret.
- Palvelun tarjoajalla ei ole yrittäjälle normaalisti kuuluvaa vakuutusuojaa ja etujärjestön tukea esimerkiksi tapauksissa, joissa palvelun ostajan kanssa syntyy ongelmia.
- Kansantaloudelle on hyödyksi, jos tällaisen liiketoimintamallin myötä syntyy uusia liikeideoita, pienyrittäjyys laajenee, ihmiset saavat lisää tulonlähteitä, ja reaali-pääomaa, kuten yksityisautoja, käytetään tehokkaasti myös tuotantovälineinä.
- Toisaalta harmaa talous saattaa kasvaa, jos palveluja tuottamassa on yhä enemmän ei-ammattimaisia toimijoita. Näiden ansiotaso ja työn tuottavuus ovat matalat, mikä on kansantaloudelle epäedullista.
- Ammattimaisia palveluntarjoajia voi myös jäädä työttömiksi.

Kiitettävässä vastauksessa tarkastellaan esim. edellä mainittuja seikkoja kattavammin ja monipuolisemmin. Lisäksi voidaan pohtia jakamistalouden perusajatusta resurssien tarkoituksenmukaisesta ja ekologisesti kestävästä käytöstä.

K2020/2: EU-maiden talouserot

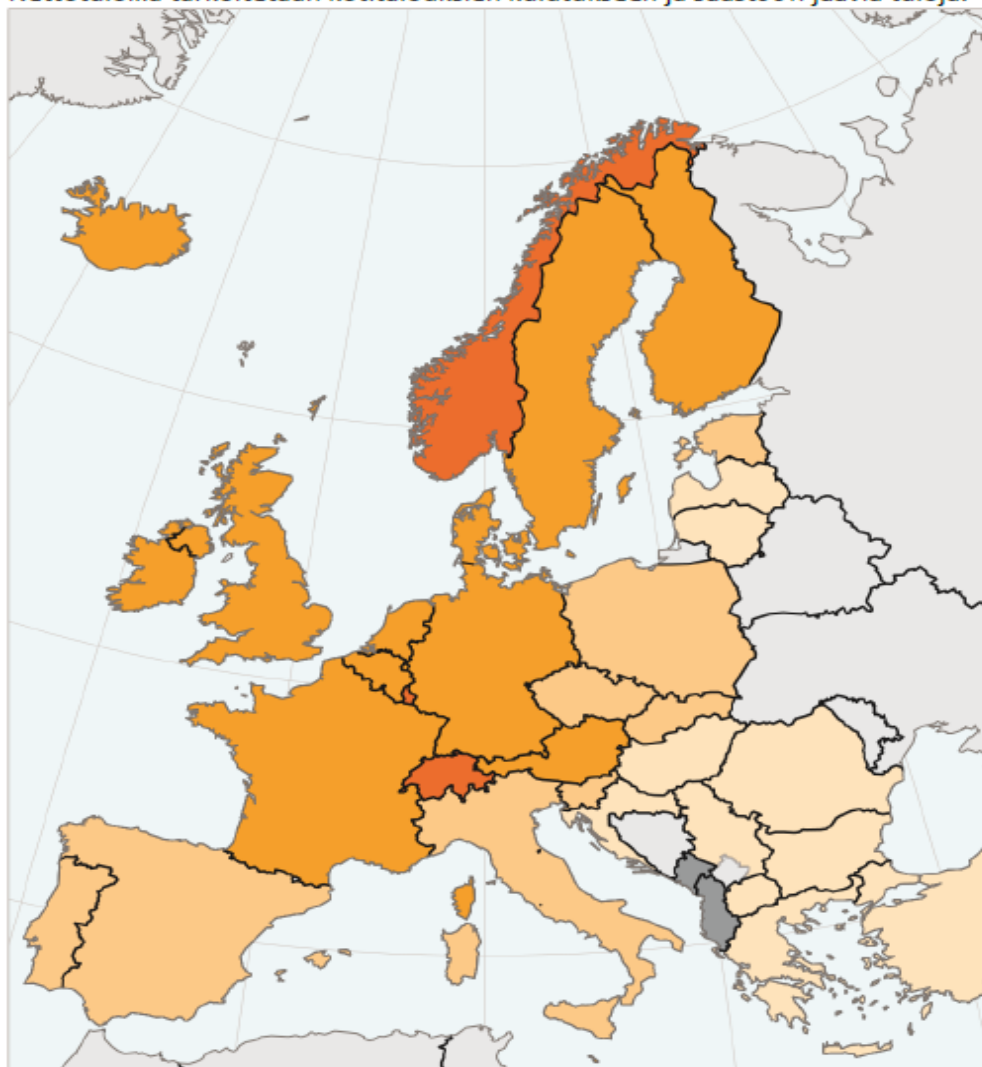
Euroopan maiden taloudellinen eriarvoisuus. 20 p.

2.1. Tarkastele kartan 2. A perusteella, miten Euroopan maat poikkeavat kotitalouksien mediaaninettotuloiltaan toisistaan, ja pohdi, mistä nämä erot johtuvat. 8 p.

2.2. Miten Euroopan unioni pyrkii vaikuttamaan jäsenmaidensa väliseen ja niiden sisäiseen taloudelliseen eriarvoisuuteen? 12 p.

2. A Kartta: Kotitalouksien mediaaninettotulot eri Euroopan maissa 2016

Nettotuloilla tarkoitetaan kotitalouksien kulutukseen ja säästöön jääviä tuloja.

(PPS)

EU-28 = 16 468

< 10 000

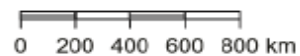
10 000 – < 16 500

16 500 – < 23 000

≥ 23 000

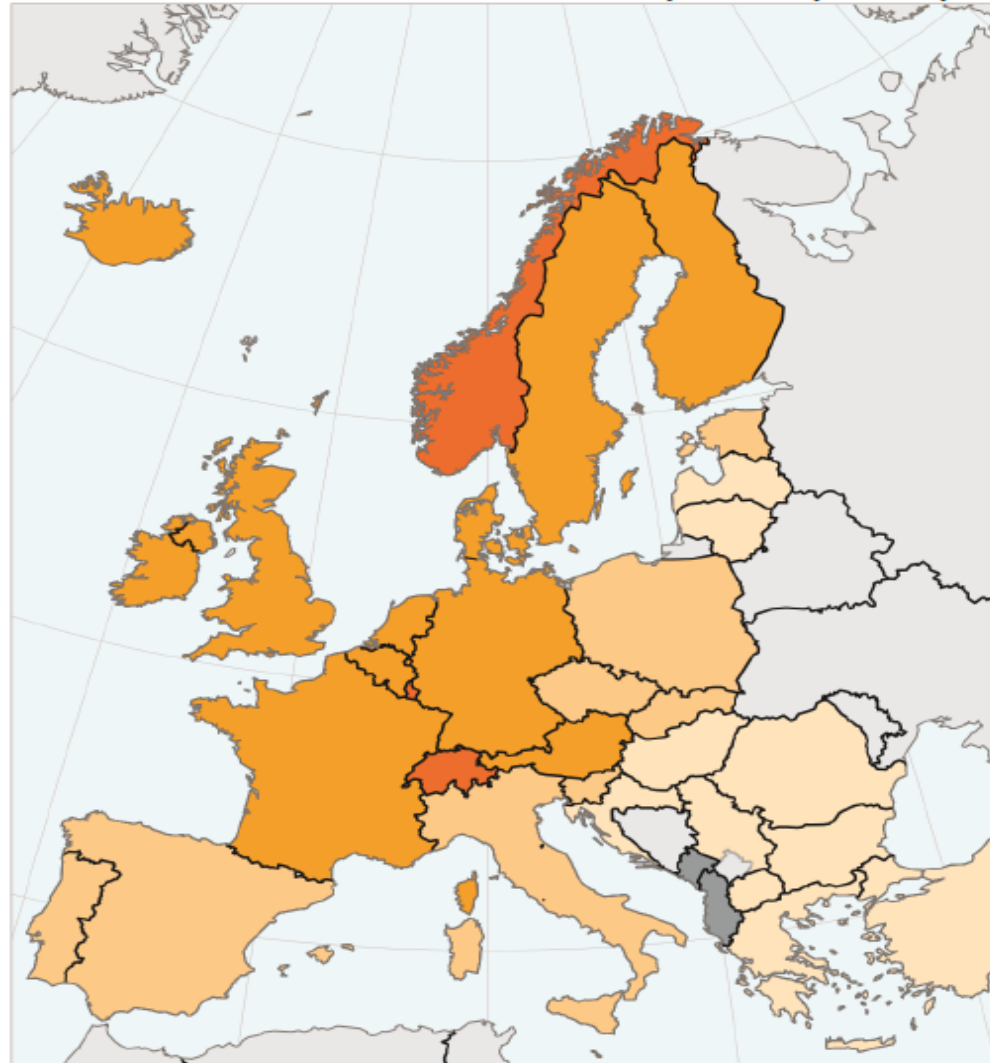
Tietoja ei saatavilla

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat — GISCO, 05/2018

2. A Kartta: Kotitalouksien mediaaninettotulot eri Euroopan maissa 2016

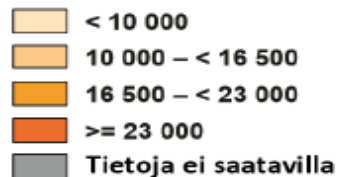
Nettotuloilla tarkoitetaan kotitalouksien kulutukseen ja säästöön jääviä tuloja.

(PPS)
EU-28 = 16 468

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat — GISCO, 05/2016

0 200 400 600 800 km

2.1. Tarkastele kartan 2. A perusteella, miten Euroopan maat poikkeavat kotitalouksien mediaaninettotuloiltaan toisistaan, ja pohdi, mistä nämä erot johtuvat. 8 p.

2.2. Miten Euroopan unioni pyrkii vaikuttamaan jäsenmaidensa väliseen ja niiden sisäiseen taloudelliseen eriarvoisuuteen? 12 p.

2.1. Tarkastele kartan 2. A perusteella, miten Euroopan maat poikkeavat kotitalouksien mediaaninettotuloiltaan toisistaan, ja pohdi, mistä nämä erot johtuvat. 8 p

Mediaanitulo = Kun tulonsaajat asetetaan tulojen mukaan suuruusjärjestykseen, mediaanitulo on keskimmäisen tulonsaajan tulo. Keskimmäisen tulonsaajan kummallekin puolelle jää yhtä monta tulonsaajaa.

Kotitalouksiensa nettotulojen perusteella Euroopan maat jakaantuvat kolmeen maantieteelliseen alueeseen:

- 1. Korkeimmat nettotulot ovat Länsi-Euroopan maissa ja Pohjoismaissa. (Tämän ryhmän sisällä korkeimmat nettotulot ovat Norjassa ja Sveitsissä, jotka eivät kuulu EU:hun, sekä Luxemburgissa.)**
- 2. Toisena alueena erottuvat Etelä-Euroopan maat (Italia, Espanja jne.) ja Itä-Euroopan maista Puola, Viro, Tšekki ja Slovakia, joissa nettotulot ovat alemmat kuin edellisessä ryhmässä.**
- 3. Alimpien nettotulojen alueeseen kuuluvat Itä-Euroopan muut maat sekä Baltian maista Liettua ja Latvia.**

2.1. Tarkastele kartan 2. A perusteella, miten Euroopan maat poikkeavat kotitalouksien mediaaninettotuloiltaan toisistaan, ja pohdi, mistä nämä erot johtuvat. 8 p

Yleisemmät selitykset (historiaa!):

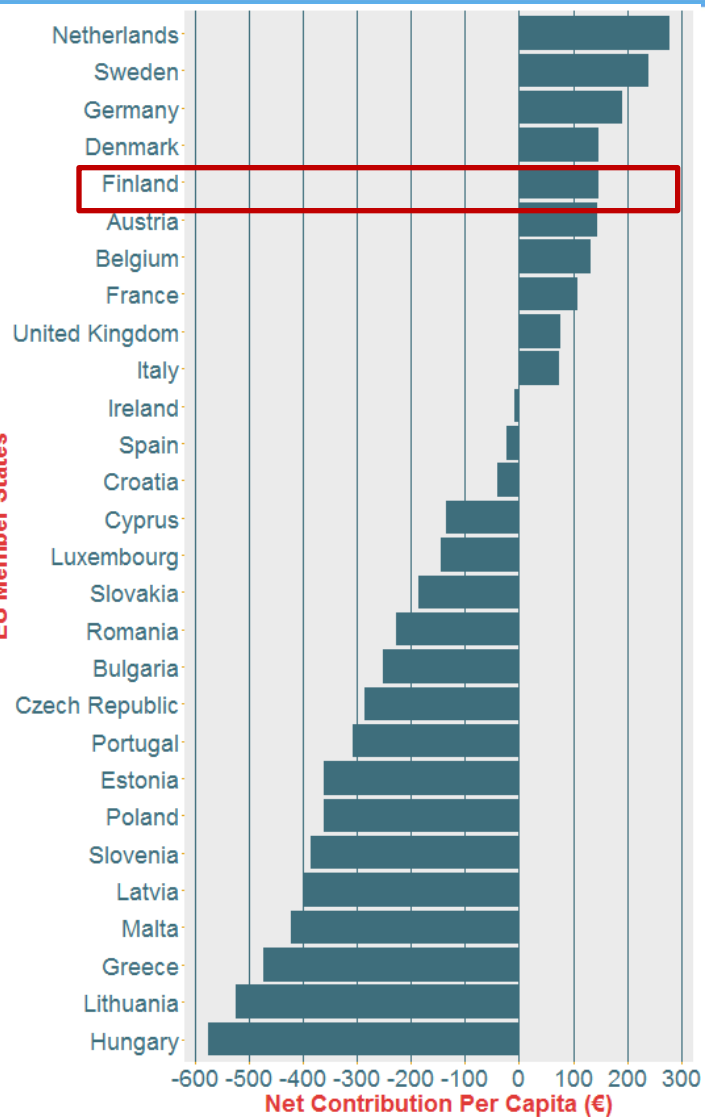
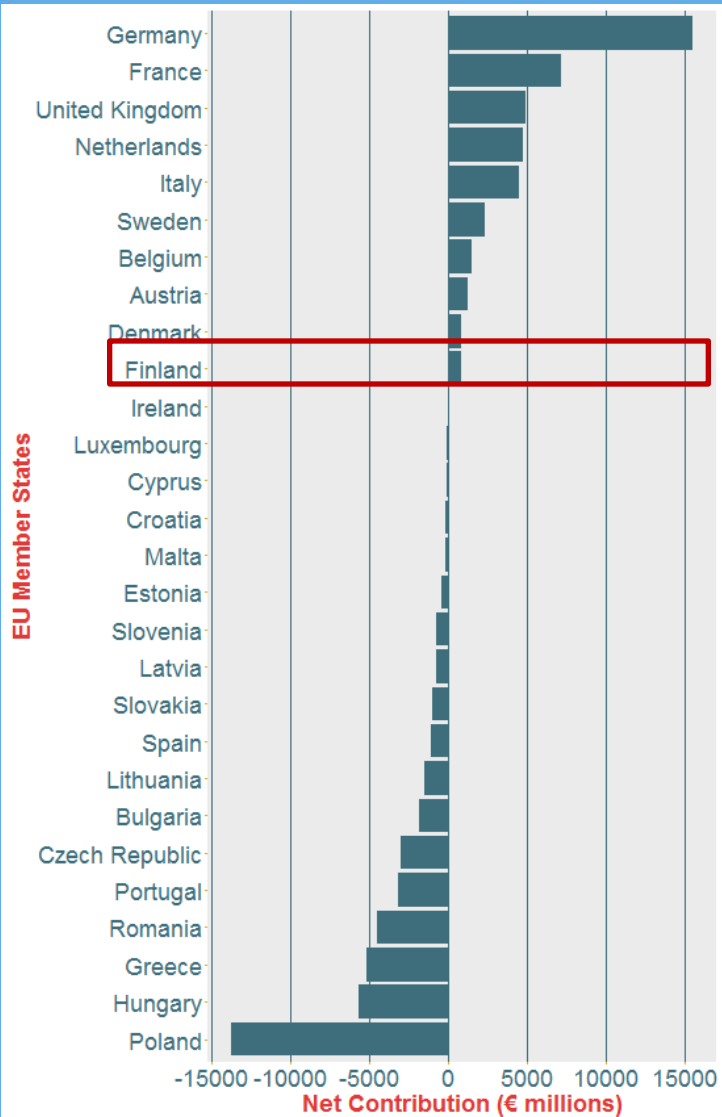
- **Länsi-Euroopan nopeammalla taloudellisella kehityksellä IIMS:n jälkeen**
 - Sotakorvaukset vs. Marshall-apu
- **Itä-Euroopan maat kuuluivat aiemmin Neuvosto-liiton ja sosialistisen suunnitelmatalouden piiriin.**
- **Kansantalouksien tuottavuuserot.**
- **Tuottavuuden hitaampi kasvuun E-Euroopan maissa verrattuna läntisen ja pohjoisen Euroopan maihin.**
- **Eroja yhteiskunnissa, tavoissa, arvoissa, uskonnoissa...**

2.2. Miten Euroopan unioni pyrkii vaikuttamaan jäsenmaidensa väliseen ja niiden sisäiseen taloudelliseen eriarvoisuuteen? 12 p.

Miksi ja miten EU pyrkii tasaamaan alueiden välisiä elintasoeroja?

Miten:

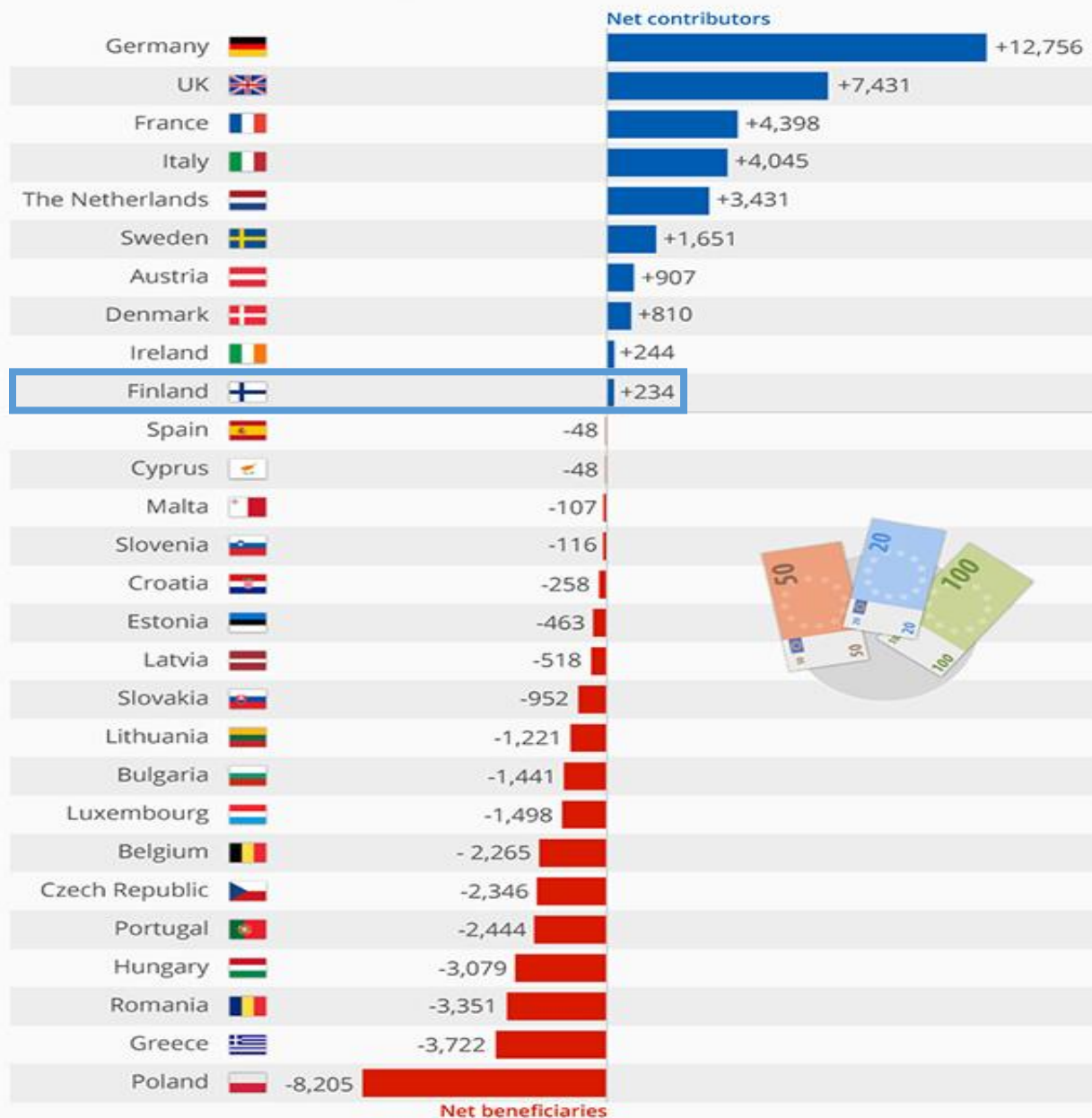
- **Jäsenmaksut tasaavat eroja, koska toiset ovat nettomaksajia, toiset nettosaajia.**
- **Aluepolitiikka on kaventanut elintasokuilua esim. Irlannissa 1970-luvulta lähtien.**
- **Aluepolitiikka kattaa noin 35 % unionin menoista.**
- **Rakennerahastot tukevat investointeja, luovat työpaikkoja ja edistävät ympäristönsuojelua.**
- **Koheesiorahastot nopeuttavat taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta. Myös näitä rahoja käytetään investointeihin, työpaikkojen luomiseen ja ympäristönsuojeluun.**

Nettomaksajat (ylh.) ja nettosaajat (alh.) rahassa (vas.) ja asukaslukuun suhteutettuna (oik.) (2014)

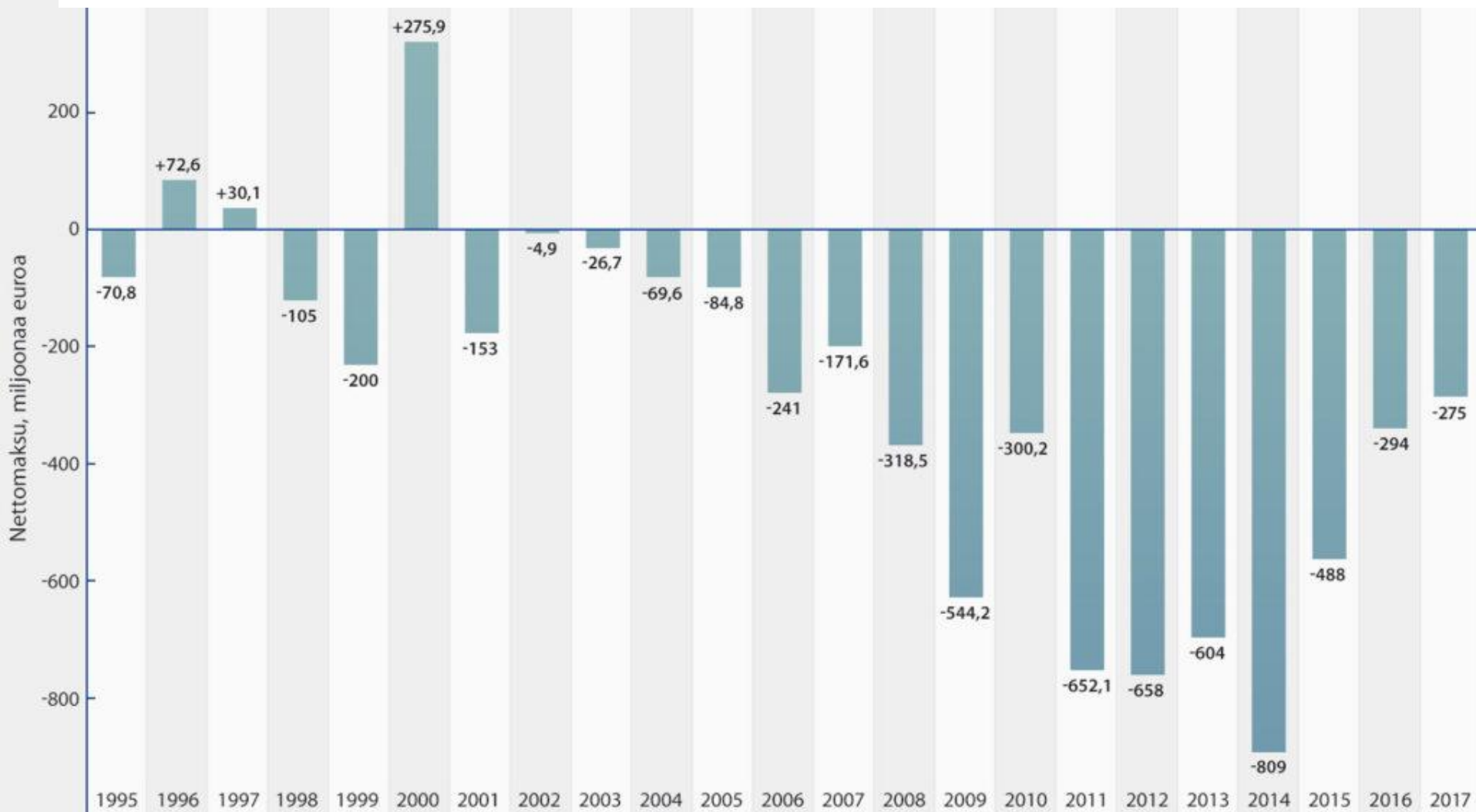
Which Countries are EU Contributors and Beneficiaries?

Net contributions to the EU budget, by member state (2017, in million euros)*

Suomen EU-jäsenmaksut

Komission viimeksi v. 2014 vahvistama Suomelle oli -0,40 % BKTL:sta.

A decade of UK contributions to the European budget

Vuosien 2008–2011 aikana brittien jäsenmaksu miltei kaksinkertaistui ja jäi tarkastellun ajanjakson puitteissa pysyvästi uudelle korkeammalle tasolle.

@StatistaCharts

Source: HM Treasury

i100

from
The INDEPENDENT

statista

2.2. Miten Euroopan unioni pyrkii vaikuttamaan jäsenmaidensa väliseen ja niiden sisäiseen taloudelliseen eriarvoisuuteen? 12 p.

EU:n aluepolitiikan tavoite on **edistää EU-alueen taloudellista yhdentymistä ja kestävästä kasvua sekä luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta** vähentämällä eri alueiden välistä taloudellista epätasa-arvoa.

- Kohteena kaikki EU:n alueet ja kaupungit
- Köyhiä alueita tuetaan EU:n yhteisistä varoista.
- Tarkoituksena on edistää työpaikkojen luomista, yritysten kilpailukykyä, talouskasvua ja kestävästä kehitystä sekä parantaa kansalaisten elämänlaatua.
- Hankkeet voivat liittyä esim. infrastruktuuriin, ympäristöön tai koulutukseen.
- Esimerkkejä alueista tai hankkeista, jotka voivat saada tukea: köyhät jäsenvaltiot (mm. Romania, Bulgaria) tai rikkaiden maiden vähemmän kehittyneet alueet (mm. Itä-Suomi, Etelä-Italia).

2.2. Miten Euroopan unioni pyrkii vaikuttamaan jäsenmaidensa väliseen ja niiden sisäiseen taloudelliseen eriarvoisuuteen? 12 p.

Käytännön toteutus:

- **Tarkemmin mainittava jokin tapa, jolla EU toteuttaa aluepolitiikkaa esim:**
 - **rakennerahasto tai koheesiorahasto!**
- **Alueiden komitea (Euroopan talous- ja sosiaalikomitea)**
- **EKP:n toimet?**
- **nettosaajat ja –maksajat**

Kiitettävässä vastauksessa:

- Aluepolitiikkaa toteuttavien rahastotyyppien eroja on tarkasteltu syvällisesti ja laajasti.
- Voidaan käsitellä myös Euroopan unionin sosiaalirahastoa ja solidaarisuusrahastoa.
- Tarkastellaan myös läheisyysperiaatetta (subsidiariteettiperiaate)
- Voidaan perustella myös sisämarkkinoiden ideaa koko talousalueen talouskasvulle

Rahastot

- **Koheesiorahasto** on tarkoitettu jäsenvaltioille, joiden bruttokansantulo (BKTL) asukasta kohti on alle 90 prosenttia EU:n keskiarvosta. Sillä pyritään vähentämään taloudellista ja sosiaalista eriarvoisuutta ja edistämään kestävästä kehitystä.
 - ympäristö: koheesiorahastosta voidaan tukea myös energiaan tai liikenteeseen liittyviä hankkeita, mikäli ne selkeästi hyödyttävät ympäristöä
- **Rakennerahastot**
 - Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)
 - Euroopan sosiaalirahasto (ESR)
- Euroopan solidaarisuusrahasto

EU-rahastot: Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikka (= koheesiopolitiikalla)

- **EAKR = Euroopan aluekehitysrahasto:** tukee hankkeita, jotka edistävät yrittäjyyttä, innovaatioita, alueellisia osaamisrakenteita sekä tutkimus- ja kehitystoimintaa.
- **ESR = Euroopan sosiaalirahasto:** uusia työpaikkoja luovan yritystoiminnan ja yrittäjyyden lisäämiseen, osaavaan työvoiman saatavuuden turvaamiseen, työnsaannin ja tasavertaisten työmarkkinoiden edistämiseen, monipuolisen osaamisen, osaamiskeskittymien, innovaatioympäristön ja työ- ja elinkeinoelämää tukevan infrastruktuurin kehittämiseen sekä kansainväliseen yhteistyöhön.
- **EU:n solidaarisuusrahastosta** voi saada apua vakaviin luonnonkatastrofeihin ja osoittaa solidaarisuutta katastrofeista kärsiville Euroopan alueille.

Euroopan unionin alueiden komitea

- **350 jäsentä**
 - ovat alue- tai paikallisvaaleissa valittuja luottamushenkilöitä kuten valtuustojen puheenjohtajia tai kaupunginjohtajia
 - yhdeksän suomalaisjäsentä
- **5 vuotta**
- **poliittinen elin**
- **tarjoaa paikallis- ja alueviranomaisille mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin unionissa**
- **kuullaan ennen kuin unionissa tehdään päätöksiä, joilla on alueellinen tai paikallinen ulottuvuus**
- Suomen valtuuskunta 2006-2010
- Kunnat.net - Alueiden komitea

EU:n budjetti

- Komissio tekee esityksen budjetiksi ja EU:n neuvosto ja Euroopan parlamentti hyväksyvät sen.
- EU:n budjetti muodostuu pääosin jäsenvaltioiden talouden kokoon pohjautuvista jäsenmaksuista.
- Osa jäsenvaltioista, ns. nettosaajat, saavat tukia enemmän kuin maksavat, nettomaksajat puolestaan maksavat enemmän kuin saavat.
- Kaikki jäsenvaltiot voivat saada tukia, mutta suurin tuki kohdistetaan köyhimmille alueille.

EU:n budjetti

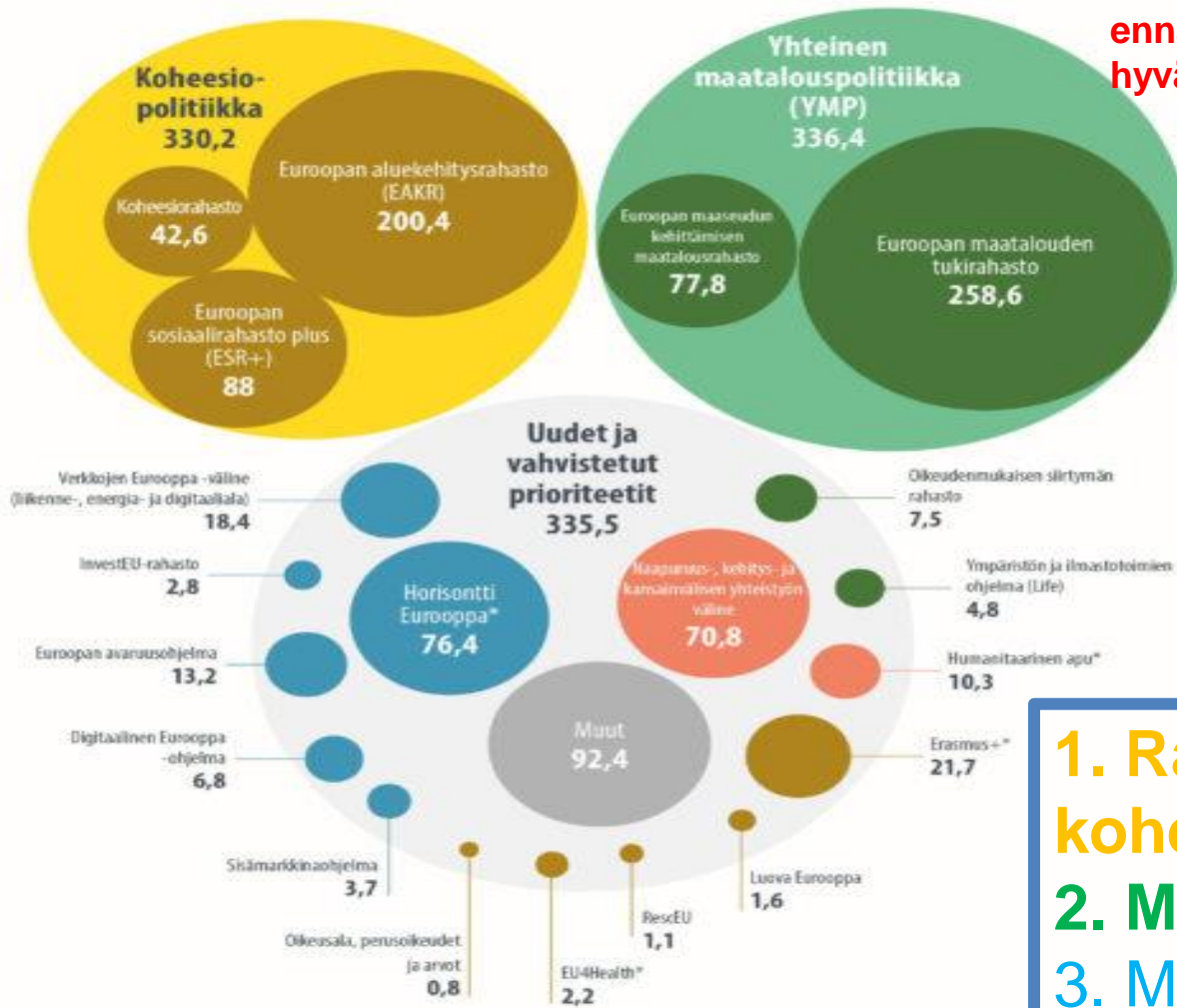
- EU:n tulot
 1. Jäsenmaksut
 2. Ulkorajoilta perittävät tullit
 3. ALV-maksut (0,3 prosenttia jäsenvaltion harmonisoidusta arvonlisäveropohjasta)
 - EU:n budjetti ei voi olla alijäämäinen
 - budjetti voi olla enintään n. 1% jäsenvaltioiden yhteenlasketusta BKT:stä
- Unionin tavoitteena on kehityserojen ja eriarvoisuuden tasaaminen esim. **koheesiorahasto**.
 - se suosii köyhiä jäsenvaltioita esim. maatalous- ja rakennetukien muodossa

Monivuotisen rahoituskehymksen tärkeimmät ohjelmat ja rahastot

Kaikki määrät mrd. € (vuoden 2018 hintoina)

Rahoituskehys tehdään 7 vuodeksi 1000mrd

= puitteet EU:n rahoitussuunnittelulle ja budjettikurille, enimmäismäärä. Sillä varmistetaan EU:n menojen ennakoitavuus. Vuotuiset talousarviot hyväksytään rahoituskehymksen puitteissa.

1. Rahastot eli koheesiopolitiikka 1/3
2. Maatalouspolitiikka 1/3
3. Muut 1/3

Euroopan parlamentin kanssa on sovittu 12,5 mrd. €:n lisämäärästä vuosina 2021–2027, ja se osoitetaan seuraaviin: Horisontti Eurooppa, Erasmus+, EU4Health, yhdenmetyt rajaturvallisuuden rahasto, perusoikeudet ja arvot, Luova Eurooppa, InvestEU, maaparus-, kehitys- ja kansainvälisen yhteistyön väline. Lisämäärät rahoitetaan pääasiassa kilpailusakoista ja määrärahojen vapauttamisista saaduilla tuloilla.

* joista 500 milj. € Euroopan parlamentin kanssa sovittu 2,5 mrd. €:n liikkumavaran uudelleenohjentaamisesta

EU:n budjetti 2020: tärkeimmät kohteet

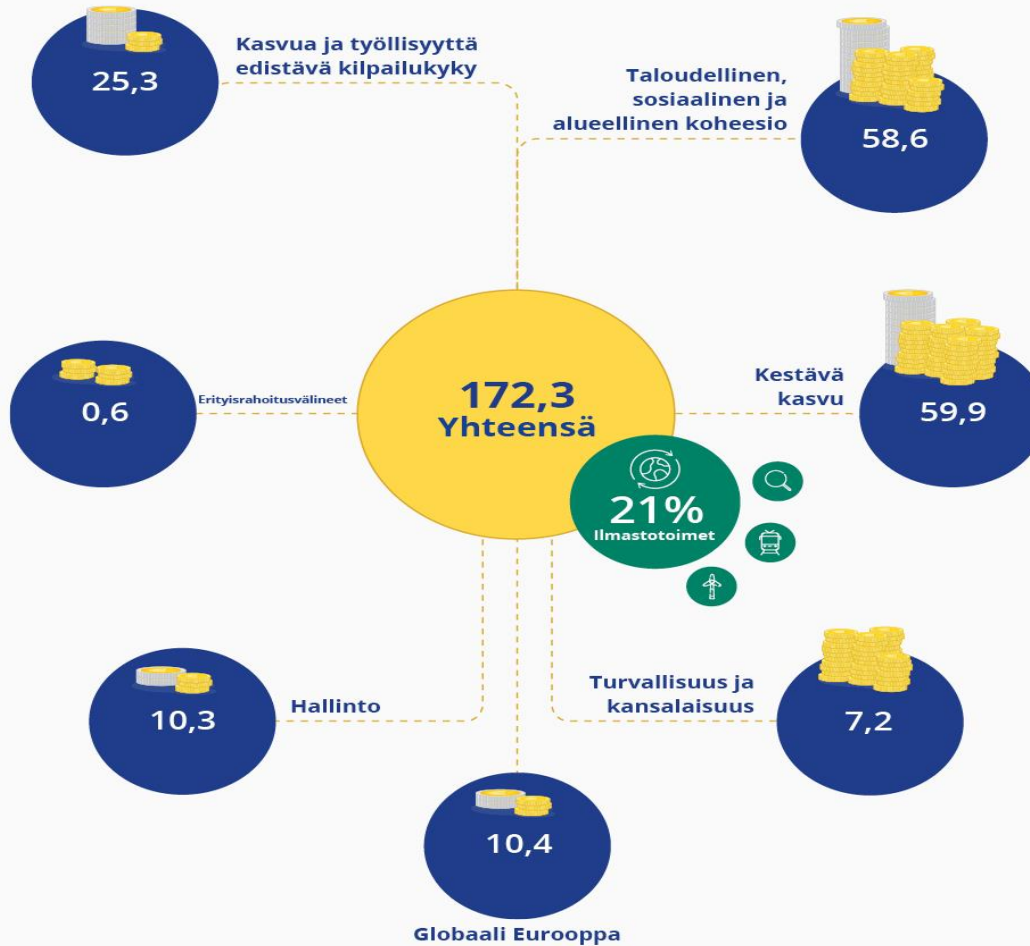
Miljardia euroa

5 mrd.

100 milj.

EU:n menot 2014–2020

Rahoituskehys tehdään 7 vuodeksi

= puitteet EU:n rahoitussuunnittelulle ja budjettikurille. Sillä varmistetaan EU:n menojen ennakoitavuus. Vuotuiset talousarviot hyväksytään rahoituskehysten puitteissa

38,9 %

Luonnonvarojen suojeleminen ja hoito

6,1 %

EU maailmanlaajuisena toimijana

1,6 %

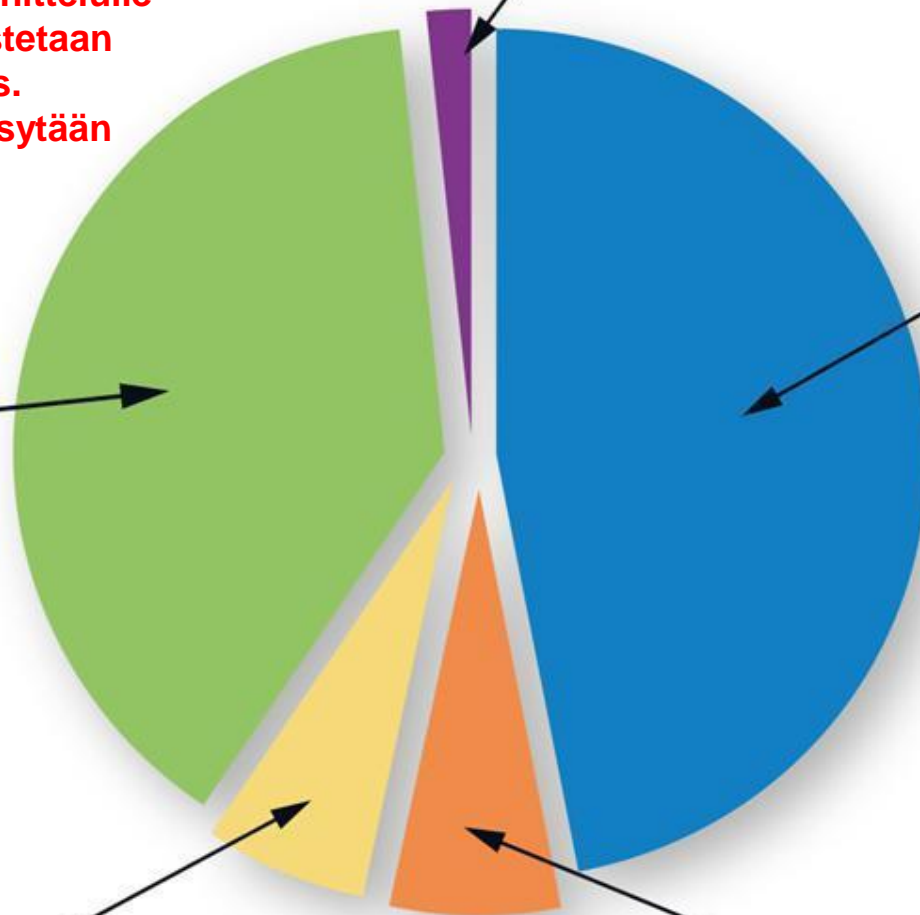
Kansalaisuus, vapaus, turvallisuus ja oikeus

47 %

Kestävä kasvu ja työllisyys

6,4 %

Muut menot, sis. hallinto

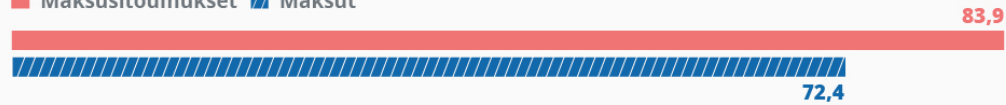

EU:N BUDJETTI 2020

(MRD. €)

ÄLYKÄS JA OSALLISTAVA KASVU

■ Maksusitoumukset ■ Maksut

KESTÄVÄ KASVU

TURVALLISUUS JA KANSALAIKUUS

GLOBAALI EUROOPPA

HALLINTO

VERTAILU 2019–20

MAKSUSITOUKSET
+3,6%

172,3

MAKSUT
+4,4%

155,2

EU:n tarkistettu budjetti 2020

EU on tarkistanut vuoden 2020 budjettiaan voidakseen lisätä tukea kohteille, joissa sitä tarvitaan eniten

Lisäys:

3,5
mrd. €

(maksusitoumuksina vuonna 2020)

3,1
mrd. €

covid-19:n torjuntaan

2,7

mrd. €
Hätätilanteen tukiväline

415

milj. €
EU:n pelastuspalvelumekanismi (rescEU)

EU:n koordinoituja toimia, jotka on räätälöity kunkin maan tarpeisiin

Henkilönsuojainten jakelu

Potilaiden siirtäminen sairaaloihin rajojen yli

Lääkkeiden ja testausmenetelmien kehittäminen

RescEU:n toiminnan vahvistaminen, esimerkiksi

Lääkintätarvikkeiden hankinta ja jakelu EU:ssa

Tuki EU-maille covid-19:n torjuntaa varten

EU-kansalaisten kotiuttamisen rahoitus

350
milj. €

Tuki Kreikalle kasvavien muuttopaineiden vuoksi

Tuki vapaaehtoisen paluun ohjelmille

Vastaanottokeskusten rakentaminen

Kreikan ja Bulgarian ulkorajojen suojeleminen

Frontexin ja Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston vahvistaminen

100
milj. €

Tuki Albanialle maanjäristyksen jälkeiseen jälleenrakennukseen

Marraskuun 2019 maanjäristyksen jälkeen

Keskeisten julkisten rakennusten jälleenrakentaminen ja korjaaminen

Tuki yritysten elvyttämiseen

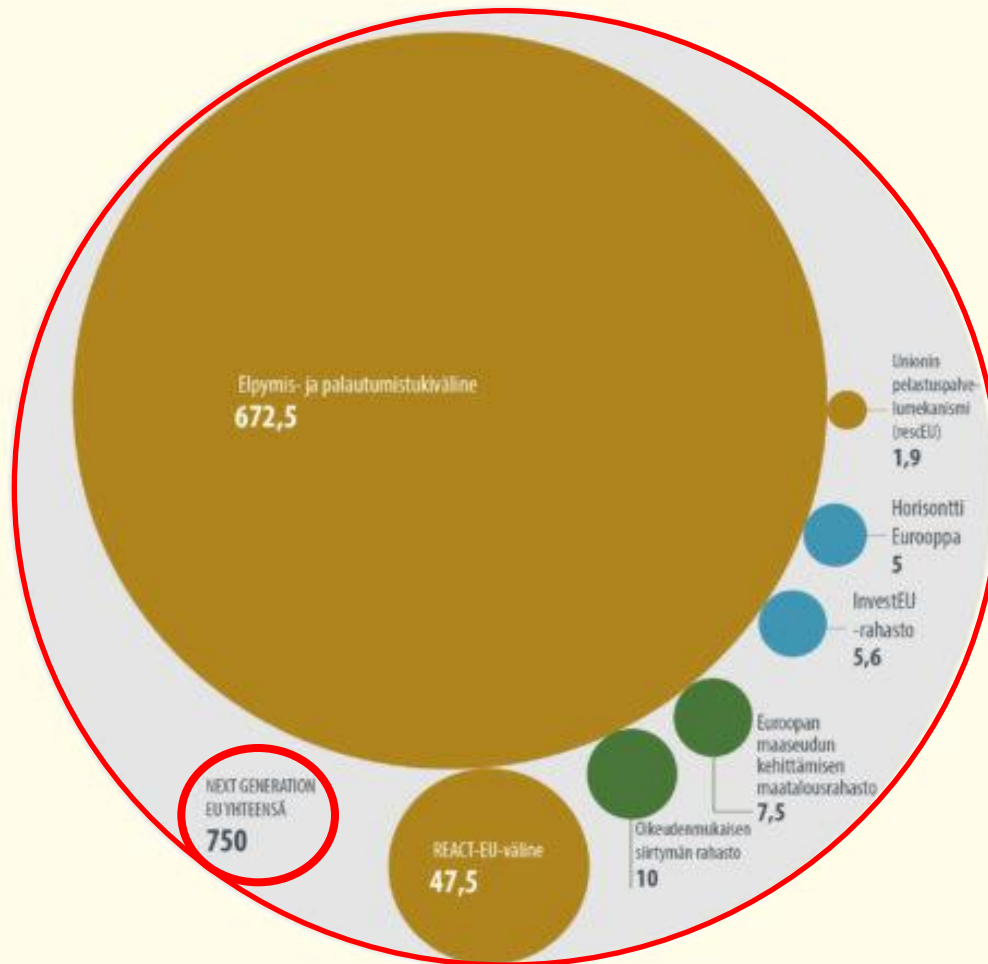
Euroopan unionin neuvosto
Pääsihteeri

© Euroopan unioni, 2020
Aineisto laadittu vuonna 2020

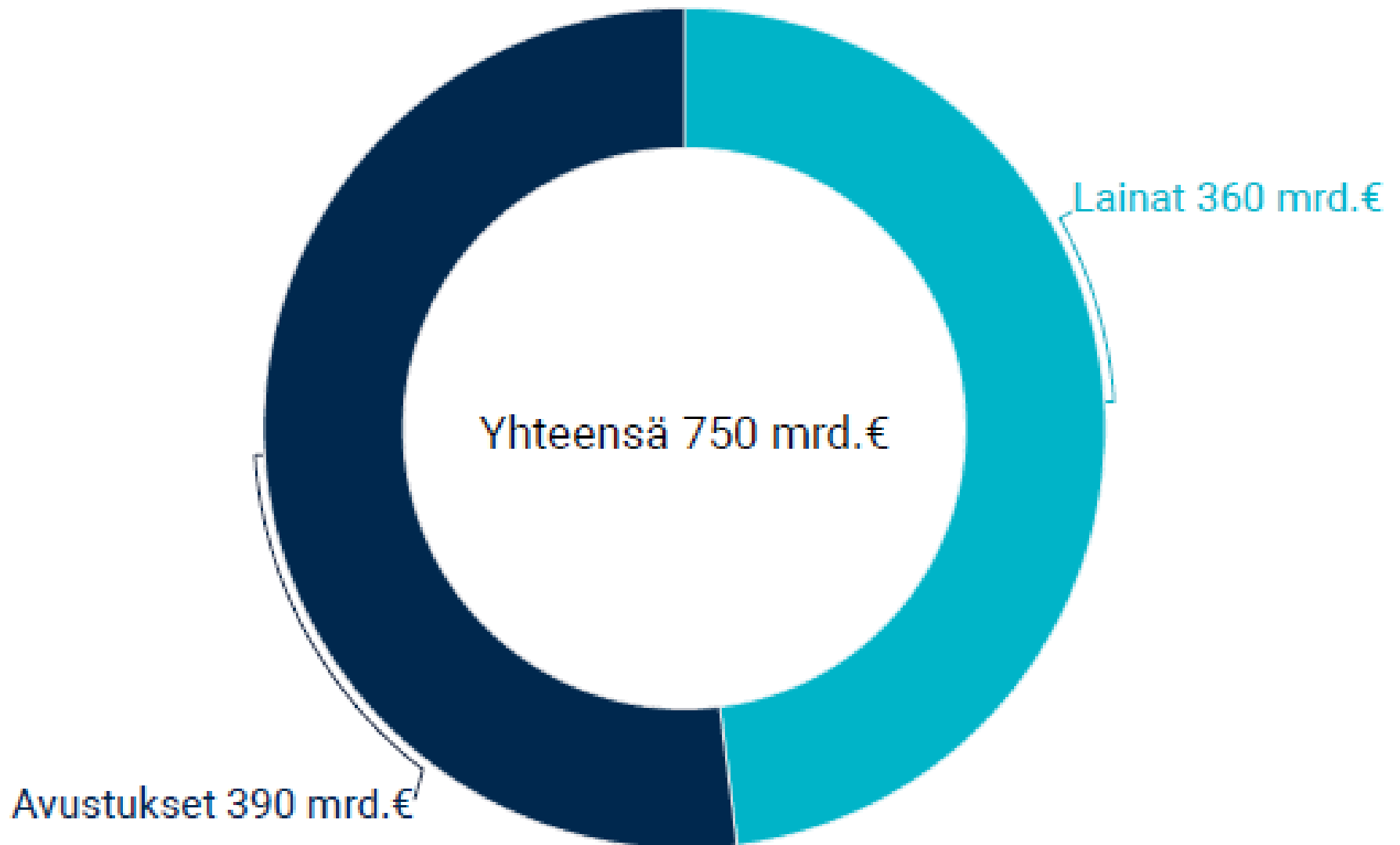
Elpymisrahasto

Next Generation EU -väline: elpymisen ja palautumisen edistäminen

Kaikki määrät mrd. € (vuoden 2018 hintoina)

EU:n elvytyspaketti

Elpymisrahasto

- 750 mrd €
 - Suomi maksaa 6,6 mrd €
 - Suomi saa 2,9 mrd €
- On tulonsiirto ”velkamaille”
- Suomalaiset veronmaksajat maksavat Välimeren maiden talousongelmia
- Tarkoittaa alijäämäisen budjetin tekemistä eli EU ottaa velkaa (kielletty perussopimusten mukaan)
- + Elvyttää eli piristää taloutta eli luo talouskasvua
- + Luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia, investointeja
 - + Kestävä kehitys, ilmastoratkaisut, digitalisaation vauhdittaminen
- + Piristää myös Suomen vientiä ja sitä kautta työllisyyttä, verotuloja.... (kerroinvaikutus)

Rahastot

- **Koheesiorahasto** on tarkoitettu jäsenvaltioille, joiden bruttokansantulo (BKTL) asukasta kohti on alle 90 prosenttia EU:n keskiarvosta. Sillä pyritään vähentämään taloudellista ja sosiaalista eriarvoisuutta ja edistämään kestävästä kehitystä.
 - ympäristö: koheesiorahastosta voidaan tukea myös energiaan tai liikenteeseen liittyviä hankkeita, mikäli ne selkeästi hyödyttävät ympäristöä
- **Rakennerahastot**
 - Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)
 - Euroopan sosiaalirahasto (ESR)

EU-rahastot: Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikka (= koheesiopolitiikalla)

- **EAKR = Euroopan aluekehitysrahasto: tukee hankkeita, jotka edistävät yrittäjyyttä, innovaatioita, alueellisia osaamisrakenteita sekä tutkimus- ja kehitystoimintaa.**
- **ESR = Euroopan sosiaalirahasto: uusia työpaikkoja luovan yritystoiminnan ja yrittäjyyden lisäämiseen, osaavaan työvoiman saatavuuden turvaamiseen, työnsaannin ja tasavertaisten työmarkkinoiden edistämiseen, monipuolisen osaamisen, osaamiskeskittymien, innovaatioympäristön ja työ- ja elinkeinoelämää tukevan infrastruktuurin kehittämiseen sekä kansainväliseen yhteistyöhön.**

Miksi ja miten EU pyrkii tasaamaan alueiden välisiä elintasoeroja?

Miksi:

- 1. Lähtökohtana on pyrkimys tasa-arvoon.**
- 2. Tasauksella edistetään taloudellista yhdentymistä ja EU-kansalaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta.**
- 3. Elintasoerojen tasaamisen uskotaan myös ehkäisevän poliittisia levottomuuksia ja lisäävän kansalaisten luottamusta yhteiskuntaa kohtaan.**

Miksi ja miten EU pyrkii tasaamaan alueiden välisiä elintasoeroja?

Miten:

- **Jäsenmaksut tasaavat eroja, koska toiset ovat nettomaksajia, toiset nettosaajia.**
- **Aluepolitiikka kattaa noin 35 % unionin menoista.**
- **Rakennerahastot tukevat investointeja, luovat työpaikkoja ja edistävät ympäristönsuojelua.**
- **Koheesiorahastot nopeuttavat taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta. Myös näitä rahoja käytetään investointeihin, työpaikkojen luomiseen ja ympäristönsuojeluun.**
- **Aluepolitiikka on kaventanut elintasokuilua esim. Irlannissa 1970-luvulta lähtien.**

EKP eli Euroopan keskuspankki

- **EKP johtaa euroalueen yhteistä talouspolitiikkaa.**
- **EKP:n tehtävänä on hillitä inflaatiota eli pitää yllä hintavakautta.**
- **EKP:n neuvosto päättää talouden keinoista, jotka maiden keskuspankit laittavat toimeen.**
- **EKP harjoittaa rahapolitiikkaa, eli säätelee euroalueen korkotasoa.**

Euroon pääsemisen vaatimukset:

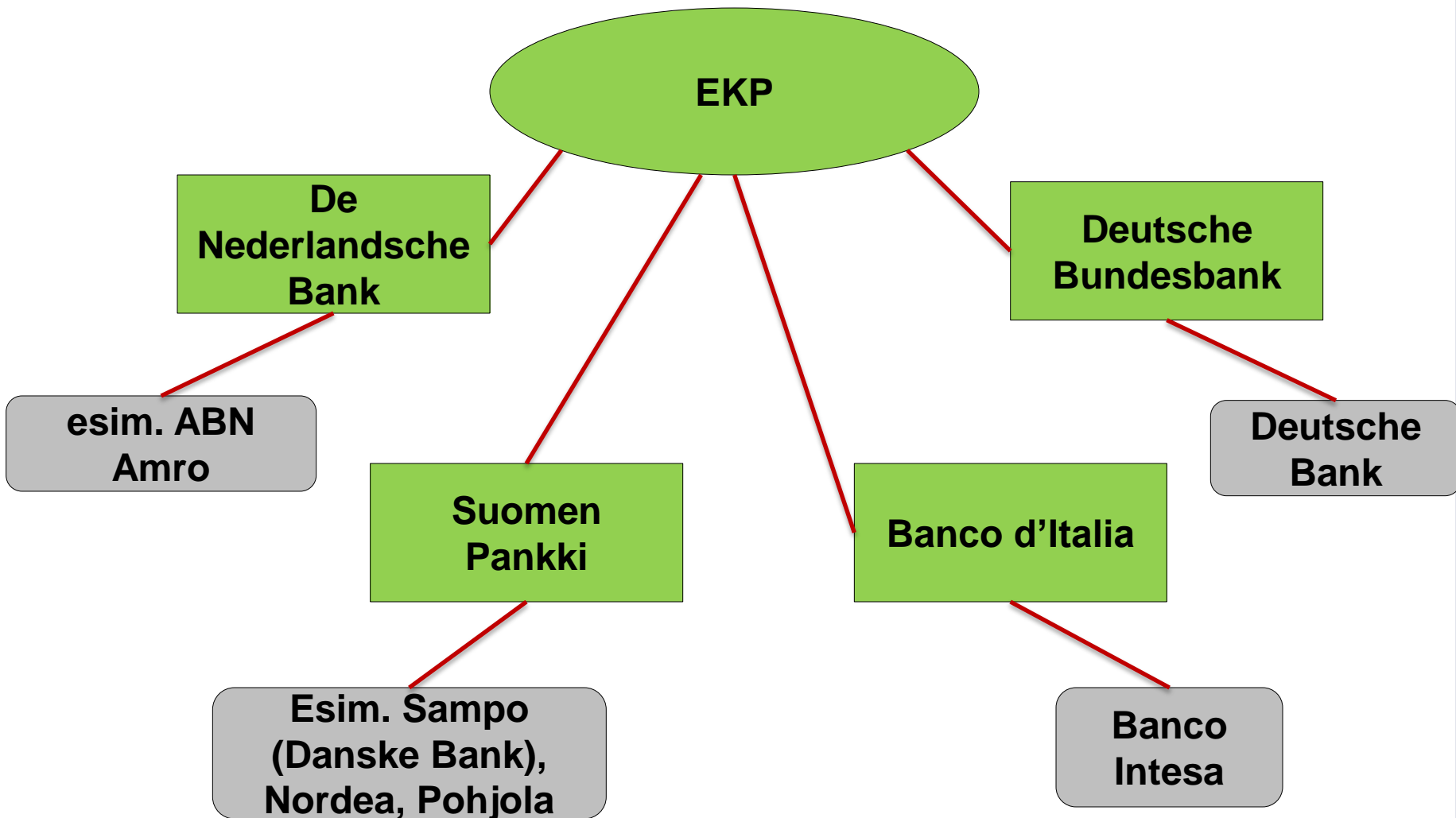
- eli **lähentymiskriteerit** ovat seuraavat:
 1. **hintatason vakaus = kohtuullinen inflaatio = alle 2%**
 - enintään 1,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kolmen hintavakauden parhaiten saavuttaneen jäsenmaan keskiarvo
 2. **julkinen talous kunnossa eli ei liikaa velkaa**
 - julkisen talouden **alijäämä ei saa ylittää 3%:a suhteessa BKT:een**
 - julkisen talouden velkaantumisaste **ei saa ylittää 60 %:a suhteessa BKT:hen**, tai sen on oltava supistumassa kohti 60 prosenttia.
 3. **pitkän aikavälin (12kk) korot kohtuulliset:**
 - korkeintaan 2 prosenttiyksikköä korkeammat kuin niissä jäsenmaissa, joissa hintavakaus on saavutettu parhaiten
- **valuuttakurssivakaus:** kansallisen valuutan on säilyttävä valuuttakurssimekanismin normaalin vaihteluvälin sisällä ilman vakavia jännitteitä tai devalvaatiota kahden vuoden ajan

EKP ja RAHA

Euroopan keskuspankkijärjestelmä

EMU- ja EU-maiden 27 keskuspankkia (alla 4 esimerkkiä)

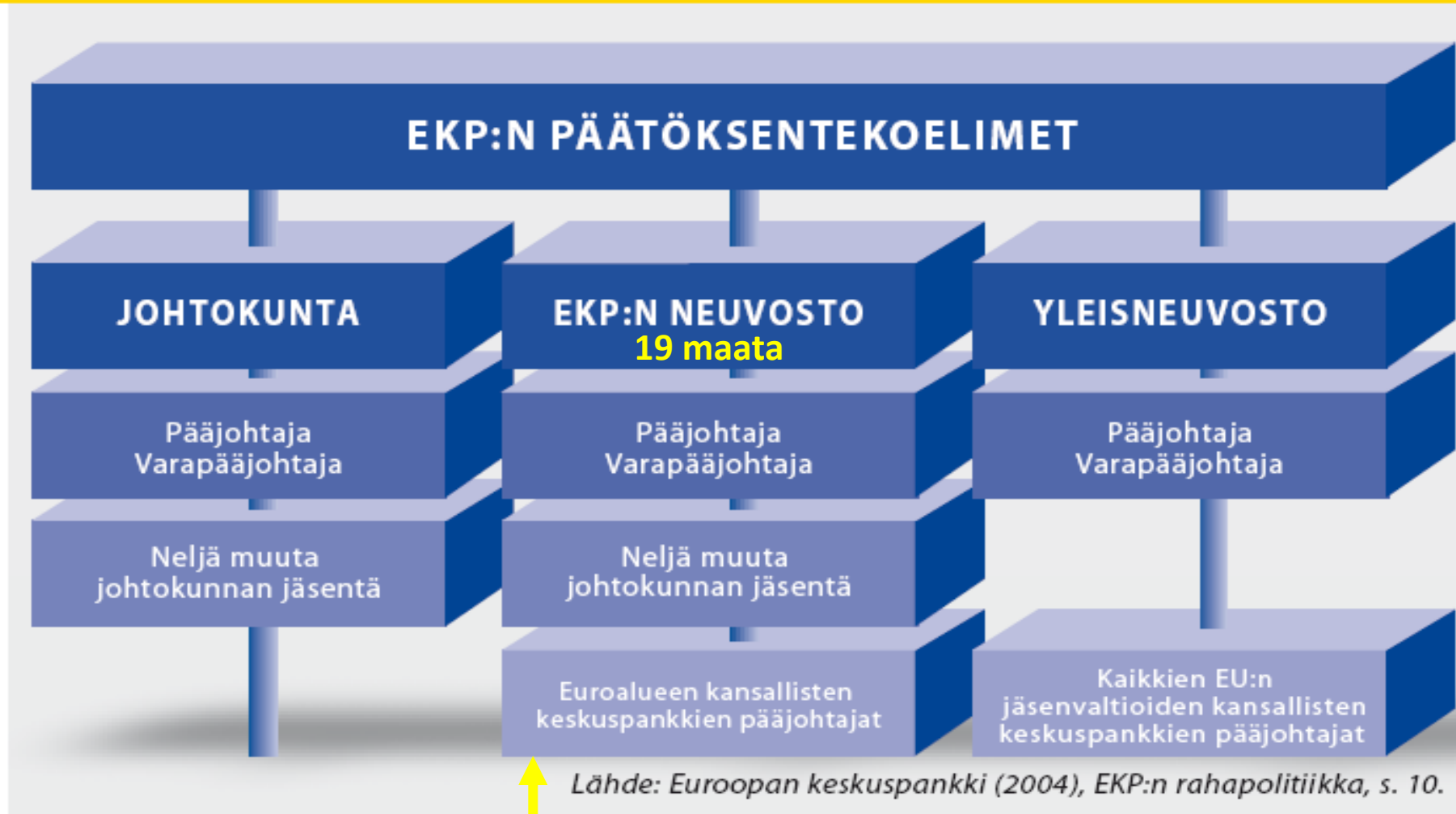
EKP:n neuvosto

EKP:n neuvosto (6+19)

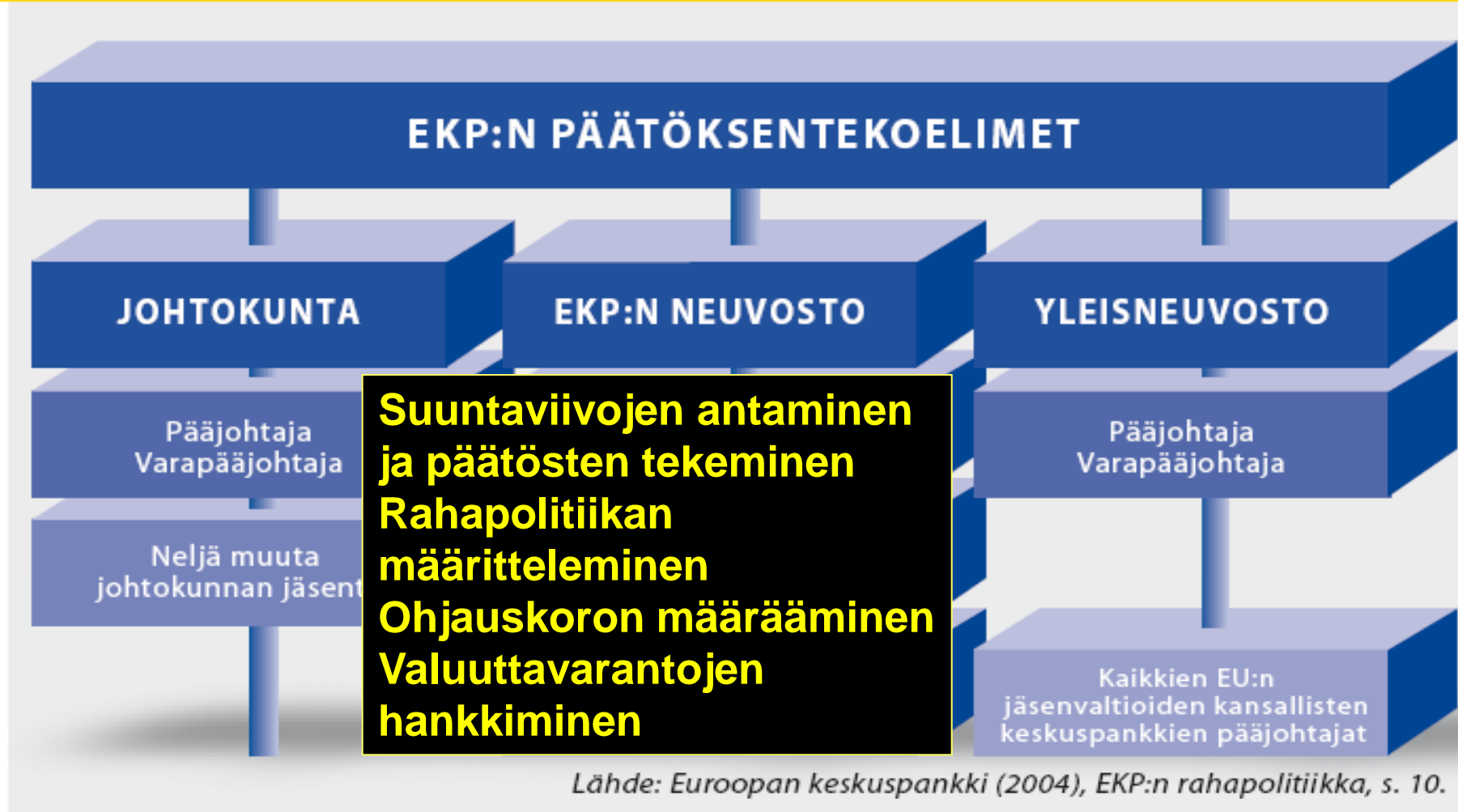

Kuvio: EKP:n päätöksentekuelimet

Olli Rehn

Kuvio: EKP:n päätöksentekuelimet

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

Tekstikatkelma (aineisto 8.A) ja tilastollinen kuvio (aineisto 8.B) liittyvät keskuspankkien, kuten Euroopan keskuspankin (EKP), viime vuosien rahapolitiikkaan. *Helsingin Sanomien* pääkirjoitustoimittaja Paavo Rautio käsittelee kirjoituksessaan (aineisto 8.A) EKP:n toimien vaikutuksia euroalueen talouteen. Kuvio (aineisto 8.B) kuvaa maailman tärkeimpien keskuspankkien ohjauskorkojen kehitystä vuosina 1999–2016.

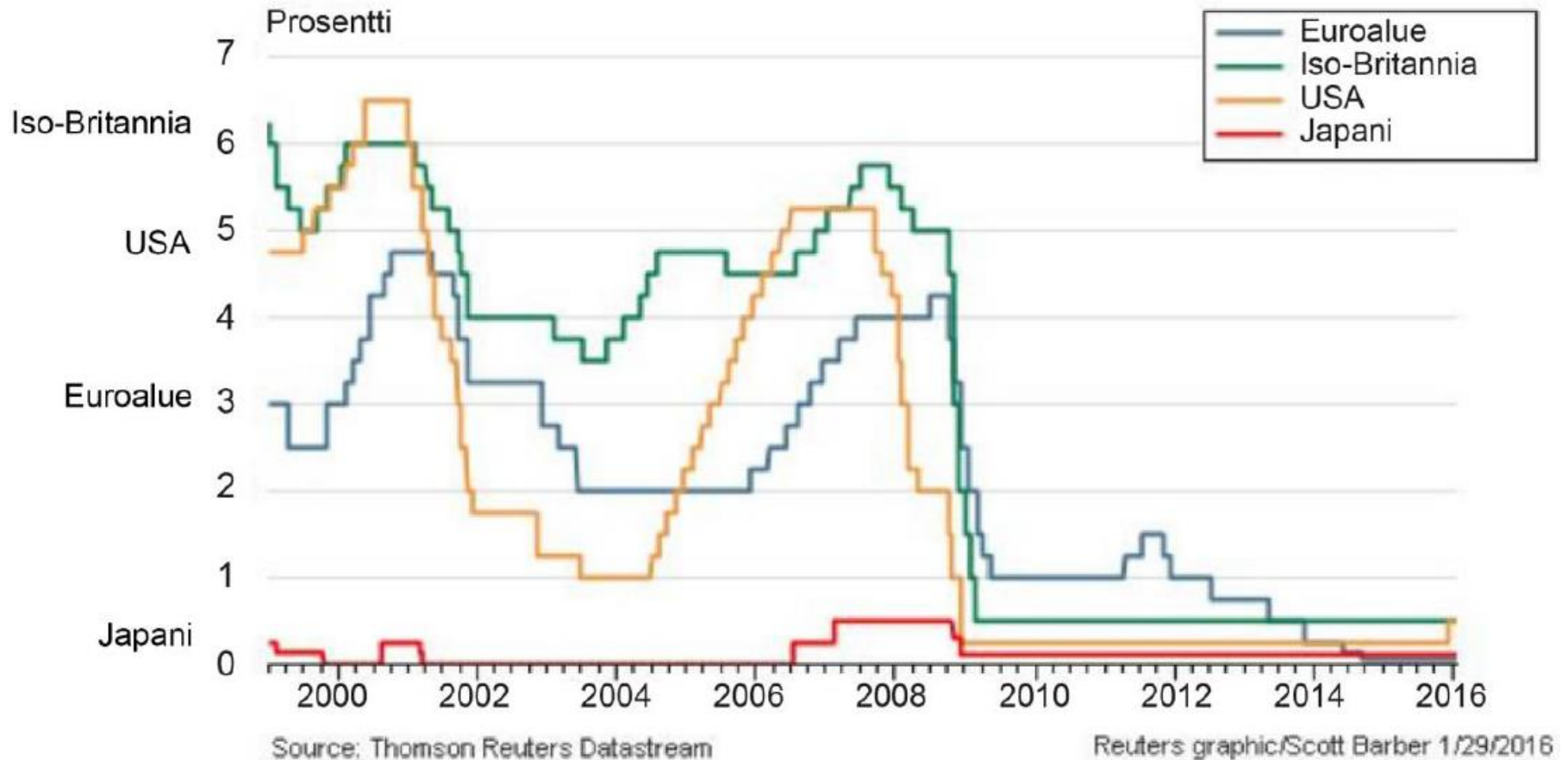
Aineisto: 8.A Tekstikatkelma: Paavo Rautio, *Rahan työntövoima alkaa loppua*

”Me emme tiedä, mitä olisi tapahtunut, ellei EKP olisi kaatanut rahaa markkinoille. Mutta käytetyn rahan määrä ei ole oikeassa suhteessa seurauksiin — raha ei ole johtanut investointien kasvuun euroalueella. — Elvyttävä vaikutus on ollut liian kapea: raha on nostattanut kotitalouksien velkaa ja taloutta, joka hyötyy suoraan kasvavista kotitalouksien lainoista.”

Lähde: Paavo Rautio, *Rahan työntövoima alkaa loppua*, *Helsingin Sanomat* 19.6.2016

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

8.B Tilastollinen kuvio: Euroopan keskuspankin, Ison-Britannian, USA:n ja Japanin keskuspankkien ohjaukorot prosentteina 1999–2016

lähde: logs.reuters.com. Viitattu 22.8.2016.

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

8.1 Selitä, mitä tekstikatkelman (aineisto 8.A) alleviivattu kohta tarkoittaa. (4 p.)

”Me emme tiedä, mitä olisi tapahtunut, ellei EKP olisi kaatanut rahaa markkinoille. Mutta käytetyn rahan määrä ei ole oikeassa suhteessa seurauksiin — raha ei ole johtanut investointien kasvuun euroalueella. — Elvyttävä vaikutus on ollut liian kapea: raha on nostattanut kotitalouksien velkaa ja taloutta, joka hyötyy suoraan kasvavista kotitalouksien lainoista.”

- **Investointien kasvu euroalueella tarkoittaa, että tuotantoedellytysten lisäämiseen tai muuhun kehittämiseen sijoitettu rahamäärä kasvaa Euro-alueella.**
- **Alleviivatulla kohdalla tarkoitetaan sitä, että kevyestä rahapolitiikasta huolimatta yritykset eivät ole tehneet uusia investointeja.**
- **Näin ollen rahapolitiikan keveys ei juuri ole auttanut taloutta kasvamaan euroalueella!**

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

8.2 Millä tavoin EKP on "kaatanut rahaa markkinoille" viime vuosina (aineisto 8.A)? (6 p.)

- 1. Laskemalla ohjauskorkoa → rohkaissut pankkeja lainoittamaan investointeja ja kulutusta**
- 2. Ostamalla valtioiden joukkovelkakirjoja jälki-markkinoilta → rahoittaakseen valtioiden julkista kulutusta taloudellisen toimeliaisuuden kiihdyttämiseksi.**
 - Viime aikoina EKP on **asettanut keskuspankkitalletusten koron negatiiviseksi** ja siten halunnut saada pankit lopettamaan rahan säilömisen taseisiinsa (sen sijaan, että pankit lainoittaisivat sillä esimerkiksi investointeja).
 - Se on myös **lieventänyt pankeille myönnettävien lainojen vakuussäännöksiä.**

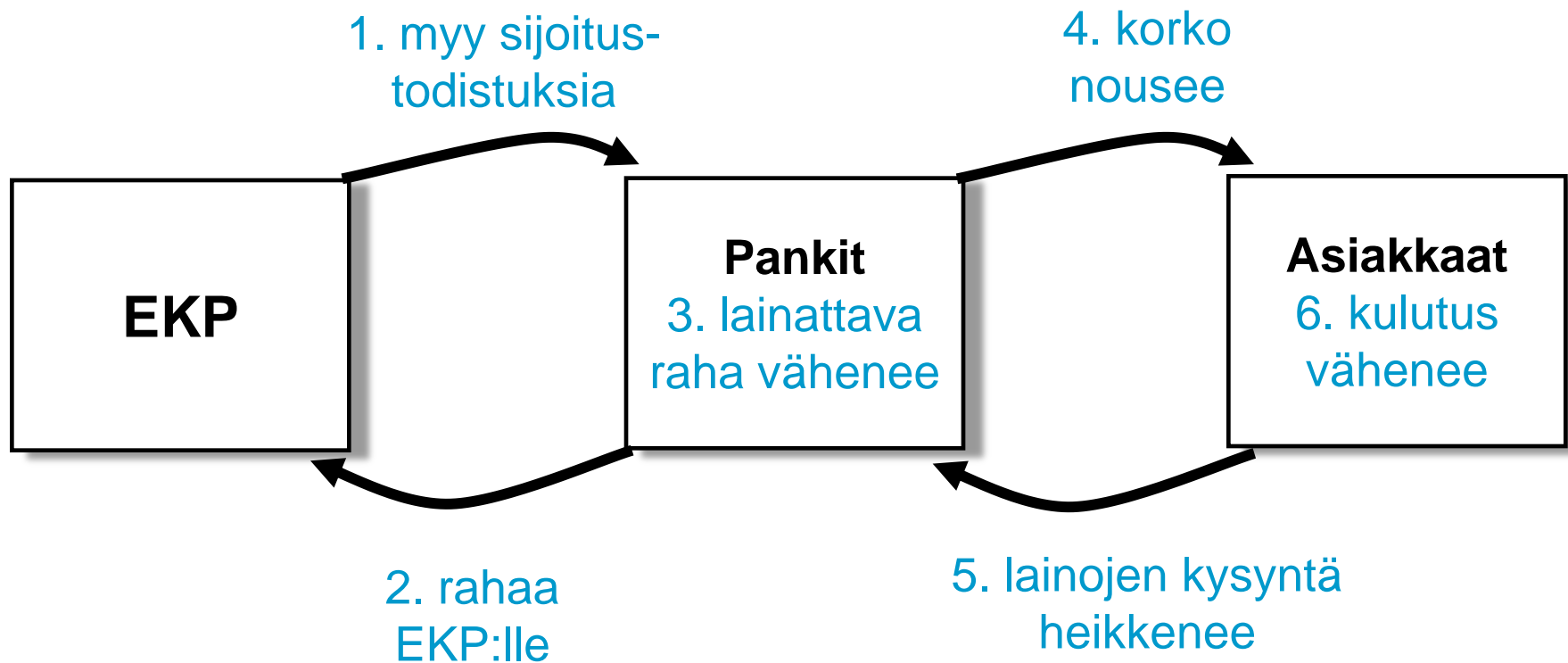
Tehtävä 5. Mitkä ovat Euroopan keskuspankin tärkeimmät keinot hoitaa rahapolitiikkaa?

EKP:

- **päättää rahapolitiikasta itsenäisesti**
- **vaikuttaa markkinoihin jo pelkästään viestimällä tulevista aikeistaan**
- **säätää euroalueen ohjauskorkoa**
- **ostaa ja myy arvopapereita**
- **ostaa ja myy valuuttoja ja vaikuttaa siten euron kelluvaan kurssiin**
- **Velkakriisin seurauksena EKP:n rooli rahoitusjärjestelmän vakauden turvaajana on korostunut.**

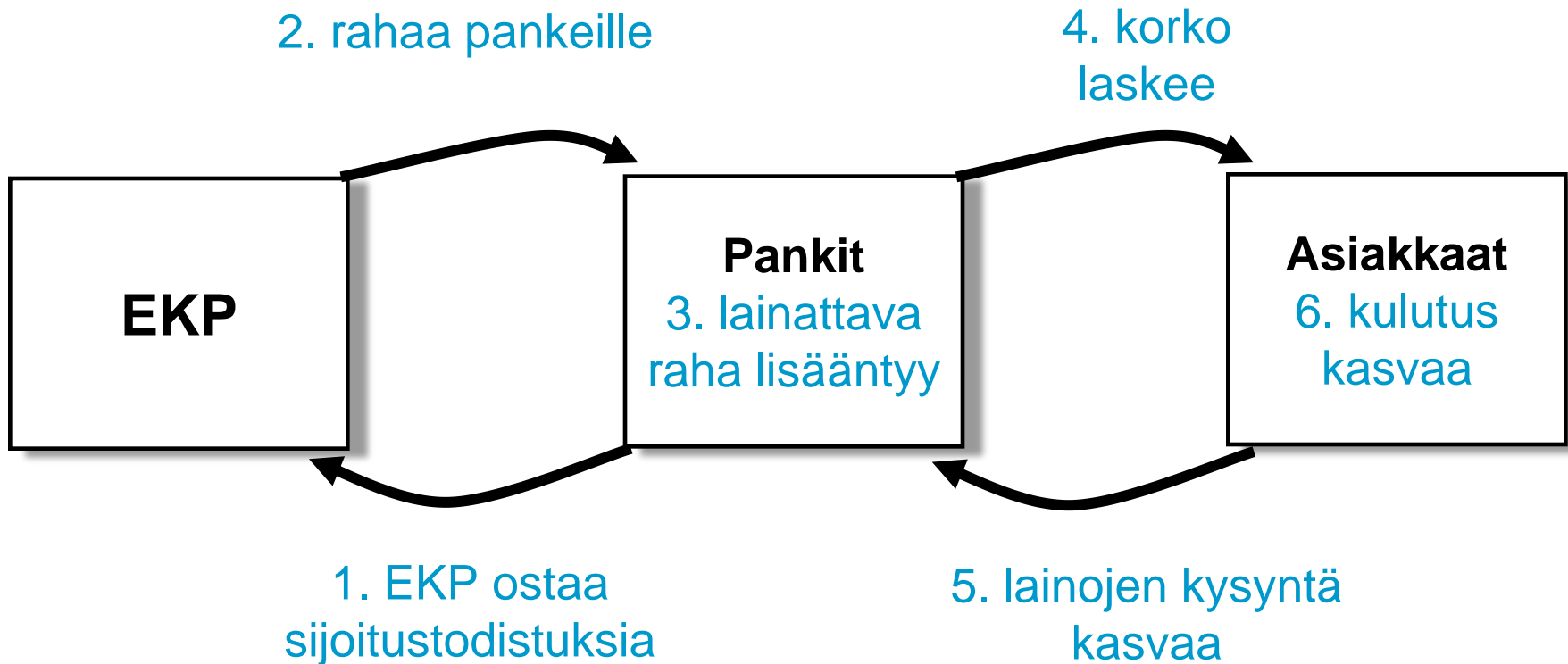
Avomarkkinaoperaatio

EKP haluaa vähentää kysyntää. Rahamarkkinoita kiristetään eli korkoa pyritään nostamaan.

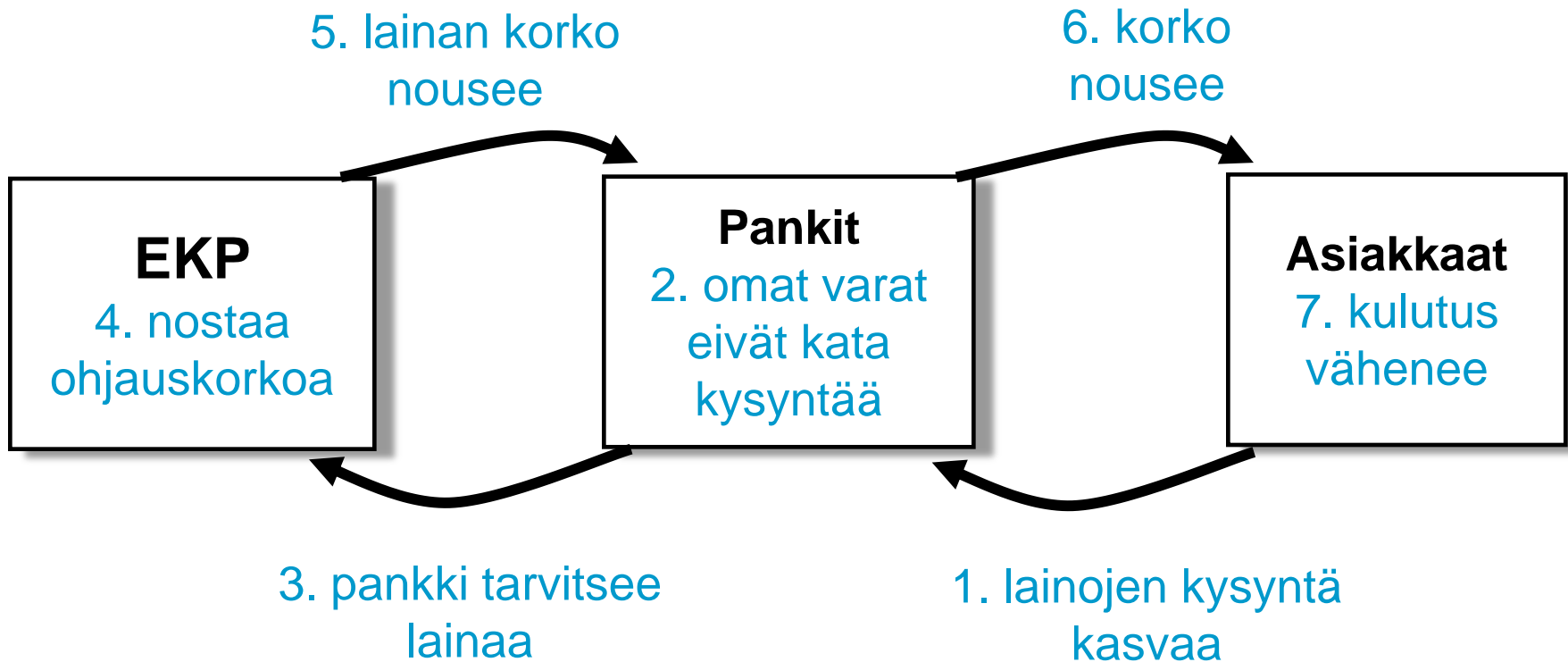
Avomarkkinaoperaatio

EKP haluaa lisätä kysyntää. Rahamarkkinoita löysätään eli korkoa pyritään laskemaan.

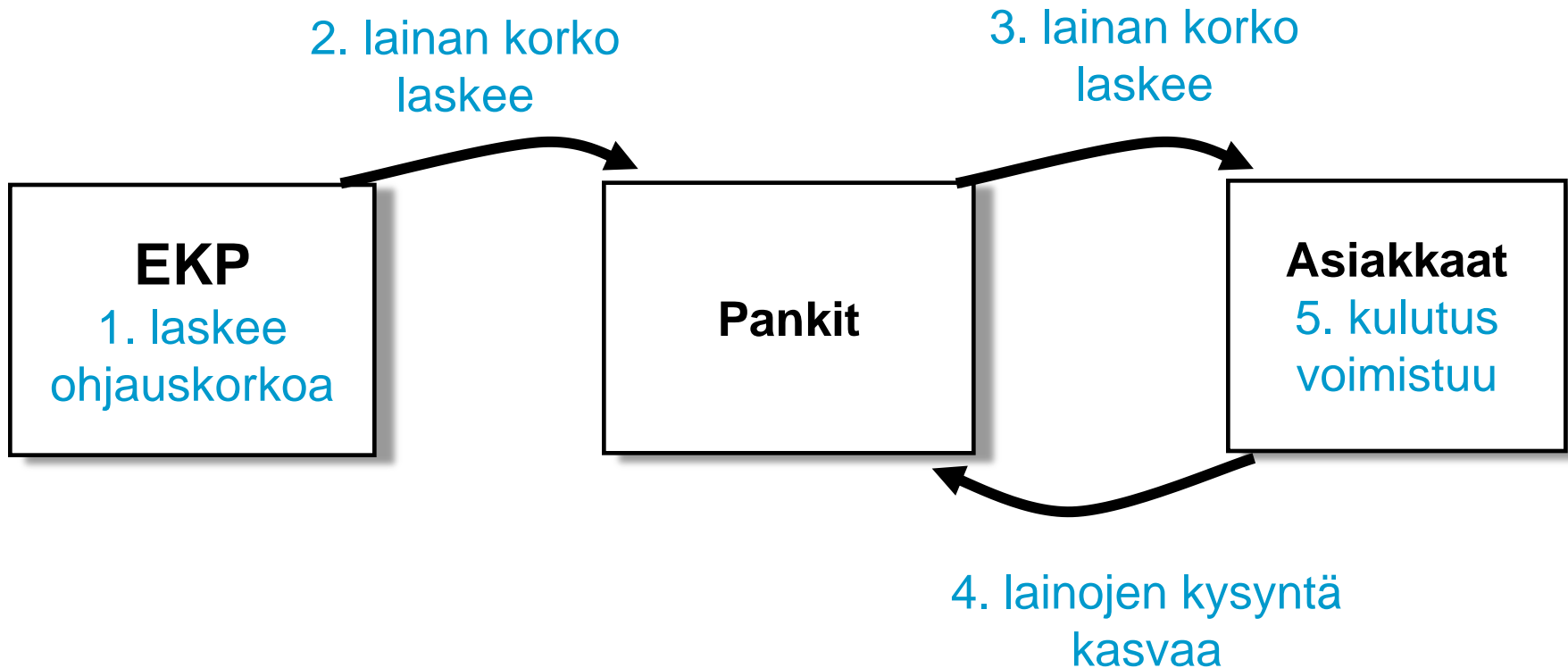
Ohjauskoron käyttö

EKP haluaa hillitä voimistuvaa kysyntää.

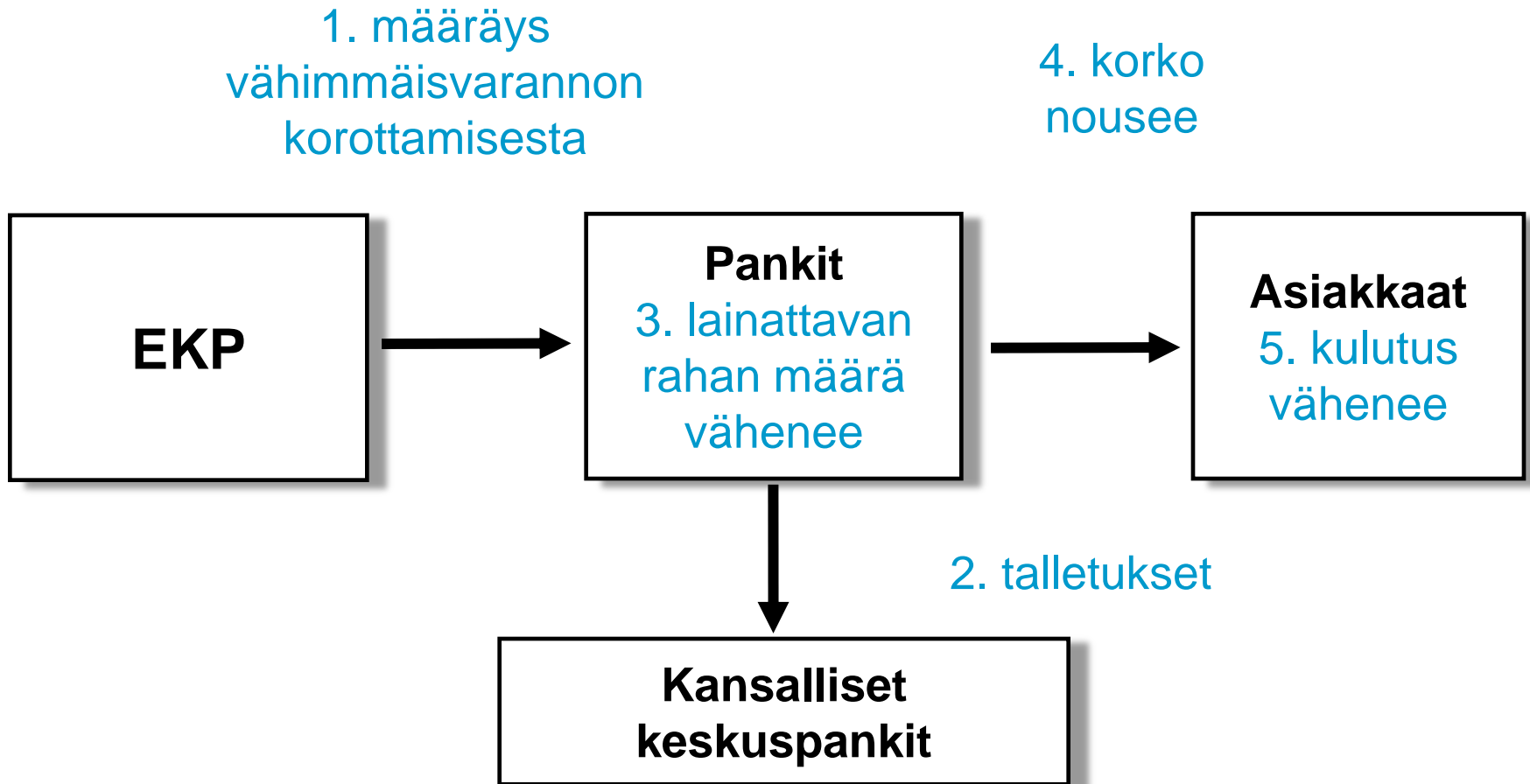
Ohjauskoron käyttö

EKP haluaa voimistaa kysyntää.

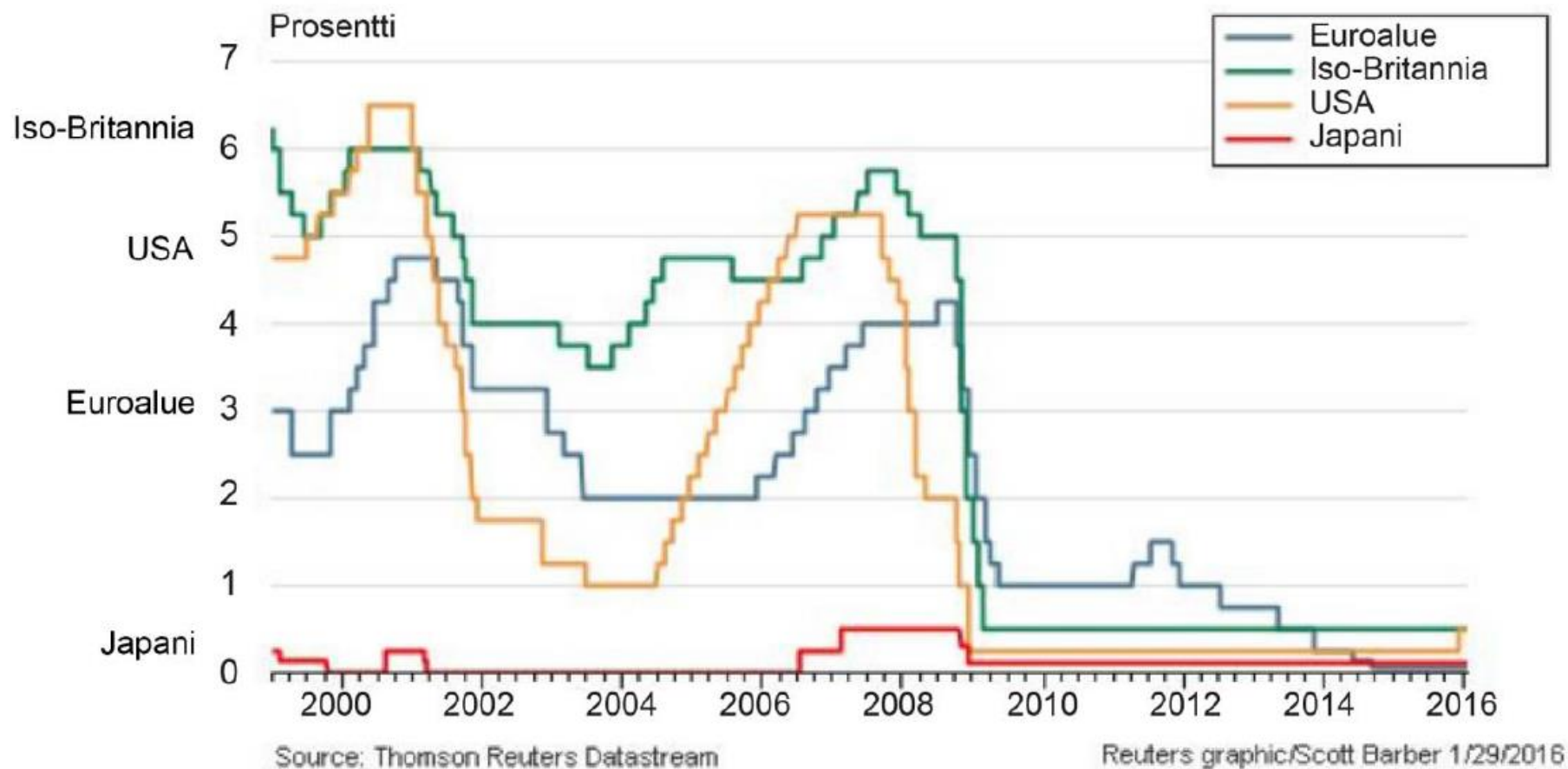
Vähimmäisvarantojärjestelmä

EKP haluaa kiristää rahamarkkinoita.

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

8.3 Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja keskuspankkien ohjaukorkojen kehityksessä on ollut kuvion (aineisto 8.B) kuvaamana aikana, ja miten ne voidaan selittää? (10 p.)

lähde: logs.reuters.com. Viitattu 22.8.2016.

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

8.3 Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja keskuspankkien ohjauskorkojen kehityksessä on ollut kuvion (aineisto 8.B) kuvaamana aikana, ja miten ne voidaan selittää? (10 p.)

Hyvässä vastauksessa:

- **Muiden kuin Japanin keskuspankkien korot ovat liikkuneet samoihin suuntiin mutta hiukan eri tahdissa.**
- **Kaikki keskuspankit ovat vuoden 2009 tienoilta lähtien painaneet ohjauskoron lähelle nolaa.**
- **Korkotasoa on vaihdellut erityisen paljon USA:ssa ja erityisen vähän Japanissa.**

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

8.3 Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja keskuspankkien ohjauskorkojen kehityksessä on ollut kuvion (aineisto 8.B) kuvaamana aikana, ja miten ne voidaan selittää? (10 p.)

Kiitettävässä vastauksessa:

- **USA:n keskuspankin koronmuutokset ovat olleet jyrkempiä, ja ne on tehty hiukan aikaisemmin kuin muissa suurissa keskuspankeissa, mikä heijastaa USA:n merkitystä maailmantalouden suhdanteiden voimistajana.**
- **EKP on ollut korkopolitiikassa samalla linjalla kuin USA:n keskuspankki, mutta korkotason vaihtelu on ollut maltillisempaa ja hitaampaa.**
- **Britannian korot ovat olleet yleensä korkeammat kuin muualla.**
- **Japani taas on pitänyt ohjauskorot lähes koko tarkastelukauden ajan nollassa tuntumassa.**

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

8.3 Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja keskuspankkien ohjaukorkojen kehityksessä on ollut kuvion (aineisto 8.B) kuvaamana aikana, ja miten ne voidaan selittää? (10 p.)

Selityksiä:

- **Syynä korkojen huomiota herättävään laskuun on lähinnä USA:n asuntovelkakriisin ja sittemmin euroalueen velkakriisin laukaisema talouden laskusuhdanne.**
- **Korkojen vaihteluun syynä:**
 - **keskuspankit pyrkivät noususuhdanteissa korkoa nostamalla hillitsemään talouden ylikuumenemista ja hintojen nousua**
 - **laskusuhdanteissa taas pyritään korkoa laskemalla kiihdyttämään kulutusta ja investointeja**

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

8.4 Joidenkin arvioiden mukaan rahapolitiikka ei yksinään riitä Euroopan nykyisten talousongelmien ratkaisemiseen, vaan tarvitaan myös finanssipolitiikkaa. Mitä tämä käytännössä tarkoittaa, ja mitä perusteita arvion tueksi on? (10 p.)

- **Vastauksessa on ymmärretty rahapolitiikan ja finanssipolitiikan välinen ero ja esitetty perusteita arvion tueksi.**
- **Euroalueen ongelmia ei voida hoitaa vain laskemalla korkoja ja ostamalla valtioiden velkakirjoja = rahapolitiikka.**
- **Finanssipolitiikka on valtioiden harjoittamaa talouspolitiikkaa ja sillä viitataan valtiorahapolitiikan käyttämiseen talouden suhdanteiden tasaamisessa. HUOM! Verotus**
 - **Finanssipolitiikalla on jaettava kotitalouksille ja yrityksille rahaa, jotta ne alkavat kuluttaa ja investoida enemmän. Se kiihdyttäisi talouskasvua.**

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

8.4 Joidenkin arvioiden mukaan rahapolitiikka ei yksinään riitä Euroopan nykyisten talousongelmien ratkaisemiseen, vaan tarvitaan myös finanssipolitiikkaa. Mitä tämä käytännössä tarkoittaa, ja mitä perusteita arvion tueksi on? (10 p.)

Kiitettävässä vastauksessa on pohdittu laajemmin:

- **Joidenkin näkemysten mukaan laskusuhdanteessa valtion tulisi paikata laskevaa kokonaiskysyntää lisäämällä omaa kulutusta ja investointeja, mikä loisi lisää työpaikkoja ja piristäisi näin talouskasvua (keynesiläisyys).**
- **Valtio voi myös alentaa veroja, mikä jättäisi kotitalouksille enemmän rahaa kuluttamiseen.**
- **Rahapolitiikalla voidaan työntää rahaa kotitalouksille ja yrityksille, mutta mikäli ne eivät käytä sitä kulutukseen ja investointeihin, talouskasvua ei muodostu.**

S2017/8: EKP:n rahapolitiikka

8.4 Joidenkin arvioiden mukaan rahapolitiikka ei yksinään riitä Euroopan nykyisten talousongelmien ratkaisemiseen, vaan tarvitaan myös finanssipolitiikkaa. Mitä tämä käytännössä tarkoittaa, ja mitä perusteita arvion tueksi on? (10 p.)

- **Paljon uutta rahaa on luotu kansantalouksiin, mutta se on paljolti pankkien ja yritysten taseissa eikä sitä käytetä investointeihin.**

negatiivinen korko?

- **Rahaa on käytetty kulutukseenkin, minkä pelätään luoneen kuplia joidenkin maiden asuntomarkkinoille.**

Talouspolitiikan lohkot:

TALOUSPOLITIikka

Finanssipolitiikka

- verotus, budjetti
- hallitus

Rahapolitiikka

- korot ja valuuttakurssit
- ennakkotarkastus
- EU

Tulopolitiikka

- palkkaneuvottelut
- työmarkkinajärjestöt
- paikallinen sopiminen?

Työvoimapolitiikka

Kauppapolitiikka

Aluepolitiikka

Sosiaalipolitiikka

Teknologiapolitiikka

Energiapolitiikka

...

Tehtävät 2021S

- **K2017/2: työehtosopimukset**
- **K2019/7: Tuloerot ja työttömien oikeudet
(aineistona kaksi taulukkoa)**

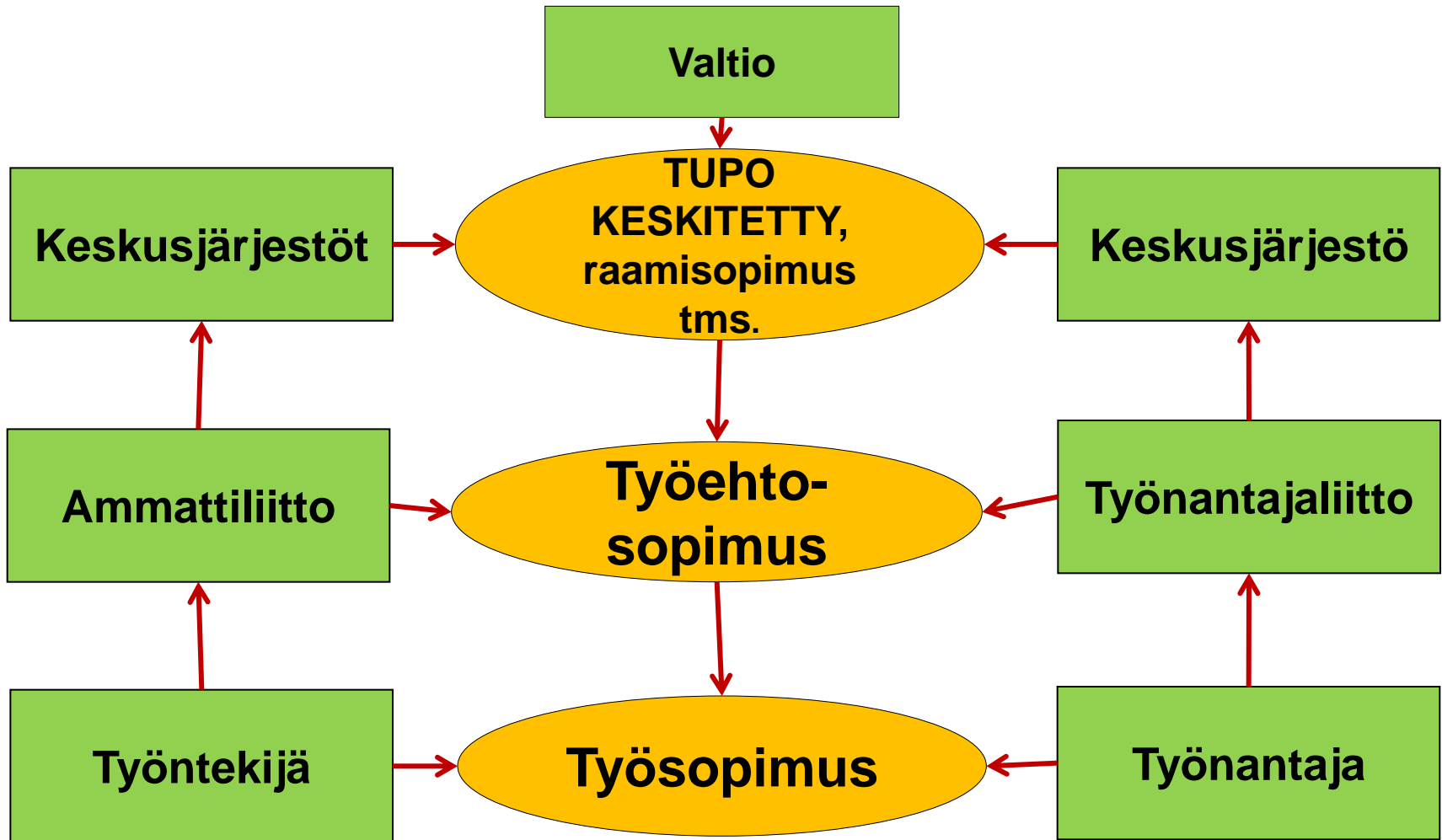
YH1

K2017/2:

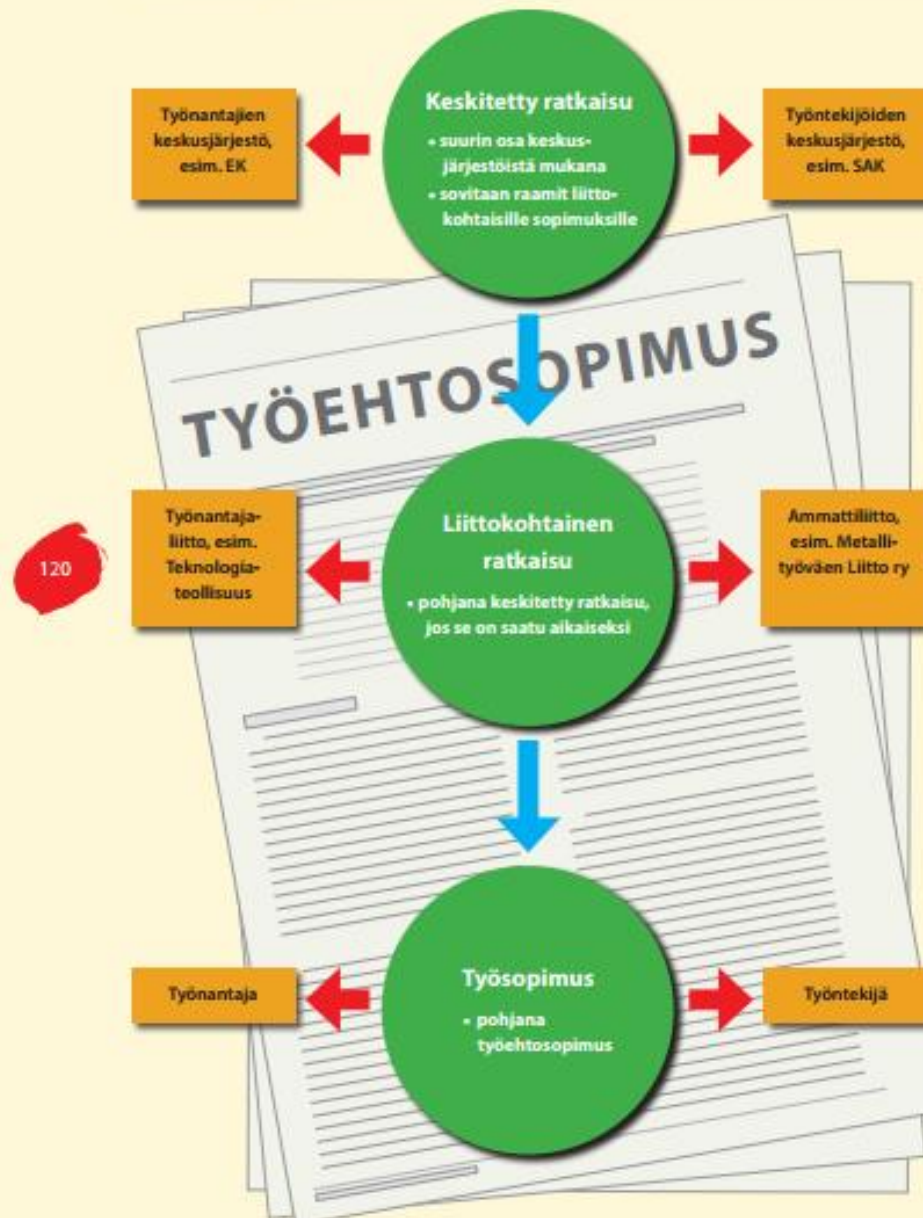
työehtosopimukset

2 Kiista työehtosopimuksista (20 p.) Työmarkkinajärjestöt ja poliittiset päättäjät ovat viime vuosina keskustelleet paljon siitä, miten työehtojen määräytymisestä tulisi sopia. Työntekijäjärjestöt ovat katsoneet, että työehdoista tulee sopia työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen kesken niin, että työehdot sovitaan tietyn alan kaikkia työpaikkoja sitovasti. Työnantajajärjestöt taas ovat pitäneet tärkeänä, että palkoista ja työehdoista sovitaan paljolti paikallisesti ja niistä voidaan joustaa työpaikkakohtaisesti tilanteen niin vaatiessa. Selitä, miksi työntekijäjärjestöt ja työnantajajärjestöt ajavat eri vaihtoehtoja, ja pohdi, mitä etuja ja heikkouksia vaihtoehtoilla on kansantalouden kannalta.

Työelämän sopimukset (s.120)

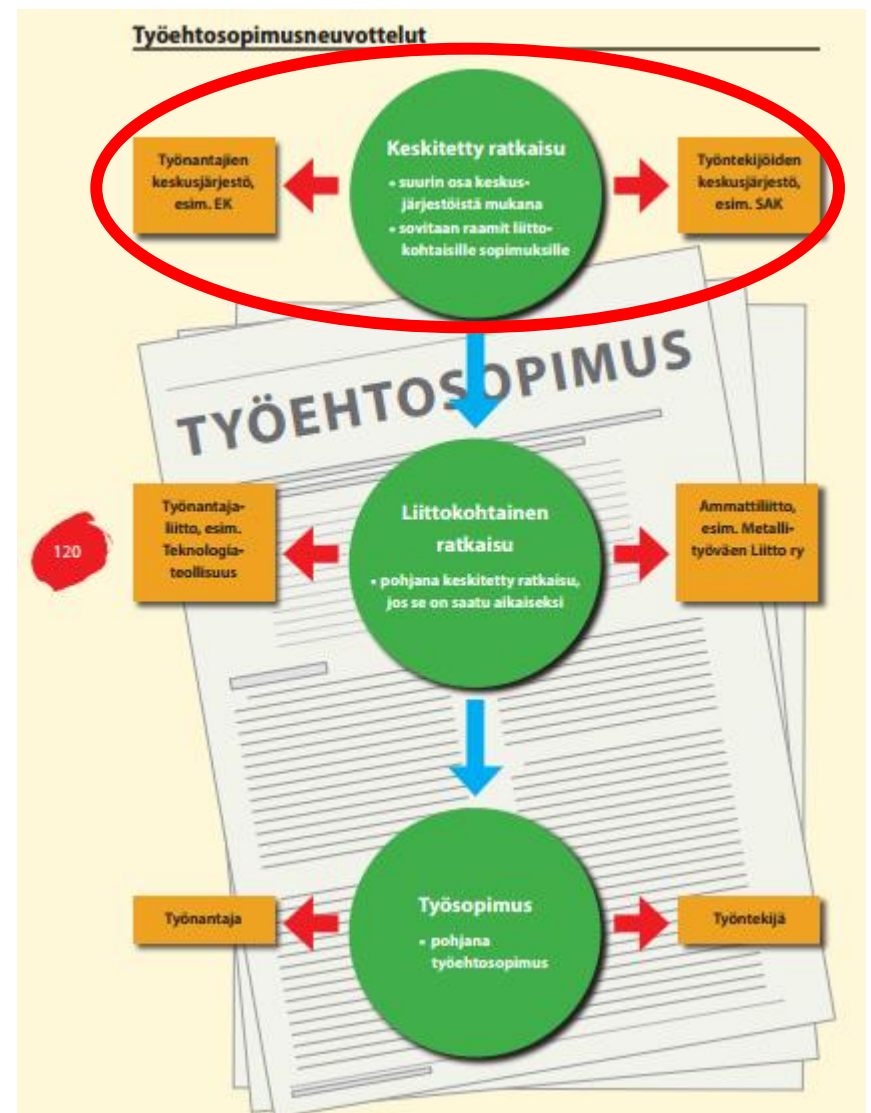

Työehtosopimusneuvottelut

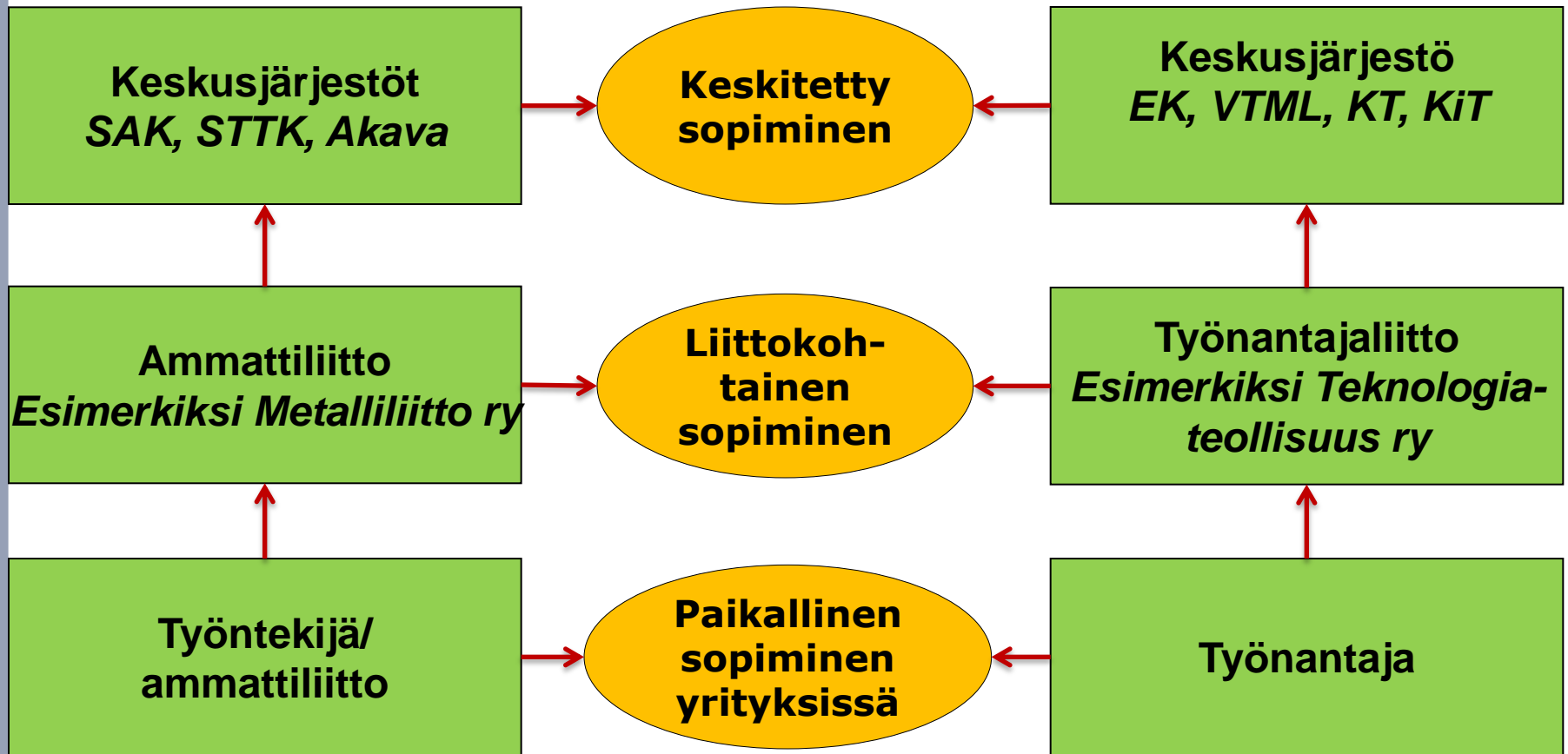
YH1, s. 120

- **TUPO = tulopoliittinen kokonaisratkaisu.**
- **Se on yksi kolmesta vaihtoehdosta, millä tasolla palkoista ja muista työehdoista sovitaan.**
- **TUPO on eräs nimitys keskitetylle työsopimukselle. Siinä työnantajien ja -tekijöiden keskusjärjestöt sopivat raameista, joiden pohjalta eri alojen liitot tarkemmin neuvottelevat omat sopimuksensa.**

Sopimisen muodot

Raamisopimus

	Keskitetty sopiminen	Paikallinen sopiminen
Hyvää:		
Huonoa:		

	Keskitetty sopiminen	Paikallinen sopiminen
Hyvää:	<ul style="list-style-type: none"> -yleissitovuus: tasaisempi tulonjako -pitkäaikaisuus = yhteiskuntarauha -suunnitelmallisuus -tasa-arvo -ehkäisee matalapalkka- alat 	
Huonoa:		

	Keskitetty sopiminen	Paikallinen sopiminen
Hyvää:	<ul style="list-style-type: none"> -yleissitovuus: tasaisempi tulonjako -pitkäaikaisuus = yhteiskuntarauha -suunnitelmallisuus -tasa-arvo -ehkäisee matalapalkka- alat 	<ul style="list-style-type: none"> -nopea reagointi -palkkakilpailu (ylöspäin) -palkkojen kohdentuminen -alakohtaisuuden huomioiminen -yrityksen kilpailukyky paranee -vähentää lomautuksia ja irtisanomisia
Huonoa:		

	Keskitetty sopiminen	Paikallinen sopiminen
Hyvää:	<ul style="list-style-type: none"> -yleissitovuus: tasaisempi tulonjako -pitkäaikaisuus = yhteiskuntarauha -suunnitelmallisuus -tasa-arvo -ehkäisee matalapalkka-alat 	<ul style="list-style-type: none"> -nopea reagointi -palkkakilpailu (ylöspäin) -palkkojen kohdentuminen -alakohtaisuuden huomioiminen -yrityksen kilpailukyky paranee -vähentää lomautuksia ja irtisanomisia
Huonoa:	<ul style="list-style-type: none"> -jäykkä ja hidas -korotukset myös huonosti tuottaville aloille (potkuja?) -heikentää kilpailukykyä -ei kannusta -ei korjaa palkkakuoppia 	

	Keskitetty sopiminen	Paikallinen sopiminen
Hyvää:	<ul style="list-style-type: none"> -yleissitovuus: tasaisempi tulonjako -pitkäaikaisuus = yhteiskuntarauha -suunnitelmallisuus -tasa-arvo -ehkäisee matalapalkka-alat 	<ul style="list-style-type: none"> -nopea reagointi -palkkakilpailu (ylöspäin) -palkkojen kohdentuminen -alakohtaisuuden huomioiminen -yrityksen kilpailukyky paranee -vähentää lomautuksia ja irtisanomisia
Huonoa:	<ul style="list-style-type: none"> -jäykkä ja hidas -korotukset myös huonosti tuottaville aloille (potkuja?) -heikentää kilpailukykyä -ei kannusta -ei korjaa palkkakuoppia 	<ul style="list-style-type: none"> - lisää yritysten valtaa, heikentää työntekijöiden asemaa -palkkakilpailu (alaspäin) -epätasa-arvo, tuloerot kasvavat -epästabiili: luo rauhattomuutta ja epävarmuutta, lakkoja

Tupo eli tulopoliittinen kokonaisratkaisu
Sopimuksessa ovat mukana hallitus sekä
työntekijöiden ja työnantajien keskusjärjestöt.
=kolmikantasopimus

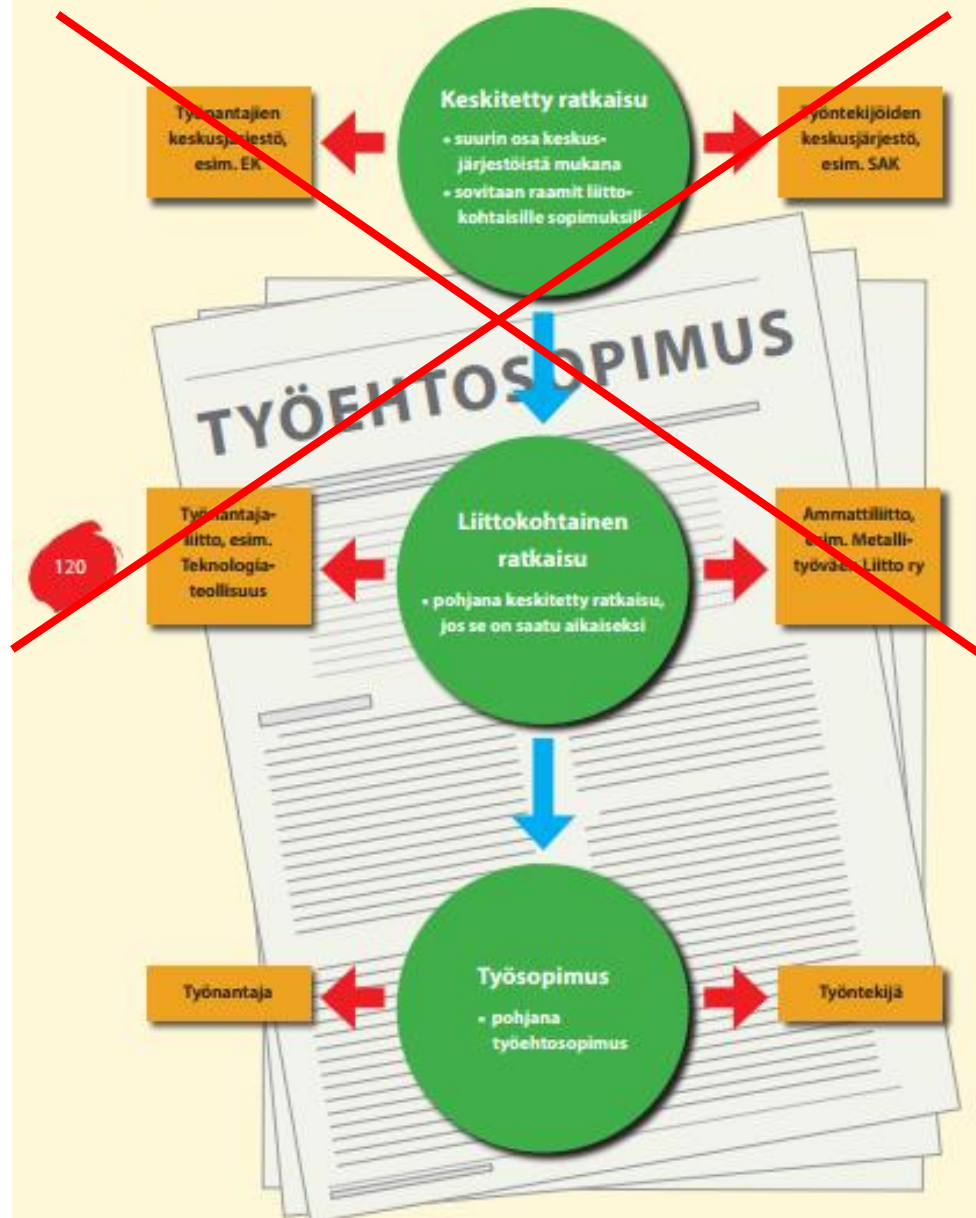
Positiivista

- **On tasa-arvoinen, maltillinen ratkaisu.**
- **Ottaa huomioon kilpailukyvyn ja ostovoiman.**
- **Pitää inflaation usein matalana.**

Negatiivista

- **Ei ota huomioon yritysten ja eri alojen toisistaan poikkeavaa maksukykyä.**

Työehtosopimusneuvottelut

”Tammikuun
”kihlaus” 1940

YH1, s. 120

[EK:n sääntömuutos](#)

K2017/2: työehtosopimukset

7-13 p. Kokelas ymmärtää, mitä työmarkkinajärjestöillä tarkoitetaan ja kuinka ne toimivat Suomessa.

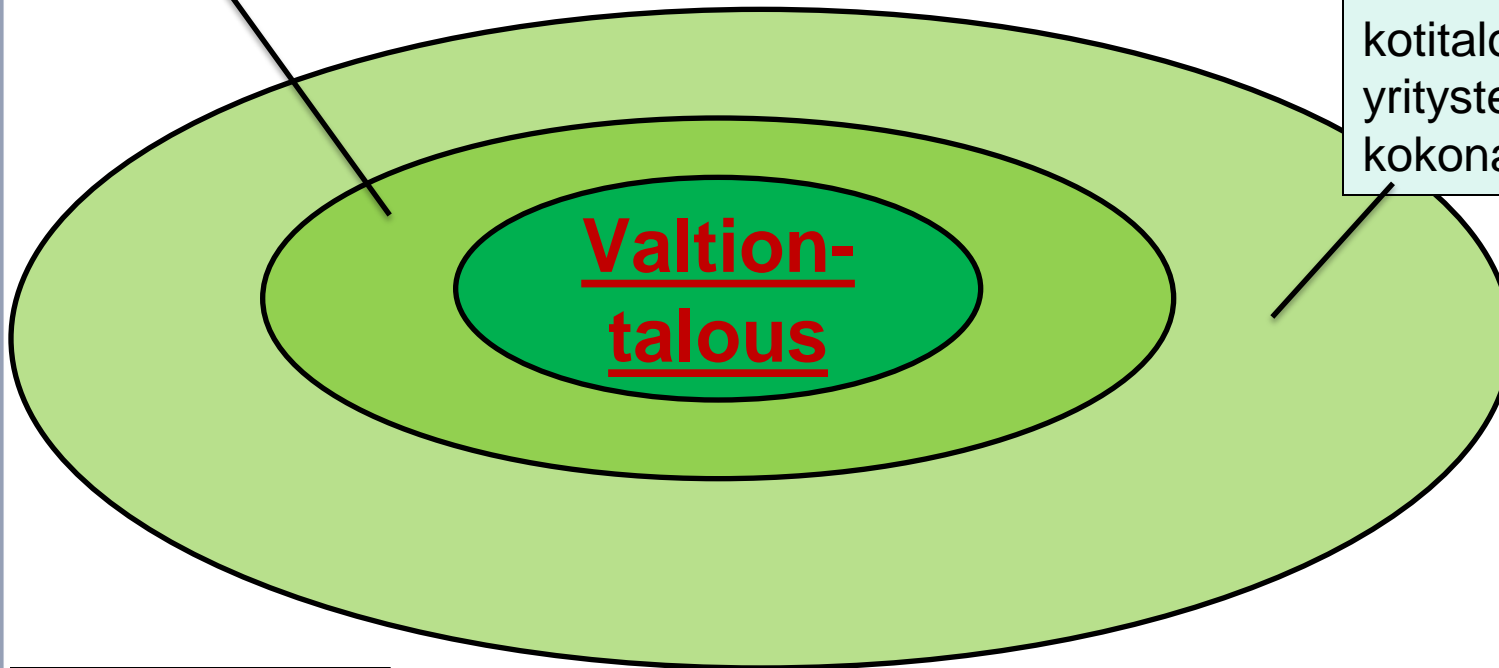
- **Keskitetyssä tai liittokohtaisessa sopimisessa työntekijäjärjestöt ovat vahva neuvottelijaosapuoli ja voivat siten saavuttaa jäsentensä kannalta parempia neuvottelutuloksia.**
- Paikallisessa sopimisessa työntekijöiden neuvotteluasema on heikompi.
- Työnantajajärjestöjen näkökulmasta paikallisessa sopimisessa voidaan paremmin reagoida talouden suhdannevaihteluihin, kun palkat voivat joustaa myös alaspäin ja työehdot heikentyä.
- Mitä kansantaloudella tarkoitetaan? Tarkastellaan molempien sopimisvaihtoehtojen joitakin kansantaloudellisia vaikutuksia, esim.:
 - **keskitetyt työehtosopimukset tuovat talouteen ennustettavuutta**
 - paikallinen sopiminen lisääisi työmarkkinoiden joustavuutta ja edistäisi yritysten kilpailukykyä

Valtiontalous vai kansantalous?

Julkinen talous = valtio, kunnat, kuntayhtymät,
lisäksi esim. KELA ja Ahvenanmaan maakuntahallinto

Kansantalous

= julkisen talouden,
rahoituslaitosten,
kotitalouksien ja
yritysten muodostama
kokonaisuus

Ulkomaat

- **Kansantalous ei ole suljettu, vaan se käy aktiivista vaihdantaa muiden kansantalouksien kanssa.**

Tehtävä 1

Miksi palkkojen sopimista paikallisesti yritystasolla toisaalta puolustetaan, toisaalta vastustetaan?

Argumentteja paikallisen sopimisen puolesta:

- Työehdot sopeutetaan yrityksen tilanteeseen ja maksukykyyn.**
- Tämä niin sanottu jousto voi laskusuhdanteessa vähentää irtisanomisia ja lomauttamisia. Palkat voisivat siis joustaa tarvittaessa alaspäin.**
- Noususuhdanteessa palkat voisivat nousta nopeastikin, koska yrityksellä menee hyvin.**

Tehtävä 1. Miksi palkkojen sopimista paikallisesti yritystasolla toisaalta puolustetaan, toisaalta vastustetaan?

Argumentteja paikallista sopimista vastaan:

- Työntekijät usein vastustavat paikallista sopimista, koska sen pelätään lisäävän yritysten valtaa ja heikentävän työntekijöiden asemaa.**
- Ammattiliitot pelkäävät joukkovoiman ja siten oman asemansa heikkenevän. Ne ovat esittäneet toiveen saada oma edustaja yrityksen hallitukseen ehtona paikallisen sopimisen lisäämiseksi.**
- Eri alojen ja yritysten väliset palkkaerot kasvaisivat, mikä lisäisi eriarvoisuutta ja palkkakilpailua.**
- Paikalliset sopimusneuvottelut saattaisivat lisätä lakkojen ja yleensä työtaistelujen määrää.**
- Keskitetty ratkaisu on osapuolille helppo, koska neuvottelut hoidetaan isojen liittojen kesken.**

K2017/2: työehtosopimukset

14-20 p. Kiitettävässä vastauksessa kokelas pohtii tarkemmin työmarkkinajärjestöjen näkemyksiä ja eri työehtosopimusten vaikutuksia kansantaloudessa.

Esimerkiksi:

- **Työntekijäjärjestöt pelkäävät, että paikallinen sopiminen heikentäisi irtisanomissuojaa ja että palkkaerot kasvaisivat saman alan sisällä.**
- **Työnantajajärjestöjen näkökulmasta paikallisessa sopimisessa voidaan paremmin reagoida talouden suhdannevaihteluihin, kun palkat voivat joustaa myös alaspäin ja työehtoja heikentää.**
- **Paikallinen sopiminen voisi hyödyttää myös palkansaajia, jos vaikeassa taloustilanteessa työpaikka säilyy, vaikka palkka ja työehdot heikentyisivätkin.**
- **Paikallinen sopiminen voisi helpottaa uusien yritysten pääsyä markkinoille ja parantaa pienten yritysten kilpailuasemaa suhteessa suuriin yrityksiin.**

Tulopolitiikka koskee palkkoja ja työehtoja

- **Nimellisiansio = työnantajan maksama palkka**
 - **Bruttopalkka = nimellisiansio + luontoisedut**
 - **Nettopalkka = bruttopalkka - verot**
 - **Reaaliainsio = nimellispalkka - kuluttajahintojen nousu**
 - **Jos nimellispalkkoja korotetaan viidellä prosentilla ja inflaatio on kolme prosenttia, reaaliainsiot nousevat kaksi prosenttia.**
 - **Palkansaajan ostovoima = hyödykkeiden määrä, minkä palkalla saa.**
 - **Huomioi nimellispalkan ja inflaation lisäksi tuloverotuksen vaikutuksen nettopalkkaan.**
- **Palkansaajan reaalinen ostovoima kasvaa, jos hän voi nettopalkallaan ostaa aiempaa enemmän hyödykkeitä. Silloin tilille tulevan nettopalkan muutos on suurempi kuin inflaatio.**

17. Tulopolitiikka koskee palkkoja ja työehtoja:

Kuinka paljon palkkoja voidaan korottaa? Miksi työn tuottavuus on tärkeä lähtökohta palkkaneuvotteluissa?

→ Kansantalouden palkkojen nostovaraa voidaan arvioida **inflaation** ja **työn tuottavuuden** avulla.

→ Tuottavuus tarkoittaa tuotannon muutosta yhtä työntekijää/työtuntia kohti.

• **Jos inflaatio on 2 % ja työntuottavuus koko kansantaloudessa nousee 1 %, palkkojen korotusvara on periaatteessa 3 % vuodessa.**

– Silloin talouden **hintakilpailukyky ja yritysten kannattavuus eivät kärsi** eikä inflaatio uhkaa kiihtyä.

→ **Ongelmana on, että työn tuottavuus kehittyy eri toimialoilla kovin eri tahtiin, eli jollekin toimialalle voisi sallia suuremmat palkankorotukset kuin toisille.**

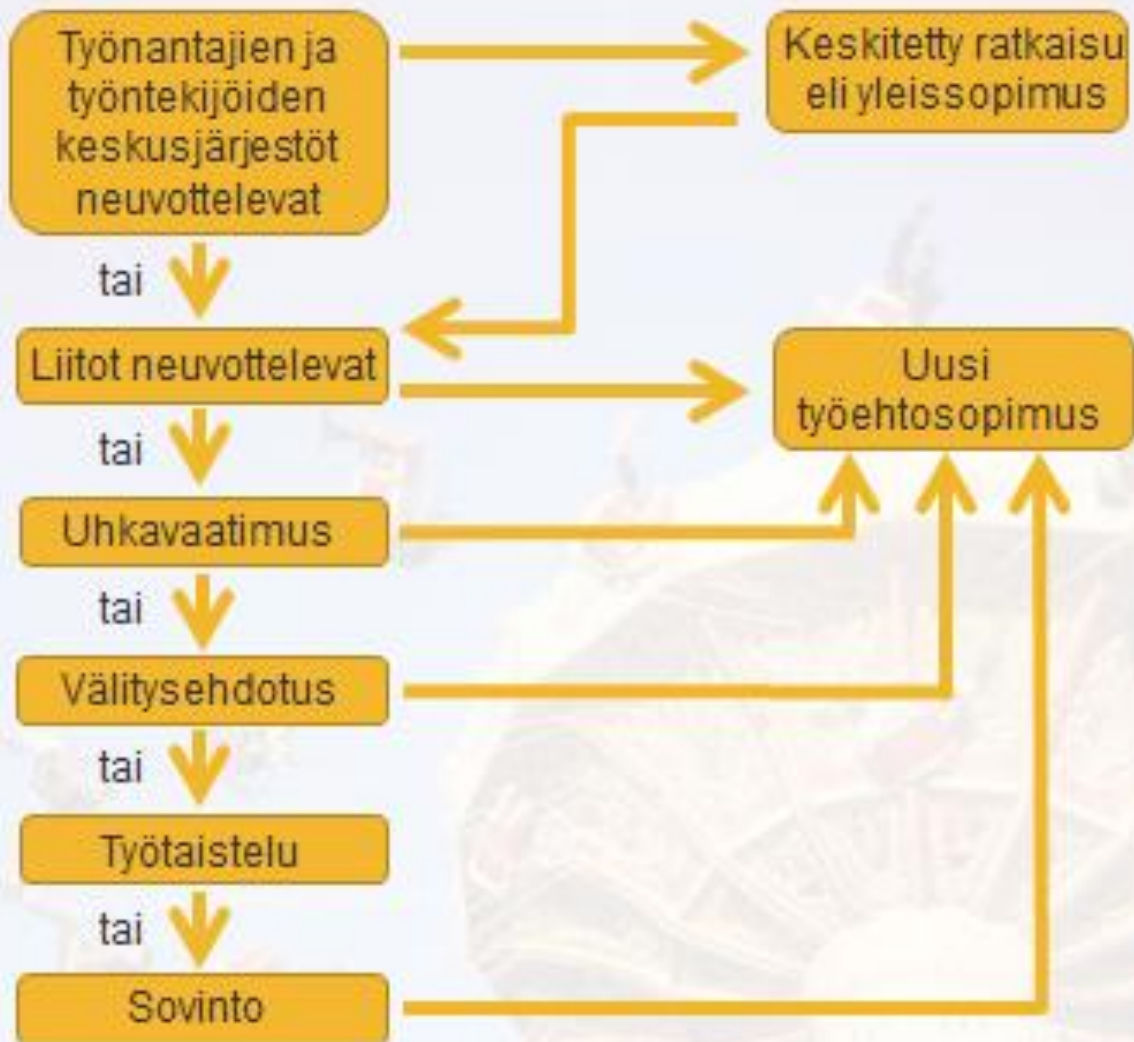
10 SYYTÄ LIITTYÄ

- 1. Työttömyysturva lomautus- ja työttömyystilanteessa.**
- 2. Edunvalvonnastasi.**
- 3. Luottamusmiehen palvelut ja tuki työpaikalla.**
- 4. Oikeusturva, ilmainen oikeusapu.**
- 5. Työsuhdeneuvonta.**
- 6. Koulutusta jäsenille ja luottamushenkilöille.**
- 7. Jäsentapaamiset ja -tapahtumat, ostoedut.**
- 8. Jäsenlehti.**
- 9. Hyvä vakuutusturva.**
- 10. Vaikutus työelämän lainsäädäntöön/sopimukseen.**
- +11. Työelämän huippuammattilaiset apuna.**

Milloin voi lakkoilla?

- **Työehtosopimukset solmitaan yleensä yhdeksi tai kahdeksi vuodeksi.**
- **Työehtosopimuksen päätyttyä vallitsee sopimukseton tila, jolloin voi uhata lakolla tai lakkoilla, koska ei ole työrauhavelvollisuutta.**
- **Lakko on laiton, jos se toteutetaan, kun työehtosopimus on voimassa. Laittomasta lakosta seuraa hyvityssakkoja.**
- **Työnantaja voi puolestaan julistaa työntekijät työsulkuun.**

Sopimusneuvottelut

Googlaa

- 1. Työnantajien keskusjärjestöt
(4kpl)**
- 2. Työntekijöiden keskusjärjestöt
(3kpl)**
 - Keitä edustaa?**
 - Kuinka paljon jäseniä
(noin)?**

Työtekijöiden keskusjärjestöt (2020)

	JÄSEN- JÄRJESTÖJÄ	JÄSENIÄ
SAK – Jarkko Eloranta Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö	17	880 000
STTK – Antti Palola Toimihenkilökeskusjärjestö	14	520 000
AKAVA – Sture Fjäder - Korkeasti koulutettujen työmarkkinakeskusjärjestö - Akateemisten alojen valtuuskunta	36	609 000

SAK

- **TEOLLISUUSLIITOT**

- Metallityöväen Liitto
- Paperiliitto
- Puu- ja erityisalojen liitto
- Rakennusliitto
- Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL
- Sähköalojen ammattiliitto
- TEAM Teollisuusalojen ammattiliitto

- **KULJETUSALOJEN LIITOT**

- Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT
- Ilmailualan Unioni IAU
- Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU
- Rautatievirkamiesliitto
- Suomen Lentoemäntä- ja Stuerttiyhdistys SLSY
- Suomen Merimies-Unioni SM-U
- Veturimiesten Liitto

SAK

- **JULKISTEN ALOJEN LIITOT**

- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL
- Aliupseeriliitto (JHL:n yhteisöjäsen)
- Rajaturvallisuusunioni (JHL:n yhteisöjäsen)
- Tulliliitto (JHL:n yhteisöjäsen)
- Vankilavirkailijain Liitto (JHL:n yhteisöjäsen)

- **YKSITYISET PALVELUALAT**

- Kaupanalan esimiesliitto KEY (Palvelualan Unionin kautta)
- Palvelualojen ammattiliitto PAM
- Suomen Huippu-urheilijoiden Unioni SHU
- Suomen Muusikkojen Liitto
- Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme

- **LEHTIMIESLIITOT**

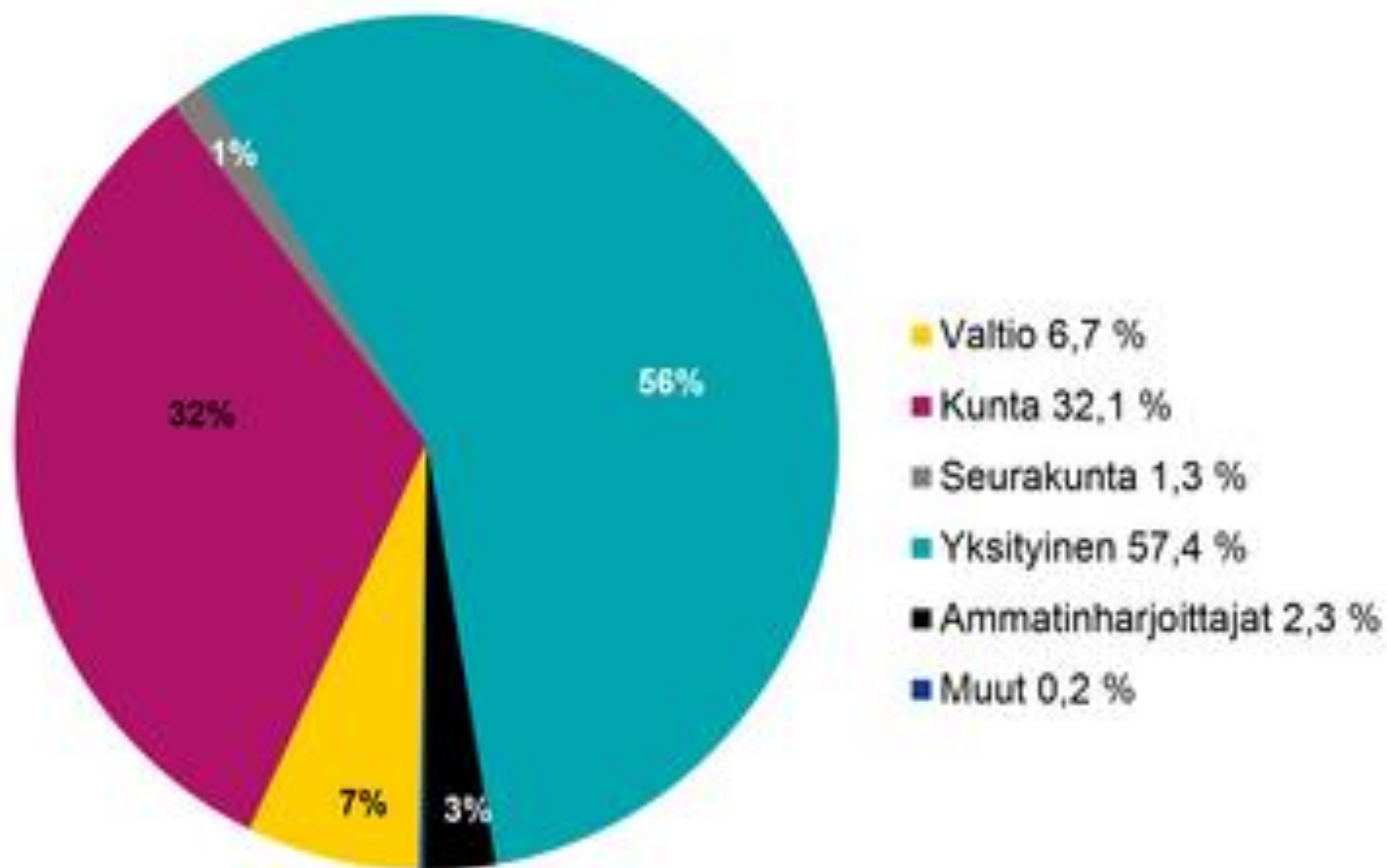
- Suomen Sosialidemokraattinen Sanomalehtimiesliitto SSSL
- Yleinen Lehtimiesliitto

STTK

- **TERVEYDENHUOLTOALA**; Tehy, SuPer
- **TEOLLISUUS**; Ammattiliitto Pro, Suomen Konepäällystöliitto, Meijerialan ammattilaiset
- **KUNNAT JA VALTIO**; Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty, Palkansaajajärjestö Pardia, Suomen palomiesliitto SPAL
- **PALVELUALA**; Erityisalojen toimihenkilöliitto ERTO, Vakuutusväenliitto VvL, Ammattiliitto Pro
- **ERITYISALAT**; Rakennusinsinöörit ja –arkkitehdit RIA, METO Metsäalan asiantuntijat, Kirkon alat, Liiketalouden liitto LTA, Suomen Laivanpäällystöliitto SLPL, Suomen erityisteknisten liitto SETELI, Agrollogiliitto

AKAVA

Akavalaiset työnantajittain 2014

TYÖNANTAJIEN KESKUSJÄRJESTÖT

- **EK = Elinkeinoelämän keskusliitto (yksityiset)**
 - 27 jäsenliittoa
 - 16 000 jäsenyritystä, joista 96 % pk-yrityksiä
 - Yli 70 % Suomen BKT:stä ja yli 95 % maamme viennistä
 - Noin 1000 000 työntekijää
- **KT = Kuntatyönantajat**
 - Kaikki kunnat ja kuntayhtymät
 - N. 400 000 viranhaltijaa ja työntekijää
- **VTML = Valtion työmarkkinalaitos**
 - 150 valtion toimintayksikköä (virastot, laitokset, yliopistot)
 - palveluksessa n. 70 000 henkilöä
- **KiT = Kirkon työmarkkinalaitos**
 - Seurakunnat, seurakuntayhtymät, kirkkohallitus ja tuomiokapitulit
 - Noin 20 000 viranhaltijaa ja työntekijää

Keskitetty sopimus

- **Työmarkkinoiden keskusjärjestöjen palkoista ja muista työehdoista tekemä sopimus, jonka pohjalta jäsenliitot neuvottelevat omat työehto- ja virkaehtosopimuksensa.**
- **Keskitettyssä sopimuksessa otetaan huomioon monen alan palkkakehitys ja kasvunäkymät.**
- **Huom! EK on muuttanut sääntöjään siten, ettei se enää (vuoden 2016 jälkeen) voi solmia keskitettyjä sopimuksia.**

Liittokohtainen sopimus

- **Työntekijä- ja työnantajajärjestön neuvottelema ja solmima sopimus.**
- **Liittokohtainen sopimus vaihtelee aloittain eli eri järjestöt sopivat erilaiset ehdot.**
- **Sopimus mahdollistaa paikalliset palkankorotukset.**

Tehtävä 4. Puolusta ja kritisoi väitettä: Työmarkkinajärjestöillä on Suomessa liikaa valtaa.

Puolesta:

- **Työehtoasioissa valtaa on siirtynyt liikaa pois demokraattisesti valituilta kansanedustajilta.**
- **Työmarkkinoiden sopimuksilla ei pystytä useinkaan pitämään palkkakehitystä maltillisena**
 - **Haittaa yritysten kilpailukykyä ja koko kansantaloutta.**
- **Voimakkaat liitot (kuten kuljetusala) pystyvät vaikeuttamaan yritysten kilpailukykyä merkittävästi.**
 - **Elinkeinoelämän edustajien ja oikeiston mielestä nimenomaan työntekijöiden järjestöillä on usein liikaa valtaa.**

Tehtävä 4. Puolusta ja kritisoi väitettä: Työmarkkinajärjestöillä on Suomessa liikaa valtaa.

Vastaaan:

- **Työmarkkinajärjestöillä ei ole liikaa valtaa, koska eduskunta päättää työlainsäädännöstä.**
 - **Työmarkkinajärjestöjen avulla työntekijöiden näkökulma tulee paremmin esiin.**
 - **Erytisesti työntekijöiden järjestöjä tarvitaan huolehtimaan työntekijöiden eduista (heikompia).**
- **Työntekijäpuolen järjestöt, monet työntekijät ja vasemmistopuolueet pitävät työmarkkinoiden vallankäyttöä tärkeänä.**

K2019/7: Tuloerot ja työttömien oikeudet (aineistona kaksi taulukkoa)

- Vuosina 2011–2015 tehdyssä tutkimuksessa 16–25-vuotiailta suomalaisilta kysyttiin heidän käsityksiään tuloeroista ja työttömien oikeuksista. Taulukot (aineistot 7.A ja 7.B) kertovat vastaajien suhtautumisen kahteen väittämään. Vastaajat on eroteltu taulukoissa sen mukaan, minkä he ilmoittivat suosikkipuolueeseen.**

K2019/7: Tuloerot ja työttömien oikeudet (aineistona kaksi taulukkoa)

Vuosina 2011–2015 tehdyssä tutkimuksessa 16–25-vuotiailta suomalaisilta kysyttiin heidän käsityksiään tuloeroista ja työttömien oikeuksista. Taulukot (aineistot 7.A ja 7.B) kertovat vastaajien suhtautumisen kahteen väittämään. Vastaajat on eroteltu taulukoissa sen mukaan, minkä he ilmoittivat suosikkipuolueeseen.

- 7.1 Vertaile taulukkojen (aineistot 7.A ja 7.B) pohjalta, millaisia eroja eri puolueita kannattavilla nuorilla aikuisilla on suhtautumisessaan esitettyihin väittämiin. (14 p.)**
- 7.2 Pohdi, millaiset tekijät selittävät eroja eri puolueita kannattavien nuorten aikuisten suhtautumisessa taulukoissa (aineistot 7.A ja 7.B) esitettyihin väittämiin. (16 p.)**

K2019/7: Tuloerot ja työttömien oikeudet (aineistona kaksi taulukkoa)

Aineisto: 7.A Taulukko: Väittämä ”Tuloerojen pitäisi olla pienemmät”

Suosikkipuolue	Samaa mieltä (%)	Ei samaa eikä eri mieltä (%)	Eri mieltä (%)
Kokoomus	44	16	40
SDP	67	9	24
Keskusta	62	14	24
Vihreät	74	16	10
Perussuomalaiset	59	14	27
Vasemmistoliitto	93	0	7

Luvut osoittavat, kuinka suuri osuus (%) tietyn puolueen suosikikseen ilmoittaneista vastaajista oli samaa tai eri mieltä väittämästä ”Tuloerojen pitäisi olla pienemmät”.

Millaisia eroja eri puolueita kannattavilla nuorilla aikuisilla on suhtautumisessaan esitettyihin väittämiin?

K2019/7: Tuloerot ja työttömien oikeudet (aineistona kaksi taulukkoa)

Taulukon 7.A mukaan:

- Vasemmistoliittoa kannattavista nuorista ylivoimainen enemmistö on väittämän kanssa samaa mieltä.
- Vihreiden kannattajista kolme neljäsosaa on väittämän kannalla.
- SDP:n, keskustan ja perussuomalaisien kannattajista yli puolet.
- Ainoastaan kokoomuksen kannattajista alle puolet tukee väittämää ja kokoomuksen kannattajissa on eniten väittämän kanssa eri mieltä olevia.

K2019/7: Tuloerot ja työttömien oikeudet (aineistona kaksi taulukkoa)

7.B Taulukko: Väittämä ”Työttömien pitäisi ottaa mikä hyvänsä työ tai menettää työttömyyskorvauksensa”

Suosikkipuolue	Samaa mieltä (%)	Ei samaa eikä eri mieltä (%)	Eri mieltä (%)
Kokoomus	52	20	28
SDP	49	26	25
Keskusta	57	6	37
Vihreät	35	10	55
Perussuomalaiset	46	18	36
Vasemmistoliitto	6	25	69

Luvut osoittavat, kuinka suuri osuus (%) tietyn puolueen suosikikseen ilmoittaneista vastaajista oli samaa tai eri mieltä väittämästä ”Työttömien pitäisi ottaa mikä hyvänsä työ tai menettää työttömyyskorvauksensa”.

Millaisia eroja eri puolueita kannattavilla nuorilla aikuisilla on suhtautumisessaan esitettyihin väittämiin?

K2019/7: Tuloerot ja työttömien oikeudet (aineistona kaksi taulukkoa)

Taulukon 7.B mukaan:

- **Vain muutama prosentti vasemmistoliiton kannattajista ottaisi työttömyyskorvauksen pois niiltä, jotka eivät ota vastaan mitä tahansa työtä.**
- Hieman yli puolet keskustan ja kokoomuksen ja hieman alle puolet SDP:n ja perussuomalaisien veisi työstä kieltäytyjiltä työttömyyskorvauksen.
- **Vasemmistoliiton lisäksi vihreiden kannattajista yli puolet on eri mieltä taulukon 7.B väittämän kanssa.**

K2019/7: Tuloerot ja työttömien oikeudet (aineistona kaksi taulukkoa)

Kiitettävässä vastauksessa vertaillaan eri puolueiden kannattajien näkemyksiä eikä vain luetella kuvioiden prosenttimääriä.

- Lisäksi yhdistellään molempien taulukoiden tietoja.
 - **Vasemmistoliiton ja kokoomuksen kannattajien mielipiteet ovat kauimpana toisistaan.**
 - **Lähimpänä vasemmistoliittoa ovat vihreiden kannattajat.**
 - **Muiden puolueiden kannattajien väliset näkemyserot ovat pienemmät.**

7.2 Pohdi, millaiset tekijät selittävät eroja eri puolueita kannattavien nuorten aikuisten suhtautumisessa taulukoissa esitettyihin väittämiin.

Oikeisto-vasemmisto-jako:

- **Perinteisesti oikeistopuolueiden katsotaan korostavan yksilön vastuuta omasta hyvinvoinnistaan ja hyväksyvän korkeammat tuloerot.**
- **Vasemmistopuolueiden taas katsotaan korostavan tasa-arvoa ja julkisen sektorin roolia ihmisten hyvinvoinnin turvaajana. Ovat olleet enemmän kattavan työttömyys- ja sosiaaliturvan ja tasaisen tulonjaon kannalla.**

Muut puolueet:

- **Vihreiden kannattajat ovat sosiaalisissa kysymyksissä vasemmistopuolueiden kannattajien linjoilla.**
- **Vihreitä ja viime vuosina perussuomalaisia on ollut osin vaikea sijoittaa oikeisto-vasemmisto-akselille, kuten taulukoistakin voidaan nähdä.**

Tehtävän aineistona olevassa kyselyssä vastaajien mielipiteet eivät näytä kovin hyvin korreloivan yleisen mielikuvan kanssa puolueen linjoista. Esim. SDP:n kannattajat eivät ole kaikissa kysymyksissä Vasemmistoliiton kannattajien kanssa samaa mieltä. Vastaajat ovat olleet nuoria, mikä vaikuttaa heidän vastauksiinsa.

7.2 Pohdi, millaiset tekijät selittävät eroja eri puolueita kannattavien nuorten aikuisten suhtautumisessa taulukoissa esitettyihin väittämiin. Kiitettävässä vastauksessa pohditaan mm. miten puolueiden kannattajien erot esim. tulotasossa ja ammattitaustassa voivat heijastua siihen, mitä mieltä he ovat väitteistä.

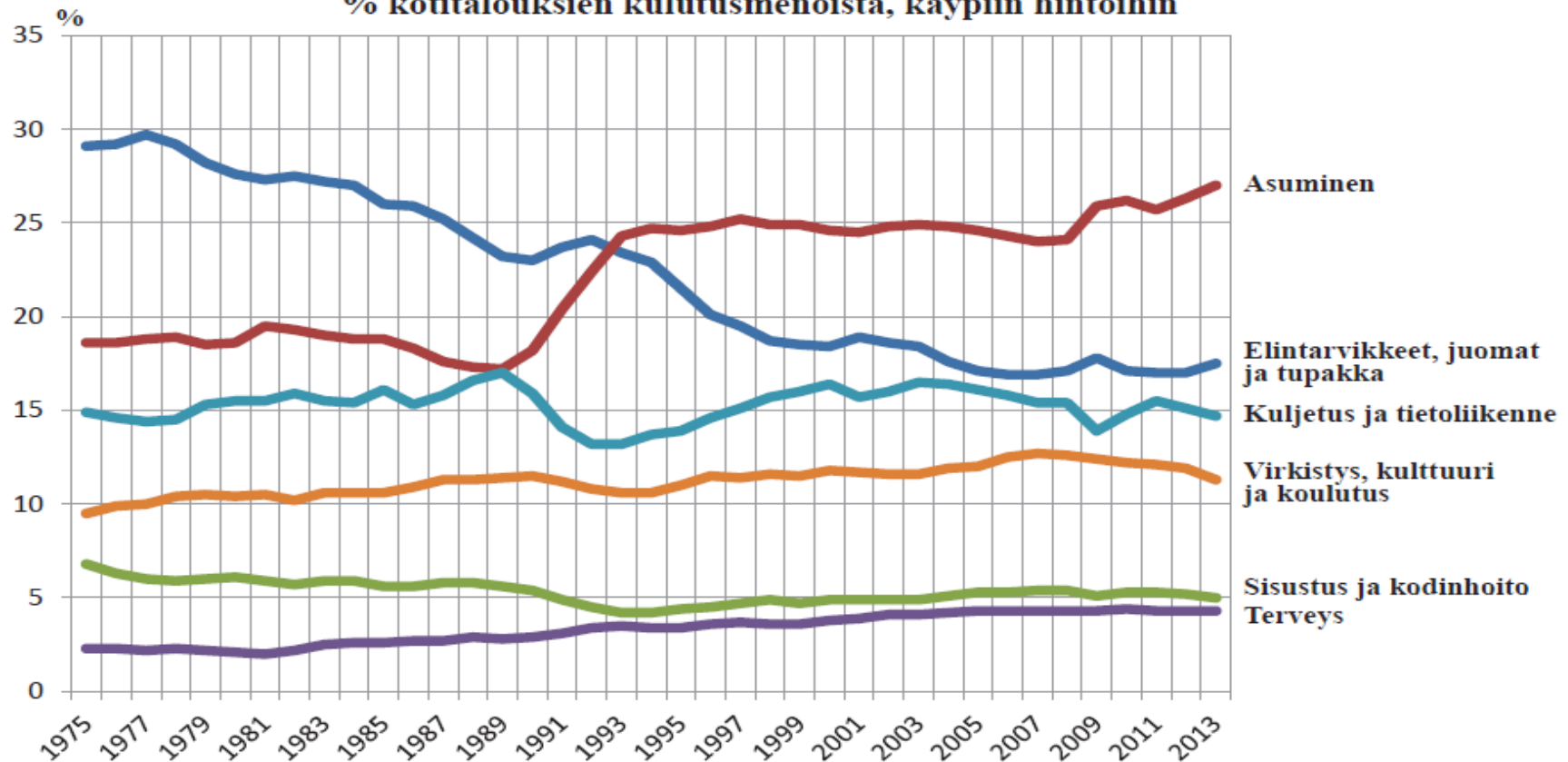
- Vasemmistoliiton kannattajat ovat paljolti pienituloisia ja työväestöä. He ovat usein alttiimpia työllisyyden vaihteluille kuin toimihenkilöt, jotka kannattavat tyypillisesti kokoomusta tai SDP:tä.**
- Kokoomuksen ja keskustan kannattajissa on paljon yrittäjiä, ja yritysmaailman näkökulmasta liian vahva työttömyysturva ei kannusta työttömiä työnhakuun.**
- Vihreiden kannattajissa on puolestaan paljon nuoria aikuisia, jotka ovat helpommin alttiita työllisyyden vaihteluille.**

S2015/3: kotitalouksien kulutusmenojen kehitys 1975–2013

Oheinen kuvio esittää suomalaisten kotitalouksien kulutusmenojen kehityksen vuosina 1975–2013. Käyrät osoittavat, kuinka monta prosenttia kotitalouksien kulutusmenoista on kulutettu eri käyttötarkoituksiin (laskettuna käyvillä hinnoilla).

- Mitä keskeisiä muutoksia kulutusmenojen rakenteessa on tapahtunut vuosina 1975–2013? (2 p.)
- Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet käyrien osoittamaan kehitykseen? (4 p.)

Kotitalouksien kulutusmenot käyttötarkoituksen mukaan 1975–2013
% kotitalouksien kulutusmenoista, käypiin hintoihin

S2015/3: kotitalouksien kulutusmenojen kehitys 1975–2013

a) Selvitä taulukon keskeiset muutokset.

→ ...luettelo havainnoista (ainakin kaksi)

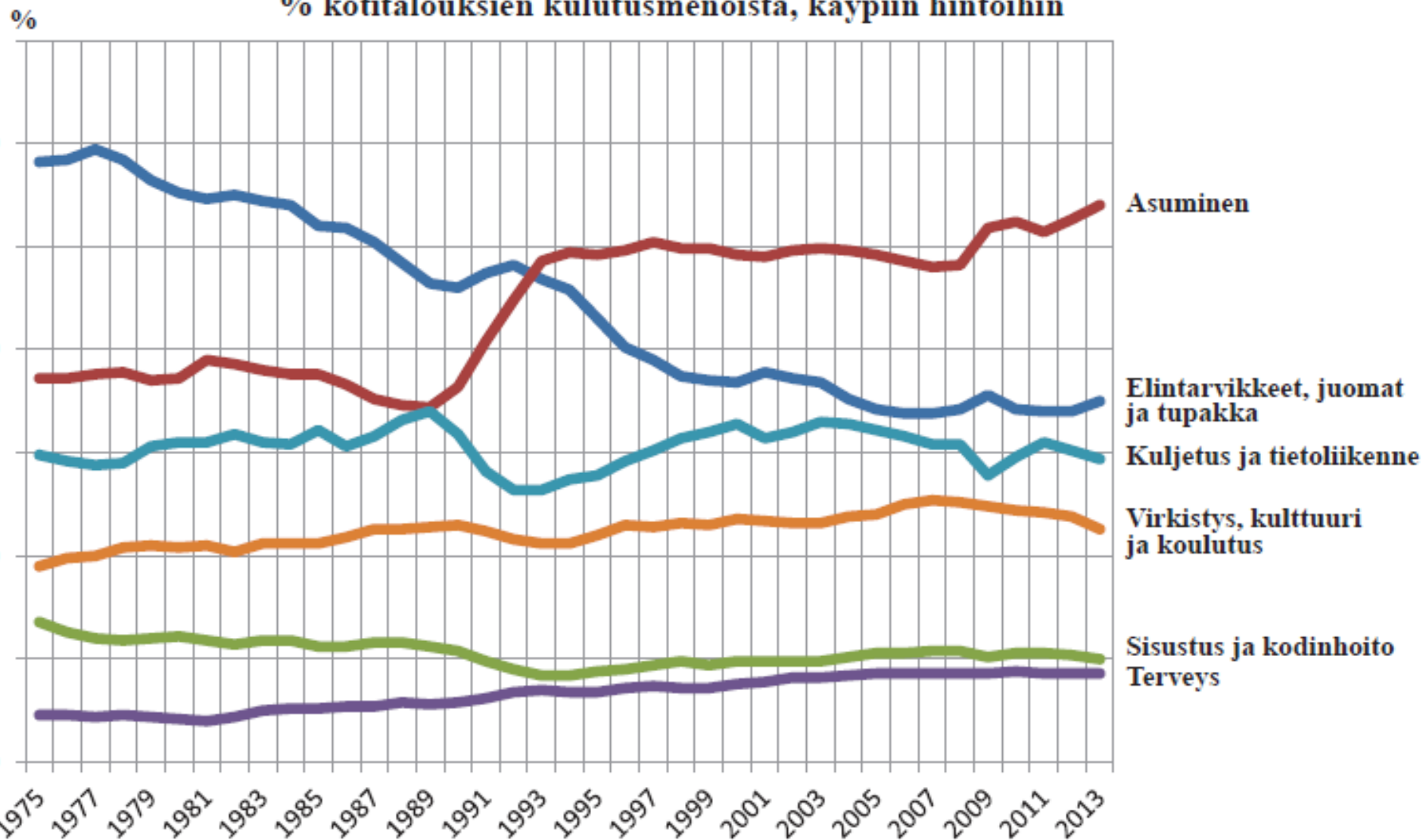
b) Syitä tällaiselle kehitykselle.

→ ...luettelo syistä

→ **Yleisiä syitä, ajanjakson vaikutus
(1975-2013)...?**

Kotitalouksien kulutusmenot käyttötarkoituksen mukaan 1975–2013

% kotitalouksien kulutusmenoista, käyppiin hintoihin

S2015/3: kotitalouksien kulutusmenojen kehitys 1975–2013

a) Keskeiset muutokset:

- **Asumisen osuus kulutusmenoista on noussut 1990-l alussa voimakkaasti noin 17 %;sta noin 25 %:iin.**
 - Osuus pysyi pitkään melko vakaana, mutta on jatkanut nousuaan viime vuosina.
- **Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan osuus kulutusmenoista on tarkasteluajankohtana laskenut lähes 30 %:sta alle 20 %:iin.**
- **Muiden menojen osuus on pysynyt suurin piirtein samana.**

S2015/3: kotitalouksien kulutusmenojen kehitys 1975–2013

b) Syitä kehitykseen:

Huom! Kuvion esittämät muutokset ovat suhteellisina muutoksia.

- **Yleisen elintason nousun myötä ihmisille on jäänyt enemmän rahaa kulutukseen:**
 - Elintarvikkeisiin, juomiin ja tupakkaan käytettyjen varojen osuus on pienentynyt.
- **Asumismenojen suhteellisen osuuden kasvu selittyy monilla eri tekijöillä, esim.:**
 - ihmiset asuvat isommissa ja kalliimmissa asunnoissa
 - vuokra-asuntojen markkinoilla on vähän kilpailua

S2015/3: kotitalouksien kulutusmenojen kehitys 1975–2013

Tarkemmin:

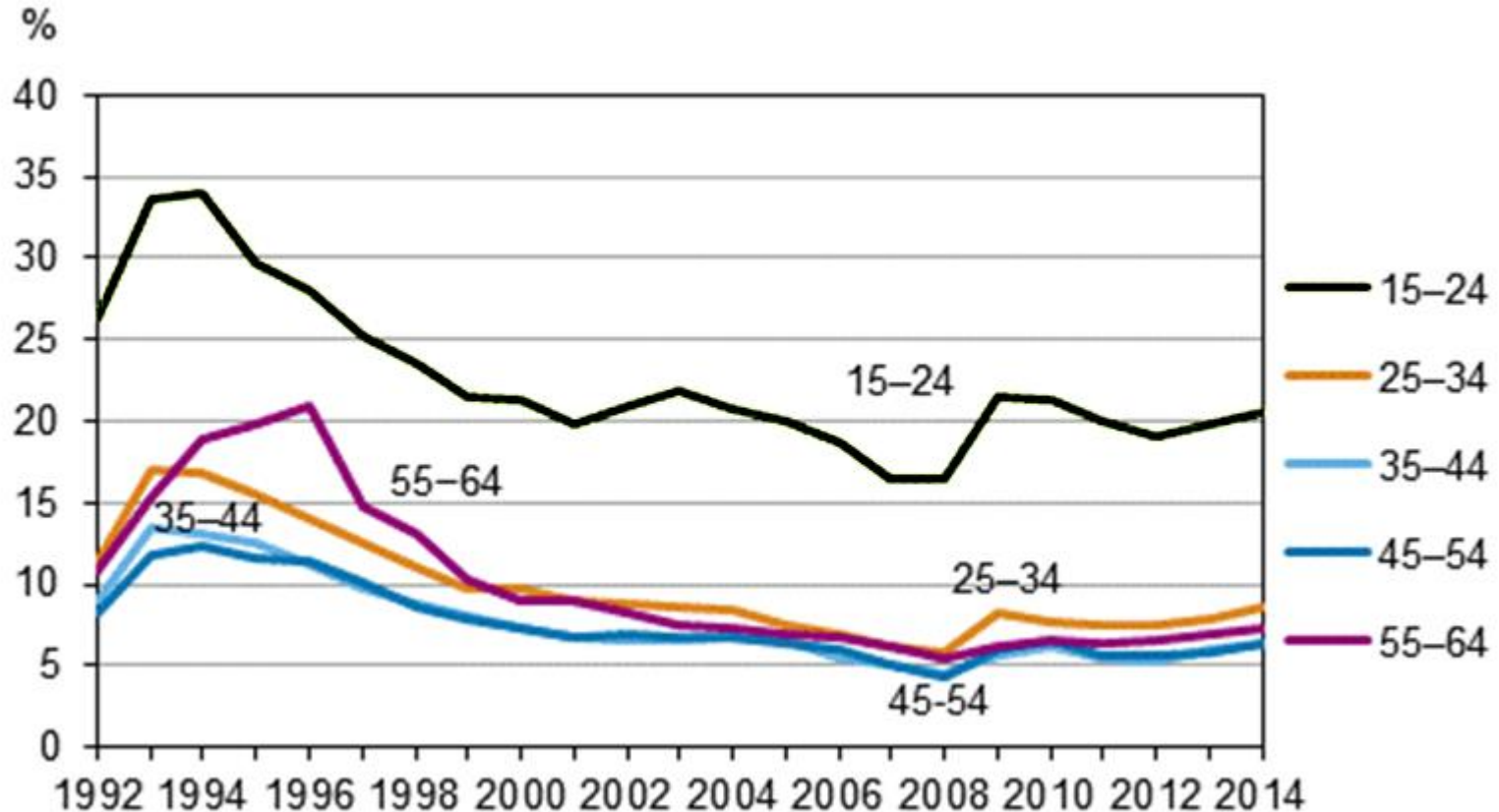
- **1990-luvun alun laman vaikutus:**
 - Suuri osa ihmisiä joutui työttömäksi → asumismenot kasvoivat suhteessa pienentyneisiin tuloihin.
 - Myös korkotasoa nousi huomattavasti, mikä osaltaan vaikutti asumismenojen kohoamiseen.
- **Ei välttämättömiin menoihin suuntautuneen kulutuksen osuus on pysynyt suurin piirtein samana riippumatta elintason noususta tai yleisestä taloustilanteesta.**

K2018/4: Työttömyysasteet eri ikäryhmissä

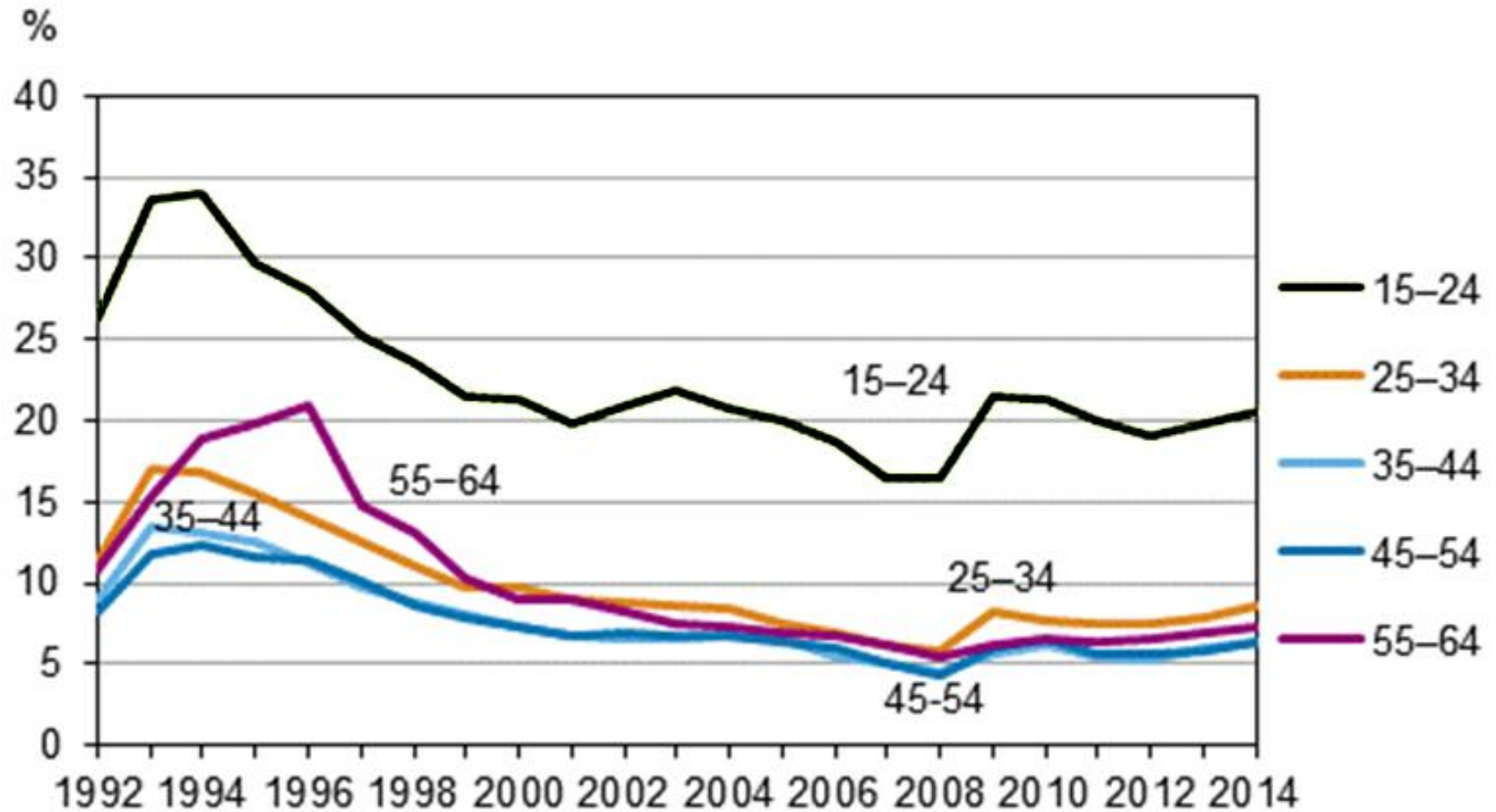
4. Työttömyysasteet eri ikäryhmissä (20 p.) Kuvio (aineisto 4.A) kertoo työttömyysasteen eri ikäryhmissä Suomessa vuosina 1992–2014. Aineisto: 4.A [Kuvio: Työttömyysasteet iän mukaan vuosina 1992–2014, prosentteina](#)

4.1 Tarkastele kuvion (aineisto 4.A) pohjalta eri ikäryhmien työttömyyden kehitystä. (8 p.)

4.2 Erittele syitä, miksi työttömyydessä ja työttömyyskehityksessä (aineisto 4.A) on ollut ikäryhmittäisiä eroja. (12 p.)

K2018/4: Työttömyysasteet eri ikäryhmissä

K2018/4: Työttömyysasteet eri ikäryhmissä

Työttömyysaste tarkoittaa työttömien suhteellista määrää työikäisestä väestöstä.

Havaintoja:

- Kaikkien ikäryhmien työttömyysaste nousi 1990- l alussa ja laski sitten asteittain noin v. 2008 asti.
- Poikkeuksena oli 15–24-v. ikäryhmä, jossa oli pieni työttömyyden nousuvaihe myös 2000-luvun alussa.
 - Juuri 15–24-v. työttömyys on ollut korkein eri ikäryhmistä, muissa ikäryhmissä työttömyys on ollut suunnilleen samansuuruisia.
- 55–64-v. työttömyys oli 1990-l pitkään korkeampi kuin 25–54-v.
 - Yli 55-vuotiaiden työttömyys kasvoi vielä vuosien ajan, kun muissa ikäryhmissä työttömyys jo laski.
- Suurimmat vaihtelut työttömyysasteessa ovat tänä aikana olleet nuorimmassa ja vanhimmassa ikäryhmässä.

K2018/4: Työttömyysasteet eri ikäryhmissä

Syitä ikäryhmittäisiin eroihin:

Työttömyysasteen vaihteluiden takana olevia tekijöitä on tarkasteltu laajemmin ja analyttisemmin. Esim.:

- **iäkkäitä työntekijöitä irtisanottiin talouden rakennemuutoksessa helpommin kuin keski-ikäisiä,**
 - **iäkkäiden koulutus ei sopinut kasvavan teknologiateollisuuden työpaikkojen vaatimukseen**
 - **pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi**
- **työuria pyrittiin pidentämään erilaisilla toimenpiteillä**
 - **kuten eläkeiän nostolla ja osa-aikajärjestelyillä**
- **15–24-v. pääsyä työelämään jarruttaa heidän vähäinen työkokemuksensa, siksi nuorisotyöttömyys on ollut korkea**
- **toisaalta nuoria palkataan lyhyt- ja osa-aikaisiin työtehtäviin**
 - **heidän työttömyysasteensa vaihtelee muita ikäryhmiä jyrkemmin.**

K2018/4: Työttömyysasteet eri ikäryhmissä

Syitä ikäryhmittäisiin eroihin:

- Koulutuksen ja työkokemuksen vaikutuksen eri ikäryhmien työmarkkina-asemaan.
- Kuvion osoittamana aikana nämä tekijät liittyvät 1990-l alun lamaan, sen jälkeiseen vahvaan talouskasvuun sekä talouden taantumaa v. 2008 jälkeen.
- Työttömyys lisääntyi kaikissa ikäryhmissä 1990-l lamassa, jolloin etenkin 15-24-v. sekä yli 55-v. jäi työttömiksi suhteellisen paljon.
- Yli 55-v. työttömyys kasvoi vielä vuosien ajan, kun muissa ikäryhmissä työttömyys jo laski.
- Kiitettävässä vastauksessa työttömyysasteen vaihteluiden takana olevia tekijöitä on tarkasteltu laajemmin ja analyyttisemmin. Esimerkiksi iäkkäitä työntekijöitä irtisanottiin talouden rakennemuutoksessa helpommin kuin keski-ikäisiä, koska iäkkäiden koulutus ei sopinut kasvavan teknologiateollisuuden työpaikkojen vaatimukseen. Pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi. Työuria on pyritty pidentämään erilaisilla toimenpiteillä, kuten eläkeiän nostolla. 15–24-vuotiaiden pääsyä työelämään jarruttaa heidän vähäinen työkokemuksensa, siksi nuorisotyöttömyys on ollut korkea. Toisaalta nuoria palkataan lyhyt- ja osa-aikaisiin työtehtäviin, ja heidän työttömyysasteensa vaihtelee muita ikäryhmiä jyrkemmin.

Tehtävät 2021S

- S2018/8: Suomen julkisen sektorin alijäämä x
- K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka xx
- K2021/8: Julkisyhteisöjen velka, aineisto 30 p.
- K2019/8: Kotitalouksien velkaantuneisuus (aineistona kaksi kuviota) xx
- K2018/2: Suomalaispankkien myöntämät asuntolainat x
- S2019/3: matalat korot x
- K2020/3: korot ja pörssi xx
- K2019/2: veroratkaisujen vaikutukset xx
- S2017/2: jakamistalous xx
- S2019/8: Vapaakauppa (aineistona videokatkelma)
- K2021/3: Inflaatio taloudessa x
- S2017/8: EKP:n rahapolitiikka
- K2020/2: EU-maiden talouserot
- K2017/2: työehtosopimukset x
- K2019/7: Tuloerot ja työttömien oikeudet (aineistona kaksi taulukkoa)

Tehtävät 2021S

NYT:

- S2018/8: Suomen julkisen sektorin alijäämä x
- K2020/8: julkisen sektorin alijäämä ja velka xx
- K2021/8: Julkisyhteisöjen velka, aineisto 30 p.

Kotiin pohdittavaksi:

- K2019/8: Kotitalouksien velkaantuneisuus (aineistona kaksi kuviota)
- K2018/2: Suomalaispankkien myöntämät asuntolainat

Tehtävä 2

Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että

a) korko nousee

- **Kun rahaa kysytään paljon; siis jos velkaa haluavia on enemmän kuin luotonantajia.**
- **Kun talous on noususuhdanteessa, jolloin rahan kysyntä kasvaa.**
- **Kun Euroopan keskuspankki nostaa ohjauskorkoa, korot nousevat markkinoilla.**

Tehtävä 2

Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että

b) korko laskee?

- **Kun rahaa kysytään vähän; siis jos lainaa haluavia on vähemmän kuin lainanantajia.**
- **Kun talous on laskusuhdanteessa, jolloin rahan kysyntä vähenee.**
- **Kun Euroopan keskuspankki laskee ohjauskorkoa, korot alenevat markkinoilla.**

Keynesiläinen ja monetaristi tappelivat – kumpi voitti?

Klassinen liberalismi korostaa markkinoiden vapautta.

Adam Smithin (1723–1790) näkemykset:

- Julkisen vallan ei tule puuttua markkinoiden toimintaan.**
- Suhdannevaihtelut ja laskukaudet ovat vain tarpeellisia sopeutumisvaiheita, joiden avulla markkinat säätelevät omaa toimintaansa.**
- Hallitsi talouspoliittista ajattelua 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä.**

Keynesiläinen ja monetaristi tappelivat – kumpi voitti?

Keynesiläisyys:

- Englantilainen John Maynard Keynes (1883–1946) vaati julkiselta vallalta aktiivisia toimia taloussuhdanteiden lieventämiseksi.

Teoria lähtee siitä, että:

- Valtion tulee finanssipolitiikan avulla säädellä markkinoita.
- Jos näin ei tapahdu, vapaa markkinatalous lisää köyhyyttä ja ihmisten välistä eriarvoisuutta sekä pitää suhdannevaihtelut jyrkkinä.
- Juuret löytyvät vuonna 1929 alkaneesta lamasta – Roosevelt ja New Deal.

Keynesiläinen ja monetaristi tappelivat – kumpi voitti?

Keynesiläisyys:

- **Julkisen vallan on laskusuhdanteen aikana pidettävä huolta riittävästä kokonaiskysynnästä, koska se ylläpitää tuotannon tasoa ja työpaikkojen määrää.**
- **Työttömyys nähdään ykkösongelmana, jota pitää torjua inflaation uhallakin.**
- **Valtion tulee lieventää laskusuhdannetta vaikka velkarahalla. Tämän vastapainoksi noususuhdanteessa valtion menoja on supistettava ja verotusta kiristettävä.**
- **Keynesiläisyys oli hallitseva talusteoria toisen maailmansodan jälkeen aina 1970-luvulle asti. Keynesiläisyyden suosio hiipui, kun aktiivisesta finanssipolitiikasta huolimatta työttömyys lisääntyi eikä talous kasvanut, vaan julkisen talouden alijäämät ja velkaantuminen kasvoivat.**

Keynesiläinen ja monetaristi tappelivat – kumpi voitti?

Milton Friedman (1912–2006).

1970-l syntynyt monetarismi korostaa raha-politiikkaa keinona hillitä laskusuhdanteita.

- **Rahapolitiikalla tulisi huolehtia siitä, että kansantaloudessa liikkeellä olevan rahan määrä kasvaa riittävän tasaisesti ja hitaasti.**
- **Keskuspankkien pitäisi siis esim. koron avulla hillitä inflaatiota.**
- **Kannattavat talouden ja markkinavoimien suurta vapautta: on lähellä uusliberalismia, oikeiston suosiossa.**
- **Julkisen vallan ei pitäisi säädellä taloutta liikaa, koska hyvää tarkoittavat toimet ovat usein epäonnistuneet ja pahentaneet taloudellista tilannetta.**
- **Friedman piti inflaatiota työttömyyttä pahempana ongelmana.**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.1 Tarkastele kuvioiden (aineistot 8.A ja 8.B) pohjalta kotitalouksien velkakehityksen olennaisia piirteitä. (10 p.)

8.2 Pohdi, mitkä tekijät selittävät kuvioissa (aineistot 8.A ja 8.B) näkyvää kehitystä 2000-luvulla. (10 p.)

8.3 Arvioi, miten Suomen hallitus voi vaikuttaa kotitalouksien velkakehitykseen. (10 p.)

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.1 Etsi velkakehityksen olennaiset piirteet.

-

8.2 Mikä selittää kehitystä?

-

8.3 Mitä hallitus voi tehdä velkakehitykselle (on tehnyt?)

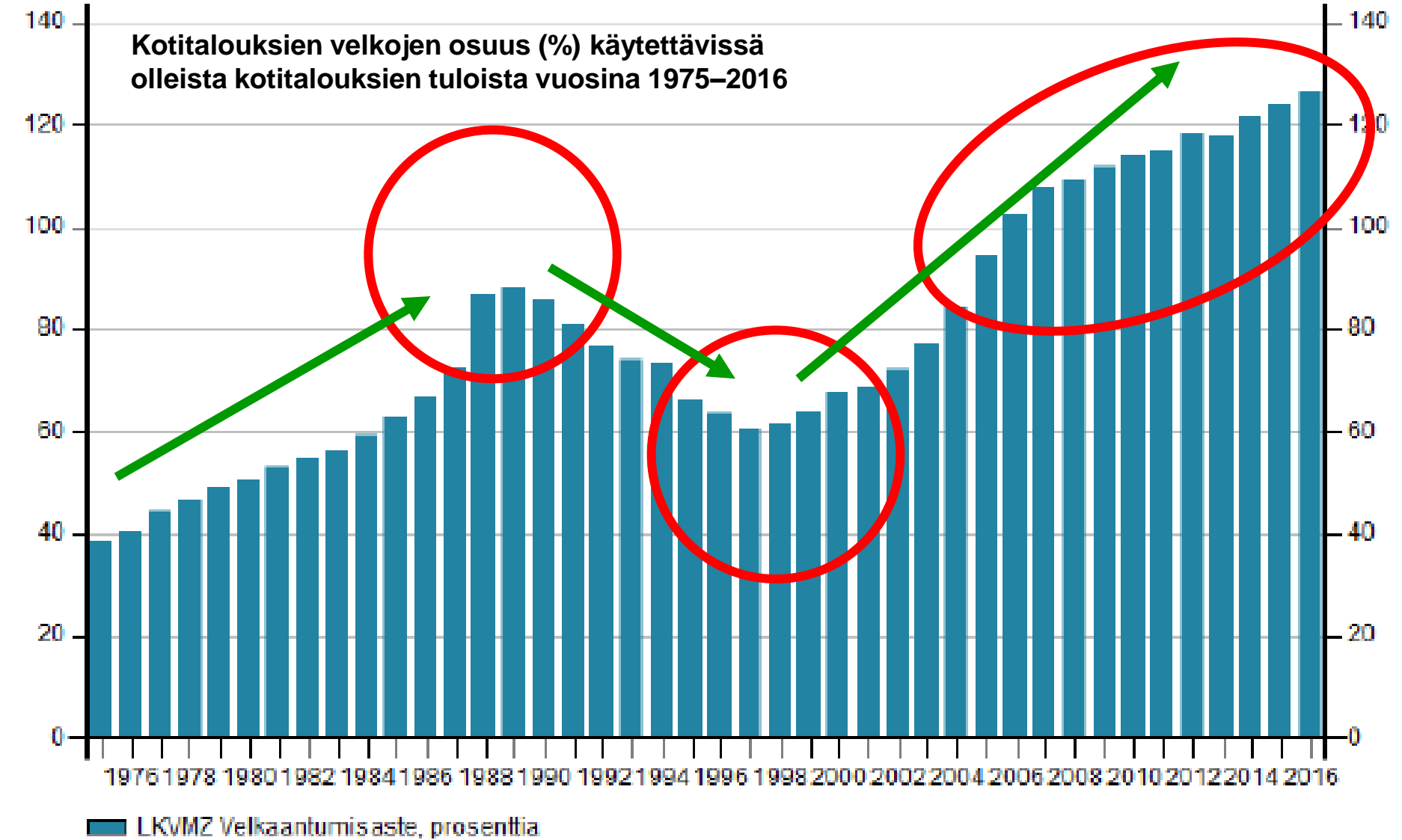
-

**Huom! Suurimmat velat: asunovelka ja
kulutusluotot**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

Kotitalouksien velkaantuneisuus 1975-2016

% käytettävissä olevista tuloista

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

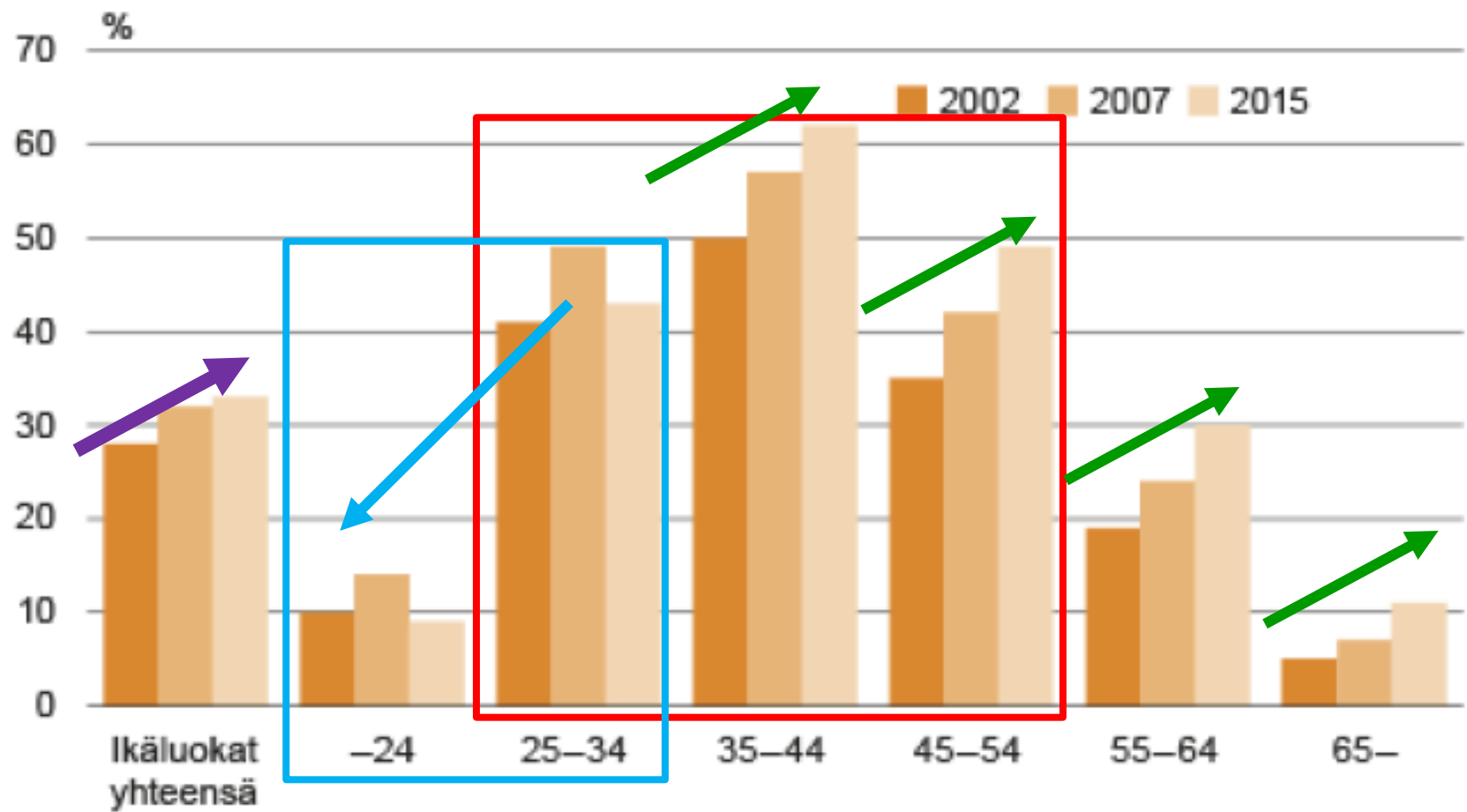
8.1 Tarkastele kuvioiden pohjalta kotitalouksien velkakehityksen olennaisia piirteitä. (10 p.)

- **Kotitalouksien velat suhteessa käytettäviin tuloihin ovat kasvaneet 1970-luvulta.**
 - **Velkaantuminen on kasvanut koko jakson ajan lukuun ottamatta 1990-l alkupuolta.**
- **Velkaantuminen kasvoi erityisen ripeästi 1980-l lopulla ja vuosina 2003–2006.**
- **Vuosina 1990–2000 kotitalouksien velkaantuneisuus väheni tai pysyi lähes ennallaan.**
 - **Lama 1990-l alussa!**
- **2000-luvulla velkaantuneisuusaste on kasvanut yli 100%.**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

Asuntovelallisten kotitalouksien (asuntokuntien) osuudet (%) kaikista kotitalouksista 2002, 2007 ja 2015

Asuntovelallisten kotitalouksien (asuntokuntien) osuudet (%) kaikista kotitalouksista ikäluokittain vuosina 2002, 2007 ja 2015

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Velkaantumistilasto. Tilastokeskus 2017.

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.1 Tarkastele kuvioiden pohjalta kotitalouksien velkakehityksen olennaisia piirteitä. (10 p.)

- **Asuntovelallisten kotitalouksien määrä on kasvanut v. 2002-2015 .**
- **Asuntovelkaisten kotitalouksien osuus on 2000-
ollut suurin 25–54-vuotiaiden talouksissa.**
- **Kaikissa yli 35-vuotiaissa ikäryhmissä
asuntovelallisten kotitalouksien osuus on
kasvanut.**
- **Alle 35-vuotiaiden ikäryhmissä asuntovelallisten
kotitalouksien suhteellinen osuus on pienentynyt
2007-2015.**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.2 Pohdi, mitkä tekijät selittävät kuvioissa näkyvää kehitystä 2000-luvulla. (10 p.)

Yleistä (kuvio 8A):

- **Velkaantuneisuusaste on kasvanut ripeimmin nopean talouskasvun aikana**
 - **Taantumien aikana velkaantuneisuus on puolestaan kasvanut hitaasti tai vähentynyt.**
- **Nousukausina kotitaloudet ottavat helpommin lainoja mm. isompaan asuntoon ja kulutukseen.**
- **Odotukset ovat optimistiset ja ne uskovat selviävänsä lainanhoito-kuluista ja lyhennyksistä.**
- **Laskukausina epävarmuus taas lisääntyy eikä lainoja oteta helposti.**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.2 Pohdi, mitkä tekijät selittävät kuvioissa näkyvää kehitystä 2000-luvulla. (10 p.)

Asuntolainat:

- **Alhainen korkotaso on lisännyt velkaantumistasetta.**
 - Lainanhoitokulut ovat maltillisia. Tämä vaikuttaa erityisesti asuntolainojen kysyntään.
- **Asuntolainojen kokoa on kasvattanut asuntojen hintojen nousu kasvukeskuksissa.**
 - Asuntojen hinnat ovat eräillä alueilla nousseet paljon 2000-l. Monet kotitaloudet ottavat entistä isompia asuntolainoja, ja takaisinmaksu vie aikaa.
- **Asuntojen ”taso” ja koko kasvanut.**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.2 Pohdi, mitkä tekijät selittävät kuvioissa näkyvää kehitystä 2000-luvulla. (10 p.)

- **Asuntojen hintojen nousun vaikutus:**
 - 35-vuotiaiden halukkuus ottaa asuntolainoja on laskenut.
 - Tätä voi selittää esim. ensiasuntojen hintojen karkaaminen maksukyvyn ulottumattomiin, pankkien kiristyneet lainaehdot sekä määräaikaisten työsuhteiden yleistyminen.
- **1990-l alun laman vaikutus kotitalouksien velkaantuneisuuteen.**
 - Lama pysäytti paljolti velanottoon perustuneen talouskasvun, eivätkä kotitaloudet työttömyyden kasvaessa ottaneet lainoja entiseen tahtiin.
 - 2008 ei samanlaista vaikutusta!

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.2 Pohdi, mitkä tekijät selittävät kuvioissa näkyvää kehitystä 2000-luvulla. (10 p.)

Kulutusluotot:

- Osa kotitalouksien velkaantumisasteen noususta selittyy kulutusluottojen yleistymisellä.
- Kehitystä selittävät mm.:
 - kulutusluottojen helppo saatavuus
 - aggressiivinen markkinointi (erityisesti pikavipit)
 - kotitalouksien lisääntyneet taloudelliset ongelmat hitaan talouskasvun vuosina

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.2 Pohdi, mitkä tekijät selittävät kuvioissa näkyvää kehitystä 2000-luvulla. (10 p.)

Yleistä:

Kuvion 8.B perusteella:

Lainojen maksuajat ja enimmäismäärä ovat muuttuneet:

- Kotitaloudet ovat 2000-l saaneet entistä pitkäaikaisempia (20v.-) ja suurempia asuntolainoja, joten asuntovelkaisia kotitalouksia on siksi aiempaa suhteellisesti enemmän.**
- Nuorimmissa kotitalouksissa vuoden 2007 finanssikriisin laukaisema hitaan talouskasvun aika on merkinnyt usein epävarmaa työtilannetta, eikä asuntolainaa siksi ole saatu tai haluttu ottaa.**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.3 Arvioi, miten Suomen hallitus voi vaikuttaa kotitalouksien velkakehitykseen. (10 p.)

Hallituksella on rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa kotitalouksien velkaantumiskehitykseen.

- Hallitus voi vedota kotitalouksiin ja pankkeihin, että ne olisivat varovaisia lainanotossa ja -annossa.**
- Hallitus ei voi puuttua esim. yleiseen korkotasoon.**
- Hallitus voi kuitenkin yrittää estää ylivelkaantumista lainsäädännöllä.**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.3 Arvioi, miten Suomen hallitus voi vaikuttaa kotitalouksien velkakehitykseen. (10 p.)

- Hallitus on esim. säätänyt asuntolainojen lainakaton, joka rajoittaa saatavan lainan määrää suhteessa asunnon hintaan.
- Hallitus voi pyrkiä edistämään asuntopolitiikkaa, jossa asuntojen hinnat ja siten kotitalouksien lainanotto pysyy kohtuullisena.
- Hallitus voi yrittää esim. asuntolainojen valtiontakauksen ja korkotuen ehtoja muuttamalla ehkäistä ylisuuria asuntolainoja.
- Hallitus voi varautua lisäämään tulonsiirtoja ja tukemaan työllisyyttä, jotta kotitaloudet eivät joudu taantumien tullessa taloudellisiin vaikeuksiin ja lainanhoito-ongelmiin.
- Hallitus voi yrittää edistää lainsäädännöllä sitä, että luotonantajat näkevät lainanottajan kokonaistilanteen eikä ylivelkaantumista pääsisi huomaamatta syntymään.
- Hallitus on rajoittanut myös pikavippien myöntämisen ehtoja ja maksimivuosikorkoa.

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.1 Tarkastele kuvioiden pohjalta kotitalouksien velkakehityksen olennaisia piirteitä. (10 p.)

- 10 p. Kotitalouksien velkaantuminen on kasvanut koko jakson ajan lukuun ottamatta 1990-luvun alkupuolta. Velkaantuminen on kasvanut erityisen nopeasti 2000-luvulla. Asuntovelallisten kotitalouksien määrä on kasvanut vuosina 2002–2015. Kaikissa yli 35-vuotiaissa ikäryhmissä asuntovelallisten kotitalouksien osuus on kasvanut. Alle 35-vuotiaiden ikäryhmissä asuntovelallisten kotitalouksien suhteellinen osuus on pienentynyt 2007–2015
- Kiitettävässä vastauksessa keskitytään olennaisiin kehityspiirteisiin. Kotitalouksien velat suhteessa käytettäviin tuloihin ovat kasvaneet 1970-luvulta. Velkaantuneisuus kasvoi erityisen ripeästi 1980-luvun lopulla ja vuosina 2003–2006. Vuosina 1990–2000 kotitalouksien velkaantuneisuus väheni tai pysyi lähes ennallaan. 2000-luvulla velkaantuneisuusaste on kasvanut yli 100 prosentin. Asuntovelkaisten kotitalouksien osuus on 2000-luvulla ollut suurin 25–54-vuotiaiden talouksissa. Asuntovelkaisten kotitalouksien osuus on vuosina 2002–2015 kasvanut muissa kotitalouksissa paitsi alle 35-vuotiailla, joiden parissa velkaisten kotitalouksien osuus pienentyi vuosina 2007–2015.

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.2 Pohdi, mitkä tekijät selittävät kuvioissa näkyvää kehitystä 2000-luvulla. (10 p.)

Asuntolainat:

- Alhainen korkotasoo on lisännyt velkaantumistasetta, koska lainanhoitokulut ovat maltillisia. Tämä vaikuttaa erityisesti asuntolainojen kysyntään.
- Asuntolainojen kokoa on kasvattanut myös asuntojen hintojen nousu kasvukeskuksissa.
- 1990-luvun alun laman vaikutus kotitalouksien velkaantuneisuuteen.
- Asuntojen hintojen nousun vaikutus asuntovelkaisten kotitalouksien osuuksiin.
 - 35-vuotiaiden halukkuus ottaa asuntolainoja on laskenut. Tätä voi selittää esim. ensiasuntojen hintojen karkaaminen maksukyvyyn ulottumattomiin, pankkien kiristyneet lainaehdot sekä määräaikaisten työsuhteiden yleistyminen.
- 1990-luvun lama pysäytti paljolti velanottoon perustuneen talouskasvun, eivätkä kotitaloudet työttömyyden kasvaessa ottaneet lainoja entiseen tahtiin.
- Asuntojen hinnat ovat eräillä alueilla nousseet paljon 2000-luvulla. Siksi monet kotitaloudet ottavat entistä isompia asuntolainoja, ja niiden takaisinmaksu vie aikaa.

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.2 Pohdi, mitkä tekijät selittävät kuvioissa näkyvää kehitystä 2000-luvulla. (10 p.)

Yleistä:

- Kotitalouksien velkaantuneisuusaste on kasvanut ripeimmin nopean talouskasvun aikana ja että taantumien aikana velkaantuneisuus on puolestaan kasvanut hitaasti tai vähentynyt.**
- Nousukausina kotitaloudet ottavat helpommin lainoja mm. isompaan asuntoon ja kulutukseen, koska odotukset ovat optimistiset ja ne uskovat selviävänsä lainanhoitokuluista ja lyhennyksistä.**
- Laskukausina epävarmuus taas lisääntyy eikä lainoja oteta helposti.**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.2 Pohdi, mitkä tekijät selittävät kuvioissa näkyvää kehitystä 2000-luvulla. (10 p.)

Kuvion 8.B perusteella:

- Lainojen maksuajat ja enimmäismäärä ovat muuttuneet: kotitaloudet ovat 2000-luvulla saaneet entistä pitkäaikaisempia ja suurempia asuntolainoja, joten asuntovelkaisia kotitalouksia on siksi aiempaa suhteellisesti enemmän.**
- Nuorimmissa kotitalouksissa vuoden 2007 finanssikriisin laukaisema hitaan talouskasvun aika on merkinnyt usein epävarmaa työtilannetta, eikä asuntolainaa siksi ole saatu tai haluttu ottaa.**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.3 Arvioi, miten Suomen hallitus voi vaikuttaa kotitalouksien velkakehitykseen. (10 p.)

- **Hallitus voi yrittää vaikuttaa EU:ssa niin, että keskuspankin viitekorko olisi suhdannetilanteeseen järkevä ja pankit eivät tarjoaisi liian halpoja lainoja.**
- **Hallitus voi yrittää vaikuttaa EU:ssa, niin että euroalueen pankeilla on resurssit selvittää luottotappioista, jos kotitalouksien velat jäävät laajasti hoitamatta.**

K2019/8: kotitalouksien velkaantuneisuus

8.3 Arvioi, miten Suomen hallitus voi vaikuttaa kotitalouksien velkakehitykseen. (10 p.)

- 10 p. Hallituksella on rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa kotitalouksien velkaantumiskehitykseen. Hallitus ei voi puuttua esimerkiksi yleiseen korkotasoon. Hallitus voi kuitenkin yrittää estää ylivelkaantumista lainsäädännöllä. Hallitus on esimerkiksi säätänyt asuntolainojen lainakaton, joka rajoittaa saatavan lainan määrää suhteessa asunnon hintaan. Hallitus on rajoittanut myös pikavippien myöntämisen ehtoja ja maksimivuosikorkoa.
- Hyvässä vastauksessa tuodaan esille, että hallituksen kannalta kotitalouksien suuret velat ovat riski, jos talouteen iskee lama ja velat jäävät hoitamatta, jolloin kotitaloudet joutuvat sosiaalisiin vaikeuksiin ja pankit kärsivät luottotappioita. Niiden hoitaminen käy valtiolle kalliiksi. Hallitus voi vedota kotitalouksiin ja pankkeihin, että ne olisivat varovaisia lainanotossa ja -annossa. Hallitus voi varautua lisäämään tulonsiirtoja ja tukemaan työllisyyttä, jotta kotitaloudet eivät joudu taantumien tullessa taloudellisiin vaikeuksiin ja lainanhoito-ongelmiin.
- Hallitus voi yrittää edistää lainsäädännöllä sitä, että luotonantajat näkevät lainanottajan kokonaistilanteen eikä ylivelkaantumista pääsisi huomaamatta syntymään. Kiitettävässä vastauksessa tuodaan esiin, että hallituksella on melko rajalliset keinot vaikuttaa suoraan kotitalouksien velkaantuneisuuteen, koska kotitaloudet ja pankit tekevät lainapäätökset itsenäisesti. Hallitus voi yrittää vaikuttaa Euroopan unionissa niin, että keskuspankin viitekorko olisi suhdannetilanteeseen järkevä ja pankit eivät tarjoaisi liian halpoja lainoja.
- Hallitus voi yrittää vaikuttaa EU:ssa, niin että euroalueen pankeilla on resurssit selvittää luottotappioista, jos kotitalouksien velat jäävät laajasti hoitamatta. Hallitus voi pyrkiä edistämään asuntopolitiikkaa, jossa asuntojen hinnat ja siten kotitalouksien lainanotto pysyy kohtuullisena. Hallitus voi yrittää esimerkiksi asuntolainojen valtioneuvoston ja korkotuen ehtoja muuttamalla ehkäistä ylisuuria asuntolainoja.